9. 4. 164

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

b · 1

VETERA
HUMILIATORUM
MONUMENTA

ANNOTATIONIBUS,
AC DISSERTATIONIBUS PRODROMIS ILLUSTRATA,

Quibus multa Sacræ, Civilis, ac Literariæ Medii Ævi
Hiſtoriæ capita explicantur

AUCTORE

HIERONYMO TIRABOSCHIO SOC. JESU

In Braidensi Universitate Rhetoricæ Professore.

VOL. II.

MEDIOLANI. MDCCLXVII.
Excudebat Joseph Galeatius Regius Typographus.
Superiorum permiſſu, ac Privilegio.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRÆFATIO.

QUæ me cauſſæ impulerint, ut alteram ſeptimæ Diſſertationis partem primo Volumini addendam in alterum hoc rejicerem, ſatis jam alias expoſui. Nec ſane eſt, cur me ſuſcepti conſilii pæniteat. Dum enim Volumen hoc ipſum typis pararetur, plura ad nonnullas Humiliatorum domos pertinentia monumenta mecum eruditi homines communicarunt, quibus hæc Diſſertationis pars non parum illuſtraretur. Quin etiam multa accepimus, quæ ad ea, quæ in primo Volumine narravimus, aut confirmanda, aut illuſtranda, aut etiam emendanda plurimum conferrent; ex quo factum eſt, ut additiones non paucas ad hujus Voluminis calcem apponeremus. Atque ita omnino fieri oportebat. Cum enim rem fere hactenus intentatam aggreſſi eſſemus, ac pleraque ex nondum editis monumentis eruenda eſſent, fieri non poterat, quominus multa in dies e tenebris emergerent, quæque antea in lucem emiſſa fuerant aliis proferendis facem quodammodo præferrent.

Sed egregio in primis adjumento nobis fuerunt MSS. Codices duo, qui in Mediolanenſis hujus Pauperum Senum Xenodochii tabulario ſervantur, quæ olim erat

Digitized by Google

Humiliatorum domus , S. Mariæ de Ottaciis appellata . Eorum nobis copiam fecit ſpectatiſſimus Metropolitanæ hujus Baſilicæ Ordinarius , ut ajunt , Canonicus , ac per id tempus Xenodochio eidem Præfectus Rocchus Lonatus , cujus egregia humanitate factum eſt , ut Codices eoſdem diligenter inſpicere , ac quæcumque in rem noſtram facerent , excerpere nobis liceret . Alter a Carolo de Advocatis Generali Humiliatorum Magiſtro conſcriptus eſt , de quo diximus Vol. I. pag. 148. *&c. Hic ſcilicet cum anno MDXXXIII. graviſſimorum criminum apud Clementem VII. P. M. accuſatus , ac carceri addictus fuiſſet , librum hunc conſcripſit , æquitatem probitatemque ſuam vindicaturus . Singulas ſcilicet Humiliatorum domos ille recenſet , earumque interdum vices atque exitum commemorat ; quid ſingulas* fodri , *ut ajunt , nomine ſibi Generali Magiſtro pendere oportuiſſet , quid ille exegiſſet , quid ſingulis condonaſſet , ut omnes intelligerent , optime ſe de Humiliatis meritum indigniſſime ab illis habitum fuiſſe . Enimvero acerrimis interdum verbis in illos invehitur , ingratos , atque urbanitatis humanitatiſque omnino expertes appellans .*

Ita pag. 71. Io voglio porre per ordine di pagina in pagina tutte le Caſe , Prepoſitute , e Monaſteri di queſto Ordine Umiliato , così de Frati

come

come di Monache , & in ciaſcheduna di eſſe pagine io voglio deſcrivere & notare tutto quello ho avuto o no , & tutto quello ho rimeſſo e donato o no , & tutto quello mi reſta da avere o no da eſſe Caſe , & Prepoſiture , e Monaſteri di Monache..... & vedraſſi in queſta ſeconda parte , quanta obbligazione mi anno molte Caſe , Prepoſiture , & Monaſteri di queſto Ordine , & di quanta ingratitudine mi anno pagato . A me baſta apparere quel Gentilomo nativo , che io ſono , & eſſi o per tempo o tardi compariranno quelli Villani & Aſini , che ſono ſtati meco . *Et paullo poſt* : A molti ho fatto confeſſione , che mi abbiano ſatisfato d'ogni fodro paſſato da quel giorno indietro , benchè io non aveſſi ricevuto de fodri paſſati , ſalvo che una parte da loro . Tamen io faceva la quitanza libera di tutto , penſandomi con queſta mia gentilezza di farmeli amici & favorevoli . Ma io conoſco , che la maggior parte di loro ſono Aſini , li quali non ſi movono di paſſo per tutte le melodie de' ſuoni muſicali , ſalvo che per il ſuono delle baſtonate . *Urbaniſſimis hiſce nominibus Humiliatos paſſim appellat Carolus . Sed in Hieronymum Torchium præcipue invehitur , in quem*

ærumnæ

Digitized by Google

ærumnæ ſuæ culpam omnem confert , cujuſque famam graviſſimis contumeliis proſcindit . Hic ſcilicet primum a Clemente VII. Generalis Vicarius Carolo datus , tum hoc exauctorato , Generalis Magiſter juſſus fuerat , huncque proinde Carolus præcipuum calamitatis ſuæ auctorem exiſtimabat . Ad hunc nempe Codex MS. alter pertinet in eodem tabulario ſervatus , qui ſic inſcribitur : Liber mei Fratris Hieronymi Torgii J. U. Doctoris , domus Canonice Mediolani prepoſiti , ac totius ordinis humiliatorum Generalis Magiſtri , in quo regiſtrabuntur omnia acta , que fiunt pro Offitio generalatus , & nonnulla , que geſta ſunt tempore Officii Vicariatus ad laudem &c. *Complectitur porro quæcumque Torchius aut ſtatuit aut fieri juſſit a die V. Apr. an. MDXXVII. , quo tempore Vicarius juſſus fuerat , ad diem I. Sept. MDXXXIII. , cum Magiſter Generalis renunciatus eſt , tum reliqua , dum hoc munere fungeretur , geſta . Quantam nobis lucem bini hi Codices attulerint , tum ex altera ſeptimæ Diſſertationis parte , quam mox ſubdemus , tum ex Additionibus , quæ ad hujus Voluminis calcem edentur , facile conſtabit .*

Maximam porro ſibi hujus Voluminis partem vindicant Humiliatorum monumenta adnotationibus illuſtrata . Quo loco quam potiſſimum nobis in iiſdem edendis ratio-

nem

Digitized by Google

nem ineundam duxerimus, paucis eſt explicandum. Ac primo non omnia, quæcumque in manus venerunt, Humiliatorum monumenta, edenda cenſuimus. Quis enim fuiſſet edendi finis? Ex Pontificiis literis nullas omiſimus, tum ut hinc etiam conſtaret, quanta olim eſſet bujus cœtus fama, tum præſertim quod ex iis non parum ad Eccleſiaſticam hiſtoriam lucis accedit. Ex aliis monumentis ea ſelegimus, quæ aut ob argumenti dignitatem, aut ob hiſtoriæ atque antiquitatis, quæ inde elici poſſet, cognitionem, edenda viderentur. Interdum etiam excerpta tantummodo nonnulla protulimus, reliquis omiſſis, quæ utilitatis nihil afferrent. Undenam monumenta bujuſmodi hauſerimus, diximus cum primo Volumini præfaremur. Quin etiam quo loco ſingula aſſerventur, indicabimus. Chronologicam ſeriem, utpote omnium opportuniſſimam, in eorum editione ſervandam duximus. Quæ nos ipſi ex autographis deſcripſimus, ea ſic fideliter exhibemus, qualia in iiſdem autographis exſtant, ſi compendiarias notas excipias, quas, ne Lectoribus non ſatis hac in re eruditis moleſtiam facerent, plerumque ſuſtulimus. At quæ ab aliis deſcripta accepimus, ſic illa proferre neceſſe fuit, prout fuerant ad nos tranſmiſſa. Ex quo factum eſt, ut non eadem in omnibus ſcribendi ratio, ſed in nonnullis antiquior, recen-

tior

Digitized by Google

tior in aliis ſervata ſit. Monumentorum etiam inſcriptiones nunc Romanis nunc Italicis typis impreſſas videbis. Primum genus earum eſt, quas ex monumentis ipſis, quibus additæ erant, exſcripſimus; alterum earum, quas nos apponere oportuit, cum aut monumenta iiſdem carerent, aut ad nos tranſmiſſa non eſſent.

Supereſt, ut pauca de annotationibus dicam. Clariſſimos viros querentes interdum audivimus, eos qui hactenus monumentorum collectiones edidiſſent, non ſatis plerumque iis illuſtrandis allaboraſſe, quo ſit ut & involuta multa ac vetuſtatis tenebris obducta occurrant, & multo minor, quam poſſet, ex iiſdem utilitas derivetur. Itaque nihil omiſimus, ut monumentis hiſce noſtris, quanta per nos liceret, lux adderetur. Quapropter & obſcuras locutiones evolvere, &, quæ in iis innuuntur, hiſtoriæ capita explicare, & aliorum, ſi quando opus ſit, opiniones monumentorum auctoritate refellere, eaque adeo omnia præſtare, quibus locuples hæc monumentorum ſeries utilior redderetur, pro viribus curavimus.

Hæc fere altero hoc Volumine continentur. Tertium Volumen, quod proxime inſequente anno in lucem edetur, monumenta reliqua, quibus hic locus non fuit, tum Humiliatorum decreta in antiquis Generalibus Comitiis lata, ac Joannis Braidenſis Chronicon complectetur, atque uberrimum rerum omnium Indicem, quo univerſum opus claudetur.

Digitized by Google

I

DISSERTATIONIS VII.

Pars altera.

DE HUMILIATORUM DOMIBUS EXTRA MEDIOLANENSEM AGRUM POSITIS.

I. HActenus in Humiliatorum domibus recenſendis Catalogi noſtri ſeriem ſequuti ſumus. Sed in altera hac hujuſce Diſſertationis parte commodius viſum eſt ab illa recedere, ut recentioris Geographiæ ratio habeatur, novumque ordinem amplecti. Atque ipſam quidem *Fagiarum*, ſeu Provinciarum diviſionem ſervabimus; ſed *fagias* ipſas ſic diſponemus, ut primo quæ ad Auſtriacam, deinde quæ ad Sabaudam Ditionem pertinent, proferamus; quo loco Genuenſes duas domos, Catalogum ipſum ſequuti, Alexandrinæ *fagiæ* addemus; hinc domus in Veneta, Parmenſi, ac Mutinenſi Ditione poſitæ; Etruſcæ poſtea ſequentur: ultimum locum iis dabimus, quæ in Pontificii juris urbibus erant.

II. Ac primo de Papienſibus domibus agemus, quas tum ex multis monumentis, in quibus illæ commemorantur, tum ex Anonymi Papienſis de Papiæ laudibus opuſculo illuſtrare licebit, a Muratorio edito (*a*), qui illius auctorem circa an. MCCCXIX. aut MCCCXXI. ſcripſiſſe exiſtimat. *In Papia*, ait Joannes Braidenſis antiquioris Chronici auctor, *erant domus fratrum cum ſuis Monachabus tres; Cœnobia Religioſarum per ſe erant tria*. Singulas ex antiquiore Catalogo recenſeamus: *In fagia de papia prima domus*

(*a*) Script. Rer. Ital. T. XI.

fratrum ſperatiore , que nunc dicitur . . . . . at novum hoc nomen deeſt a librario omiſſum , nec facile quænam domus voce illa *ſperatiore* indicaretur , intelligeremus , niſi ex memorato opuſculo lux affulgeret . Ubi enim *de Eccleſiis deſtructis vel amotis* auctor loquitur , hæc habet (*a*) : *Vidi in circuitu civitatis Eccleſiam Sanctorum Omnium de Sparcitoria* (quæ idem profecto eſt ac Eccleſia *Speratiore* corrupto alicubi nomine) *de qua facta fuit domus de Cadrona ejuſdem Ordinis* . Vides itaque domum illam *Speratiore* ſeu *de Sparcitoria* dictam eamdem eſſe ac domum *de Cadrona ;* ſeu illi everſæ hanc ſuffectam fuiſſe . Porro domus *de Cadrona* , ſeu *de Carona* , ut alias ſcribitur, eadem eſt ac domus *de Vigalono* , quæ in Innocentii III. literis anno MCCI. ad primi Ordinis Humiliatos datis commemoratur . Domum SS. omnium *de Cadrona* eodem loco fuiſſe, quo olim S. Auguſtini domus fuerat , ſtatuit P. Romualdus a S. Maria Auguſtinianus Excalceatus (*b*) . At ab opuſculi auctore erroris revincitur . Utramque enim domum diverſo loco ſtatuit , & alteram tertii Humiliatorum Ordinis fuiſſe dicit . Itaque ubi Eccleſias enumerat *intra primum murum urbis*, ait (*c*) : *Eccleſia S. Auguſtini de domo communi , quæ eſt capella Humiliatorum & Humiliatarum tertii Ordinis*. Ubi autem Eccleſias recenſet *intra ambitum ſecundi muri*, ait (*d*): *Eccleſia Sanctorum Omnium , quæ dicitur de Cadrona , domus Humiliatorum & Humiliatarum* . *Caronæ* nomen , ſic enim eam vocat, ex proximo rivo cognomine factum teſtatur P. Romualdus ; additque fuiſſe illam etiam S. Mariæ omnium SS. appellatam ob Deiparæ effigiem prodigiis celebrem ; templumque in ejuſdem honorem a Vinſtino de Viuſtinis fuiſſe iterum ædificatum : ſed annum non indicat ; anno denique MDLXVII Pio V.

(*a*) Cap. VIII.
(*b*) Papia Sacr. P. III. pag. 57.
(*c*) Cap. II.
(*d*) Cap. III.

Pio V. jubente Humiliatos inde expulſos narrat. Unde poſtremum hoc factum ille hauſerit, ignoro. Certe domus omnium SS. inter adhuc ſuperſtites Humiliatorum domos enumeratur in Pii V. literis an. MDLXXI., atque in Catalogo anni MDLXX., quo tempore Jo. Petrus de Caprianis illi præerat, ut mox videbimus. Illius redditus, Humiliatis extinctis, Papienſi S. Thomæ Cœnobio Ord. Prædicatorum addicti ſunt; ædes Cartuſiæ Papienſis Monachis conceſſæ, quibus adhuc ibi eſt hoſpitalis domus.

III. Subditur 2. *Domus nova ibi in papia*. Quemadmodum domus *de Vigalono* in literis ad primi Ordinis Humiliatos, ita Domus novæ Papienſis in literis ad alterius Ordinis Humiliatos datis jam ab anno MCCI. meminit Innocentius III. Erat porro illa trans Ticinum poſita; ac deinde primi Ordinis Humiliatis conceſſa eſt. Hinc in literis Rodulphi Cæſaris ad Vicoboldonenſes Humiliatos an. MCCLXXXIX. datis, quas Vol. I. pag. 333. commemoravimus, hæc habemus: *preſentibus D. Fratre Prepoſito Domus nove ultra Ticinum*. Enimvero in Chronico quodam MS., quod Papiæ adſervatur, ad an. MCCLXXV. parum abſuiſſe dicitur, quin flumine exundante hæc domus obrueretur. Eamdem propterea arbitror, quæ in Innocentii IV. literis XVIII. Dec. MCCLIII. datis indicatur: *Prepoſito & conventui domus humiliatorum de prato Ticini papien.* Ante annum MCCCXXI. S. Ulderici domui conjuncta illa fuerat, ut teſtatur Opuſculi auctor, qui memorato capite *de eccleſiis deſtructis vel amotis*, ait: *Vidi.... Eccleſiam, que de domo nova virorum ac mulierum ejuſdem Ordinis* (Humiliatorum) *fuit unita Eccleſia S. Ulderici ejuſdem Ordinis*. Nihilominus domus novæ nomen occurrit etiam ad an. MCCCLI. in cujuſdam chartæ fragmento, quod in Bibliotheca noſtra ſervatur, quo Humiliati cujuſdam demortui ſupellex tota indicatur. *MCCCI. iſtud eſt proprium fratris acorſini domus nove de celanova de papia conſignatum Domino fratri Uberto de Regibus dicte domus prepoſito. In primis habet mataraſium unum, pluinar* (ſic) *unum, linteamina tria, cervical unum,*

Digitized by Google

Mantelos duos, *caputios duos*, *tunicas duas*, *camiſcias duas*, *& tunicellum unum de tota lana*, *coopertorium unum de pellibus*, *pilortium unum*, *Rubinum unum de pellibus* (pilortium & rubinum quid ſint non intelligo) *vaſa apum tria & medium*, *quartarios tres ſaxolorum*, *item in denariis ſoldos XX. papienſes ; capudtergium unum*. A tergo hæc adduntur : *Hic demonſtratur ſicut frater Ubertus de regibus fuit prepoſitus in domo nova de papia MCCCLI.*, *qui fuit poſtea prepoſitus ....* (deeſt domus nomen, ſed ſcribendum erat *de Miraſole*) *& electus fuit in Generalem MCCCLIII.*, de quo egimus Vol. I. pag. 122. Verum quæ hic *domus nova de celanova* appellatur, eadem eſſe dicenda eſt ac domus S. Ulderici, cui conjunctæ domus nomen adhæſerit, cum certo conſtet illam jam everſam fuiſſe.

IV. Hæc porro proxime ſequitur. 3. *Domus S. Ulderici*. Hanc pariter Opuſculi auctor commemorat, ubi de Eccleſiis *intra primum murum urbis* loquitur: *Eccleſia S. Olderici Epiſcopi : Domus Humiliatorum & Humiliatarum*. Altera hæc domus fuit, quam Humiliati ad extremum uſque Papiæ habuerunt. Quamvis enim hac etiam Humiliatos an. MDLXVII. expulſos fuiſſe narret P. Romualdus, contrarium tamen ex iiſdem, quæ ſupra innuimus, monumentis evincitur. Quin etiam ad Humiliatos in ſtudiis exercendos fuerat illa an. MDLXVII. deſtinata, cogitatumque fuerat de Omnium SS. Papienſi, S. Marci Dertonenſi, ac S. Syri Alexandrina domo illi conjungendis, ut major ibi ali poſſet Humiliatorum adoleſcentum numerus. Habemus rei teſtes in Ambroſiana Bibliotheca (*a*) Aloyſii a Baſilica Petri Generalis Magiſtri literas eodem anno XI. Aug. *utriuſque juris doctori fratri Joanni Petro de Caprianis præpoſito domus noſtræ omnium SS. de Papia* datas, in quibus hæc narrat : *Cum dilectus noſter fr. Jacobus ab Eccleſia prepoſitus adminiſtrator domus noſtræ S. Ulderici de Papia .... acceſſerit ad capiendam poſſeſſionem dictæ domus ſancti Ulderici*, *tueque domus* *Omnium*

(*a*) Cod. MS. ſign. D. 99. in fol.

Digitized by Google

Omnium Sanctorum, donec & uſque quo aliter in ea & de ea fuerit ordinatum, recomendatæ, & ſeu ſub certa formula dictæ domui S. Ulderici unitæ, nec non poſſeſſionem domus noſtræ S. Marci de dertona, ac S. Siri de alexandria eidem pariter unitarum .... ac pro erigendo effectualiter Collegio in dicta domo S. Ulderici; ac nuper ad aures noſtras pervenerit, dictum Jacobum præpoſitum inde diſceſſiſſe, & alibi, quo neſcitur, ſe contuliſſe ſine noſtra ſpeciali licentia, &c. Jubet proinde Joannem Petrum Præpoſiti illius vices gerere. Videtur tamen conſilium exitu caruiſſe; omnes enim illæ domus adhuc in Catal. an. MDLXX., ac ſingularum Præpoſiti deſignantur. Jacobus porro hic ab Eccleſia in eodem Catalogo contumax & fugitivus appellatur, additurque illum ad hæreticos confugiſſe vulgo credi. Hujus etiam domus redditus S. Thomæ Cœnobio attributi; ædes everſæ, eoque loco Ghiſlerianum, ſeu, ut vocant, Pontificium Collegium magnifico opere excitatum eſt.

V. Tres deinde recenſentur ſororum domus, quarum nulla an. MCCCXLIV. ſupererat. 4. *Domus ſororum de palatio*. Eadem hæc forte eſt, quam P. Romualdus commemorat (*a*). Ait enim S. Helenæ ædem haud procul a Marica porta habuiſſe olim Humiliatas, S. Catharinæ ſacram; ac monumenta innuit anni MCCXXIII., quibus hoc comprobatur. Addit an. MCCLXIV. inſtauratam illam fuiſſe; ac deinde Humiliatorum legibus rejectis S. Benedicti inſtituta Virgines illas amplexas fuiſſe; incertum, inquit, quo anno; ſed certe ante an. MCCCC. tunc vero S. Helenæ nomen eidem impoſitum. Verene omnia dicantur, ignoro. Certe Eccleſia S. Helenæ ſacra Anonymi tempore jamdiu exſtabat: illam enim ſic deſignat (*b*): *Eccleſia S. Helenæ Reginæ, olim Monaſterium Albarum;* ac fieri poteſt, ut Albarum nomine Humiliatæ indicentur, quæ, dum auctor ſcriberet, S. Benedicti legibus jam

(*a*) Parr. III. pag. 27.

(*b*) Cap. III.

jam ſe addixiſſent. 5. *Domus S. Simonis*. Narrat P. Romualdus (a), Eccleſiam S. Mariæ de Paradiſo appellatam anno MDXLVII conceſſam fuiſſe *Fratri Joanni Antonio Quirino Priori Domus & Hoſpitalis S. Simonis ac S. Crucis nuncupat. Ordinis Cruciferorum, ubi ab anno* 1335. *incolebant*. Vides itaque jam ab an. MCCCXXXV., ſi P. Romualdo credimus, Cruciferos ad S. Simonis habitaſſe. At Anonymus aliter ſtatuere videtur: eamdem enim Eccleſiam ſic commemorat (b): *Eccleſia SS. Apoſtolorum Simonis & Judæ, olim Monaſterium Albarum: Domus Cruceferorum*. Itaque aut auctor ille XV. annis ſerius, quam arbitratur Muratorius, ſcripſit, aut multo ante an. MCCCXXXV. ædes illas Cruciferi incolebant. Sed hæc nihil ad nos. At cum hic etiam fuiſſe *Monaſterium Albarum* ait, Humiliatas ſcilicet deſignare videtur. Quin etiam ſuſpicor olim fuiſſe domum hanc Fratribus Sororibuſque communem. Vidimus enim Vol. I. pag. 183. Papienſibus Humiliatis an. MCCXXIX. conceſſum fuiſſe *Hoſpitale S. Juſtinæ*. Porro S. Simonis ædem *juxta portam S. Juſtinæ nuncupatam* fuiſſe ait P. Romualdus; & hoc ipſum opuſculi auctor indicat, qui SS. Simonis & Judæ poſt S. Juſtinæ Eccleſiam ſtatim ſubdit; ut proinde veriſimile ſit, his ipſis Humiliatis fuiſſe hoſpitalem domum illam commiſſam; poſtea vero mulieres tantum in S. Simonis ædes recipi cæpiſſe. Additur denique 6. *domus de ceſtexio*, qui pagus eſt Papienſis agri trans Padum, vulgo *Chiaſteggio*, cujus domus nullum aliud monumentum occurrit.

VI. Nunc ad Laudenſes Humiliatorum domos progredimur, quibus illuſtrandis Defendentis Laudii Hiſtorici Laudenſis Commentariolum MS. de Laudenſibus Humiliatis in Puricellii ſchedis nacti ſumus; quem deinde fuſius etiam diligentiuſque digeſtum vidimus Laude in Bibliotheca PP. Congr. Orat. S. Philippi. Præ-

(a) Part. III. pag. 82.
(b) Cap. IV.

Præterea totum Laudenſis Epiſcopii tabularium patere nobis voluit humaniſſimus, plurimiſque nominibus laudandus illius olim urbis Epiſcopus Joſephus Gallaratus. Denique egregiam veterum chartarum copiam in S. Benedicti ejuſdem urbis Cœnobio comperimus, quod olim ad Humiliatos pertinebat. *In Laude*, ita in antiquioris catalogi epitome, *erant domus fratrum cum ſuis humiliatabus quatuor; cœnobia religioſarum erant per ſe ſeptem*. Totidem ſcilicet Braidenſis Catalogus enumerat: *In fagia de laude, prima domus fratrum ſancti criſtofori*. Ac jure hæc omnium prima recenſetur; nulla enim antiquior in urbe fuit; quamvis domus Omnium SS. multo ante illam in Laudenſi agro exſtiterit. Laudius narrat jam ab anno MCCXII. Pauli, qui vicus eſt Laudenſis Diœceſis ad Mediolanenſis fines, Humiliatorum domum S. Chriſtophoro ſacram exſtitiſſe, ex qua Laudenſes domos S. Chriſtophori ac de Paulo ortas arbitratur; quod veteribus monumentis innixum affirmaſſe illum arbitror. At ſane ſaltem ab anno MCCXVII. domum de Paulo appellatam Humiliati habuerunt. En tibi chartæ fragmentum ejuſdem anni XXIII. April., quæ in Laudenſi Epiſcopio ſervatur: *fecit donationem inter vivos..... fr. guidus calegarius de domo pauli filius quondam johannis calegarii, qui profeſſus eſt ſe lege vivere longobardorum, in manum & poteſtatem caſtelli ſartoris, & martini de feſto, & guilielmi de brembio, tunc miniſtrorum manſionum humiliatorum epiſcopatus laude, nomine & vice ſocietatis humiliatorum nominative de omnibus ſuis rebus &c.* Et paullo poſt commemoratur *Debitum quod fecit ipſe frater guidus pro manſione humiliatorum de Paulo;* ex quibus tamen verbis non ſatis conſtat, Pauli ne poſita eſſet hæc domus, an Laude, cum urbanæ ipſæ domus pagorum nomine interdum diſtinguerentur. Laudenſis vero S. Chriſtophori domus prima, quod ſciam, mentio ad an. MCCXXIX. occurrit. Laudius enim in MSS. Laudenſibus ſupremas Alberti Vignati tabulas hoc anno XXIII. Apr. ſignatas commemorat, quibus legat *Canonicæ S. Chriſto-*

ſtophori Libras XXX., atque aliud præterea monumentum an. MCCXXXVI. VII. Dec., ex quo præter Guillelmum de Brembio (eumdem forte, cujus ſupra meminimus) XXVIII. Fratres domum illam ſeu Canonicam incoluiſſe conſtat.

VII. Ipſum vero S. Chriſtophori templum anno MCCC. renovatum fuiſſe Laudius alibi narrat (a); eam tamen hujus inſtaurationis occaſionem affert, quam neſcio an eruditi viri ſint facile probaturi. Narrat ſcilicet (ac rei teſtes tabulas profert in ipſa S. Chriſtophori æde aſſervatas; quas tamen qui legat, ætatis multo recentioris, modicæque proinde auctoritatis judicabit omnino) anno MCCC. miræ molis Draconem in Gerundo mari (quo nomine lacus vocabatur ex Abduæ aquis prope Laudem ſtagnantibus effectus, nuper a Cl. P. Guidone Ferrario Soc. Jeſu erudita Diſſertatione illuſtratus (b)) repente viſum, qui letifero halitu miſeram ederet civium ſtragem, ſimulque prohiberet, ne quis ad illius necem accederet: cives itaque voto ſe obſtrinxiſſe, ut tabularum verbis utar, *templum ſe eſſe ædificaturos in honorem SS. Trinitatis & S. Chriſtophori;* concepto autem voto receſſiſſe ſtatim Draconem, paulloque poſt extinctum jacuiſſe. Hæc Laudius. At miros hoſce letaleſque Draeones plerumque ad fabulas amandare docti homines conſuerunt. Nec ſane, ut Laudius ipſe animadvertit, tunc primum S. Chriſtophori ædes exſtructa eſt. Et inſtauratio ipſa ſerius juſſa videtur. Nam publicum Civium decretum vidiſſe ſe narrat Laudius an. MCCCVII. latum, quo ad eamdem ædem inſtaurandam, ac ſacram ſupellectilem comparandam redditus aliquot attribuebantur. Circa an. MDXXV. commendata illa erat, ut ex Advocati Codice, de quo diximus in præfatione, colligimus. Anno MDLII. cum duo tantummodo Humiliati illas ædes incolerent, Patribus Congregat. Montis Oli-

(a) Diſcorſi Iſtorici della Città di Lodi Diſc. VIII.
(b) Inſcript. Epiſt. Diſſert. Vol. III. Diſſert. XV.

Digitized by Google

Oliveti conceſſæ illæ ſunt, qui, ut Laudius refert, anno MDLXIII. templum renovarunt.

VIII. Recenſetur deinde 2. *domus omnium Sanctorum*, quæ in urbe quidem poſt S. Chriſtophori domum exſtitit, ſed multo antea in Laudenſis agri pago couſtructa fuerat, cui *Foſſati alti* vel *Foſſadolti* nomen, nunc vulgo *Borghetto*. Itaque omnium antiquiſſima fuit, quotquot in Laudenſi agro Humiliati habuerunt. Atque Eccleſiæ quidem ædificatæ tempus, annum ſcilicet MCC., definire poſſumus ex egregio Laudenſis Epiſcopii monumento, an. MCCXXXIII. quod ſuo loco edemus. Ibi enim *Soror Flora de Caſtello, que eſt magiſtra* (domus prædictæ utrique ſexui communis) *remiſſo ſacramento dixit.... quod iſta Eccleſia edificata eſt XXXIII. anni ſunt hodie in iſta die* (nempe XV. Auguſti); *& dixit quod ipſa teſtis fuit de primis ſororibus, que fuerunt ab initio ad edificationem ſupraſcripte eccleſie, & dixit, quod hec Eccleſia ſtetit multum ad edificandum, videlicet a feſtivitate beati Johannis bautiſte uſque hodie*. Profecto aut maximam fuiſſe iis temporibus ædificandi celeritatem dicendum eſt, aut anguſtam ſane ædiculam fuiſſe illam, cui conſtruendæ multum temporis impenſum fuiſſe dicatur, cum a XXIV. Jun. ad XV. Aug. perfectum opus fuerit. Arbitror tamen non paucos ante annos domum illam incoluiſſe Humiliatos. Si enim B. Bruna, ut conſtans eſt Vercellenſium traditio, circa an. MCXLIV. floruit, Laudemque profecta, ibi, aut potius in Laudenſi agro, Cœnobium condidit, hocce profecto omnium antiquiſſimum medio circiter XII. ſæculo condidiſſe dicenda eſt. Nec ſola porro Omnium SS. Eccleſia apud Humiliatos Foſſadolti fuit, ſed alia etiam pago proxima, ac S. Georgio ſacra. Qua ratione hanc adierint Humiliati, Flora eadem refert his verbis: *Dixit, quod Eccleſia ſancti georgii ante edificationem hujus Eccleſie* (Omnium SS.) *erat domini epiſcopi arderici* (qui ab an. MCLXXXIX. ad an. MCCXVII. (a) Laudenſi Eccleſiæ præfuit),

(a) Ughell. in Epiſc. Laud.

& dixit, quod quadam vice iverat ad dictam eccleſiam, & tunc dominus prepoſitus, & fratres & ſorores illius eccleſie prociderunt ſe & ſupplicaverunt pedibus illius, rogantes eum, ut dei amore daret eis dictam eccleſiam ſancti georgii; & tunc ipſe dominus epiſcopus miſericordia motus conceſſit eis dictam Eccleſiam ſancti georgii. Quam Arderici donationem Innocentius III. literis ſuis an. MCCX. XVII. Cal. Jul. ratam habuit. Mittimus hic controverſiam hujus Eccleſiæ occaſione inter Laudenſem Epiſcopum atque Humiliatos exortam, quæ ex indicato an. MCCXXXIII. monumento ſatis patebit. Id unum addimus ex Gregorii IX. literis ad hoſce Humiliatos an. MCCXXXI. XVIII. Cal. Febr. datis, LXXX. per id tempus fuiſſe ejus domus incolas colligi.

IX. Poſtea vero, ut Laudius narrat, ut urbanam domum illi haberent, in qua diverſari liceret, domum, quæ *S. Joannis ad vineas* dicta eſt, conſtruxerunt. Primam ego illius mentionem in charta an. MCCCVI. XIV. Febr. vidi apud Laudenſes S. Benedicti Sanctimoniales: *In Laude in domo deodata* (hoc ſæpe nomine illa diſtinguitur) *Sancti Johannis evangeliſte ſita in contrata vinearum*. Ipſam tamen Eccleſiam tribus poſt annis excitatam fuiſſe teſtatur lapis, quem in ejuſdem Cœnobii horto vidiſſe ſe Laudius narrat. *Anno MCCCVIIII. Frater Lanfrancus Trivultius Prior hujus Domus fecit fieri hanc Eccleſiam*. Suſpicor autem id accidiſſe, cum Matthæus Vicecomes in Humiliatos iratus, ut Diſſert. IV. num. XIII. retulimus, inter cetera *domum etiam omnium Sanctorum Laudenſis Dioceſis per gentes ſuas fecit funditus demoliri*. Nihilominus reſtituta hæc poſtea fuiſſe videtur; nam diu adhuc cum S. Joannis ad vineas domo ſtetit. Hinc in charta an. MCCCXX. VI. Martii in S. Benedicti tabulario hæc habemus: *preſentibus fratre lafranco* (forte Trivultio, cujus meminimus) *priore domus deodate ſancti Johannis evangeliſte &c.*, atque ibidem nominatur *Frater guillelmus de Melzo prepoſitus canonice omnium ſanctorum laudenſis dioceſis*. Sic tamen utraque conſtituta erat, ut domus S. Joannis

nis

nis domui omnium SS. obnoxia ac ſubdita eſſet, & a Laudenſis Epiſcopi jure pendens. Hinc omittitur illa in Catalogo an. MCCCXLIV. Ubi vero de domibus poſt eumdem annum additis eſt ſermo, ſic ait Joannes Braidenſis: *Prima fuit domus de la vinea de laude, ſeu prioratus S. Johannis, quæ erat ſub Epiſcopo Laudæ, cui poſtea unita fuit antiqua domus ſeu Præpoſitura Omnium SS. Laudenſis Diœceſis*. Quo anno hæc conjunctio contigerit, non ſatis conſtat. Chartam an. MCCCLXXXIII. XIII. Jul. apud S. Benedicti Moniales vidi, in qua hæc habentur: *Fr. Andriollus de Spanzutis prepoſitus domorum omnium ſanctorum laudenſis dioceſis, & ſancti Johannis evangeliſte, que appellatur domus deodata civitatis laude, que ſunt unum & idem corpus, ordinis humiliatorum*. Quæ tamen verba non ſatis indicant, ambæ ne adhuc domus ſuos incolas haberent, an unica tantum. Sed certe non multo poſt deſerta illa fuit; ac utrumque nomen urbanæ domui datum, quæ ſcilicet *S. Johannis ad vineas & Omnium SS.* appellabatur.

X. Præfuit, ut alias diximus, huic Cœnobio Philippus Cribellus Generalis deinde Humiliatorum Magiſter; ſed peſſima jam erat ejuſdem domus conditio. Ex charta enim an. MCCCCXXXVI. VI. Febr. apud S. Benedicti Sanctimoniales, unicum Præpoſitum cum ſocio ædes illas incoluiſſe colligimus. Anno autem MCCCCLXXII., ut ex ejuſdem Cœnobii monumento cognoſcimus, Balthaſſar de Paganis Præpoſitus, duoque alii Fratres ibidem degebant. Itaque commendari deinde illa cæpit, quod jam ab an. MCCCCXCI. contigiſſe videtur; neque enim illius domus Præpoſitus in ejuſdem anni Comitiis recenſetur. Laudius narrat Fr. Franciſcum Trivultium hujuſce domus Præpoſitum an. MCCCCXCIX. fuiſſe, quo tempore, cum Laudenſes Ludovico XII. Galliarum Regi ſe dederent, hæc inter cæteras deditionis conditiones ab illis adjecta eſt: *Dignetur M. R. providere pro Franciſco Trivultio nunc præpoſito domus de la vinea civitatis Laudæ de Epiſcopatu ipſius civitatis, ſi contingat vacare per ceſſum, vel deceſſum, vel aliter, vel de alio*

 equi-

equivalenti beneficio. Galliarum autem Regis nomine reſponſum eſt: *Habebit commendatum Trivultium*, *& libenter ſcribet Pontifici pro beneficio*. Quis hujus conſilii exitus fuerit, non video. Franciſcus certe inter Laudenſes Epiſcopos non numeratur. Suſpicor tamen Humiliatum illum minime fuiſſe; neque enim Fratris aut Humiliati nomine in allatis verbis ille deſignatur. Probabile porro eſt domum illam Trivultio commendatam fuiſſe. Anno tamen MDXV. iterum ex Humiliatis Præpoſitus huic domui eſt datus. Etenim in Elencho quodam Monumentorum, quæ in Laudenſi Epiſcopio ſervantur, hoc ad hunc annum animadverti: *Confeſſio Menſæ Epiſcopalis favore fr. Antonii de Vignate præpoſiti S. Joannis ad Vineas & Omnium SS. de libris undecim candelarum ceræ* &c. At exinde nullum alium inter Humiliatos huic domui præpoſitum video; & in Advocati Codice pag. 38. commendata dicitur. Anno MDLXX. Riccio neſcio cui commendata illa erat, quattuorque ibidem Humiliati morabantur. Anno denique MDCV., cum Andreæ Cardin. Peretto commendata illa eſſet, Patribus Congr. S. Paulli ab eodem conceſſa eſt. Obſcuriores ſunt duæ, quæ ſequuntur, Fratrum domus. 3. *Domus de roncburio*. 4. *Domus de migniate*, quæ in hoc tantum Catalogo nominantur. Primæ, quæ in Laudenſis agri pago fuiſſe videtur, qui vulgo *Roncoli* dicitur, Vol. I. pag. 51. &c. meminimus, oſtendimuſque, monumentum illud, cujus auctoritate a nonnullis jam ab an. MLVI. domus hæc extitiſſe creditur, ad annum MCCLVI. probabiliter revocandum eſſe, ſimulque indicavimus Vicoboldonenſi domui fuiſſe illam poſtea conjunctam. Altera forte in alio ejuſdem agri pago poſita erat, qui vulgo *Migneto* appellatur. Sed jam ad Laudenſes Humiliatarum domos progredimur.

XI. Prima omnium recenſetur *domus de paulo ibi in laude*. Arbitratur Laudius, ut ſuperius innui, Pauli in agro Laudenſi illam olim fuiſſe, ac Fratribus Sororibuſque communem. Enimvero chartam an. MCCXXXIX. XIII. Apr. apud S. Benedicti Sanctimoniales

niales

niales vidi, qua, cum quæſtio verteretur *inter girardum calegarium de paulo ex una parte, & fratrem Johannem nomine & vice ſororum humiliatarum domus de paulo, cujus eſt rector & miniſter*, controverſiæ arbitros eligunt *Dominum presbiterum Jacoppum priorem, & fratrem Guidottum Fabarium canonice ſancti criſtofori &c.* Cum enim cum Paulenſi homine controverſia eſſet, cumque domus de Paulo Miniſter hic nominetur, utrumque videtur ſuaderi, & Pauli fuiſſe domum hanc, & ſexui utrique communem. Laudam deinde Virgines deductæ ſejunctam a Fratribus domum habuerunt, ac plurima illius monumenta in Laudenſis Epiſcopii, & S. Benedicti tabulariis occurrunt. Placet unum ex altero hoc tabulario proferre, eoque libentius, quod Profeſſionis formam continet, qua tunc Humiliatæ utebantur. *Anno a nativitate Domini noſtri Jeſu Chriſti milleſimo ducenteſimo quinquageſimo tertio die lune octavo menſis Septembris, Indictione duodecima, in domo, in qua habitant umiliate de paulo, ac coram domino pace prepoſito canonice ſancti criſtofori ordinis umiliatorum de laude, & in preſentia fratris alberti de rivolta & fratris Jacobi de boldo, & fratris conradi teſtium rogatorum, ſoror Jacoba filia quondam anne de agnate plebis de ſetara promiſit vivere ſine propriis, & ibi fecit profeſſionem, & obedientiam ſecundum regulam fratrum umiliatorum ſecundi ordinis datam & approbatam a quondam bone memorie Innocentio papa, in manu ſororis carabone miniſtre domus umiliatarum de paulo recipientis nomine & vice & ad utilitatem dicte manſionis, ſe & ſua offerens, & irrevocabiliter donans ipſi manſioni, cum candela accenſa, & ſcripto ſue profeſſionis in manu. Rogper Avoſtum de Seregnano.* Anno MCCXCIX. Bernardus de Talente Laudenſis Epiſcopus hujuſce domus Monialibus Eccleſiæ conſtruendæ facultatem fecit, cujus literas in monumentorum ſerie edemus. Anno MCCCCXXVIII. tres tantummodo Moniales in iis ædibus degebant, ſcilicet *Sanuta de lupis miniſtra, Johanna de gradi, & caterina de nazariis*. Ipſis tamen Humiliatis Fratribus domus eadem ſuperſtes fuit, donec anno MDLXXXIV., ut Laudius refert,

fert, Franciſcus Boſſius Novarienſis Epiſcopus, atque Apoſtolicus Viſitator, illam S. Benedicti Cœnobio conjungi juſſit. Sed hujus anguſtiæ in cauſſa fuerunt, cur anno tantum MDCXV. res ad exitum deduceretur. Humiliatarum de Paulo ædes a Clericis Regul. Congr. Somaſchæ coemptæ deinde fuerunt.

XII. Sequitur 2. *domus de variſella*, ſeu potius *de vallicella*. Chartam an. MCCLXXXII. XII. Mart. commemorat Laudius, in qua hæc habentur: *In Civitate Laudæ in domo humiliatarum S. Mariæ de Vallicella, præſentibus R. fr. Paxio domus humiliatorum S. Trinitatis ejuſdem civitatis, domina ſoror rica domina & miniſtra domus humiliatarum S. Mariæ de Vallicella* &c. decemque aliæ Sanctimoniales adduntur, quibus domus illa conſtabat. In alio autem monumento an. MCCCCXXXVII. apud eumdem Laudium, quo loco illa eſſet, ſtatuitur: *Domus humiliatarum S. Mariæ de vallicella in vicinia S. Mariæ Magdalenæ*. Addit Laudius anno MCCCCXCIV. PP. Prædicatorum horto ædes illas incluſas fuiſſe: moniales autem, ſi quæ ſupererant, ad S. Mariæ de Paulo, aut ad S. Benedicti, quæ ſolæ tunc erant Humiliatarum domus, traductas fuiſſe arbitror. Quæ vero deinde profertur 3. *domus de bregonzio*, ſeu *de bregundio*, eadem in poſteriore catalogo *de Indenariis* dicitur, appellatione nunc a fundatoris nomine, nunc a prænomine deducta. Bregundii enim Denarii ſupremas tabulas an. MCCXXIX. X. Jan. confectas, atque an. MCCXXXVI. XXI. Oct. confirmatas vidimus apud S. Benedicti Sanctimoniales, in quibus hæc habentur: *Judicavit domum ſuam de vicinia ſancti tome, in qua ipſe bregundius manet cum omnibus vaſis & utenſilibus, & aliis rebus, que in predicta domo erunt tempore obitus ſui, & totum podere quod habet, vel habuerit in loco & territorio de mulazano* (laudenſis agri pago).... *ordini humiliatorum de laude, ſive compagnie humiliatorum de laude, in qua domo vel in quo podere debeat fieri quedam manſio humiliatorum .... Item judicavit modios duos blave, & modium unum leguminum manſioni ſeu ſororibus de domo ſachi denarii* (de qua mox

ſermo

ſermo erit). Videtur autem illo ipſo anno MCCXXXVI. obiiſſe Bregundius. Charta enim an. MCCXXXVII. IV. Jan. ibidem exſtat, qua *Ricca uxor Sozonis de Viſtarino* (de celeberrimo hoc apud Laudenſes viro plura habes in illius ætatis hiſtoricis) *& filia quondam bregundii denarii, cum conſenſu .... ipſius ſozonis .... dedit in ſolutum, & nomine ſolutionis in ſuum locum poſuit dominos prepoſitum guilielmum canonice ſancti criſtofori ordinis humiliatorum civitatis laude, & prepoſitum ubertum canonice omnium Sanctorum* &c. Hac ratione nova Humiliatis Laudenſibus domus conceſſa, quam illi Virginibus patere voluerunt. Hinc illa nunc *domus de denariis* appellatur, nunc corrupto nomine *de Indenariis*, vel *de Lendenariis*, nunc *domus humiliatarum bergondii denarii ſita ſuper plateam de fachis*. Addita poſtea eſt ædes Deiparæ Virgini, ac SS. Jacobo & Philippo ſacra; omnibus enim hiſce nominibus diſtinctam illam videmus. Interdum etiam, quod alias quoque factum vidimus, Præpoſitus huic mulierum Cœnobio datus eſt. Chartam enim an. MCCCCLX. XXX. Octob. vidiſſe ſe in S. Benedicti tabulario Laudius narrat, in qua appellatur *D. Fr. Hieronymus de Lavezariis Præpoſitus domus S. Jacobi de denariis Ord. Humil.* At paullo poſt, anno ſcilicet MCCCCLXV. Philippus Cribellus Generalis Magiſter paucas, quæ ibi ſupererant, Moniales, ejuſque domus redditus domui de Paulo conjunxit. Enimvero chartam an. MCCCCLXVIII. in eodem tabulario vidi, in qua hæc habentur: *cui domui* (de Paulo) *unita eſt & incorporata domus ſancti Jacobi vulgariter nuncupata de denariis*. Unica Eliſabeth hujus domus miniſtra ad S. Benedicti Cœnobium traducta eſt, cui etiam ædes illæ conceſſæ.

XIII. Pauciora ſuperſunt ſequentis domus monumenta: 4. *Domus de ſancto romano*. In S. Benedicti tabulario chartam an. MCCCIX. V. Jan. vidimus, in qua commemoratur *Domina amilia miniſtra domus humiliatarum de ſancto Romano in vicinia ſancti Romani*. At ſaltem quis illius exitus fuerit certo ſcimus ex alio ejuſdem tabu-

larii

larii monumento an. MCCCXX. VI. Mart. quo ejuſdem bona inter Omnium SS. & Bregundii Denarii domos dividuntur. Porro poſt bona ſingula enumerata, hæc habentur: *que* (bona) *fuerunt ſupraſcripte domus de ſancto Romano .... in qua domo erant quinque ſorores .... que ſorores dimiſſe ſunt a dicta domo de ſancto Romano, tres quarum intraverunt domum canonice omnium Sanctorum, & ibi ſe & ſua dederunt, ... & alie due .... domum bregundii denarii, & ſe & ſua dederunt dicte domui*. Itaque in Catalogo an. MCCCXLIV. domus hæc omittitur. Obſcurior eſt alterius domus exitus, nempe 5. *Domus, que dicitur nova*. Hujus mentio occurrit in charta an. MCCLXIX. III. Sept. in S. Benedicti tabulario: *Ardizia filia quondam domini martini de pallatino, que profeſſa eſt ſe lege vivere longobardorum, fecit donationem inter vivos in dominam ſororem dianam miniſtram & rectricem domus humiliatarum de domo nova in civitate laude in contrata comitum, recipientem nomine & vice ipſius domus ſeu manſionis de omnibus ſuis bonis* &c., & in charta an. MCCXCII. XXIV. Sept. *Sorores humiliate domus nove ſite prope eccleſiam ſancti Andree in contrata comitum de caſſino*. Quis fuerit hujus exitus, non video. Sed cum illius monumenta in S. Benedicti Cœnobio aſſerventur, videtur, aut Cœnobio huic ipſi conjuncta fuiſſe, aut alteri cuiquam, quod huic poſtea conjunctum fuerit. Id vero ante an. MCCCXLIV. fieri oportuit: in poſteriore enim Catalogo illa omittitur. Duæ adhuc illuſtrandæ ſuperſunt Laudenſes Humiliatarum domus. 6. *Domus ſancti tome*; ac 7. *domus ſancti blaſii*. Primæ mentionem habemus, Laudio teſte, in charta an. MCCXCIII. XX. Jul. in S. Benedicti tabulario: *Soror conteſta miniſtra humiliatarum domus S. Thomæ, quæ habitant in vicinia S. Romani civitatis Laudæ*. In Epiſcopali autem tabulario Bernardi de Talente Laudenſis Epiſcopi literæ exſtant, quibus an. MCCC. XVII. Febr. hujuſce domus Monialibus Eccleſiæ conſtruendæ facultatem facit. Supererat domus hæc an. MCCCXLIV., ſed nihil de illius exitu cognoſcere licuit. Domus

vero

Digitized by Google

vero S. Blaſii alio nomine *domus ſachi denarii* appellari conſueverat. Ita in charta an. MCCCXXXVIII. XIX. Mart. in S. Benedicti tabulario: *in capitulo ſororum domus ſachi denarii ſite in laude in vicinia ſancti blaxii intus*. Exſtabat jam ab an. MCCXXIX. Vidimus enim in ſupremis Bregundii Denarii tabulis eodem anno ſignatis legatos fuiſſe *duos modios blave, & unum modium leguminum manſioni ſeu ſororibus de domo ſachi denarii*. Anno autem MCCCXLVIII. S. Benedicti Cœnobio conjunctam illam fuiſſe docet Laudius.

XIV. Aſt alia Sororum domus in Catalogo an. MCCCXLIV. apparet, ſcilicet *Domus S. Benedicti*. Dubius hærebam, num forte eadem hæc eſſet cum Domo Nova, de qua jam diximus. Sed hæc *in contrata comitum de caſſino, & in vicinia S. Andreæ* ſita dicitur; illa vero *in contrata vinearum*. Guillelmi de Quareſima ſupremas tabulas anno MCCCIV. confectas commemorat Laudius, quibus inter cetera *voluit... quod poſt mortem Bendedæ uxoris ſuæ, & ante mortem ejus, ſi ſibi placuerit, quod ante fiat, debeat fieri religio una, ſive domus una religionis dominarum talis habitus & religionis, ut eſt domus & religio humiliatarum domus, quæ eſt in vicinia S. Romani civitatis Laudæ, ſtatuens & ordinans, quod omnia bona ſua mobilia & immobilia ſint & eſſe debeant ipſius domus*. Addit Laudius, neſcire ſe, quis fuerit ſupremæ hujus voluntatis exitus. Sed cum nulla ante hoc tempus domus S. Benedicti mentio occurrat; poſt aliquot vero annos monumenta ad illam pertinentia appareant (primum enim ad an. MCCCXXIV. in ejuſdem Cœnobii tabulario vidi) vix dubito, quin illa fuerit hujus domus conſtruendæ occaſio, cui forte etiam a Bendedæ, Guillelmi uxoris nomine, quæ eadem videtur ac Benedicta, S. Benedicti nomen acceſſit. Hæc vero domus aliarum deinde acceſſione, quas ſupra commemoravimus, non parum eſt aucta. Supereſt illa adhuc, ac vulgo inter ſuperſtites Humiliatarum domos numeratur. Negant tamen Sanctimoniales illæ, ut ab iiſdem audivimus,

Humiliatas ſe eſſe. Enimvero S. Benedicti leges amplexæ ſunt, non quas ab Humiliatis ipſis ſuſceptas diximus; ſed quas Benedictinæ Virgines ceteræ ſequuntur, quaſque illis ab Hieronymo Federicio Laudenſi Epiſcopo anno MDLXXIX. datas fuiſſe, Laudius narrat. Albas tamen veſtes, Humiliatarum more, induunt. De B. Brunæ corpore, quod apud eaſdem aſſervatur, diximus Vol. 1. pag. 245.

XV. Has Humiliatarum domos Catalogi noſtri complectuntur. Alias Laudius commemorat, quæ, ſiquidem extiterint, atque ad Clauſtrales Humiliatos pertinuerint, ante annum MCCXCVIII. aliis jam conjunctas, aut derelictas fuiſſe, neceſſe eſt. Ac primo, quemadmodum Humiliatas de Vallicella ſuperius commemoravimus, ſic illis proximos Humiliatos *S. Ambroſii de Ripalta in Vallicella* extitiſſe ille narrat, S. Criſtophori domui deinde additos; & chartam innuit XVII. Apr. an. MCCLXI., in qua nominatur *Antonius Humiliatorum de Ripalta Laude Miniſter*. Sexti etiam, qui Laudenſis agri eſt pagus, fuiſſe Humiliatos ex Epiſcopalis tabularii monumento XVIII. Jun. an. MCCXCVI. Laudius probat, quo Bernardus de Talente Laudenſis Epiſcopus ejuſdem pagi decimam *Fratribus Jacobo & Alberto nomine Humiliatorum ejuſdem loci recipientibus* ad XXIX. annos locat. Fuiſſe autem illam viris mulieribuſque communem ex ejuſdem Tabularii *inventario* Laudius probat, ubi ad an. MCCXXV. VI. Jul. hæc habentur: *Donatio, oblatio, & jurium renuntiatio facta per Serenam de Nigro, & Roſam ejus ſororem, & Alexandram uxorem qu. Valloris, ac Agnetem filiam qu. Talenti de Seſto omnes ſorores manſionis humiliatorum de Seſto in Gulielmum de Brembio, & Martinum de Seſto miniſtros humiliatorum Laudæ & Epiſcopatus de omnibus rebus &c.* Miror tamen, cum domus de Sexto an. MCCXCVII. memoretur, eam deinde in Catalogo an. MCCXCVIII. omitti, præſertim cum conventio illa ad XXIX. annos pacta fuerit. Itaque ſuſpicor illam ad tertium Ordinem pertinuiſſe. Præterea

Fr.

Fr. Paxius Ord. Humiliat. frater domus ſancte trinitatis nominatur in carta an. MCCLXXXII., quam num. XII. commemoravimus, & in alia an. MCCLXXXVII. IX. Sept. apud S. Benedicti Moniales. Sed cum videam in S. Chriſtophori tabulis, de quibus diximus, Eccleſiam illam S. Trinitatis ac S. Chriſtophori appellari, arbitror non eſſe illam a S. Chriſtophori domo diſtinguendam. Addit denique Laudius, Mulazzani, qui Laudenſis agri eſt pagus, Humiliatos olim fuiſſe, aitque in charta an. MCCXCVI. in S. Benedicti tabulario ſeptem Humiliatos ibidem degentes appellari. Sed forte hæc etiam ad tertium Ordinem eſt referenda.

XVI. Multo breviores in Cremonenſibus domibus illuſtrandis tum modicus ipſe domorum numerus, tum monumentorum inopia nos reddet. Earum ſummam ſic Joannes Braidenſis colligit: *In Cremona erant domus fratrum cum ſuis religioſabus quinque.* His deinde adduntur, quæ Caſali majore poſitæ erant: *In Caſali majore domus fratrum cum ſuis religioſabus tres: cœnobia Religioſarum per ſe erant unum.* Hæ omnes in Catal. an. MCCXCVIII. Cremonenſi *fagia* continentur. Itaque *in fagia de cremona 1. domus fratrum ſancti abundii*, quæ etiam in quibuſdam Hieronymi Landriani Generalis Magiſtri literis, quas Laude in Bibliotheca PP. Congr. Orat. vidimus, appellatur Monaſterium *Sancte Marie & Omnium Sanctorum nuncupatum de ſancto abundio cremone*. Hujus ceterarumque Cremonenſium domorum originem ignoramus. Clauſtrales Humiliatos an. MCCXLVI. Cremonæ fuiſſe, ex Innocentii IV. literis eodem anno III. Cal. Nov. datis conſtat; at quæ potiſſimum domus indicetur, incertum. Anno MDLXX. XVIII. Presbiteri ac IV. Laici in S. Abundii alebantur. Anno autem MDLXXIX. cum Archangelo Blanco Cardinali Tianenſi commendatæ eſſent, hic Clericis Regularibus, quos Theatinos vocant, ædes illas conceſſit (*a*). 2. *Domus ſancti guillelmi*. Cognominem

(*a*) Silos Hiſtor. Cler. Regul. T. I. pag. 585.

Digitized by Google

Eccleſiam fuiſſe olim in Cremonæ ſuburbiis, Homobono Medalberto Cremonenſi Epiſcopo, nempe ab an. MCCXVI. ad MCCXLVIII. narrant Cremonenſes hiſtorici, ſequutuſque illos Ughellius (a). At certiſſimum eſt etiam ſedem illam PP. Ord. Prædicatorum fuiſſe. Itaque aut alia S. Guillelmi ædes Cremonæ fuit, aut Humiliatorum domus a Prædicatorum templo, cui proxima eſſet, nomen duxit. Ante an. MCCCXLIV. fuiſſe illam domui S. Catharinæ mox memorandæ conjunctam ex hujus anni Catalogo diſcimus, in quo domus illa ſic deſignatur: *Domus S. Gulielmi, quæ dicitur S. Catharinæ. 3. Domus caſtri de Sonzino.* Soncini, quod frequens eſt ac celebre agri Cremonenſis oppidum, ad annum uſque MDLXXI. fuit Humiliatorum domus S. Jacobo ſacra. In Catalogo an. MDLXX. illius Præpoſitus dicitur Joannes Maria Avogadrus, qui contumax ac fugitivus appellatur. Domus incolis vacua erat, idque, ut arbitror, jam ab an. MDLXV. Videbimus enim, cum de Bergomenſibus Humiliatis ſermo erit, S. Agathæ Sanctimoniales ad Soncinenſem domum traduci juſſas fuiſſe; quamvis deinde conſilium exitu caruerit. In eodem Catalogo hujuſce domus redditus Alexandro Simonettæ commendati poſtea fuiſſe dicuntur. Alia porro Cremonæ erat domus *de Soncino* appellata, ac S. Jacobo ſacra, ſcilicet 4. *domus ſancti Jacobi de Sonzino*. Habemus hujus monumentum an. MCCCXLIV. IX. Oct. ex ejuſdem domus tabulario, quæ nunc ad PP. Cler. Regulares S. Paulli pertinet, eductum, nobiſque a Cl. P. D. Angelo M. Cortenovis communicatum, quo Moroellus de Benedictis Cremonenſis Canonicus (idem, ut arbitror, qui deinde Joannis Vicecomitis Mediolanenſis Archiepiſcopi Generalis Vicarius fuit, ut conſtat ex charta an. MCCCXLIX. XIX. Sept. a Cl. Saxio edita (b), ubi tamen ille non Cremonenſis ſed Parmenſis Canonicus dicitur) arbiter jubetur inter Fratrem *Job de Crottis de Cre-*

(a) Ughell. Ital. Sacr. T. II. in Cremonen. Epiſc.
(b) Ser. Archiep. Mediol. T. II. pag. 858.

Digitized by Google

Cremona Prelatum domus S. Jacobi de Soncino de Cremona Ordinis Humiliatorum .... & Simonem de Soſpiro .... nomine Domini Franciſci de Ottobellis Presbyteri & Rectoris Eccleſiæ S. Vincentii de Cremona ... occaſione cujuſdam hedifficii, quod Dominus frater Job dixit ſe velle conſtruere & hedificare in Oratorium in Cremona in vicinia S. Vincentii. Præerat huic domui, quæ plerumque domus S. Jacobi dicebatur, an. MDLXV. Aloyſius a Baſilica Petri, ultimus deinde Humiliatorum Generalis Magiſter; qui cum ſui cœtus res in deterius labi animadverteret, de ſua olim Præpoſitura Patribus Congr. S. Paulli concedenda egit, quod anno MDLXIX. perfectum eſt (*a*). Erat denique Cremonæ 5. *Domus ſancte caterine*. Hanc etiam ad extrema uſque tempora Humiliati tenuerunt. Ædes illæ Camaldulenſibus Monachis deinde conceſſæ an. MDXCI., cum antea Matthæo Rovario commendatæ fuiſſent (*b*). Caſalenſes deinde domus ſuccedunt; 6. *Domus de caſale majore*; 7. *Domus nova ibi*; 8. *Domus parva ibi*; quibus additur 9. *Domus ſororum de rodeno*; quæ quo loco eſſet ignoro. *Domus parva ac nova* etiam in Catal. an. MCCCXLIV. recenſentur. Cetera omnia, quæ ad has domos pertinent, omnino ignota.

XVII. Geographicam rationem ſequentibus Mantuanæ domus nunc occurrunt. Sed antequam e Mediolanenſi Ditione diſcedamus, Novocomenſes adhuc luſtrandæ ſuperſunt; quæ *fagia* Vallem Tellinam etiam complectitur. *In Cumis & dioceſi*, ait Joannes Braidenſis, *erant domus Fratrum cum ſuis Humiliatabus viginti duæ; cœnobia religioſarum erant per ſe ſex*. Singulas Catalogus noſter enumerat, atque ut par erat, præfertur omnibus 1. *Domus de rondenario*, de cujus origine ſatis jam Vol. I. Diſſer. II. dictum. Plurima hujuſce domus monumenta adhuc apud PP. Congr.

(*a*) Oltrocchi Not. ad Vit. S. Caroli *col.* 109. Branda confutaz. de' Ragion. Apolog. pag. 152. 153.

(*b*) Mittarelli & Coſtadoni Annal. Camaldul. T. VIII. pag. 177.

Congr. Somaſchæ ſervantur, qui Rondenarienſes ædes in præſens, obtinent eorumque mihi copiam fecit doctrinæ æque atque humanitatis laude ſpectatiſſimus P. D. Joannes Petrus Rovillius Collegii illius Præpoſitus. Antiquiores tamen chartæ periiſſe videntur: nullum enim Præpoſitum Jacobo vetuſtiorem nactus ſum, quem Romam ad Innocentium III. profectum diximus; nec ulla Jacobi ipſius mentio ante annum MCXCVIII. occurrit. In iis vero, quæ ſuperſunt, monumentis, ille nunc *prepoſitus fraternitatis & eccleſie de rondenario*, nunc *prepoſitus manſionis de rundenara* appellatur. Erat hæc etiam viris mulieribuſque communis ædes. At anno MCCCXLVI., cum duæ tantum Moniales ibi ſupereſſent, ad domum *de Ponteſello*, de qua mox ſermo erit, translatæ ſunt, ut ex charta Rondenarienſis tabularii colligimus. Rondenarienſes Humiliatos dilexit in primis Loterius Ruſca ſenior inter Comenſes ſæculo XIII. potentiſſimus, qui magnificum ſibi tumulum in eorumdem templo, quod Deiparæ Sanctiſque omnibus ſacrum erat, exſtruendum curavit. Illius atque alterius ex eadem gente corpus vidiſſe ſe anno MDCIV. eodem tumulo conditum refert Robertus Ruſca, quem deinde ſimul cum vetere ipſa æde everſum dolet (a). Præpoſitus etiam ex Ruſca gente huic domui præfuit, Johannes nempe Ruſca de Claro, ad quem Philippi Cribelli Generalis Magiſtri literas an. MCCCCLVI. XIX. Febr. datas ſuo loco edemus, quas nobiſcum communicavit eruditiſſimus vir libriſque editis clariſſimus Antonius Joſeph Comes a Turre Rezzonici. Jam ab anno MDXLI. Rondenarienſem domum commendatam fuiſſe colligimus ex ejuſdem anni charta, in qua *Dominus Julius ex comitibus de Calepio commendatarius perpetuus prepoſiture domus de rondenario* appellatur. Humiliatis extinctis, Ptolemæus Gallius Cardin. Novocomenſis, cui Rondenarienſis & S. Martini Præpoſiturarum redditus commendati fue-

(a) Storia della Famiglia Ruſca pag. 52. & 54.

fuerant, redditus eoſdem ac Rondenarienſes ædes pauperibus adoleſcentibus alendis atque ad pietatem ac literas informandis attribuit, ædeſque ipſas magnifico opere inſtauravit. Quod munificentiſſimi hominis conſilium Gregorius XIII. literis ſuis XV. Oct. MDLXXXIII. comprobavit. Collegii tamen, quod fundatoris nomen adhuc obtinet, anno tantum MDLXXXIX. initia poſita ſunt (*a*). In Novocomenſi autem ſuburbio, cui Vicus nomen, duæ erant Humiliatorum domus, anno MCCCXLIV. adhuc ſuperſtites 2. *Domus de vico ſuperiori;* 3. *Domus de vico inferiori*. Superior Deiparæ, S. Matthæo inferior ſacra erat. Utramque a S. Joanne de Meda ædificatam Tattus narrat (*b*); ſed, ut Diſſert. VI. pag. 205. vidimus, non ſatis probat. Certe quod ille ad ſuæ opinionis confirmationem addit, in S. Matthæi æde Joannis vitam pennicillo deſcriptam adhuc videri, parum illi favet. Etenim ſi qua eſſet hujus argumenti vis, Religioſa fere omnia Cœnobia ab ipſo Religioſi cœtus auctore extructa dicenda eſſent, cujus res geſtæ coloribus aut typis expreſſæ paſſim in illis exhibentur. Ex duabus hiſce domibus anno MCCCCXXXV. unica S. Mariæ domus ſupererat, ut ex Senenſibus Comitiis eodem anno habitis conſtat. Huic porro S. Matthæi domum fuiſſe conjunctam colligimus ex charta an. MCCCCXCV. II. Jan., quam nobiſcum communicavit alias laudatus Novocomenſis Patricius Fulvius Tridius: *Convocato & congregato Venerabili Capitulo domus & monaſterii S. Mariæ de Vico Cumarum Ordinis Humiliatorum in Capella Sancti Matthæi dicti Monaſterii, ubi dictum Capitulum ſæpe ſolet congregari .... mandato & impoſitione Venerabilis Domini Fratris Ambroſii de Marliano Præpoſiti prædictæ domus* &c. Anno MDLXX., quamvis commendata eſſet, tres ibi Humiliati alebantur. Nunc vero Patribus Ord. Minimorum Eccleſia illa conceſſa eſt, quæ adhuc

(*a*) Tatti Append. agli Annali Sacri di Como pag. 10. & 41.

(*b*) Vita di S. Giovanni Cap. IX.

adhuc S. Mariæ nomen retinet. Sequitur 4. *domus de zeno*, qui locus eſt mille fere ab urbe paſſus, vulgo *Ageno*. Hanc quoque, quæ a S. Clemente dicebatur, a S. Joanne de Meda ædificatam Tattus affirmat. Ego nullum illius monumentum anno MCCXXV. antiquius in Rondenarienſi tabulario vidi. Cum deinde Lemocomii conſtructionem Novocomenſes ibidem molirentur, Humiliati ad ſuburbanam S. Martini de Zezio ædem traducti ſunt, quam illi ad extremum uſque tenuerunt. Supereſt adhuc S. Martini Eccleſia nunc Parochiali jure ornata, ibique S. Martini ſimul ac S. Joannis de Meda effigies aræ maximæ impoſita proſtat. Hæ fuerunt in Novocomenſibus ſuburbiis Humiliatorum ædes. Quod enim nonnulli addunt, S. Mariæ Eliſabeth, nunc S. Marci Cœnobium in eodem Vici ſuburbio fuiſſe a S. Joanne excitatum, refellit optime Tattus, oſtendens multo ſerius illius initia locanda eſſe, nec quidquam fuiſſe illi umquam cum Humiliatis commune.

XVIII. Multo plures erant Humiliatorum domus per agrum ac per diæceſim diffuſæ. Ac primo binæ occurrunt ad Larium: 5. *Domus de menaxio*, vulgo *Menagio*; 6. *Domus de tremezo*. Alterius nomen etiam in Catalogo an. MCCCXLIV. occurrit. Poſt has recenſetur 7. *Domus de tilio de ſupra*. Unicum eſt in Valle Tellina, quæ inde nomen accepit, Tillium, vulgo *Teglio*. Itaque cum dicitur *de tilio de ſupra*, diſcrimen inter duas Humiliatorum domos ſtatuitur, quæ ibidem erant, ſuperior altera, altera mulierum, ut videbimus, inferior. At prima hæc Vallis Tellinæ in hiſce diſſertationibus mentio nos monet, ut, quæ de Humiliatorum initiis diſſerit doctiſſimus Vir Franciſcus Xaverius Quadrius (*a*), breviter expendamus. Narrat ſcilicet, Inſubres proceres Arduini Italiæ Regis aſſeclas circa an. MXV. in Vallem Tellinam ſeceſſiſſe, ibique Humiliatorum Ordinis initia poſuiſſe. Quæriſne, qua Scriptorum monumentorumve auctoritate novam hanc opi-

(*a*) Storia della Valtellina T. II. pag. 5;6. &c.

opinionem Vir Cl. confirmet ? Nulla omnino . Rem ut certiſſimam profert, quam in dubium revocari ſit nefas, quamque ullo rationum pondere comprobari ſupervacaneum ſit . Addit Laicos homines fuiſſe illos, quique externis Sacerdotibus ad Sacramenta ſuſcipienda uterentur, ut ex monumentis, inquit, Tiranenſis Deiparæ templi colligimus, ex quibus etiam conſtat, jam ab XI. ſæculo ea loca Humiliatos incoluiſſe. Subdit iiſdem, arbitror, monumentis innixus , prope Tiranum initio conſediſſe illos , monteſque occupaſſe , ut tuto iis vivere liceret ; ac per æſtatem quidem montem Tiranum inter ac Poſclavum illos tenuiſſe, ubi ædicula S. Remigio ſacra utebantur; per hiemem vero montem alium mille circiter a Tirano paſſus, ac S. Perpetuæ ædiculam quamdam illos tenuiſſe; eorum ædibus mulierum Cœnobium fuiſſe proximum ; utriſque denique Hoſpitalis cujuſdam domus curam demandari conſueviſſe . Optime . At Tiranenſia hæc monumenta ſatis ne oſtendunt monticolas illos Humiliatos fuiſſe ? Mihi illa videre haud licuit ; ſed profecto quod Quadrius ſubdit , ſufficere videtur, ut quæ ille refert , de Humiliatis intelligenda non eſſe arbitremur. Ait enim Clementem VII. eorum cœtum diſſolviſſe, quod certis legibus nullis , nec Pontificia auctoritate comprobatis uterentur . Atqui ſuas tertii Ordinis Humiliati leges , eaſque a Romanis Pontificibus ſæpius comprobatas habebant; ſatiſque proinde conſtat, Societatem illam, quam Quadrius commemorat, nihil ad Humiliatos pertinuiſſe.

XIX. At Vallis Tellinæ gloriæ nondum ſatis conſultum erat; nec tertii Ordinis initia tantum , ſed Clauſtralium etiam Humiliatorum antiquiſſimas domos provinciæ illi tribui oportebat. Itaque provinciam eamdem inter primas Clauſtralibus Humiliatis patuiſſe ait, præſertim poſt Mediolanenſis urbis excidium . Qua id auctoritate ſtatuatur, hoc etiam loco fruſtra exquiras. Tilienſem vero domum primam omnium in Valle Tellina fuiſſe , innuere videtur. Subdit enim : *E allora* (poſt Mediolanenſem cladem)

dovette fondarſi il Monaſtero di S. Orſola in Teglio, che fu lungo tempo parrocchiale di quella terra, al cui governo ſpirituale preſedeva il Prepoſito del Monaſtero. Sed aliud eſt debuiſſe aliquid, aut potuiſſe fieri, aliud factum revera fuiſſe. Nihilominus dicta confirmare aggreditur Cl. Auctor: *Argomento di tale antichità ſi è, che vicino a Teglio in un luogo detto Leſſido v'era una caſa di Umiliate, chiamata delle Sorelle; il che fa vedere, che ivi ſi era fondato, quando non eran ancora affatto diviſi dalle lor donne*. Itane vero? Ubicumque *Sororum domos* virorum Cœnobiis proximas invenimus, Cœnobia hæc antiquiſſima eſſe judicabimus? Aut argumento hoc erit, viros per id tempus nondum omnino a fœminis ſejunctos vixiſſe? An plurimas non videmus Carmelitarum, Minorum, Prædicatorum Ordinis Sororum domos Fratrum Cœnobiis proximas, quos tamen ſemper a mulieribus ſejunctos fuiſſe certiſſime ſcimus? Humiliatorum vero domos nonne ſub ipſum ſeculi XIV. finem animadvertimus non ſolum mulierum domibus proximas, ſed mulieribus etiam viriſque communes, quas tamen ſæculo XIII. exeunte conſtructas fuiſſe conſtat? Ceterum optime narrat Cl. Auctor, Lexidi prope Tillium aliam fuiſſe Humiliatarum domum, quæ ſcilicet, ut arbitror, in Catalogo noſtro verbis illis indicatur: *domus ſororum de tilio de ſubtus*. Ex his in Catalogo an. MCCCXLIV. unica hæc poſterior nominatur. Primam tamen etiam ſuperfuiſſe ex monumentis nonnullis ſæculi XV. colligo; ſed ita cum nonnullis aliis domibus conjunctam, ut unicum ſimul omnes corpus conficerent, incolis tamen deſtitutæ. En tibi chartæ an. MCCCCXXVII. X. Maji fragmentum, quod vir patriarum antiquitatum peritiſſimus Carolus Hiacynthus Fontana Morbiuio ad me ſubmiſit: *Inſtrumentum promiſſionis & obligationis rogatum a D. Antonio Fontana publico Morbinii notario die Sabati decima menſis Maji anno 1427. Indict. 5., quam fecit Honeſtus Dom. Frater Simon de Venetiis Beneſitialis & Rector Eccleſiæ S. Petri de Loſpitalle de Auriga Territorii Tillii habens actionem a Reverendiſſimo in Chriſto patre & Domino*

Dom.

Dom. Andrea Vicecomite decretorum Doctore Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia totius Ordinis Humiliatorum Magiſtro Generali, exigendi & percipiendi fructus, redditus, proventus, & gaudimenta Domus S. Mariæ de Andeveno, Domus S. Margaritæ de Trixivio, Domus S. Urſulæ de Tillio, & domus Sororum de Tillio omnium Ordinis prædicti Humiliatorum .... ſolvendo annuatim præfato Domino Magiſtro Generali ad feſtum S. Martini, donec tenuerit dictas Domus.... libras quinquaginta Imperiales;... & ſucceſſivum inſtrumentum locationis ipſo die ut ſupra rogatum, quam fecit antedictus D. Frater Simon de Venetiis Ordinis Humiliatorum Iconimus & Conſervator Domorum &c. Ex his vero omnibus conflatam arbitror Tillii Præpoſituram, quam in Catal. an. MDLXX. indicari videmus.

XX. Quæ deinde ſuccedit 8. *Domus de Clavenna*, vulgo Chiavenna, in Catal. an. MCCCXLIV. inter mulierum domos profertur, appellaturque *Domus de Landragno de Clavenna;* in Torchii autem codice ſæpe dicitur, *domus de Paterno de Clavenna.* Præpoſitus deinde iterum huic domui eſt datus: Comitiis enim an. MDXCI. interfuit *Antonius de Lupis S. Mariæ de Lacragno* (ita) Præpoſitus. At in Catal. an. MDLXX. inter commendatas recenſetur. Quæ vero ſequitur 9. *Domus de gravedona*, quod oppidum eſt ad Larium, an. MCCCXLIV. mulierum Cœnobium evaſerat, quod adhuc ſupereſt, S. Mariæ Magdalenæ ſacrum, in iiſque numeratur, quæ Humiliatorum legibus adhuc vivunt. 10. *Domus de ſancto gregorio;* 11. *Domus de olziate*, vulgo *olgiate*. Prima in pluribus Rondenarienſis tabularii chartis nominatur, *domus ſancti gregorii concellii rumi montis dugni*. Rumum porro, & Dugnum, ſeu Dungum non longe Gravedona abſunt, ut hinc quo loco S. Gregorii domus poſita eſſet, intelligamus. Hanc porro cum Rondenarienſi domo conjunxit Tiberius Generalis Magiſter, ut ex illius literis conſtat an. MCCCLXVII. menſe Auguſto datis, quæ in eodem tabulario ſervantur. Idem fuit Olgiatenſis domus fatum, ut ex ejuſdem tabularii charta

colligimus XXIV. Jan. MCCCXLVIII. Succedit 12. *Domus de ſancto vitale*, quam miror inter Novocomenſis agri domos recenſeri, cum in ſuburbiis poſita ſit; eadem enim eſt ac S. Urſulæ, quæ adhuc ſupereſt, Humiliatarum domus. Illam a S. Joanne ædificatam fuiſſe Tattus narrat. Ac ſi vetuſta omnia monumenta, quæ olim apud Moniales illas ſervabantur, conſulere nobis licuiſſet, aliquid forte nacti eſſemus, quo tanta hujus Cœnobii antiquitas comprobaretur. Sed omnium vetuſtiſſima perierunt. Ex iis autem, quæ adhuc ſuperſunt, quæque humaniſſimæ illæ Sanctimoniales nobis communicarunt, uti etiam ex Catalogo hoc noſtro, colligimus, communem olim viris ac mulieribus domum hanc fuiſſe. In charta an. MCCCXVIII. IV. Jan. nominatur *frater ardricus de olzate prelatus domus humiliatorum ſancti vitalis de cumis*. In charta an. MCCCXLI. XII. Nov. nominatur *frater jacobus de capite de ſolzago frater domus umiliatus* (ita) *ſancti vitalis de cumis nomine dominarum ſancti vitalis de cumis*. Ita ſcilicet ex proxima S. Vitalis æde dicebatur. Quin etiam tum S. Vitalis ædem, tum Noſocomium illi proximum ad Humiliatos pertinuiſſe ſuſpicor ex monumento an. MCCLVI. XVI. April., ut ex iis conſtabit, quæ monumentum ipſum edentes differemus. Poſt exſtructam deinde Eccleſiam S. Urſulæ ſacram, utroque nomine appellari cœpit. In charta an. MCCCLXXXVIII. XI. Apr. *congregato capitulo dominarum monialium humiliatorum ordinis ſancte urſule de ſancto vitali de cumis in domo ipſarum dominarum humiliatarum ſita in parochia ſancti ſyſti cumis in contrata de ſancto vitali foris*. Quo etiam tempore mulieribus tantum conceſſa fuiſſe domus eadem videtur. S. Urſulæ deinde nomen obtinuit, quo adhuc deſignatur. Humiliatorum veſtibus ac legibus Sanctimoniales illæ utuntur. Ritus tamen Romanos ſuſceperunt.

XXI. Alia deinde domus profertur, quæ, ſi Tatto credimus, S. Joannem auctorem habet, nempe 13. *Domus de Sorego*, vulgo *Sorico* ad Larium. Quadrius contra a Loterio Ruſca hujus

nomi-

nominis primo an. MCCXVIII. conſtructam dicit, ac teſtem profert Robertum Ruſcam. At hic (a) Loterium quidem Humiliatis, quos valde amaret, domum S. Urſulæ ſacram Surici ædificaſſe ait, ſed fundationis annum non indicat; quin etiam nullum opinionis ſuæ fundamentum profert, nec certi quidquam proinde de hujus domus origine ſtatuere poſſumus. Illud certum eſt, ad Humiliatorum uſque extinctionem S. Urſulæ Surici domum apud Humiliatos fuiſſe. Hujus redditus deinde Cæſaris Glorierii filio commendati dicuntur in Catal. an. MDLXX. Ædes an. MDCXXIV. Patribus Ord. Minimorum conceſſæ (b). 14. *Domus de dervio* ad Larium. Hæc anno MCCCXLIV. ſupererat in ſororum domum converſa; uti etiam 15. *Domus de Bellano*, quod celebre eſt ad Larium oppidum. Huic deinde Præpoſitus iterum eſt datus: Comitiis enim an. MCCCCXXXVI. interfuit *Fr. Johannes Præpoſitus Domus S. Nicolai de Bellano*. Hæc ad extremum uſque ſuperfuit, uti etiam 16. *Domus de domaſio*, quod etiam notum eſt ad Larium oppidum. Hanc a S. Joanne fundatam fuiſſe Tatius opinatur; ac Deiparæ ſacram dicit. At certe in omnibus Humiliatorum monumentis a S. Joanne Baptiſta dicitur. Multo citius diſſoluta eſt 17. *Domus ſancte marie magdalene*, quæ in hoc tantum Catalogo profertur, quæque quo loco eſſet ignoro. At vero 18. *domum de penteſello* in Novocomenſibus ſuburbiis, quæ etiam S. Margaritæ dicebatur, a S. Joanne conſtructam fuiſſe ait Tatius. Ex parvo ponte, cui proxima eſt, nomen cepit, fuitque illa olim viris mulieribuſque communis. At anno MCCCXLIV. mulieribus tantum patebat. Plura exſtant apud Novocomenſes S. Urſulæ Moniales monumenta, quibus illa nunc *de Pontefello*, nunc *Pontiſellorum*, nunc *S. Margaritæ* appellatur. Inter alia Hieronymi Landriani Generalis Magiſtri literas vidimus an. MDXVIII. XXV. Maji

(a) Iſtoria della Famiglia Ruſca pag. 55.
(b) Quadrio Storia della Valtell. T. II. pag. 609.

Maji datas, quibus Fr. Evangeliſtam de Pilatis utriuſque Monialium Humiliatarum Cœnobii *S. Urſule Comi & S. Margarite Pontiſellorum* confeſſiones excipere jubet. Circa an. MDLXX. S. Margaritæ Moniales ad S. Urſulæ traductæ ſunt. Id ex Joannis Antonii Vulpii Novocomenſis Epiſcopi literis diſcimus an. MDLXXXI. XV. Nov. datis, quæ in S. Urſulæ tabulario ſervantur. Iis enim teſtatur decem & amplius ante annos Cœnobium S. Margaritæ de Ponteſello Ordinis Humiliatorum S. Urſulæ Cœnobio conjunctum fuiſſe.

XXII. Fuſius licebit nobis de duabus, quæ proxime ſequuntur, domibus differere, nempe 19. *Domus de lugano*, 20. *Domus de aſtano*, qui pagus eſt non multum Lugano diſſitus. Monumenta enim aliquot ad has pertinentia nobiſcum humaniſſime communicavit Cl. P. D. Joannes Franciſcus Campius Congr. Somaſchæ S. Petri ad Montemfortem Mediolani Præpoſitus, atque aliquot etiam in Puricellianis ſchedis nacti ſumus. Ut vero omnia, quæ Luganenſes Humiliatos ſpectant, ſimul complectamur, hoc loco de Humiliatarum etiam Luganenſi Cœnobio dicemus, quod in Catalogo noſtro inter mulierum domos commemorari videbimus. Ac primo Luganenſi S. Mariæ Noſocomio ab an. MCCXXVIII. ad an. MD. præfuiſſe Humiliatos, monumenta nonnulla ſuadent. Sed probabile eſt ex tertio Ordine fuiſſe illos. Luganenſis vero domus mentio ad annum MCCL. occurrit: in quibuſdam enim hujus anni chartis nominatur: *Dominus Frater Otto Prælatus Domus & Congregationis Humiliatorum & Humiliatarum de verla* (viæ nomen, in qua domus eadem ſita erat) *de lugano*; quæ alibi idcirco dicitur *domus fr. ottonis* (forte ejuſdem fundatoris) *qui erat filius condam Ser Adæ de Gallarate*. Anno MCCCXXXIV., Guillelmo Piccinello de Torno hujus domus Prælato, ſacra S. Catharinæ ædes conſtructa eſt. Aſtani autem domus jam ante annum MCCLXXII. exſtabat, ut ex charta hujus anni XXII. Maji colligimus ſuo loco edenda, qua Aſtanenſis domus cum Luga-

Luganenſi conjungitur, ſic tamen ut utraque ſuos incolas habeat, ſed Aſtanenſes Luganenſibus ſubjecti ſint. Aſtanenſis anno MCCCXLIV. ſupererat; poſtea vero nulla illius mentio occurrit. Monialium domus S. Antonio ſacra quæ initia habuerit, ignoro, nec illius ante an. MCCXCVIII. monumentum hactenus vidi. Hunc in modum duæ fuerunt uſque ad ſæculi XVI. initium Luganenſes Humiliatorum domus, Fratrum altera S. Catharinæ, altera Sororum S. Antonio ſacra. At anno MDIV. ſedibus invicem mutatis Moniales ad S. Catharinæ, Fratres ad S. Antonii commigrarunt. Codicis MS. auctoritatem præfert Puricellius a Fr. Ambroſio de Inviciatis conſcripti, quem Lugani ſervari arbitror, in quo hæc habentur: *Ego Fr. Ambroſius de Invitiatis S. paginæ profeſſor, & profeſſus Domus S. Mariæ Braydæ Mediol. Ordinis Humiliatorum, & olim Præpoſitus S. Urſulæ de Tillio Vallis Tellinæ dicti Ordinis permutavi dictam Præpoſituram... cum quodam Fr. Alberto de Raſis Præpoſito domus S. Catharinæ ibi de Lugano exiſtente in controverſia cum quibuſdam hominibus dictæ terræ de Lugano, unde ſibi neceſſe fuit relinquere dictam præpoſituram & permutare mecum. Unde de voluntate & conſenſu totius Communitatis Lugani veni huc mutando titulum S. Catharinæ in titulo S. Antonii .... & hoc fuit de anno* 1504. *die* 23. *menſis Novembris*. Porro Lugani pariter ſervatur monumentum, quo ſedis hanc mutationem peractam confirmat an. MDV. Primus de Criſpis Braidenſis Præpoſitus, ac Generalis Magiſtri Vicarius.

XXIII. Anno MDLXX. huic domui præerat Angelus Maria Caſtaneus, de quo hæc in illius anni Catalogo: *Quello di Lugano venne al Capitolo della S. Riforma* (an. MDLXVII.)*; ma viſto che le Prepoſiture erano triennali, ſe ne fuggì ſubito, eſſendo ancor l'Illuſtriſſimo Borromeo in Cremona*. Hinc Helvetiis præſertim annitentibus etiam poſt Humiliatorum cœtum deletum in præpoſitura illa retinenda, redditibuſque percipiendis conſtans fuit Caſtaneus, parum de cenſuris in contumaces Humiliatos latis ſollicitus; donec

ali-

aliquando facti pœnitens Pontificiis juſſis paruit. Rem habemus in monumento an. MDXCI. a Caſtaneo ipſo narratam, quam placet ipſius verbis referre. *Die lunæ 17. menſis Junii 1591. in Burgo Lugani præſentatus* (coram Epiſcopo Novocomenſi) *R. D. Præsbiter Angelus Maria Caſtaneus Luganenſis ætatis annorum* 53. (legendum 59., ut mox videbimus) *Interrogatus reſpondit: = Io me feci dell' Ordine de Humiliati in Milano nel Monaſtero fuori di Porta Nuova, hora chiamata la Canonica, in età d'anni* 15., *et mi diede l'abito il Generale dell' Ordine, che era Monſignor Hieronimo Torchio &c. Preſi il ſuddetto abito de Humiliati, perchè un mio Zio, che era Prevoſto pur de S. Antonio d'Humiliati di Lugano me voleva rinonziar, ſicome ancora me rinonziò la detta Prepoſitura, credo che foſſe l'an.* 1547. (Enimvero in Torchii Codice pag. 47. ad III. Aug. MDXLVII. hæc habentur: *Receptio in Novitium Fratris Angeli Mariæ Caſtaneæ cum profeſſione facta unico conteſtu cum diſpenſatione ſuper ætate*. Hinc ſubditur ejuſdem præpoſituræ collatio in Angelum Mariam a Stephano de Caſtaneis patruo eadem die facta. Hinc cum anno MDXLVII. Angelus Maria XV. annos, ut vidimus, numeraret, anno MDXCI. non LIII., ſed LIX. annum attigerat); *e l'ho goduta fino al tempo di Papa Gregorio, ſe ben Pio quinto aveva ſuppreſſo l'ordine noſtro, ſe ben a me per un pezzo parve ſtrano d'eſſer punito ſenza aver fallato; e però fui renitente a laſſarla. Finalmente da Dio inſpirato cedetti, e rinunziai liberamente in mano di Papa Gregorio a favore di M. Prete Lancellotto Robbiano* &c. *Io vado in abito di Prete ſecolare per Indulto Apoſtolico eſeguito dall' Illuſtriſſimo Cardinal Borromeo S. M., come eſecutore Apoſtolico di Papa Gregorio XIII., come coſta dalla data del Breve delli X. di Marzo* 1581. &c. *e perchè in eſſa eſecuzione è ordinato, che porti ſotto l'abito della Religion mia, così ho ſempre fatto, e lo faccio; e l'ha moſtrato; e appreſſo ancora dice di oſſervare i tre voti, come canta l'indulto et l'obligo ſuo* &c. *Io dico l'ufficio alla Patriarchina* &c. (Aquilejenſis Eccleſiæ ritus indicatur, quo Novocomenſis Eccleſia etiam poſt Tri-

denti-

dentinam Synodum diu uſa eſt). Ædes illæ PP. Congr. Somaſchæ deinde conceſſæ. Humiliatæ Sanctimoniales Lugani adhuc florent, de quibus ſollicitus in primis S. Carolus fuit. Exſtant enim in Puricellianis ſchedis illius literæ ad Specianum datæ 1. Oct. MDLXX., quibus illum monet, ut Domaſienſis Præpoſituræ redditus illis concedendos curet, *le quali*, ait, *ſono povere, et hanno portato ſempre buon nome*. Quin etiam literas Febroniæ Carliæ, quæ illi Cœnobio an. MDCXXXIV. præerat, ad Puricellium XXVII. Oct. datas vidi, quibus narrat, S. Carolum, cum Cœnobium illud adiiſſet, quod paupertatis cauſſa clauſuræ legibus nondum tenebatur, XXX. aut XL. aureos dono illi dediſſe, ut clauſuræ ſervandæ initium quoquomodo fieret.

XXIV. Duæ adhuc recenſendæ ſuperſunt fratrum ac ſororum communes hujus provinciæ domus: 21. *Domus de cordula*, qui pagus eſt in Locarnenſi agro; ac 22. *Domus de locarni*, quod celebre eſt Helvetiorum oppidum. Utramque a S. Joanne fundatam Tattus exiſtimat, ſiquidem, ut arbitror, Locarnenſem domum intelligat, cum S. Pancratii domum in Locarni inſula nominat. Utraque an. MCCCXLIV. in ſororum domum converſa fuerat: prima nuſquam alias memoratur: alteri deinde Præpoſitus iterum datus eſt. Comitiis enim an. MCCCCXXXVI. adfuit *Fr. Galdinus Præpoſitus domus de Locarno*. Anno MDLXX. adhuc ſupererat. Tum Locarnenſis, tum Luganenſis Præpoſituræ redditus Patrum Soc. Jeſu Collegio in iis oppidis conſtruendo attribui vehementer optabat S. Carolus. Sed cum juſto ſociorum numero alendo impares eſſent, res exitu caruit (*a*). Pauca deinde ſubduntur in eadem *ſagia* ſororum domus, ſcilicet 1. *Domus ſororum de tilio de ſubtus*, de qua jam ſermo fuit; 2. *Domus de ſancto ſyſto*; 3. *Domus de ugurio*, quæ, quo loco eſſent, ignoro, nec deinde uſquam memorantur. 4. *Domus de mendrixio*; 5. *Domus ſancti johannis de mendrixio*, quod notum eſt ad Larium oppidum: utraque an. MCCCXLIV.

(*a*) Oltrocch. in Not. ad lib. II. Cap. XXVIII. Vit. S. Car. col. 209.

MCCCXLIV. ſupererat. Quæ primo loco nominatur eadem forte eſt ac S. Urſulæ domus, quæ Novocomenſi deinde S. Urſulæ Cœnobio conjuncta fuit; ubi plura exſtant ejuſdem domus monumenta. In charta an. MCCLXVIII. *vigeſimo ſecundo intrante Novembri* fit mentio *Domine benvenute filie quondam madii de canedo de novezano, que ſtat mendrixii, conſororum domus, ſeu congregationis dominarum humiliatarum de mendrixio, que ſtant & habitant in domo, que quondam fuit ſer finilis de calderario, miniſtre ipſius domus*. Eadem in charta an. MCCCXXI. XXIX. Nov. dicitur *domus & conventus de faldriana de mendrixio*. In eodem porro tabulario Jacobi Landriani Generalis Magiſtri literas vidimus XVII. Apr. MCCCCLXXVIII. datas, quibus *Monaſterium S. Urſulle de Mendrixio Monaſterio S. Urſulle Cumarum* conjungi jubet. Denique 6. *Domus de Lugano*, de qua ſuperius dictum eſt. Aliæ nonnullæ occurrunt in Catal. an. MCCCXLIV. tum Fratrum tum Sororum Domus, quæ in antiquiore deſiderantur, ſeu quod ſerius conſtructæ fuerint, ſeu quod aliis nominibus deſignentur. Ac primo nominatur *Domus de Adevena*, ſeu potius *Andevena* in Valle Tellina, Tillienſi deinde domui conjuncta, ut vidimus num. XIX. Inter Sororum domos recenſentur *Domus fratris Gandulfi*, & *Domus de campo*, mihi omnino ignotæ; & *Domus de Treſinio*, ſeu potius *Trexivio* in Valle Tellina, Tillienſi pariter deinde conjuncta. Aliam fuiſſe Caſtilioni, quod ſuperius dicitur; aliam apud Dubinum in Valle Tellina Humiliatorum domum aſſerit Quadrius, illam ex monumento an. MCCX. IV. Oct., hanc ex pluribus Andreæ Vicecomitis ætate monumentis. Præterea in Humiliatorum Comitiis an. MCCCCXXXVI. Domum *de Rive* nominari videmus, quæ domui *de Zeno* conjungi jubetur. Ad Humiliatos etiam S. Cæciliæ, ſeu S. Crucis Novocomenſe Monialium Cœnobium olim pertinuiſſe, ait Tattus (a), quod circa an. MCCCCXC. Auguſtinianas leges amplexum eſt. Sed cum nulla mihi hujus mentio umquam

(a) Annal. Sacr. Dec. II. pag. 715.

Digitized by Google

umquam occurrerit, ſuſpicor Humiliatas hic etiam latiore ſenſu appellari. Denique S. Mariæ de Torello Cœnobium a nonnullis S. Joanni tribui, ait Tattus; falſo id tamen dici addit, cum ad Canonicos Regulares pertinuerit illud, ac B. Guillelmum Turrianum Novocomenſem Epiſcopum fundatorem habuerit.

XXV. Paucis *fagiam de Mantua* expediemus, quæ ultima Auſtriacæ in Italia ditionis pars illuſtranda ſupereſt. *In Mantua*, ait Joannes Braidenſis, *erant domus Fratrum cum ſuis Religioſabus tres*. Noſter autem Catalogus: *in fagia de Mantua prima domus fratrum de ſancta maria*. Nemo, quod ſciam, ex Mantuanis hiſtoricis hanc Humiliatorum domum Mantuæ fuiſſe innuit. Fuiſſe tamen certiſſimum eſt & ex Catalogo hoc noſtro, & ex Novocomenſibus Humiliatorum Comitiis an. MCCCXLIII., ex quibus colligimus, domum hanc ante eumdem annum S. Thomæ domui conjunctam fuiſſe: hoc enim decretum latum eſt: *Definimus, quod fratres & ſorores S. Mariæ Novæ de Mantua recedant a domo S. Thomæ, & redeant ad dictum Conventum ſuum, cum omnibus poſſeſſionibus, & bonis domus olim dictæ S. Mariæ Novæ non obſtante aliqua unione hactenus facta*. Decretum tamen exitu caruiſſe videtur; neque enim aut in Catal. an. MCCCXLIV., aut in ullo alio poſteriore monumento domus illa commemoratur.
2. *Domus ſancti thome*. P. Hyppolithus Doneſmondius primam hujuſce domus mentionem ad an. MCCLXVII. facit (*a*), affirmatque in ejuſdem anni monumento Fr. Apollonium Priorem Humiliatorum S. Thomæ nominari, quam ædem aliquot ante annos fuiſſe illis conceſſam narrat. Diu illas Humiliati incoluerunt, anguſtas tamen, nec ſatis opportunas. Quapropter cum an. MCCCCXXXVI. Mantuæ Comitia agerentur, Monaſterium S. Mariæ de Credario (vulgo *di Gradaro*), quod ad S. Marci Canonicos Regulares pertinebat, celebrandis conventibus impetra-

(*a*) Stor. Eccleſ. di Mantova P. I. Lib. IV. pag. 292. 293.

trarunt, ut ex eorumdem actis patebit. Hinc oblatam mutandæ ſedis occaſionem ultro arripuerunt. Cum enim Canonicorum S. Marci cœtus, cujus maxima olim erat fama, fere omnino dilaberetur, anno MCCCCXCIX. S. Marci domum deſerere coacti ſunt, atque ad ſuas ſinguli domos redire (a). Hinc S. Mariæ Magdalenæ Moniales, quibus extra urbem Cœnobium erat, in illas ædes inductæ ſunt; quas cum minus opportunas experirentur, anno MDXII. ad domum in S. Spiritus vico coemptam commigrarunt. Tum vero ex Canonicis nonnulli ædes illas iterum ingreſſi priſtinum cœtum reſtituere conati ſunt, ſed irrito eventu. Itaque illis decedentibus eaſdem Humiliati adierunt (b). Antequam Humiliatorum cœtus extingueretur, commendata domus illa erat, quin etiam jam a Caroli de Advocatis tempore, ut ex ejus Codice pag. 61. cognoſcimus. In Catal. an. MDLXX. domus S. Thomæ appellatur, an quod ad illam Humiliati redierint, an quod novas ædes antiquo nomine deſignarint, ignoro. S. Marci Cœnobium deinde an. MDLXXXIV. Camaldulenſibus Monachis conceſſum; in S. Thomæ ædes an. MDCI. Clerici Regulares Infirmis Miniſtrantes inducti (c). Hiſce denique additur. 3. *Domus de talieto* mihi omnino ignota.

XXVI. Sabaudæ nunc ditionis domos illuſtrare aggredimur, quæ tribus *fagiis* continentur, Novarienſi, Vercellenſi, Alexandrina. Atque ut a Novarienſi initium ducamus, *in Novaria & ejus Diœceſi*, ait Braidenſis Chronici auctor, *erant domus fratrum cum ſuis religioſabus undecim; Cœnobia religioſarum per ſe erant tredecim*. De quibus ut fuſe diligenterque diſſerere nobis liceret, effecit eruditiſſimus Gaudentianæ Baſilicæ Canonicus Joannes Baptiſta Bartolus, qui cum patriæ ſuæ monumenta accuratiſſime ve-

(a) Ib. P. II. Lib. VI. pag. 89. 90.
(b) Ibid. P. II. Lib. VII. pag. 114 115.
(c) Ibid. P. II. Lib. VIII. pag. 262. Lib. IX. pag. 368. 369.

Digitized by Google

veſtigarit, plurima, quæ ad inſtitutum noſtrum pertinerent, humaniſſime ad nos ſubmiſit; ex quibus ne in immenſum hæc Diſſertatio excurrat, præcipua quædam tantummodo rerum capita ſeligere inviti cogimur. Itaque *in fagia de Novaria*, ita in Catalogo noſtro, 1. *Domus fratrum ſancti ſimonis*, quæ etiam SS. Simonis & Judæ frequentius dicitur. Prima in monumentis a me inſpectis hujus domus mentio in charta an. MCCLVIII. occurrit; qua *Fr. Olricus de ſancto ſymone Canevarius Communis Novariæ* nominatur. Olim in ſuburbiis poſita erat: hinc in charta an. MCCCXLI. apud Novarienſes S. Auguſtini Sanctimoniales commemorari videmus *Fr. Ardicinum de Blandrate Præpoſitum Eccleſiæ SS. Simonis & Judæ in ſuburbiis Novariæ*. Nunc vero mœnibus incluſa eſt. In Catalogo an. MDLXX. Fratribus vacua, & Cardinali Morono commendata dicitur. In Novarienſibus pariter ſuburbiis poſita erat 2. *Domus ſancte crucis*, mœnibus nunc & ipſa incluſa. Lazarus Auguſtinus Cotta in MSS. quibuſdam ad Novarienſe Muſæum ſuum ſupplementis, quæ Novariæ aſſervantur, ait an. MCCXII. Gregorium Beſutium domus hujuſce Præpoſitum fuiſſe. Humiliatis extinctis illius redditus Helvetico Mediolanenſi Collegio, ædes Novarienſi Seminario conceſſæ (a).

XXVII. Obſcurior eſt, quæ ſequitur, 3. *Domus de porris*, quæ in Catal. an. MCCCXLIV. *Domus S. Joannis de Porris* dicitur. Eamdem ego fuiſſe ſuſpicor ac *Domum S. Joannis*, ſeu *S. Joannis Baptiſtæ*, quæ etiam *de Hortello* appellabatur, cuique *Hoſpitale Raſtellorum* conjunctum erat; quam Novariæ fuiſſe ex pluribus monumentis Novarienſibus colligo; quæque tamen in Catalogis noſtris omittitur. Sed illud obſtat, quod Moniales hujuſce domus incolæ Auguſtinianas leges ſequebantur. In charta enim an. MCCCCVII. apud Novarienſes S. Agathæ Sanctimoniales hæc habemus: *Religioſæ Dominæ Andreola de Bruſatis, & Gulielmina*

de

(a) Oltrocch. Not. ad Vit. S. Caroli col. 487. not. a.

Digitized by Google

de Salvengo Monaſterii S. Joannis de Raſtello ſecundum regulam S. Auguſtini viventes, quod propter bellum non habebant Rectricem, poſtularunt incorporari in Monaſterio S. Agathæ, quod deinde perfectum eſt. Fieri tamen potuit, ut olim ad Humiliatorum Ordinem pertineret illa. Enimvero monumentum an. MCCCXLI. in eodem Cœnobio ſervatur, ex quo hæc excerpimus: *Die 5. Decembris exiſtente Poteſtate D. Grazio Vicecomite in Burgo S. Lucæ cohærenti civitati Novariæ, videlicet in domo infraſcriptorum Humiliatorum & Monialium SS. Joannis Baptiſtæ, S. Mariæ Fabricæ Mundi, & Hoſpitalis Raſtellorum ſita in burgo prædicto S. Lucæ; ibique ſoror Golzana miniſtra domus prædictæ* &c. Vides hic duas domos, præter Hoſpitale, olim diſtinctas (prima enim ad S. Gaudentii, altera ad S. Mariæ majoris parœciam pertinebat) tamquam unicam nominari. Arbitror itaque tres haſce domos, nempe S. Joannis Baptiſtæ, S. Mariæ Fabricæ Mundi, quæ etiam S. Mariæ Novæ, & S. Mariæ de Muriculis dicebatur, & Hoſpitalis Raſtellorum fuiſſe ante an. MCCCXLI. ſimul conjunctas. Ac domum quidem S. Mariæ Fabricæ Mundi Humiliatorum non fuiſſe ſuſpicari quis poſſet, cum in Catalogo noſtro non recenſeatur, ac nihilominus anno MCCCXII. ſuperfuiſſe adhuc illam conſtet ex ejuſdem anni charta, quæ in S. Agathæ Cœnobio ſervatur: *Decreto fratrum, Jacobus Rector Miniſter Domus Eccleſiæ fratrum & ſororum S. Mariæ fabricæ mundi civitatis Novariæ fecit cambium &c.* Sed alio forte nomine hæc in Catalogo noſtro deſignatur, quod ſæpiſſime contingere videmus; quod etiam de Hoſpitali domo de Raſtellis dici poſſet, niſi potius arbitremur ad tertii Ordinis Humiliatos hanc pertinuiſſe. Domum vero S. Joannis eamdem, ut dixi, fuiſſe arbitror ac domum S. Joannis de Porris. Cum vero Joannes Vicecomes Novarienſis Epiſcopus (qui ab an. MCCCXXIV. ad an. MCCCXXXIX. illi Eccleſiæ præfuit, a qua eodem anno ad Mediolanenſem translatus eſt, quamvis hanc ſolum an. MCCCXLII.
adie-

adierit (a) Novarienſem arcem in S. Lucæ ſuburbio conſtruendam mandaſſet (b)), ædes illius regionis quamplurimæ everſæ fuerunt. Porro hac occaſione probabile eſt ex tribus memoratis domibus, quæ in eodem ſuburbio ſitæ erant, unam, aliis exciſis, ſuperfuiſſe, cui aliarum redditus ſimul ac nomina adderentur; ac proinde an. MCCCXLI. appellaretur *Domus S. Joannis Baptiſtæ, S. Mariæ Fabricæ mundi, & Hoſpitalis Raſtellorum.* Fieri denique procedente tempore potuit, ut cum ſolæ mulieres in iis ædibus ſupereſſent, illæ rejectis Humiliatorum legibus Auguſtinianas amplecterentur. Hæc tamen omnia per conjecturam unice dicta ſunto ad rem obſcuram, ſi quo modo fieri poteſt, illuſtrandam. Novariæ denique erat 4. *Domus ſancti thome.* Hæc anno MCCCXLIV. a mulieribus ſolum incolebatur, quæ diu ibi ſteterunt: nam in Torchii Codice pag. 12. ad diem XVIII. Aug. MDXXXVI. hæc habentur: *Soror Maria de Suardis profeſſa in Monaſterio de circulo deputata fuit Miniſtra Monaſterii S. Thome Novarie.* At deinde Monialibus amotis Præpoſitus illi domui eſt datus. Ita enim in eodem Codice pag. 23. ad diem XXVII. Dec. MDXLI. *Extinctio & ſuppreſſio Monaſterii ſeu Miniſtratus S. Thome Novarie, cum erectione in prepoſituram, & ejus collatione & proviſione facta in perſonam Domini Fr. Laurentii de Bianchardis.* Enimvero Moniales illas Sanctimonialium Cœnobio Deiparæ ab Angelo ſalutatæ ſacro conjunctas fuiſſe affirmat Cl. Canon. Bartolus.

XXVIII. Novarienſis deinde agri domus ſuccedunt, nempe 5. *Domus de galliate.* Galliati, quod frequens eſt quinto circiter ab urbe lapide oppidum, duplex erat an. MCCXCVIII. Humiliatorum domus, fratrum ac ſororum altera, altera ſororum tantummodo. Anno vero MCCCXLIV. utraque in ſororum do-

(a) Ughell. Ital. Sacr. T. IV. in Archiep. Mediol., & in Epiſc. Novar. Saxius Ser. Archiep. Mediol. T. II. pag. 799.
(b) A Baſilica Petri, Novaria pag. 466.

domum tranſierat. 6. *Domus de burgo ticini ;* 7. *domus que ſtat*, *ibi*. Duplicem in hoc etiam oppido ad Ticinum fluvium Humiliatorum domum fuiſſe videmus, quarum altera lepida illa appellatione diſtingueretur, *domus que ſtat*. Unica, eaque mulierum tantum an. MCCCXLIV. ſupererat, cujus frequentem occurrere in Novarienſibus monumentis mentionem animadvertit Can. Bartolus. Poſtea tamen Præpoſitus huic domui iterum datus eſt; Comitiis enim an. MCCCCXCI. interfuit *Baptiſta de Fantino S. Mariæ de Burgo Ticini* Præpoſitus. Humiliatis extinctis hujus domus redditus Helvetico Mediolanenſi Collegio attributi. 8. *Domus major de trechate ;* 9. *Domus minor*, *ibi*. Unica Trecati, quod celebre eſt Novarienſis agri oppidum, an. MCCCXLIV. ſupererat, eaque Humiliatarum, domus. At vero 10. *Domus vetus de Cerrano*, & 11. *Domus nova ibi*, ſimul cum tertia Humiliatarum domo, quæ *de Caſtello* dicebatur, quam mox proferemus, eodem anno ſupererant, ſed in mulierum domos converſæ. Omnes præterea in quadam Sacerdotiorum deſcriptione a Guillelmo Novarienſi Epiſcopo an. MCCCXLIV. confecta nominantur. Ex his una S. Bartholomæo ſacra an. MDXXV. ſupererat, ut ex Advocati codice pag. 31. conſtat; eaſque deinde Moniales Novarienſi S. Barbaræ Humiliatarum Cœnobio conjunctas fuiſſe, Puricellianæ ſchedæ docent. Has Humiliatorum Novarienſium domos Catalogus noſter enumerat. At in Catalogo an. MCCCXLIV. poſt domum S. Joannis de Porris *domus de Gullari* ſuccedit. Quid ſibi velit vox illa *Gullari*, aut quæ hic domus deſignetur, ignoro. Arbitror librarii vitio vocem illam corruptam; ſed quænam illi ſufficienda ſit, divinare non auſim.

XXIX. Jam vero ad Novarienſium Humiliatarum domos accedamus. 1. *Domus ſororum de Strexa*, ſeu *ſtreſa* ad Verbanum, quæ an. MCCCXLIV. ſupererat. 2. *Domus de paranza*, corrupte pro *de Pallantia*, quod celebre eſt in eadem ora oppidum. Huic deinde Præpoſitus datus, nam & an. MCCCCXCI. Joannes de So-

Solario, & an. MDLII. Cornelius Torchius hujuſce domus Præpoſiti, quæ S. Catharinæ ſacra erat, Comitiis interfuerunt. Humiliatis extinctis illius redditus, tenuiſſimos tamen, Leuci Præpoſito S. Carolus conceſſit (a). 3. *Domus de pombia*: adhuc exſtabat an. MCCCXLIV. 4. *Domus de momo*. Momi in Novarienſi agro Sanctimonialium Cœnobium floret S. Mariæ olim, nunc S. Bartholomæi appellatum. Sed nihil illi cum hac Humiliatorum domo commune fuit. Hæc enim in Advocati & Torchii Codicibus S. Mariæ Magdalenæ ſemper appellatur. Quin etiam quis illius exitus fuerit ex Torchii codice docemur. Ibi enim poſtquam pag. 20. ad d. XIV. Maji MDXL. hæc habentur: *Collatio ſeu proviſio facta de Miniſtratu S. Marie Magdalene Momi dioc. Novar. Domine ſorori Cecilie de Gallarate dicti monaſterii profeſſe;* hæc ſubduntur pag. 29. ad d. XXX. Jul. MDXLIX. *Unio facta de Monaſterio S. Marie Magdalene Momi cum Monaſterio S. Marie de la anuntiata de le caſelle Novarie, ita quod ſit unum Monaſterium, videlicet S. Marie de la anuntiata:* hinc ſubditur ad eamdem diem: *Electio cum confirmatione miniſtre facta de ſorore Cecilia de Gallarate monaſterii predicti de la annuntiata*. De iis, quæ proxime ſequuntur, nempe 6. *Domus de cerrano*, 7. *Domus de trecbate*, jam diximus. 8. *Domus de brenate*. Brinatum, vulgo *Bernate* ad Ticinum non ad Novarienſem, ſed ad Mediolanenſem agrum pertinet. Itaque *de Pernate* legendum arbitror, qui pagus eſt non multum Novaria diſſitus. Anno MCCCXLIV. ſupererat, uti etiam 9. *Domus ſancti agapiti*. Legendum videtur *S. Agabii*, cujus Novarienſis Epiſcopi frequens ibi eſt cultus. Sed quo loco eſſet, incertum. Etiam 10. *Domus de Romentino* in utroque Catalogo profertur, ſed in poſteriore additur *ibi ſupra*, nempe Novariæ, quibus verbis indicatur, in urbe illam, aut non longe ab urbe fuiſſe. At Romentinum pagus longius diſtare videtur, quam ut poſſit inter urbis fines concludi.

(a) Oltrocch. Not. ad Vit. S. Car. col. 109. not. a.

XXX. Sequitur 11. *Domus de galliate*, de qua jam diximus. Succedit 12. *Domus de ſancti Nicolai* (ita); cui pariter in poſteriore Catalogo additur, *ibi*, nempe Novariæ. Domus hæc S. Nicolao ſacra, S. Barbaræ deinceps dicta eſt. Ita in Advocati Codice pag. 29. *Caſa delle Monache di S. Barbara, la quale per altri tempi ſi domandava di S. Nicolao*. Porro animadvertendum eſt duplex olim fuiſſe S. Barbaræ Sanctimonialium Novariæ Cœnobium; ſuburbanum alterum apud S. Laurentii ad Puteum, quæ ædes olim a Benedictinis Monacis incolebatur, quibus earumdem Monialium cura commiſſa fuerat. Sed his nihil cum Humiliatis commune; eaſque an. MDCXLI. Joannes Antonius Torniellus Novarienſis Epiſcopus ad S. Auguſtini Cœnobium tranſtulit. Urbanum alterum erat, de quo ſcilicet agimus. Hujus vices Advocatus idem enumerat pag. 98. *La Caſa e Monaſtero delle Monache di S. Barbara, le quali per altro tempo ſi domandavano di S. Nicolao di Novara, perchè eſſo Monaſtero loro era appreſſo a la gieſia parochiale di S. Nicolao: poi ſi tranſmutarono, et ſono venute a ſtare preſſo a S. Quirico de Novara*. Hæc vero S. Quirici ædes eadem eſt quam nunc PP. Ordinis Prædicatorum incolunt. De hac domo ſermo eſt in Puricellianis ſchedis, in quibus narratur, S. Simonis Sanctimoniales (illas arbitror, quæ S. Simonis ædes fratribus ſororibuſque communes antea incolebant) huic Cœnobio conjunctas olim fuiſſe; atque etiam LV. ante annos Moniales S. Bartholomæi de Ceredano, vulgo *Cerrano*, de quibus diximus. Quin etiam Cinthiæ neſcio cujus, quæ huic Cœnobio præerat, literas in iiſdem ſchedis vidi III. Febr. an. MDCXXXII. ad ipſum forte Puricellium datas, quibus illum enixe obſecrat, ut Novarienſem Epiſcopum a ſuſcepto illius Cœnobii diſſolvendi conſilio amovendum curet. Conſilium tamen ad exitum perductum fuiſſe videtur; neque enim ulla amplius hujuſce Cœnobii mentio occurrit. 13. *Domus de urgiunto*, ſeu *de urgunto*. Antiquum hoc eſt in Oſſulæ Comitatu oppidum, quod etiam *Petra Sancta* eſt appellatum,

ex

ex lapide Martyris alicujus ſanguine, ut fertur, aſperſo. Hujus oppidi antiquitatem egregie nuper illuſtravit Cl. P. Guido Ferrarius Soc. Jeſu (*a*). Cum vero circa XIII. ſæculum exundantium aquarum vi obrutum illud fuiſſet, incolæ ab antiqua ſede paullum recedentes Voconiam, vulgo *Vogogna*, condidere. Ac forte in ipſis Urgunti ruinis Humiliatorum domus, quæ an. MCCXCVIII. exſtabat, everſa eſt; nulla enim poſterior ejus mentio. Denique 14. *Domus de arcbamaria*. Arcamaria, olim Arcus Marianus, pagus eſt, vulgo *Camariano*, Novariam inter ac Vercellas, nuper ab eodem auctore illuſtratus (*b*). Anno MCCCXLIV. ſuperſtes ibi adhuc erat Humiliatarum domus.

XXXI. Tres alias Sanctimonialium ædes poſterior Catalogus enumerat, in priore omiſſas, aut aliis nominibus deſignatas. *Domus de longirolo*, quæ quo loco fuerit, ignoro. *Domus de Varali*, ſcilicet *de Varallo Pombiæ*; ita enim in memorata Sacerdotiorum deſcriptione: *Humiliatæ de Varallo Pombiæ*. Denique *Domus de Soriſia*. Soriſia olim unus erat cum Gargallo pagus. Hinc in veteribus monumentis ſæpe dicitur *de Soriſio ſive de Gargallo*, ac viciſſim. Nunc vero duplex eſt. Gargalli porro locus adhuc ſupereſt, qui *Conventus* dicitur, fortaſſe vetuſtæ hujus Humiliatarum domus veſtigium. At in neutro Catalogo domus alia recenſetur, (niſi forte alio nomine indicetur), quæ certiſſime ad Humiliatas pertinuit, Deiparæ ab Angelo ſalutatæ ſacra, quæ etiam *de Caſellis* dicebatur. Illius mentionem fecimus num. XXIX. Commemoratur illa etiam in Advocati Codice pag. 30., ubi ille narrat tributa omnia ſe hiſce Monialibus paupertatis cauſſa remiſiſſe, *& maxime quod in eodem Monaſterio feci Monialem unam neptem meam filiam ſororis mee Domine Caſſandre*. Erat illa olim in ſuburbiis poſita. Anno autem MDLII. ſuburbiis exciſis prope S. Claræ

 Mo-

(*a*) Lettere Lombarde Lett. VIII.

(*b*) Ibid.

Digitized by Google

Moniales illæ conſederunt ; donec anno MDCXXXIX. eidem S. Claræ Cœnobio conjunctæ ſunt ; in cujus conjunctionis monumento non Humiliatæ , ſed Benedictinæ illæ appellantur ; forte quod S. Benedicti leges poſt Humiliatorum extinctionem amplexæ fuerant.

XXXII. At vero in Novarienſibus monumentis aliæ occurrunt Humiliatarum domus : in memorata enim Sacerdotiorum deſcriptione hæ præterea Novarienſi urbi ac ſuburbiis tribuuntur : *Humiliatæ S. Agathæ : Humiliatæ S. Catharinæ : Humiliatæ S. Mariæ Magdalenæ : Humiliatæ S. Chriſtophori : Humiliatæ S. Gottardi : Humiliatæ S. Margaritæ : Humiliatæ S. Helenæ : Humiliatæ S. Agnetis : Humiliatæ S. Salvatoris*. Et forte ex his nonnullæ ad Humiliatos pertinuerant olim , aut in noſtris etiam Catalogis , ſed aliis nominibus , deſignantur ; aut , quod probabilius eſt , latiore quodam ſenſu Humiliatæ appellabantur , ut alias factum vidimus , aut denique ad tertium Humiliatorum Ordinem pertinebant . At ſane S. Agathæ Sanctimoniales jam ab an. MCCCCVII. S. Benedicti leges amplexæ fuerant , quas nondum Humiliati ſuſceperant : in charta enim ejuſdem anni habemus : *Domina Lanfranchina de Blandrate Abbatiſſa . . . Monaſterii S. Agathæ Ordinis S. Benedicti* . Vix enim per ea tempora videmus aut Humiliatarum domos Monaſteria appellari , aut , quæ illis præeſſet , dici Abbatiſſam , aut Sanctimoniales Humiliatas Ordinis S. Benedicti dici . Anno autem MDXI. S. Agathæ Sanctimoniales Canonicorum Regularium leges amplexæ ſunt , quas adhuc ſervant . Huic Cœnobio Humiliatæ S. Catharinæ additæ ſunt , quas Auguſtinianis quoquomodo legibus vixiſſe ex charta an. MCCCCXXXIX. colligimus : *Cum in Monaſterio S. Catharinæ extra muros Novariæ non eſſet aliqua certa Regula , nec pro certo ſciretur , cujus Ordinis Moniales illæ exiſterent , licet ab aliquibus aſſeratur illas eſſe Ordinis S. Auguſtini ſub cura Fratrum Prædicatorum* &c. Humiliatarum S. Mariæ Magdalenæ , quæ etiam *de Grittis* vocantur , mentio occurrit in Joannis Vi-

ceco-

cecomitis Novarienſis Epiſcopi literis an. MCCCXXXIX. datis, quæ in eodem Cœnobio ſervantur: *Prioriſſa, Humiliatæ, & Sorores S. Mariæ Magdalenæ, quæ appellantur conſorores & Humiliatæ de Grittis in ſuburgo S. Gaudentii Civitatis Novariæ*. Sed & illæ *Ordinis S. Auguſtini* appellantur in charta an. MDIII. His vero Cœnobium Humiliatarum *S. Chriſtophori de Barragiolo* an. MDXLVIII. conjunctum eſt; ſed ex ipſo conjunctionis decreto a Joanne Antonio Card. Serbellonio Novarienſi Epiſcopo lato, nihil illis fuiſſe cum Humiliatis commune, intelligimus: *Reperuimus in eo tantum quatuor moniales profeſſas degere, quæ licet alias honeſtam vitam ducerent, tamen nullam certam regulam habebant*.

XXXIII. Ad Humiliatas S. Gottardi quod attinet, videntur illæ cognominis Noſocomii curam geſſiſſe, quod olim Novariæ erat, ac forte tertii Ordinis leges illæ profitebantur. S. Agnetis Cœnobia, an. MCCCLXXII., ut mox videbimus, conjunctæ fuerunt. Noſocomium vero ipſum Novarienſi Noſocomio majori a Sixto IV. additum. S. Margaritæ Humiliatas Sanctimoniales Auguſtinianis legibus vixiſſe, hinc ſuadetur, quod an. MCCCLIII. S. Auguſtini Cœnobio conjunctæ ſunt. Humiliatarum S. Agnetis mentio occurrit in Novarienſibus ſtatutis an. MCCCXLVI., in quibus nomen occurrit *Maffioli Caſſoni ſindici & procuratoris Miniſtræ & humiliatarum S. Agnetis*; & in charta an. MCCCLXXII. *Domina Johanna de Bellinzago Miniſtra Humiliatarum S. Agnetis obtinuit a Domino Oldrado Epiſcopo Novarienſi Domum Humiliatarum S. Gottardi in parochia S. Dionyxii veteris*. Utrum iſtæ ad Humiliatos vere pertinuerint, definire non auſim. At certe ad illos quoquomodo pertinebant Humiliatæ S. Salvatoris. Anno enim MCCLXXVIII. cum Magdalena de Cotiis Viglevanenſis Novariæ in S. Salvatoris vico Sanctimonialium domum conſtrui ſupremis tabulis juſſiſſet, ac voluntatis ſuæ curatorem Julium de Pratoridolio SS. Simonis & Judæ Præpoſitum nominaſſet, ille Sanctimoniales haſce SS. Simonis & Judæ Præpoſito ſubeſſe juſſit.

At

Digitized by Google

At ſimul edixit, ut *S. Auguſtini regulam* amplecterentur. Ex quo intelligimus, fuiſſe quidem domum illam Humiliatorum juri obnoxiam; ſed Auguſtinianis legibus vixiſſe. Verum eodem anno diſſoluta illa eſt. Virgines enim ſedibus iiſdem excedere Calendis Septemb. juſſæ ſunt, quas ſibi Julius Cicada vindicavit, ac per legitimam ſententiam obtinuit; neque Humiliatarum hujuſmodi ulla amplius mentio occurrit. In Novarienſi autem agro, præter illas, quæ in Catalogis noſtris recenſentur, in allata Guillelmi Epiſcopi deſcriptione numerantur *Humiliatæ de Burgo Lavezzario; Humiliatæ de Marano*, (quæ in charta apud S. Agathæ Sanctimoniales dicuntur *Humiliatæ de Marano Ordinis Invalidarum*); *Humiliatæ de Agrate; Humiliatæ Agnelenghi*. Gaudiani etiam, vulgo *Gozzano*, Humiliatas fuiſſe chartæ ibidem ſuperſtites teſtantur: De quibus omnibus quid ſtatuam, neſcio; ſed probabiliſſimum eſt, aut latiore ſenſu Humiliatas fuiſſe illas dictas, aut ad tertium Ordinem pertinuiſſe. Siziani denique Fratrum ac Sororum communis domus circa an. MCCXCVIII. fuiſſe videtur. In charta enim ejuſdem anni apud S. Agathæ Sanctimoniales hæc habemus: *Ubrica Trovabovi filia qu. D. Rigordi de Siziano confitetur ſe habuiſſe & recepiſſe a fratre Joanne S. Clementis de Siziano nomine Humiliatorum ſupraſcriptæ Eccleſiæ pro venditione terræ ſediminis, in quo dictæ Humiliatæ, & prædictus frater habitant &c.*

XXXIV. Novarienſem *fagiam* excipit Vercellenſis, quæ tamen Subalpinæ etiam regionis, & Montisferrati urbes complectitur. Ideo autem Vercellæ tamquam provinciæ caput conſtitutæ videntur, quod antiquiſſima ibi eſſet Humiliatorum domus, ut de BB. Horico & Bruna diſſerentes oſtendimus. *In Vercellis*, ait Joannes Braidenſis, *erant domus fratrum cum ſuis Humiliatabus duæ; cœnobia religioſarum per ſe erant unum*. S. Chriſtophori ſcilicet ac S. Martini domus fratribus ac ſororibus communes erant, quarum unam, ac fortaſſe etiam alteram circa an. MCXLIV. conſtructam diximus. At tres lapides, qui in S. Chriſtophori adhuc ſer-

ſervantur, multo recentiorem hujus templi ædificationem indicant; quorum alter ſic habet: *Nicolino ex Conradis Lignanæ hujus templi Antiſtiti & Conditori, optimeque de Religione Humiliatorum merito, Joannes Angelus Lignana tumulum hunc, & ſibi poſteriſque ſuis ponendum curavit MDLXXVI.* Porro, qui hic nominatur, Joannes Angelus Lignana idem eſſe videtur, ac qui in Catal. an. MDLXX. Aquenſis Præpoſitus dicitur. Ac proinde ab illo diſtinguendus eſt Joannes Angelus alius, qui in altera inſcriptione commemoratur, quique Nicolini ſuperius nominati pronepos dicitur: *Joannes Angelus ex Conradis Lignanæ pater Andreæ Præpoſiti, & Nicolini hujus templi conditoris pronepos, Sacellum D. Mariæ Magdalenæ dicavit an. MDXXXII.* Andreæ ipſius denique monumentum exſtat in alio lapide: *R. D. Fr. Andreas ex Cōradis Lignanæ hujus Eccleſiæ Humiliatorum Religionis PPoſitus ſacellum hoc vivens fieri curavit, an. MDXXXIIII.* Videtur autem Andreas initio hujuſce domus Commendatarius Præpoſitus ſolum fuiſſe; hoc enim nomine appellatur in Advocati Codice pag. 51., ac deinde Humiliatis ſeſe addixiſſe: hæc enim in Torchii Codice pag. 17. habemus ad diem XXIV. Jan. MDXXXIX. *Conſtitui R. D. Fr. Andream de Lægnana Prepoſitum S. Chriſtophori Vercellarum, Vicarium provincie Pedemontium, ac in dominio Illuſtriſſimi Ducis Sabaudie.* Itaque Nicolinus, qui hujus templi conditor dicitur, circa ſæculum XV. vixiſſe videtur, ac proinde hac tantum ætate templum idem exſtructum. Sed certe S. Chriſtophori ſimul ac S. Martini ædes jam a XIII. ſæculo exſtitiſſe & monumentis aliis, & noſtri in primis Catalogi auctoritate oſtenditur, in quo utraque recenſetur: *In ſagia de vercellis 1. Domus ſancti criſtofori: 2. Domus ſancti Martini ibi.* Quapropter Inſcriptiones illæ de Templi inſtauratione aut nova ædificatione intelligendæ ſunt, quæ cum Nicolini Lignanæ munificentia perfecta eſſet, factum hinc arbitror, ut plures ex Lignana gente hujus domus Præpoſiti exſtiterint. Nam præter Andream jam memoratum, an. MCCCCXXXVIII.

Joan-

Joannes de Lignana illi præerat, ut ex Glaxiatenſis Cœnobii charta ejuſdem anni colligimus; eidemque deinde præfuit infauſtæ ille memoriæ vir Hieronymus Lignana conjurationis in S. Carolum reus, de quo Vol. I. Diſſ. VIII. diximus. Eodem tempore S. Martini Præpoſitus erat Fr. Bertolinus de Lignana. Utriuſque domus redditus, Humiliatis extinctis, Equitibus SS. Mauritii & Lazari attributi ſunt. Anno autem MDLXXX. S. Chriſtophori ædes a Joanne Franciſco Bonhomio Vercellenſi Epiſcopo Clericis Regularibus Congr. S. Paulli conceſſæ.

XXXV. Mulierum pariter domus Vercellis erat: 3. *Domus ſororum ſanctæ agathe*. Certam hujuſce domus originem ſtatuere poſſumus ex charta, quam Cl. Fileppius alias laudatus nobiſcum communicavit. *Anno Dominicæ Incarnat. MCCLVII. Indict. 1. die Mercurii XXI. Novemb. in præſentia Domini Ambroſii Coccorellæ Judicis & Conſulis juſtitiæ Vercellarum, ſedentis pro tribunali in Conſulatu, Joannes de Panclerio Civis Vercellenſis, donavit inter vivos, & titulo donationis dedit Domino Martino Præpoſito Manſionis S. Martini de la Cateſſo, vice & nomine totius Ordinis Umiliatorum, ſive fratrum Umiliatorum, quamdam domum cum ſolo & ædificiis, & curte, & orto, & brolio, & aliis pertinentiis eidem domui pertinentibus, quam ipſe Johannes habere & tenere viſus eſt in Vercellis in vicinia S. Donati &c. quam donationem fecit ad utilitatem & habitaculum ſororum humiliatarum, quæ dicuntur de S. Agatha, ita ut prædictæ ſorores, quæ ibidem modo ſunt, & deinde fuerint, perpetuo in ipſa domo debeant habitare, & ibidem permanere, & Collegium ipſarum ſororum perpetuo ibi debeat obſervari. Rog. per Albertum Caſtaldum*. Ex quibus verbis colligi videtur, fuiſſe antea domunculam aliquam S. Agathæ appellatam, aut S. Martini Humiliatas ſacellum habuiſſe S. Agathæ ſacrum, ex quo nomen ducerent, donec nova hæc iiſdem ſedes a Joanne Panclerio conceſſa eſt. Floret porro adhuc Vercellenſe hoc Sanctimonialium Cœnobium, incolarum nobilitate æque ac virtutibus ſpectatiſſimum, religio-

ſæque

ſæque diſciplinæ, a qua Humiliati turpiter adeo deſciverant, obſervantiſſimum. Quarum Virginum eximiæ virtutes ſibi in primis acceptas eſſe tunc præſertim Deus O. M. teſtatus eſt, cum anno MDCCIV. Vercellenſis urbs obſidione premeretur. Cum enim in odæo collectæ jamjam Sacris Epulis reficiendæ eſſent, ferreus globus e tormento bellico exploſus diſrupto fornice maxima vi irruens Sanctimoniales omnes incolumes reliquit. B. Amedei Sabaudi effigies ſolemni cultu apud eaſdem colitur, cujus etiam præſentem opem in graviſſimis morbis ſæpe ſenſerunt. Humiliatorum legibus adhuc vivunt; Romano tamen ritu in Sacris utuntur.

XXXVI. Ad *fagiam* Vercellenſem *Caſale S. Evaſii*, vulgo *Caſale di Monferrato*, pertinet. Duplex anno MCCXCVIII. ibi erat Humiliatorum domus; 4. *Domus fratrum de caſale ſancti evaſii;* 5. *Domus ſororum ibi ſupra*. Atque ad Fratrum domum quod attinet, narrat Cl. Moranus in libro ſuo, quem *Eppeton* inſcripſit, Humiliatos jam a ſæculi XII. exitu eam oppidi regionem tenuiſſe, quæ Suburbium novum dicebatur, ibique ædem habuiſſe Deiparæ Sacram; cum vero Julia Montisferrati Marchioniſſa ædiculam S. Cruci Inventæ dicatam haud longe ædificandam curaſſet, in eaque ingens S. Crucis fragmentum ſecum Hieroſolymis allatum locaſſet, ædiculam hanc ipſam an. MCC. a Caſalenſibus impetraſſe Humiliatos; ſed cum anguſtior illa eſſet, iiſdem an. MCCXLII. XII. Sept. conceſſum fuiſſe, ut alia in urbis regione non longe a mœnibus novas ſibi ædes conſtruerent; quas illi S. Mariæ Novæ appellaſſe videntur: hoc enim nomine in Humiliatorum Conſtitutionibus XIV. ſæculo ineunte conſcriptis illæ deſignantur. Quod tamen ad S. Crucis fragmentum pertinet, aliter rem narrat Benvenutus a S. Georgio (*a*), fuiſſe illud ſcilicet Lucedienſi Cœnobio dono datum, atque hinc deinde an. MCCCCLXXIX.

(*a*) Stor. del Monferrato Script. Rer. Ital. T. XXII. col. 345.

MCCCCLXXIX. ad Caſalenſis arcis ſacellum translatum. Qua de re penes illos judicium eſto, quibus Caſalenſia antiquorum temporum monumenta conſulere licet. At anno MCCCXXXVII. Humiliatis Caſali abeuntibus Auguſtiniani Conventuales in S. Crucis Cœnobium, quo etiam nomine domus illa appellabatur, inducti ſunt, quibus deinde an. MCCCCLXXV. Auguſtiniani Eremitæ Inſubricæ, ut ajunt, Congregationis ſucceſſerunt. Quæ omnia a Cl. Tridinenſi Præpoſito Joanne Andrea Irico confirmantur (a). Duplicem vero ſororum Domum Caſali olim fuiſſe, alteram S. Marco, S. Bartholomæo alteram ſacram, antea laudatus auctor narrat, quibus, quod ruinam fere ducerent, everſis, unica S. Bartholomæo dicata an. MCCXLII. iterum exſtructa eſt. Ac ſane unicam fuiſſe anno MCCXCVIII. ſororum domum, ex Catalogo noſtro diſcimus. Sed an. MCCCXLIV. Caſalenſium Humiliatorum res aliter ſe habuiſſe, ac Caſalenſes hiſtorici narrent, ex poſteriore Catalogo diſcimus. Illi enim an. MCCCXXXVII. Humiliatos Caſali exceſſiſſe ajunt. At Catalogus noſter an. MCCCXLIV. duplicem Humiliatorum domum, fratribus ac ſororibus communem, Caſali ſtatuit, S. Bartholomæi ſcilicet, quam illi ſororibus tantum patuiſſe dicunt, & S. Mariæ: *S. Mariæ Caſali S. Evaſii, fratres tres, ſorores undecim; S. Bartholomæi ibi ſupra, fratres duodecim, ſorores duodecim*. Domus autem S. Mariæ an eadem illa fuerit, quam olim Humiliati deſeruiſſe dicuntur, an alia, ignoro. Sed certe nonniſi poſt an. MCCCXLIV. Humiliati Caſalenſes domos deſeruerunt. Anno autem MCCCCXLIII. duplex quidem domus, ſed Humiliatarum tantum, Caſali erat; ſcilicet S. Bartholomæi, & S. Marci, quæ eadem ne eſſet, quæ a Cl. Morano circa an. MCCXLII. everſa dicitur, an quæ in poſteriore Catalogo S. Mariæ appellatur, ſtatuere nequeo. Utramque eodem an. MCCCCXLIII. XXVII. Jul. Stephanus de Arſago Generalis Humi-

(a) Hiſtor. Tridin. Lib. II.

Humiliatorum Magiſter ſimul conjunxit, quam conjunctionem an. MCCCCLXXV. pridie Non. Oct. Sixtus IV. P. M. confirmavit. Utriuſque literas hac de re datas ab eruditiſſimo Caſalenſi Equite Franciſco Comite Morellio ad nos tranſmiſſas, ſuo loco edemus. Qui vero Caſalenſium Humiliatarum exitus fuerit, non invenio. Paciliani etiam, quod vetus erat ac celebre in Monteferrato oppidum, nunc parvus vicus, cui S. Germani nomen, Humiliatos fuiſſe, ex documento colligimus, quod Benedictus Collius Caſalenſis Eccleſiæ Hiſtoriæ ſuæ MS. inſeruit: *Eodem anno* (MCCCXVI.) 17. *Februarii Fr. Johannes Miniſter domus Humiliatorum de Paciliano nomine ſui Conventus ceſſit eidem* (Jacobo de Graſſis Caſalenſis Eccleſiæ Præpoſito) *tria ſextaria terræ cultæ, cum onere celebrandi anniverſarium in Eccleſia Sancti Evaſii pro anima qu. Magiſtri Johannis de Papia, qui in ejus ultima voluntate prædictis Fratribus de Paciliano in re reliquerat duo trentenaria ovium, ſuper quibus dari deberent eidem Eccleſiæ decem ſolidi Papienſes pro celebratione præfati ejus anniverſarii. Actum ubi ſupra* (nempe in ejuſdem Eccleſiæ clauſtro) *præſentibus Emanuele Magnocaballo, Aſclerio Graſſo, Faciono Graſſo, & Antonio Corno*. Sed voces illæ *Miniſter* ac *Conventus* tertii Ordinis domum indicare videntur, quod eo probabilius arbitror, quod in neutro noſtro Catalogo domus hæc receenſetur.

XXXVII. Vercellenſi pariter *ſagiæ* adſcribuntur Humiliatorum domus nonnullæ in Subalpinis poſitæ. De quibus antequam ſigillatim dicamus, nonnulla de primis Humiliatorum Subalpinorum initiis dicenda ſunt, quæ omnia eruditiſſimi Taurinenſes Viri Meiraneſius & Carena, ille S. Theologiæ Doctor, hic Juriſconſultus ad nos humaniſſime ſubmiſerunt. Itaque Humiliatos concionandi cauſſa circa an. MCCXXX. in Subalpinos penetraſſe colligimus, ex quibuſdam Anonymi Chronici MS. fragmentis apud memoratum Cl. Angelum Paullum Carenam, in quo ubi de iis temporibus eſt ſermo, hæc habentur: *Tunc venit quidam Pater Franceſchinus dictus de Mediolano de Umiliatis, & applicuit Deimontem*

 (oppi-

(oppidum in Sturiæ valle, vulgo *Demonte*) *cum tribus ſuis ſociis. Iſte fuit ibi multis diebus, & prædicabat de pænitentia cum ſuis ſociis, & multa bona fecit, & plures ad bonam vitam reduxit. Circuivit poſtea totam vallem de Stura prædicando, & plures hæreticos, qui venerant de provincia, confutando & expellendo; & tantum fecit, quod etiam Dompnus Jeſus viſus ſit variis ſignis doctrinam ſuam confirmare. Poſtea rediens Deimontem, illi de Deimonte Eccleſiam S. Mariæ Magdalenæ prope mænia eidem conceſſerunt cum facultate, ſi vellet, ibidem permanendi, dummodo alios ſocios ſecum duceret, qui ibidem Monaſterium facerent expenſis Comunitatis, concedendo eiſdem plures campos, & aliqua prata in regione Laudeolorum, & prope portam Chanti, & nonnulla prope Rivum Alpium, quod paucis annis poſt vidi factum; & nunc manent ibi decem fratres .... & ædificavit Com. Deimontis un... Monaſt.* Eadem fere narrat Berardencus ſæculi XVI. auctor in Rationario Temporum MS., qui deinde Humiliatos paullo poſt Demonte excedere coactos fuiſſe addit his verbis: *In aliis memorialibus habetur, quod propter quoddam incendium totum Cænobium* (Humiliatorum) *fuit guaſtatum & incenſum, & eo quod tota Comunitas Deimontis eſſet gravata plurimis diſpendiis, cauſa guerrarum & diſcordiarum tunc .... cauſa March. de Saluciis & aliorum, Umiliati anno 1239. abierunt, & remanſit ſolus unus, & tunc Comunitas Deimontis vendidit plura prædia, quæ erant de Nobilibus & de Comuni, pluribus, & etiam quædam data Umiliatis.* Enimvero chartæ nonnullæ adhuc exſtant an. MCCXLI. & MCCXLII., quibus Demontenſium Humiliatorum bona nonnulla venduntur, quod ſcilicet numquam illi Demontem redituri crederentur. Redierunt tamen circa an. MCCLXXX., ut Berardencus idem refert: *Conventus de Deimonte factus fuit de novo circiter annum MCCLXXX., & nunc fuerunt multi nunc pauci, prout erant tempora calamitoſa in Valle* (Sturiæ), *& tota terra Pedem. Erat Conventus ſeu Monaſterium prope Eccleſiam S. Mariæ Magdalenæ .... unde factus fuit poſtea novus Conventus, ubi erat alius, & cum illo de Monqualerio unum*

Con-

Conventum faciebat. Similia refert Anonymus Chronici auctor: *Qui* (Humiliati) *pluribus annis poſt redierunt, & de novo plura habuerunt, ſed non omnia, unde factus fuit poſtea novus Conventus, ubi erat alius, & cum illo de Monqualerio unum Conventum faciebant*.

XXXVIII. Quin etiam quo tempore Humiliati Demonte abeſſe cogebantur, & bona adhuc aliquot obtinuiſſe, & alia fuiſſe iiſdem legata, tum aliis monumentis, tum præſertim charta an. MCCLXI. IV. Mart. docemur, qua Andreas Flore Petraporcienſis Demontenſibus Humiliatis legat *petiam unam aratoriam prope eccleſiam Parochialem B. Johannis, cui coharet alia terra ad eoſdem pertinens*. Maximum vero tum Demontenſium, tum reliquorum Vallis Sturiæ incolarum in Humiliatos amorem ac beneficentiam teſtantur vetera Demontis, Bercecii, & Petraporcii Statuta. In Demontis ſtatutis Lib. II. Rubr. III. habemus: *Item ordinaverunt, quod domui Umiliatorum de Deimonte omni hebdomada detur portio una adcuſarum* (nempe accuſationum, ſeu multæ accuſato impoſitæ), *quæ provenit Curiæ de illis, qui paſcunt in locis & in alpibus per Communitatem bannitis, item de illis qui boſcant in rivo alpium ſine licentia Curiæ, & de preſuris, quæ fiunt in Perdiono* (oppidum eſt parum Demonte diſtans, eique obnoxium) *ab illis, qui prata Communis depaſcunt ſine licentia*. In fragmentis Statutorum Bercecii hæc leguntur: *de Bannitis* (eodem hic ſenſu hæc vox accipienda, quo *adcuſas* ſuperius explicuimus), *quæ veniunt Comuni pro gagiis illorum, qui boſcant in finibus Bercecii in Serre* (locus eſt non multum Bercecio diſtans) *una pars ſit Comunis, alia ſit accuſatoris, & tertia Umiliatorum Deimontis, ſi predicaverint in valle & terra Bercecii*. Similia habemus in Petraporcienſibus ſtatutis: *Item ſtatuerunt, quod una pars bannitarum, quæ venit de montanis una pars ſit Comunis, quam dabit S. Stephano Protomartyri* (cui ſacra eſt Parochialis ædes), *& alia pars accuſatoris, & alia pars Umiliatorum Demontis, ſi prædicabunt in Petraporco, & Valle Sturæ, ut ſolent*. Porro Demontenſis domus in Catalogis noſtris omittitur, quod

unicum

unicum fere corpus, ut vidimus, cum domo Montiſcalerii efficeret, de qua mox ſermo erit. Attamen ſaltem ad an. MCCCCXX. ſubſtiterunt Demonte Humiliati. Ita enim in illius anni charta: *In Domo Canonicali S. Mariæ Magdalenæ prope Eccleſiam Parochialem prædictæ B. Mariæ Magdalenæ, Ord. Umiliatorum*. Hujus autem Eccleſiæ Parochus dicitur *D. Hugo Mairaneſius Prior dictæ Eccleſiæ Paroch.*

XXXIX. Hæc fuiſſe videntur Subalpinorum Humiliatorum initia. Sed jam ad domos, quæ in Catalogo noſtro recenſentur, progrediamur. Ac primo 6. *Domus de clavaſio*, quod oppidum eſt Vercellas inter ac Taurinum, vulgo *Civaſſo*. Amplam ibi fuiſſe Humiliatorum domum Catalogus an. MCCCXLIV. indicat; ſexdecim enim fratres, ac ſeptemdecim ſorores ibi ali dicuntur. In Catalogo an. MDLXX. Joanni Antonio Scaleæ commendata dicitur, duoque ibi degentes Humiliati nominantur. Sequitur deinde 7. *Domus de turino*, quam leviter attingere monumentorum inopia invitos cogit. Jam ab anno MCCLII. Humiliatorum domum Taurini fuiſſe, indicat ejuſdem anni charta, qua Taurinenſis Epiſcopus Thomæ Sabandiæ Comiti Monteſoli Caſtrum oppignerat. Etenim inter conventionis arbitros nominatur *Præpoſitus Humiliatorum*, quamvis domus nomen non indicetur. Sed de Taurinenſi hac domo hoc unice novimus ab an. MCCXCVIII. ad an. MDXXXVI. exſtitiſſe illam; quo anno, ut Taurinenſes Hiſtorici Philibertus Pingonius (*a*), & Franciſcus Maria Ferrerius de Lauriano (*b*) narrant, cum ſuburbia quattuor a Gallis excinderentur, atque illud inter cetera, quod ad Portam Marmoream vocabatur, Humiliatorum etiam domus S. Chriſtophoro ſacra everſa fuit. Humiliati vero quo ſe receperint, non conſtat. 8. *Domus fratrum de monte calerio*, quod oppidum eſt non mul-

(*a*) Auguſt. Taurin. pag. 77. Edit. Taurin. 1577.
(*b*) Iſtoria di Torino P. II. Lib. V. pag. 328.

multum Taurino diſſitum, vulgo *Moncaglieri*. Hanc anno MCCXCI. conſtructam fuiſſe ſcribit Franciſcus Auguſtinus ab Eccleſia Salutienſis Epiſcopus (*a*), unumque, ut vidimus, cum Demontenſi domo corpus conflabat. Erat hæc domus, a S. Jacobo appellata, ex Humiliatorum more Fratribus Sororibuſque communis: hæ autem, etiam poſtquam Sorores a Fratribus ſejungi juſſæ ſunt, adhuc in eodem oppido ſubſtiterunt, quamvis forte in ædibus a Fratrum domo ſecretis. Etenim in Torchii Codice pag. 2. ad diem 17. Jun. 1532. legimus: *Feci diſpenſationem Domino Præpoſito Montiſcalerii & Monialibus, ut valerent recipere unam monialem ultra numerum duodenarum ſtatutum*. Hujuſce domus Præpoſitus an. MDLVII. a Summo Pontifice juſſus eſt controverſias dirimere, quæ inter Taurinenſis Metropolitanæ Eccleſiæ Canonicos, & Vallis Sturiæ pagos decimarum cauſſa jamdiu vertebantur; quod ille felici exitu perfecit. Superfuit illa uſque ad extrema Humiliatorum tempora.

XL. Diutius Aſtenſes domus nos detinebant; plurima enim, quæ ad illos pertinent, nobiſcum communicavit humaniſſimus idem atque eruditiſſimus Aſtenſis Canonic. Regular. Lateran. Monaſterii Abbas P. D. Joſeph Maria Carlevarius ex Comitibus S. Damiani, qui ad vetera Subalpinarum regionum ac præſertim Aſtenſia monumenta colligenda, evolvenda, atque illuſtranda diligentiſſimam diu operam contulit; quemque an. MDCCLXV. e vivis ereptum doluimus. Itaque 9. *Domus fratrum de Aſt*; 10. *Domus de ſancto quirico ibi*; quæ in poſteriore Catalogo ſic deſignantur: *Domus Dei Aſt, fratres octo, ſorores viginti ſex; S. Quirici Aſt; fratres duodecim, ſorores viginti octo*. Ac domus quidem S. Quirici, ſeu ut ſæpe ſcribunt, S. Quilici, mentio in Statutis Aſtenſibus occurrit, an. MCCCLXXIX. collectis, atque an. MDXXXIV. Aſtæ editis (*b*): *Item juro ego Poteſtas Aſtenſis attendere*

(*a*) Relazione del Piemonte MS. T. V. Cap. III.

(*b*) Pag. 64.

dere & obſervare inſtrumentum factum Dominis Religioſis Sancti Quirici Aſtenſis per Mediolanum Grillum Notarium, ut attendatur, & obſervetur eiſdem prout in ipſo inſtrumento continetur facto per dictum Notarium an. MCCLII. Indictione X. die Mercurii XX. menſis Novembris. Utraque autem in Aſtenſi Chronico ad an. MCCLXXX. memoratur (*a*). *Civitas Aſt ornata eſt Religionibus novis per circuitum, ideſt fratribus Prædicatoribus..... fratribus & ſororibus Eccleſiæ S. Quilici ..... fratribus & ſororibus Humiliatorum de Domo Dei*. Aſt Ughellius (*b*) ſerius aliquanto Humiliatos Aſtam ingreſſos refert; ait enim, Oberto Aſtenſi Epiſcopo, qui an. MCCLXXXIII. illi Eccleſiæ præfectus eſt, cum Aſtenſes inter ac Montisferrati Marchionem jamdiu bellum arderet, illos Moroſengum oppidum Aſtenſis Eccleſiæ feudum, a Marchione occupatum, armis recepiſſe; eaque occaſione S. Quirici corpus ibi ſervatum ſolemni pompa Aſtam detuliſſe, amplamque illi conſtruxiſſe ædem, quam Fratribus Sororibuſque Humiliatis conceſſerunt, *ut in eadem Eccleſia*, ait, *ab utriſque, diverſis tamen in odeis, alterniſque horis, divinarum horarum penſum diu noctuque perſolveretur, qua etiam forma iidem Monachi & Moniales Eccleſiam Domus Dei dictam excolendam ſuſceperunt, & ſingulis Cœnobiis congrui redditus attributi*. Eadem narrantur a Marco Antonio Tomato Aſtenſi Epiſcopo (*c*), & in Actis SS., qui in Sabaudæ ditionis provinciis floruerunt (*d*). Porro ad diverſas auctorum opiniones conciliandas egregium habemus monumentum ſuo loco edendum, quo an. MCCXLVII. IX. Sept. *Fratri Anſelmo de Bergolio de Ordine ſecundo Humiliatorum* domus & Eccleſiæ extra Aſtenſem urbem ædificandæ poteſtas conceditur. Hic ſane nec S. Quirici, nec Dei domus nominatur; ſed cum poſterior hæc multo ante exſtaret, ut mox videbimus,

(*a*) Script. Rer. Ital. T. XI. col. 150.

(*b*) Ital. Sacr. T. IV. in Epiſc. Aſtenſ.

(*c*) Directorium Diœceſ. &c. pag. 161.

(*d*) T. I. pag. 118.

bimus, nondum tamen Humiliatis conceſſa, ſi hæc eadem iis verbis indicaretur, nec novæ Eccleſiæ conſtruendæ mentio fieret, aut ſi de illius inſtauratione ſermo eſſet, illius certe nomen deſignaretur. Arbitror itaque illam hic domum indicari, quæ poſtea novo murorum ambitu urbi incluſa ab illato S. Quirici corpore circa an. MCCLXXXIII. nomen acceperit, ac forte etiam ad ampliorem formam redacta fuerit. Enimvero in eodem documento *cenſus unius libræ incenſi* Cathedrali Eccleſiæ ſolvendus indicitur; & habemus ſcilicet in ejuſdem Eccleſiæ Codice MS., qui *Sacriſtia* inſcribitur, pag. 77. hæc verba: *Quitatio pro Eccleſia S. Quilici de libra una Incenſi annuatim nomine recognitionis debita a Monaſterio S. Quilici Eccleſiæ majori Aſtenſi in die Aſſumptionis B. Mariæ Virginis facta ad favorem Domini Fratris Dominici de Papia Præpoſiti Monaſterii S. Quilici.*

XLI. Antiquior eſt Domus Dei mentio. Egregium enim monumentum edemus an. MCCX. IV. Jul., quo Jacobus Careocius fundum ſuum quemdam attribuit, *ut fiat Eccleſia, que Dei domus vocetur, & Hoſpitale ſit juſta eam, quo Pelegrini & Pauperes ſuſcipiantur*. Nulla hic tamen Humiliatorum mentio, nec quando illam iidem adierint, ſatis conſtat. In memoratis Aſtenſibus ſtatutis hæc habemus (a): *Item ego Poteſtas juro firma tenere omnia inſtrumenta pro Comuni facta illi Manſioni, quæ dicitur Domus Dei, ſive aliis pro ipſa domo*. Utramque hanc domum ad extremum uſque Humiliati tenuerunt. In Catalogo autem an. MDLXX. utraque inter Commendatas adnumeratur. S. Quirici Eccleſia adhuc ſupereſt, ſed, ſi odeum ac presbiterium excipias, XVI. ſæculo exeunte reſtituta. Exſtat ibi adhuc tumulus, lapidique inſculpta Humiliati neſcio cujus effigies, gentilitio, ut videtur, ſtemmate, & epigraphe addita, quæ tamen legi nullo modo aut diſtingui poteſt. Domus in Villicorum ædes converſa.

(a) Pag. 64.

Domus Dei Eccleſiæ, olim ſatis vaſtæ, parva pars ſupereſt. Ex monumentis PP. Carmelitarum Aſtenſium jam ab an. MDLXIV. commendatam fuiſſe illam conſtat: illis enim Sacrorum cura a Præpoſito Commendatario commiſſa fuerat. Ex iiſdem colligimus an. MDLXVI. & MDLXVII. Dominico Carlevario commendatam illam fuiſſe; huncque an. MDLXVIII. vita functum in Cathedrali Eccleſia tumulum habuiſſe. Humiliatorum ædes in hortum converſæ.

XLII. Binæ aliæ Humiliatorum domus ad Vercellenſem *fagiam* revocantur, 11. *Domus de pinarolio;* 12. *Domus de alba*. Pinarolii ad portam, quam Gallicam vocant, erat Humiliatorum domus S. Laurentio ſacra. Comitiis an. MCCCCXCI. interfuit *Joannes de Oè S. Laurentii Pinarolii Diœc. Taurinenſis* Præpoſitus. De hac in Catal. an. MDLXX. hæc habemus: *La Prepoſitura di S. Lorenzo di Pinarolo è commendata a Monſignor Moretto: tiene un Frate, quale ſi dimanda F. Franceſco di detto luogo Sacerdote*. Illius deinde redditus Equeſtri SS. Mauritii & Lazari Ordini commendati ſunt. Certiorem habemus Albenſis domus originem atque exitum. Nam *anno* 1251., ait Ughellius (*a*), *Bonifacius Albenſis Archidiaconus Epiſcopi* (Guillelmi Braidæ) *vice primum lapidem jecit in fundamentis Eccleſiæ in honorem S. Mariæ Magdalenæ ad Fratrum Humiliatorum uſum*. Exitus vero quis fuerit, habemus ex *Bullario Prædicatorum* in literis Eugenii IV. an. MCCCCXLI. XIV. Cal. Sept. datis, quibus Albenſibus Sororibus Ord. Præd. domum S. Mariæ Magdalenæ Ord. Humiliatorum, in qua tunc Præpoſitus tantum degebat, concedit. Hæ ſcilicet erant in Vercellenſi *fagia* Humiliatorum domus. Alia deinde addita eſt, nempe Avilianenſis. Eſt porro Aviliana non longe Taurino diſſitum oppidum. In hanc ædem SS. Trinitati Sacram ab Amedeo Sabaudiæ Comite an. MCCCLVII. Humiliatos inductos fuiſſe narrat Franciſcus

(*a*) Ital. Sacr. T. IV. in Epiſc. Albenſ.

Digitized by Google

ciſcus Auguſtinus ab Eccleſia Salutienſis Epiſcopus (*a*). In Catal. an. MDLXX. Montis Regalis Archipresbitero ſimul cum Montis Calerii Præpoſitura commendata dicitur. Cartuſiani deinde in illas ædes invecti, Clemente VIII. anno MDC. comprobante (*b*). At anno MDCXXX. ædibus illis belli furore exciſis, Cartuſiani Bandam conceſſerunt, Cœnobii ipſius prædium. Quæ domus deinde novæ Taurinenſi Cartuſiæ, Collengii tertio ab urbe lapide exſtructæ, conjuncta eſt.

XLII. Ultima ſupereſt Sabaudæ ditionis pars, nempe *fagia de Alexandria*, quæ tamen & Aquas Statiellorum, vulgo *Acqui*, & Dertonam, ac Genuam etiam complectitur. Itaque *in Alexandria*, ait Joannes Braidenſis, *erant domus fratrum cum ſuis dominabus quinque*. Singularum nomina ex antiquiore Catalogo proferemus. *In fagia de Alexandria 1. Domus fratrum de caputio*, quæ in altero Catalogo *S. Joannis de Capuccio* appellatur, ac fratres XLI., ſorores XVIII. alere dicitur. Hujus originem ad an. MCLXXXIX. Ghilinus revocat (*c*). Enimvero Humiliati hujuſce domus incolæ ejuſdem tum antiquitate, tum dignitate freti, Generalis ipſius Magiſtri imperium detrectare audebant; quorum audaciam literis ſuis X. Febr. an. MCCCIV. datis Benedictus XI. compeſcuit. Nec tamen illa ſatis repreſſa eſt. Nam in Torchii Codice hæc habemus pag. 11. *Die 13. Sept. 1535. rogatum fuit inſtrumentum de inobedientia & reſiſtentia fratrum S. Johannis Caputii Alexandriæ in non admittendo viſitationem*. In Catal. an. MDLXX. commendata dicitur *a Monſignor Reverendiſſimo Salviati*. Quinque tamen Humiliati ædes illas incolebant adhuc. Eccleſiam deinde PP. Ord. Minimorum habuerunt; nec modica ſuperſunt Humiliatorum domus veſtigia. Ad eumdem annum MCLXXXIX. al-

H 2 terius

(*a*) Corona Reale P. II. pag. 378. Edit. Cuneenſ. 1657.

(*b*) Morotius Theatr. Chronol. Cartuſ. pag. 300. Edit. Taurin. 1681.

(*c*) Annali d'Aleſſand. ad hunc an. num. 2.

terius domus originem Ghilinus revocat, ſcilicet 2. *Domus ſancti bavilini*, ita corrupte pro *Baudolini*, quo nomine ob S. Baudolini corpus ibi aſſervatum, appellabatur illa, ut Vol. I. pag. 212. vidimus. Suſpicor autem, quemadmodum Baudolini corpus Fori in Deiparæ æde olim fuit, ibidem & Humiliatorum domum fuiſſe, quæ deinde Sancti viri corpore in urbem illato, in urbem & ipſa deducta ſit. Etenim in Humiliatorum Conſtitutionibus non *S. Baudolini*, ſed *S. Mariæ de Foro Alexandriæ* appellatur. In Advocati Codice pag. 36. ad an. MDXXV. commendata dicitur. Poſtea tamen Præpoſitus ex Humiliatis iterum illi eſt datus. Nam in Torchii Codice pag. 53. ad diem XXXI. Mart. MDL. hæc habemus: *Collatio ſeu proviſio prepoſiture S. Baudolini Alexandrie in R. D. Fr. Maximum Vicecomitem*. At in Catal. an. MDLXXne inter commendatas quidem profertur, ut videatur PP. Ord. Prædicatorum, qui adhuc illam obtinent, jam tum fuiſſe conceſſa. Sequitur 3. *domus ſancti pauli*. Hæc nullo alio in Catalogo occurrit; ſed in poſteriore in ejuſdem locum addita videtur Domus S. Syri, ut arbitrer, aut duplex fuiſſe unius domus nomen, aut ex una in aliam commigraſſe Humiliatos. Narrat autem Ghilinus (*a*) an. MCCLIII. Petrum Brugnonum, qui S. Syri Paræciæ præerat, templum illud proximaſque ædes, ac jura omnia Humiliatis ceſſiſſe. Tunc itaque fieri potuit, ut Humiliati antiquas S. Paulli ædes deſererent, atque ad S. Syri commigrarent, quæ tamen domus antiquo etiam S. Paulli nomine appellaretur interdum. Anno MDLXVII. actum eſt, ut ſupra num. IV. diximus, de domo hac cum S. Ulderici Papienſi conjungenda, ſed irrito ſucceſſu. Humiliatis extinctis illius redditus Alexandrino Noſocomio, ædes deinde PP. Congr. Somaſchæ conceſſæ ſunt (*b*).

XLIII. Quæ deinde ſuccedit 4. *Domus de quarginti*, ſeu melius

(*a*) Annal. d' Aleſſandr. an. 1253. num. 3.

(*b*) Ghilin. Ibid. ad an. 1572.

lius *de quargnento*, a cognomine pago nomen duxit, qui *Cornientum dicitur*, vulgo *Quargnento*. Fuiſſe ibi olim ſacram S. Matthæo ædem Ghilinus tradit (*a*), Alexandrino Epiſcopatui deinde hac conditione conceſſam, ut aliud Alexandriæ S. Matthæi templum conſtrueretur. Humiliatos hoc loco Ghilinus non memorat. Veriſimile eſt tamen veterem Quargnenti Eccleſiam eos tenuiſſe, ac nova deinde Alexandriæ exſtructa, ad eamdem commigraſſe. Certe Alexandrina hæc Humiliatorum domus S. Matthæi de Quargnento dicitur. Ita in Aſtenſi charta an. MCCCXLVI. VIII. Dec. nominatur *Fr. Petrus.... prepoſitus domus ſancti matthei dicte de quargnento de alexandria*. Hujus vero domus poſt an. MCCCCXXXVI. nulla mentio occurrit. Alexandriæ denique erat 5. *Domus de brogolio*, eadem, ut arbitror, quæ ſæpius S. Michaelis appellatur. Et freqnens ſane in vetuſtioribus monumentis Alexandrinæ S. Michaelis domus mentio; cujus dignitatem hinc præſertim cognoſcimus, quod Amicus illius Præpoſitus circa an. MCCXXX. ad Genuenſes ac Florentinam Humiliatorum domos fundandas, ut mox videbimus, evocatus fuit, quodque domus eædem, atque Aſtenſes etiam ac Dertonenſes illi obnoxiæ eſſent. Porro cum in vetuſtiore noſtro Catalogo domus *S. Michaelis* non recenſeatur, nec veriſimile ſit domum hanc, cujus tanta eſſet dignitas, tam cito diſſolutam fuiſſe, hinc arbitror, ut dixi, eamdem eſſe ac quæ de Brogolio dicebatur. Enimvero in charta an. MCCLVII. VI. Aug. ſuo loco edenda *S. Michaelis de Burniola* appellatur, ubi corrupte *de Burniola* pro *de Brogolio* ſcriptum forte puto. Eſt vero Brogolium pagus, Tanaro tantum interfluente, ab urbe ſejunctus, unumque proinde cum ipſa urbe corpus conſtituit. Domum hanc Joannes Braidenſis in Chronico ſuo commemorans Cap. XI., ait: *Fratres* (domus) *S. Michaelis de Alexandria*, *quæ pridie* (legendum *pridem*, ſcilicet multo ante, neque enim in

(*a*) Trattato delle ſette Terre ec. pag. 331.

in poſteriore Catalogo recenſetur) *unita eſt cum domo S. Joannis de Capuccio*. Hæ erant an. MCCXCVIII. Alexandriæ Humiliatorum domus. Alia, Joanne Braidenſi teſte, poſt an. MCCCXLIV. Carentini, in Alexandrino agro, conſtructa eſt. Comitiis an. MDLII. interfuit *Fr. Secundus Capella S. Sebaſtiani Carentini Præpoſitus*. At ante an. MDLXX. Humiliatos illa exceſſiſſe arbitror, neque enim in illius anni Catalogo recenſetur. Alexandrinas domos Aquenſis ſubſequitur : *6. Domus de aquis*, vulgo *Acqui*. De hujus origine nihil compertum. Ædem S. Bartholomæo ſacram habebat, atque anno MDLXX. adhuc ſupererat, præeratque illi Joannes Angelus Lignana.

XLIV. Alexandrinæ *fagiæ*, ut diximus, Genuenſes domus adduntur. 7. *Domus fratrum de ſancta martha in janua*. Hujuſce domus origo in pergameno Genuenſis Archiepiſcopii Codice ſign. AC. pag. 92. hiſce verbis indicatur : *Daniel Abbas cum Monacis Monaſterii S. Syri* (Ord. S. Benedicti) *concedunt an.* 1228. *oratorium cum cemeterio in parochia S. Syri & S. Agnetis, pertinens immediate ad S. Syrum, Fratri Amico Præpoſito Eccleſiæ S. Michaelis de Miſericordia Humiliatorum de Alexandria, & fratribus ejuſdem domus, in loco ubi dicitur Pratum*. Enimvero domum illam *de Prato* vocatam fuiſſe conſtat ex monumento ejuſdem anni X. Maji in actis Bonjoannis de Felinis. Frequentius tamen S. Marthæ dicitur. Ex aliis Genuenſibus monumentis colligimus, an. MCCCCLXV. hujuſce domus Præpoſitum Conradum de Inſula fuiſſe, qui criminum cum Deſpina quadam Sanctimoniali patratorum reus, Mediolanenſi neſcio qua Humiliatorum domo carceris loco incluſus eſt; an. MCCCCLXVII. Bartholomæum Spinulam, an. MID. Ambroſium Panigarolam. Anno autem MDVII., ſeu, ut aliis placet, MDIX. Humiliati ad Deiparæ ædes, vulgo *de Petraminuta* traducti ſunt. S. Marthæ domus Minoribus Conventualibus conceſſa, a quibus deinde an. MDXXXVII. ad Obſervantes pervenit. Vetus S. Marthæ nomen obſolevit: novum Deiparæ ab Angelo ſalu-

ſalutatæ templum magnifico opere ibidem extructum. Quo vero anno Deiparæ *de Petraminuta* ædes deſeruerint Humiliati, non conſtat; at deſeruerunt certe non multos poſt annos, atque ad S. Germani commigrarunt, quæ deinde domus S. Marthæ nomen accepit, quod adhuc retinet. Erat hæc ſcilicet altera Genuenſium Humiliatorum domus: 8. *Domus ſancti Germani*. Ante an. MCCXXXV. illius initia conſignanda eſſe, Henrici de Porta Genuenſis Notarii acta oſtendunt, in quibus ad diem XXV. Apr. ejuſdem anni hæc habemus: *Fr. Anſelmus Prior Manſionis novæ Humiliatorum de Janua poſitæ in Multedo ſive Acquaſola*. Et alibi in iiſdem actis, ejuſdemque, ut videtur, temporis: *Item eodem die Fr. Jacobus Ronza Miniſter ſive Præpoſitus domus novæ Humiliatorum medii Ordinis de Alexandria*, (nempe S. Michaelis, ut arbitror), *& domus novæ de Janua, ſive Eccleſiæ S. Germani ſitæ, ubi dicitur Luculus, ſive Acquaſola* &c. Ex quibus vides eumdem Alexandrinæ ac Genuenſis hujus domus fuiſſe Præpoſitum. Ita ſcilicet fieri interdum apud Humiliatos conſueverat, ut minores domus nonnullæ Priori regendæ committerentur; ſuprema tamen ejuſdem adminiſtratio penes majoris alicujus domus Præpoſitum eſſet. Recenſetur illa etiam in Catal. an. MCCCXLIV. At deinde mulieres tantummodo eamdem incoluerunt. Sane in Advocati Codice pag. 122. inter mulierum domos illa recenſetur, quas tamen ille narrat Humiliatorum legibus veſtibuſque rejectis, Caſſinenſibus ſe addixiſſe; idque addit Panigarolæ S. Marthæ Præpoſiti culpa an. MDXVI. accidiſſe. Humiliati, ut diximus, poſt brevem ad S. Mariæ *de Petraminuta* moram huc commigrarunt, eam, arbitror, ædium partem occupantes, quam olim etiam tenuerant, dum fratribus ac ſororibus communis domus illa erat. Hinc factum, ut S. Germani nomen in S. Marthæ mutaretur. Circa an. MDXXXVI. commendari cœpit. Nam in Torchii Codice pag. 14. hæc habemus: *Conſtitui Rev. viros Dominos Evangeliſtam de Cittadinis, Domicilium de Gluſſiano, Bonifatium de Angelis procuratores*

ratores ad reſignandum beneficium S. Marthe Janue in manibus SS. Domini noſtri in favorem Reverendiſſimi Domini Cardinalis Grimaldi. In Catalogo an. MDLXX. Nerio cuidam Prælato commendata dicitur. Caſinenſes Sanctimoniales ædes illas S. Marthæ ſacras adhuc incolunt.

XLV. Brevius reliquas duas hujuſce *ſagiæ* domos, Dertonenſes ſcilicet, expediemus: 9. *Domus fratrum ſancti marci in tertona*. Alexandrinæ S. Michaelis domui ejuſque Præpoſito Dertonenſis hæc S. Marci domus obnoxia olim erat, ac Prior tantummodo illi præerat, ut ex edendo monumento XI. Febr. MCCLIV. colligimus, quo controverſiæ inter utramque domum hac de cauſſa exortæ componuntur. Humiliatis extinctis S. Marci domum S. Pius V. Minoribus attribuit (*a*). At Pontificia donatio exitu caruit. Pius enim ipſe paullo poſt domum illam Dertonenſi Epiſcopo ad Cathedrale templum erigendum conceſſit. Dertonenſis tamen Epiſcopus (erat is Cæſar Gambara Brixienſis) ædes illas S. Euphemiæ Monialibus Ord. S. Benedicti conceſſit, quæ a colle arci proximo, quem antea incolebant, illuc conceſſerunt, atque a S. Euphemiæ nomine, quod adhuc ſervat, domum illam appellarunt. Hæc omnia ex charta an. MDLXXI. V. Nov. rog. per Bernardum Buſſetum, atque in Dertonenſis Cathedralis tabulario ſervata conſtant. Domus ejuſdem redditus partim Dertonenſi Capitulo, partim PP. Ord. Prædicatorum attributi. Alia erat 10. *Domus ſancti barnabe ibi*. Comitiis an. MCCCCXCI. interfuit *Fr. Bartholomæus de Muſida Prior S. Barnabe Therdone*. Deinde in mulierum domum converſa eſt. Enimvero Humiliatas S. Barnabæ commemorat in ſuo Codice Advocatus pag. 34. circa an. MDXXV. Poſtquam S. Euphemiæ Sanctimoniales ad S. Marci commigrarunt, atque huic domui S. Euphemiæ nomen indiderunt, S. Barnabæ Humiliatæ illis additæ ſunt.

(*a*) Bullar. Rom. Edit. Luxemburg. ſeu Genev. T. II. pag. 352.

ſunt. Etenim in prima Dertonenſi Synodo, Mapheo Gambara Epiſcopo, ſub XVI. ſæculi exitum habita commemoratur *Monaſterium S. Euphemiæ Ord. S. Benedicti, cui fuit unitum Monaſterium S. Barnabæ Ordinis Humiliatarum*.

XLVI. Univerſæ ditionis Venetæ, ad quam progredimur, domus quinque *fagiis* continentur, Bergomenſi, Brixienſi, Cremenſi, Veronenſi, ac Vicentina. A Bergomenſi initium eſto. Humiliatos alterius Ordinis ante an. MCCI. hanc urbem ingreſſos, Innocentii literæ eodem anno ad illos datæ teſtantur. Quin etiam multo ante id contigiſſe ex monumento IX. Jan. MCCCLXX. ſuo loco edendo colligimus, quod cum pluribus aliis ad Bergomenſes Humiliatos pertinentibus ad me tranſmiſit eruditiſſimus vir, atque in antiquitatis ſtudio egregie verſatus Bergomenſis Cathedralis Eccleſiæ Canonicus ac Primicerius Marius Lupus. Lafranchi ſcilicet Bergomenſis Epiſcopi ſententiam continet in controverſia latam, quæ inter Humiliatos ac Cruciferos agebatur, utri digniore in ſupplicationibus loco donandi eſſent. Statuit autem Humiliatis illum deberi, quod antiquiores eſſent. Antiquitas vero in hujuſmodi controverſiis non ex Ordinis initiis, ſed ex ejuſdem in urbem ingreſſu ducitur. Hinc cum Cruciferos an. MCLXXI. Bergomi receptos narret Calvius (a), Humiliatorum in eamdem urbem ingreſſus hoc anno antiquior cenſendus eſt. Anno autem MCCII. unica adhuc fuiſſe videtur Bergomi Humiliatorum domus. Chartam enim habemus XXIII. Aug. ejuſdem anni, in qua *domus Umiliatorum* indicatur, nullo alio nomine addito, quod addendum fuiſſet, ut ab aliis, ſiquidem extitiſſent, diſtingueretur. Sed jam quot eſſent Bergomenſes Humiliatorum domus an. MCCXCVIII. videamus.

XLVII. *In Pergamo & Diæceſi*, ait Joannes Braidenſis, *erant domus fratrum cum ſuis Religioſabus viginti; Cœnobium Religioſarum*

(a) Effimeride T. II. pag. 195.

per ſe erat unum. Singulas ex antiquiore Catalogo proferamus. *In fagia de pergamo* 1. *domus fratrum de galgari*. Hanc Bartholomæus de Peregrinis a Joanne Bergomenſi Epiſcopo an. MCCXI. fundatam dicit (*a*). Enimvero in *Libris Cenſuum Epiſcopatus Bergomenſis* ab an. MCCCCLII. ad an. MCCCCLXII. conſcriptis, qui in ſecretiore ejuſdem Epiſcopii tabulario ſervantur, hæc habemus: *Prepoſitus, fratres, & Monaſterium de Galgari ordinis humiliatorum ſtatuto & ordinatione Rev. D. Joannis olim Epiſcopi Pergamen., qui predictum Monaſterium edificavit in onore Salvatoris ſub vocabulo Beate Marie Virginis, & Omnium Sanctorum, & voluit, ut perpetuo eſſet Epiſcopatui Pergamen. ſubjectum, dare tenetur quolibet anno perpetuo in ſignum ſubjectionis pro cenſu, ut patet in carta tradita per Lanfrancum Soſenum Notarium, rogata die ſecunda intrant. Menſe Auguſti MCCXI., & in carta confeſſionis* &c. *cere laborate libras tres*. Jam a ſæculo XV. commendari illa cœpit, ut ex Sixti IV. literis ad Jacobum de Landriano Generalem Humiliatorum Magiſtrum XXVII. Dec. MCCCCLXXVII. datis colligimus, quæ apud doctiſſimum P. Ludovicum Luchium Caſinenſem Abbatem ſervantur, qui & has & plurima alia monumenta, ubi de Humiliatis Brixienſibus agemus, commemoranda, nobiſcum communicari humaniſſime voluit. En tibi earundem fragmentum: *Sane pro parte tua nobis nuper exhibita petitio continebat, quod dilectus filius Magiſter Baptiſta de Colionibus Clericus Pergamen. Notarius noſter, qui alias Prepoſituram domus omnium Sanctorum de Galgari extra muros Pergamen. dicti ordinis* (Humiliatorum) *apoſtolica auctoritate ſub certis modo & forma ſibi commendari obtinuit, & commende hujuſmodi pretextu dilectum filium Lazarinum de Larota fratrem dicti ordinis poſſeſſioni dicte Prepoſiture incumbentem manu armata, preſente & aſſiſtente ſibi populariter quondam Bartholomeo Coliono tunc Dominii Venetiar. Armor. Capitaneo Generali, poſſeſſione hujuſmodi*

(*a*) Vinea Bergomen. P. I. Cap. XXXIII.

juſmodi ſpoliavit, ac ex tunc Prepoſituram ipſam per plures annos poſſedit in grave prejudicium dicti Ordinis, ſe ipſius Baptiſte potentie, vivente dicto Bartholomeo, reſiſtere non valente; poſt dicti Bartholomei vero obitum (an. MCCCCLXXV.) *ſepenumero verbo, & litteris tuis, & etiam Venerabilis fratris noſtri Angeli Epiſcopi Preneſtin. dicti Ordinis Protectoris, & etiam per te ſuper dicta Prepoſitura alias extra judicialiter moleſtatus, tandem poſt longum tractatum.... tecum convenit, quod ipſe Baptiſta Prepoſituram predictam dimittere, tuque & dicti Ordinis fratres eidem Baptiſte pro expenſis per eum occaſione Prepoſiture hujuſmodi ſupportatis, & aliis cauſis mille & ducentos florenos auri de Camera ſolvere deberetis &c.* Quam conventionem Pontifex ratam jubet. Narrat Calvius (*a*), an. MCCCCXCVII. actum fuiſſe de hoc Cœnobio Auguſtinianis quibuſdam Virginibus concedendo, ſed rem exitu caruiſſe. Anno MDLXX. Pighetto cuidam commendatum erat, duoque tantum Humiliati ibi ſupererant. Anno denique MDCLXV. Franciſcus Taſſius ejuſdem domus Commendatarius illam, certis conditionibus adpoſitis, PP. Ord. Minimorum conceſſit, quibus eamdem jam a XX. annis circiter commodaverat.

XLVIII. Sequitur deinde 2. *Domus communis*, quæ etiam *SS. Simonis & Judæ*, & *de Manſione* appellatur. Hanc a Joanne Bergomenſi Epiſcopo an. MCCXXIII. conſtructam fuiſſe, ſcribit Peregrinius (*b*). Contrarium tamen ex memoratis *Cenſuum* libris colligi videtur, in quibus hæc habemus: *Prepoſitus, fratres, & Monaſterium Domus Comunis ſecundi Ordinis humiliatorum dare tenetur quolibet anno perpetuo pro cenſu in ſignum ſubjectionis, ut patet in privilegio eis conceſſo per Rev. Patrem D. Fratrem Herbordum S. Pergamen. Eccleſie tunc Epiſcopum, traditum* (ita) *per Jacobum Admirati Not. & curie Epiſcopalis ſcribam die ſeptimo exeunte Junio*

I 2 *MCCLXIII.*

(*a*) Effemeride T. II pag. 198.

(*b*) Vinea Bergom. P. I. Cap. XXXIII., & P. II. Cap. XXXI.

Digitized by Google

MCCLXIII. & in carta confeſſionis &c., *cere laborate libram unam*. Niſi forte dicamus privilegium hujuſmodi non fundationis, ſed beneficii cujuſdam alterius occaſione conceſſum fuiſſe. Anno MCCCCLXIV. unicus ædes illas Præpoſitus incolebat: ita enim in charta ejuſdem anni VII. Jun. in Civitatis Bergomenſis tabulario: *Venerabilis vir Dominus Frater Galeaz de Coleonibus Prepoſitus Domus Comunis Pergami Ordinis Humiliatorum, in quo conſiſtit totum Capitulum & Conventus ipſius Monaſteris, cum nullus alius adſit profeſſus in eodem Monaſterio*. Melior erat ejuſdem conditio an. MDLXX.: tunc enim præter Marium Averoldum Præpoſitum, ſeptem ibi Humiliati alebantur. Illius deinde redditus commendati ſunt, primuſque illos una cum S. Bartholomæi, & S. Petri Præpoſiturarum redditibus, de quibus mox ſermo erit, Cardinalis Albanus obtinuit. 3. *Domus de raſori*, ſeu, ut alibi melius, *de raſulo*, quæ alio nomine *S. Bartholomæi*, aut *SS. Mariæ & Bartholomæi in prato* dicitur. Conſentiunt in hujus origine ſtatuenda Peregrinius (*a*) & memorati *Cenſuum* libri. In his enim, ut vidimus Vol. I. pag. 182. domus ſimul adjunctique noſocomii initia an. MCCXXI. conſignantur. De Noſocomio ſatis ibidem diſſeruimus. Sed etiam Noſocomio ſublato domum illam uſque ad Ordinis extinctionem Humiliati tenuerunt. Ea deinde PP. Ord. Prædicatorum conceſſa eſt.

XLIX. Aliæ nunc ſequuntur Bergomenſium Humiliatorum domus minus notæ, quæ plerumque ab aliquo Bergomenſis agri pago nomen ducunt. Sed cum id frequentiſſime apud Humiliatos factum viderimus, ut urbanæ etiam domus a pagorum nominibus appellarentur, non ſatis poſſumus earum locum definire. At ad ſuburbia certe pertinebat 4. *Domus de cugnolo*. In charta enim an. MCCXCVIII. XI. Dec. hæc habemus: *ad inſtantiam Girardi Vallotti Sindici & Procuratoris domus humiliatorum de*

(*a*) Vinea Bergom. P. I. Cap. XXXIII.

de Ciniolo ſita in burgo S. Andree. Sed nulla poſterior ejuſdem mentio occurrit. At 5. *Domus de oſio* (Bergomenſis agri pagus eſt in Mediolanenſi Diœceſi) non ſolum anno MCCCXLIV., ſed anno etiam MCCCLX. ſupererat. In Codice enim hujus anni MS. Bergomenſis Cathedralis tabularii, in quo recenſentur *Eccleſie, domus, plebatus, & Monaſteria, & Hoſpitalia ſite & ſita in Civitate, ſuburbiis, & Dioceſi Bergomenſi*, inter domos Humiliatorum nominatur: *Domus de Oxio: extimat. in Lib. XXIX.* Ex quo videtur non Oſii, ſed in urbe ipſa aut ſuburbiis domus hæc poſita fuiſſe. Si enim Oſii fuiſſet, qui Mediolanenſis diœceſis, ut diximus, eſt pagus, in Bergomenſis Epiſcopatus jure non fuiſſet. At in alio ejuſdem tabularii Codice MS. an. MCCCXCV., qui inſcribitur: *Liber duorum Secondorum Terminorum Decime triennalis Bonifacii PP. noni* hæc habemus: *Domus de Oxio unita cum domo de Raſullo: ſolvit D. Prepoſitus ſol.* 8. Eodem modo 6. *Domus de ciſerano*, ſeu, ut alibi ſcribitur, *de ciſano*, vel *de cixano*, & in Catal. an. MCCCXLIV., & in Bergomenſi Codice an. MCCCLX. recenſetur. In Codice vero an. MCCCXCV. legimus: *Domus de Ciſano unita cum dicta domo de Raſulo; ſolvit D. Prepoſitus ſol.* 8. Quæ poſtea profertur 7. *Domus de mapelo* hoc unice loco commemoratur. Contra 8. *Domus de orſaniga* ſeu *de orſaniſga* in Catal. an. MCCCXLIV. inter Sororum domos numeratur. At paullo poſt fere omnino collapſa illa erat: ſic enim habemus in Bergomenſi Codice an. MCCCLX. *Domus de orſaniſga nihil habet: ibi ſtant due mulieres, que vadunt mendicatum*. Hinc in Codice an. MCCCXCV. Galgarienſi domui conjuncta dicitur. Tres deinde ſuccedunt Humiliatorum domus, quarum nomen tantum ex hoc Catalogo noſcimus, 9. *Domus de la fontana;* 10. *Domus de thovo*, vel *de thono;* 11. *Domus de bolterio*. Notior eſt 12. *Domus de botenugo;* nam & ſupererat an. MCCCXLIV., & habemus Uberti de Regibus Generalis Humiliatorum Magiſtri literas an. MCCCLIV. XI. Jun. datas, quibus domum hanc Communi Bergomenſi domui con-

conjungit. In Codice an. MCCCLX. habemus: *Domus de botanucho extimat. in libris XXII. Nihil habet, quoniam devaſtata eſt: jam ſunt plurimi anni, quod fratres quondam dicte domus ſtant in domo Fratrum Domus communis.*

L. 13. *Domus de platea de lomeno;* 14. *Domus burgi de lomeno. Lomenum, Lemennum, Lemine*, Bergomenſis agri eſt oppidum, celeberrimum olim, nunc vulgo *Almenno*. Ibi utraque hæc erat Humiliatorum domus. Sic enim in Catal. an. MCCCXLIV.: *Domus de burgo lomeno, fratres quatuor, ſororem unam. Domus de Buslecha ibi ſupra, fratres ſex, ſorores ſeptem. De Buslecha* vero corrupte ſcribitur pro *de Burghetto*, quo etiam nomine domus illa appellatur; hujuſque corruptionis exemplum habemus etiam in Bergomenſis Cathedralis tabularii charta an. MCCLXXXI. II. *exeunte Decemb.: Fr. Aſpino Miniſter domus Humiliatorum de Burlecho de Lemine*. In Codice an. MCCCLX. utriuſque domus exitum habemus: *Domus Burgi de Lemine extimat. in Libris VII. Habet realiter nihil, quoniam devaſtata eſt jam ſunt plures anni; & fratres dicte domus ſtant in domo humiliatorum de galgari. Domus de Burgeto extimat. in Libris VII. Nihil habet, quoniam devaſtata eſt, & fratres dicte domus ſtant in domo fratrum humiliatorum de galgari, & redditus eorum ſunt in extimo dictorum fratrum.* 15. *Domus de cugnolo de foris* (forte extra S. Andreæ ſuburbium, in quo erat domus alia *de cugnolo*, & 16. *Domus de gorla* in hoc tantum Catalogo memorantur. At vero 17. *Domus de bianzano* ad extrema uſque Humiliatorum tempora ſuperſuit. In S. Thomæ ſuburbio poſita erat, ædemque habebat S. Petro ſacram. Nunc ædes illas Virgines, quas *Demiſſas* vocant, incolunt. 18. *Domus de paloſcho*. Hujus monumentum habemus in charta an. MCCCVIII. XV. Maji, qua leges nonnullæ pro Telgatenſis S. Joannis Eccleſiæ adminiſtratione a Joanne Bergomenſi Epiſcopo latæ continentur: *item aliam petiam terre aratoriam .... poſitam in ipſo territorio* (Telgatenſi), *ubi dicitur in Paratello, cui coheret .... a ſero domus humiliatorum de paluſco*.

At

At nuſquam alias deinde illa memoratur, uti etiam binæ reliquæ domus, ſcilicet 19. *Domus de mornigo*, & 20. *Domus de ſara*.

LI. Poſtremo in Catalogo noſtro profertur 21. *Domus ſororum de razuri*. Vidimus Humiliatorum domum *de Raſulo* nuncupatam Bergomi fuiſſe. Haud longe vero turris aſſurgit foſſæ imminens, qua ſuburbium cingitur, quæ *Torre del Raſo* appellatur. Eo loco fuiſſe olim Sanctimonialium Cœnobium fert incolarum traditio, idem forte quod hic indicari videmus. Brevi tamen ſubſtitiſſe illud arbitror; neque enim in Catal. an. MCCCXLIV. commemoratur. Nihilominus aliam Humiliatarum domum diverſo quidem, ſed non admodum diſſito loco, ubi nunc ſcilicet S. Luciæ ædes exſtant, fuiſſe deinde conſtructam videmus, quæ S. Agathæ appellaretur. Arbitror itaque domum illam *de razuri* ſive ob inopiam, ſive quamcumque aliam ob cauſſam a Sanctimonialibus deſertam fuiſſe: novam vero hanc tunc fortaſſe fundatam, cum ſorores a Fratribus ſejungi oportuit. Nullum mihi tamen illius monumentum ante an. MDLXIV. occurrit, quo tempore graviſſima inter Sanctimoniales illas, atque Humiliatos domus SS. Simonis & Judæ, quibus obnoxiæ erant, controverſia exorta eſt. Placet breviter quidem ſed diligenter rem perſequi, eoque libentius, quod monumenta omnia ad hanc cauſſam pertinentia præ manibus habemus a Bergomenſis civitatis tabulario excerpta, ſcilicet ex *Libro Actionum Magnifici Majoris & Minoris Conſilii Magnificæ Civitatis Bergomi*, & *ex Regiſtro Ducalium Litterarum*.

LII. Itaque X. Dec. MDLXIV. Civico Bergomenſi Magiſtratui ſupplex Humiliatarum S. Agathæ libellus oblatus eſt, quo ſe diu ſub Humiliatorum regimine vixiſſe narrabant; ſed jam eo rem deveniſſe, ut Fratres non modo nihil de illarum ſalute ſolliciti eſſent, ſed ipſis Cœnobii bonis inhiarent; rogabantque idcirco, ut ab Humiliatorum jure impoſterum liberarentur; eodemque tempore libellus alius Magiſtratui oblatus eſt, quo Moniales omnes

eadem

omnes eadem clarius teſtabantur, ideoque Cornelium Federicum Bergomenſem Epiſcopum enixe orabant, ut opportuno auxilio illis adeſſet. Quibus auditis, decretum a Magiſtratu eſt, preces Epiſcopo admovendas eſſe, ut Monialium votis ſatisfaceret. At ecce XXIII. Febr. MDLXV. ſupplex alius libellus Magiſtratui offertur nomine Alexandri Colleoni Manſionis Præpoſiti, ac Generalis Humiliatorum in Veneta ditione Vicarii, & Joannis Petri de Caprianis Piſanæ domus Præpoſiti, atque huic rei gerendæ ab Humiliatorum Magiſtro delecti. Narrabant illi nempe S. Agathæ Sanctimoniales re maturius expenſa, ſuique officii commonitas, mentem mutaſſe: fixum tamen Capriano eſſe, cauſſam univerſam cognoſcere, ut ſi qua eſſet querelarum occaſio, penitus tolleretur: duo itaque cives, qui ſibi in hoc negotio adeſſent, ut ſeligerentur, rogabant. Libello documenta addebantur, quibus, quæ in Libello ipſo relata fuerant, confirmarentur; ac primo eorum narratio, quæ XXIX. Jan. contigerant. Colleonus enim, cum e Sanctimonialibus nonnullas facti pœnitere audiſſet, Cœnobium adiit, ibique peracto Sacro Cœnobium ingreſſurus acceſſit. Sed Cœnobii Vicaria Alexandrum aditu prohibuit, qui propterea *hoſtium aperiri fecit manu militari*. Hinc cum ſingularum mentem inveſtigaſſet, quinque ex Sanctimonialibus præteritorum veniam orantes, velle ſe ab Humiliatorum jure adhuc pendere affirmarunt; reliquæ, ac Vicaria præſertim, antiquæ opinionis tenaciſſimas ſe præbuerunt, in quas proinde Alexander anathematis ſententiam tulit. Aliud deinde documentum addebatur, eorum ſcilicet narratio, quæ XVII. Febr. MDLXV. contigerant. Caprianus enim cum ſe ad S. Agathæ contuliſſet, reliquas hortatus, ut contumaciam ponerent, omnes dicto parentes habuit, eaſque a Cenſuris abſolvit. Hæc cum ita ſe haberent, XIV. Martii Magiſtratus decreto ſancitum eſt, ut Duumviri, quibus Monaſteriorum cura commiſſa erat, de tota hac cauſſa cum Capriano cognoſcerent. Qua ratione cauſſæ cognitio cœpta fuerit, ignoramus. Sed exitus certe

San-

Sanctimonialibus funeſtiſſimus accidit. Colleonus enim, qui interea Generalis Humiliatorum Magiſter juſſus fuerat, Fratri Jacobo ab Eccleſia Soncinenſis domus Præpoſito literas dedit IV. Aug. MDLXV., quibus poſt innumera Sanctimonialium crimina graviſſimis verbis exaggerata, eaſdem ad Soncinenſem domum fratribus per id tempus, ut videtur, vacuam deduci jubebat. Res tamen exitu caruit, nec diu licuit Humiliatis de relata victoria gloriari. Cum enim, ut arbitror, nova cauſſæ cognitio inſtituta eſſet, cumque ex illa conſtaret, gravium quidem criminum reas eſſe Moniales, ſed id ipſorum præſertim Humiliatorum culpa accidiſſe, Hieronymus Priolus Venetiarum Dux XXVII. Aug. MDLXVI. Franciſco Mariæ Maripetro Bergomenſi Prætori, ac Joanni Baptiſtæ Foſcareno Copiarum Præfecto literas dedit, quibus Humiliati a S. Agathæ Cœnobio abſtinere omnino jubebantur, nec in ullam illius regiminis partem venire; ac tota ejuſdem adminiſtratio Epiſcopo ac Duumviris committebatur. Sed cum nondum ſatis in Sanctimoniales animadverſum videretur, Pius V. de his omnibus certior factus XXVIII. Nov. MDLXVI. Bergomenſi Epiſcopo literas dedit, quibus Humiliatas a S. Agathæ ædibus ejectas ad diverſa Cœnobia amandari jubebat, carceris loco in iiſdem cuſtodiendas; ædeſque illas S. Luciæ Sanctimonialibus Ord. Præd., quæ extra ſuburbia degebant, attribui. Res ad exitum deducta eſt; ac S. Agathæ Cœnobium a S. Lucia deinceps appellatum, quo nomine adhuc diſtinguitur.

LIII. Has Humiliatorum Bergomenſium domos Catalogi noſtri recenſent. Verum in Petri de Natalibus Actis, quæ in Bergomenſis Civitatis tabulario ſervantur, charta extat VI. Jan. MCCCLXI. in qua novam Humiliatorum domum deprehendimus: *In burgo & vicinia ſancti ſteſani* (quod huic ſuburbio nomen ex vetere S. Stephani Eccleſia Ord. Prædicatorum prope S. Jacobi portam factum erat), *in monaſterio domus humiliatarum de ſtezano* &c. *In Capitulo & conventu monaſterii humiliatarum domus ſancte marie*

de ſtezano in quo erat .... *ſoror Betina de Fara*, *Guillielma de Bergonziis de Calepio*, *& Cariſmola de Leſina*, *omnes ſorores humiliate dicti monaſterii*, *in quibus conſiſtit totum Capitulum* &c. Verum cum in neutro Catalogo indicetur hæc domus, nec illius nomen in ullis Humiliatorum monumentis appareat, arbitror hic etiam Humiliatas latiore ſenſu intelligendas eſſe. Addit Calvius (a), Miſmæ in agro Bergomenſi Eccleſiam ac Præpoſituram, quæ nunc ad Cenatenſem Parœciam pertinet, Humiliatorum domum olim fuiſſe; ac veteris ſane domus veſtigia ſuperſunt, quam Clauſtralium fuiſſe fert incolarum traditio. Forte, ſiquidem ad Humiliatos pertinuerit, quod non ſatis conſtat, alicujus Præpoſituræ prædium fuit, quemadmodum Braidenſes Humiliatos ædem Eccleſiamque ad Montem Luparium habuiſſe vidimus.

LIV. Bergomenſibus Humiliatis Brixienſes ſuccedant; de quibus quæcumque dicturi ſumus, ea fere omnia Brixienſibus duobus clariſſimis viris deberi fatemur, Quirinianæ ſcilicet Bibliothecæ Præfecto Carolo Donedæ, a quo diligentiſſimos de Brixienſibus Humiliatis commentarios, & monumenta alia quamplurima accepimus, & Joanni Mariæ Comiti Mazzuchellio, qui pariter plurima ad Brixienſes Humiliatos pertinentia monumenta nobiſcum humaniſſime communicavit; cujus eruditiſſimi viri obitum, qui XX. Nov. MDCCLXV. contigit, acerbiſſimum nobis reddidit, tum obſervantia in illum noſtra, tum maxime dolor, quod præclarum de Italis Scriptoribus opus feliciſſimis auſpiciis ſummaque Italiæ cum laude inceptum, eidem ad exitum deducere non licuerit. *In Brixia & in Dioceſi*, ait Joannes Braidenſis, *erant Domus fratrum cum ſuis Monachabus quindecim*. En tibi ex Catalogo noſtro ſingularum nomina. 1. *Domus fratrum de ſancto luca*. Brixienſium omnium antiquiſſimam hanc fuiſſe arbitratur Cl. Doneda, idque hinc probabile redditur, quod omnium prima nominatur. Certum

(a) Effemeride T. I. pag. 56.

Certum tamen ejuſdem monumentum nullum ante an. MCCXXI. habemus. In charta enim hujus anni II. Dec., cujus fragmentum vulgavit idem Doneda (a), commemorari videmus *Johannem de ſancto Lucca, & Petrum de puteo de contignacha nomine & vice humiliatorum maſculorum & feminarum brixienſis civitatis & diſtrictus*. Illud certo conſtat, Rondenarienſes Humiliatos ad hujus domus fundationem vocatos fuiſſe, ut ex charta an. MCCLVII. VI. Aug. patebit. Anno MCCXXXVI. Cavalcanus de Salis Brixienſis Cathedralis Archipresbiter ac deinde Epiſcopus Cœnobium S. Mariæ de Conchis, de quo Vol. I. pag. 246. diximus, Lanfranco S. Lucæ Præpoſito ejuſque ſucceſſoribus adminiſtrandum dedit; qua de re videndus Cl. Doneda, qui quæcumque ad hoc Cœnobium pertinet, diligentiſſime digeſſit (b). Anno autem MCCCCXIII. cum S. Lucæ domus incolis fere vacua eſſet, Brixienſes S. Catharinæ Sanctimoniales Ord. Prædicatorum ab Eugenio IV. impetrarunt, ut illa earum Cœnobio conjungeretur. Eugenii literas hac de re datas habes in *Bullario Ord. Prædic.* (c); ubi tamen non *pridie Nonas*, ſed *pridie Cal. Julii* legendum eſt, ut ex autographo conſtat, quod in eodem Cœnobio ſervatur. Hæc tamen conceſſio effectu caruit. Certe in charta an. MCCCCXLIV. X. Mart. apud Cl. P. Abbatem Luchium jam laudatum habemus: *In civitate brixie in clauſtro eccleſie ſancti luce dicte civit. brixie preſentibus venerabili viro Domino fratre Bertolino de ſancto gervaſio prepoſito domus & eccleſie predicte ſancti luce ordinis humiliatorum civitatis brix.* Ædes deinde illas Canonici Regulares Lateranenſes certis conditionibus adjectis impetrarunt; ſed nec illi (incertum qua de cauſſa) adierunt. Demum Brixienſi Noſocomio conceſſæ ſunt, ut ex Eugenii IV. literis V. Maji MCCCCXLVI. ſuo loco edendis conſtabit.

K 2

(a) Notizie di S. Coſtanzo Cap. VII.

(b) Notizie di S. Coſtanzo Cap. VI.

(c) T. IV.

Digitized by Google

ſtabit. Vetus porro S. Lucæ ædes eodem fere loco erat ac recens Noſocomii commodo exſtructa. Domum hanc *de Quinciano* etiam appellatam fuiſſe ſcribit Cl. Doneda (a).

LV. Sequitur 2. *Domus de gambara*, quam ab Alberico de Gambara fundatam innuimus Vol. I. pag. 256. In *Repertorio* enim, ut ajunt, monumentorum, quæ in pubblico Brixienſi tabulario aſſervantur, ad annos MCCXXXIX. MCCXL. habemus: *Molendinum D. Albrici de Gambara, qui fuit auctor Monaſterii S. Magdalenæ*. Ædem ſcilicet S. Mariæ Magdalenæ ſacram habebat hæc Humiliatorum domus, quam tamen Eccleſiam anno tantum MCCLI. conſtructam fuiſſe teſtatur Codex pergamenus Brixienſis Epiſcopii, qui Regiſtrum vetus inſcribitur, atque ab an. MCCXCV. initium ducit. *Eccleſia S. Marie Magdalene, que hedificata fuit ad domum humiliatorum de gambara* 1251. *de menſe marcii* ſolvere conſuevit *unam lib. cere in feſto S. Marie Magdalene, quod eſt de menſe Julii*. Et in pergameno alio ejuſdem tabularii Codice, qui inſcribitur: *Liber Receptionum factarum per Dominum Sozoynum de Capriolo Clericum Camerarium Ven. Patris Domini Berardi divina gratia Epiſcopi, Marchionis, Ducis, & Comitis anno milleſimo ducenteſimo nonageſimo quinto* hæc habemus: *VIIII. lib. cere a Fratre Girardo Miniſtro domus humiliatorum de gambara pro cenſu eccleſie ſancte marie magdalene dicte domus de VIIII. annis proximis preteritis ad rationem unius libre cere in anno*. Anno MCCCCXXXVI. nova ab Humiliatis Eccleſia exſtructa eſt, quæ adhuc ſupereſt, ibidemque exſtat rei teſtis inſcriptio: *YHS. ✠. Anno D. MIIII.XXXVI. Die IIII. menſis Junii Ven. vir D. Fr. Stephanus de luciis de lumeſanis Prepoſitus hujus domus fieri & conſtrui fecit hanc Eccleſiam ſub nomine & vocabulo S. M. Magdalene & S. Marci. Deo gratias. Amen*. Vetus Eccleſia prophanis uſibus addicta antiquarum aliquot picturarum veſtigia adhuc

(a) Ibid. Cap. VII. pag. 56.

Digitized by Google

adhuc ſervat. Nicolaus V. literis an. MCCCCLIV. XV. Cal. Mart. datis, Præpoſituram hanc Brixienſi Noſocomio conjunxit, edixitque, ut illius Præpoſito decedente omnia ejuſdem Cœnobii jura ac redditus Noſocomium idem adiret. At certe domum illam, quamvis commendatam, uſque ad an. MDLXX. Humiliati tenuerunt. Itaque ſic res compoſita fuiſſe videtur, ut illarum ædium pars Noſocomio cederet, reliquam incolerent Humiliati. Enimvero magnam per id tempus earumdem ædium partem Brixienſi Noſocomio conjunctam fuiſſe ſcribit Cl. Doneda. Anno MDLXXXV. cum Præpoſituram hanc Durantes Durantius obtineret, quinque adhuc ſuperſtites Humiliati ex Pii V. lege ibi degebant. Anno autem MDXCVII. ab Auguſtinianis Sanctimonialibus, quæ ad S. Urbani erant, ædes illæ, quas tunc Ranutius Durantius obtinebat, certis conditionibus coemptæ ſunt, ad quas an. MDCII. illæ commigrarunt, quinque Humiliatis, qui adhuc ſupererant, ad S. Urbani deductis. Deinde vero Ara Maxima Monialium Odæo incluſa; extrema Eccleſiæ pars in Cœnobii veſtibulum converſa; quæ media erat, ſupereſt adhuc.

LVI. 3. *domus de medio*. Hujus etiam meminit *Regiſtrum vetus* an. MCCXCV. *Eccleſia S. Marchi hedificata ad domum ordinis humiliatorum de medio: una lib. cere ex ficto cenſus ipſius Eccleſie in feſto ſancti petri*. At S. Marci hæc ædes non eo loco erat, quo adhuc ædicula eidem ſacra Brixiæ exſiſtit, ſed in via, quæ a S. Laurentio nomen ducit. Id ſcilicet ex charta an. MCCCXLIX. IX. Apr. colligimus, in qua illa dicitur *ſcita in contrata ſancti Laurencii civitatis Brixie*. Porro ex hoc ipſo monumento, quod ſuo loco edemus, conſtat domus hujuſce Humiliatos ſe ſuaque omnia *Abbati & Comiti Monaſterii ſancti Benedicti de Leno Brixienſis diocesis dediſſe:* duo enim ibi eliguntur, qui conjunctionem hanc jam decretam a Romano Pontifice approbandam curent. Utrum tamen hæc conjunctio perfecta revera fuerit, ita ſaltem, ut omnia Humiliatorum bona Leonenſes Benedictini adirent, affirmare non au-

auſim. Vidimus enim ſupra num. LV. Eccleſiam domus *de Gambara* an. MCCCCXXXVI. exſtructam S. Mariæ Magdalenæ, & S. Marco ſacram fuiſſe, cum antea ſolo S. Mariæ Magdalenæ nomine deſignaretur; ut videatur ipſa ſaltem S. Marci Eccleſia domus illius Humiliatis conceſſa fuiſſe, qui illa everſa ejuſdem appellationem ſuæ adjicerent. In *Regiſtro* an. MCCXCV. commemoratur etiam 4. *Domus de pontevico*, his verbis: *Eccleſia S. Pauli de domo humiliatorum de pontevico*. Porro, quamvis Pontevicum Brixienſis agri ſit oppidum, urbanam tamen hanc domum fuiſſe colligimus ex MS. Brixienſis Epiſcopii Codice ejuſdem anni, qui inſcribitur: *Liber receptionum* &c., in quo illa urbanis domibus additur. De hac autem quid ſtatuam neſcio; nam neque in Catal. an. MCCCXLIV., neque in ullis Humiliatorum Comitiis, aut poſterioribus eorumdem monumentis umquam occurrit. At in Catal. an. MDLXX. illa profertur, atque inter eas profertur, quæ commendatæ non fuerant, ac, mutata appellatione, S. Mariæ de Pontevico dicitur. In re obſcuriſſima hoc unice conjectando afferri poteſt, fuiſſe illam olim alteri domui conjunctam, deinde vero poſtremis Humiliatorum annis ſejunctam iterum.

LVII. Quæ duæ ſuccedunt, 1. *Domus de contegnaga*, & 6. *Domus ſancti fauſtini*, eas ſimul conjungimus, quod communis fere eſt utriuſque hiſtoria. Notiſſima eſt Brixienſis S. Afræ Eccleſia, olim S. Fauſtini, & SS. Fauſtini & Jovitæ ad ſanguinem appellata, quam nunc Canonici Regul. Lateranenſes obtinent. Anno MCCXXI. cum Canonicis quibuſdam concredita illa eſſet, Ugolinus Cardinalis ac Pontificius Legatus eamdem proximaſque ædes Dominicanis conceſſit, hac conditione adjecta, ut veteres Canonici *præbendis* adhuc fruerentur; iis vero obeuntibus, illæ Epiſcopi arbitrio permitterentur. Ugolinus porro ipſe, cum Pontifex Maximus renunciatus fuiſſet, ac Gregorius IX. appellatus, Brixienſi Epiſcopo an. MCCXXVII. conceſſit, ut *præbendis* in

tem-

Digitized by Google

templi ejuſdem ædiumque inſtaurationem uteretur. Aberat porro non multum a S. Fauſtini æde Humiliatorum domus *de contegnacha*, ut conſtat ex charta an. MCCXLV. a Cl. Doneda inſpecta: *Die Jovis ſeptimo exeunte menſe Madio in curia humiliatorum de burgo ſancti fauſtini portæ mat.* (nempe matulſæ) *Civitatis brixie preſentibus fratribus Johanne de pontevico humiliato, rodulfo humiliato de ſancto fauſtino.... ibi dominus albertus golta... vendidit... fratri Johanni humiliato de contegnacha miniſtro & anciano domus & colegii humiliatorum de contegnacha* &c. Jam vero cum PP. Ord. Prædicatorum alio commigrare meditarentur, Innocentius IV. an. MCCXLIX. XXX. Apr. Brixienſi Epiſcopo mandavit, ut domum illam Humiliatis de Contegnacha concederet. Et domum ille, hortumque conceſſit, ſed Eccleſiam, quæ in Innocentii literis non memorabatur, ſe conceſſurum negavit; eamque Joanni Eccleſiæ S. Georgii Montiſclari Canonico Auguſtiniano conceſſit; nec eamdem adire umquam Humiliatis licuit. Quæ omnia ex monumentis conſtabunt hoc volumine edendis. Duplex itaque erat Humiliatorum domus, altera prope S. Fauſtini templum, altera L. aut LX. paſſibus diſtans, quæ S. Bartholomæi de Contegnacha dicebatur. Hinc in charta an. MCCCIX. XI. Maji apud Cl. P. Luchium: *In domibus inferioribus habitationis fratrum humiliatorum ſanctorum Fauſtini & Jovite civit. Brix.... Ibi in Capitulo generali conventus & domus humiliatorum ſanctorum Fauſtini & Jovite Frater Morellus miniſter & prelatus domus & conventus fratrum humiliator. ſanctorum Fauſtini & Jovite.... verbo, conſenſu, & auctoritate fratris Boni Miniſtri & prelati domus humiliator. de ſancto filipo, fratris Petri Miniſtri & Prelati domus humiliator. de Gambara & fratris Girardini de Gambara miniſtri & prelati domus humiliator. de contegnaga* &c. Ibi etiam nominatur *frater ſtephanus miniſter & prelatus domus & conventus fratrum humiliatorum de palazolo*. Utraque deinde domus conjuncta eſt. In *Regiſtro* enim Monumentorum, quæ in tabulario S. Bartholomæi de Contegnacha ſervantur, hæc habemus:

1357.....

1357..... *Feb. unione fatta dal Maeſtro Generale dell' Ordine de' Frati Umiliati della Caſa e Collegio di S. Fauſtino dell' Ordine medeſimo al Collegio degli Umiliati di Contegnaga, onde gli effetti di detti riſpettivi Collegj ſieno comuni e governati inſieme con li Frati da un ſolo Prevoſto e Prelato*. Omittendum hoc loco non arbitror, quod in ejuſdem tabularii charta an. MCCCCLXXXVII. XIV. Maji fit mentio *Reverendiſſimi in Chriſto Patris D. fratris Simonis de plenis prepoſiti domus ſancte marie magdalene de piſtorio, & totius ordinis humiliator. generalis Magiſtri Vicarii generalis*. Simon enim hic de Plenis idem ille eſt, quem Vol. I. pag. 143. diximus a nonnullis per id tempus Generalem Humiliatorum Magiſtrum dici, cum hinc conſtet vices tantum illius Simonem geſſiſſe. Anno MDXXII., ut ex ejuſdem tabularii charta VI. Oct. colligimus, Jacobo Piſauro Paphenſi Epiſcopo commendata erat. Circa annum vero MDCLXXX. ædes illæ PP. Congr. Somaſchæ conceſſæ ſunt, a quibus reſtituta deinde eſt vetus S. Bartholomæi Eccleſia.

LVIII. 7. *Domus ſancti filippi*. Hujus etiam in *Regiſtro veteri* fit mentio: *Eccleſia ſanctorum apoſtolorum phylippi & Jacobi ſita juxta foſſatum civit. brix. in quarterio ſancti fauſtini, que eſt Ordinis humiliatorum de berbuſcho;* quæ ultima verba animadvertenda ſunt; indicant enim, ni fallor, domum hanc domui *de berbuſco*, quam in Catalogo noſtro memorari videbimus, obnoxiam fuiſſe. Videntur itaque Herbuſchi, qui Brixienſis agri eſt pagus, domum olim habuiſſe Humiliati, ſimulque Brixienſem SS. Jacobi & Philippi Eccleſiam eidem obnoxiam, atque ad urbanam deinde domum commigraſſe omnes; neque enim Herbuſchi domus in poſteriore Catalogo memoratur. At Brixienſem domum ad extrema uſque tempora Humiliati tenuerunt. Anno MCCCCXLVII. hujuſce domus Præpoſitus Alberto de Sartiano Ordinis Minorum Præpoſituræ ejuſdem hortum conceſſit, ut S. Claræ Monialium Cœnobium Brixiæ conſtrueretur. Anno autem MDLXXXVIII.

cum

cum Attilio Amalthæo domus hæc commendata eſſet, ab Auguſtinianis Sanctimonialibus Ord. Canon. Regul. Lateran. coempta eſt, in quam deinde conceſſerunt, ut ex quibuſdam Bernardini Faini collectaneis conſtat. Memoratur in eodem antiquo *Regiſtro* 8. *Domus de parazolo*, ſeu melius *de palazzolo*, his verbis: *Eccleſia ſancte marie de domo humiliatorum de palazzolo* (ſolvere debet) 1. *lib. cere pro cenſu, de quo eſt terminus in nativitate ſancte marie de menſe Septembris, quo die Dominus Epiſcopus poſuit primarium lapidem*. Sed fundationis annus, aut Epiſcopi nomen non indicatur. Ex quibuſdam autem Brixienſibus monumentis conſtare ait Cl. Doneda, Humiliatos domus *de contegnacha* domus hujuſce fundatores fuiſſe. Plura ejuſdem monumenta apud Cl. P. Luchium ſervantur, ex quibus multos illius Prælatos cognoſcimus. Anno ſcilicet MCCCI. & MCCCII. *Mafredus* ſeu *Mayfredus* illi præerat; an. MCCCIX. *Girardinus de Gambara*; an. MCCCXII. *Oprandus*; an. MCCCXIII. *Mayfredus de Chazago*; an. MCCCXIV. *Stephanus de Adro*; an. MCCCXVIII. *Fauſtinus*; an. MCCCXXVIII. *Delaydus de Roado*; an. MCCCCXXXVI. *Cabrinus qu. Comini de Fabris de Crema*; circa an. MCCCCLVI. *Joannes de Brugallis de Pergamo*; an. MCCCCLXXIII. *Bartholomæus de Verona*. Anno MDXVI. commendata jam erat; quo tempore cum Brixienſia ſuburbia aliquot, cumque iis Congregationis Fæſulanæ S. Hieronymi Cœnobium, in Pilarum ſuburbio poſitum, everteretur, Monachi illi ædes quaſdam S. Mariæ *de Palazzolo* proximas conduxerunt. Quin etiam egiſſe videntur, ut ipſa Humiliatorum domus iis concederetur. Id ex Gabrielis Venerii Advocatoris, ut ajunt, Veneti literis colligimus Cal. Dec. an. MDXVIII. datis, quæ apud memoratum P. Luchium ſervantur, quaſque hoc loco proferre placet. Inſcriptio eſt hujuſmodi *Spectabili & egregio viro Domino Joanni baduario Equiti bon. poteſtati brixie Amico Cariſſimo*. Literæ vero ſic habent: *Spectabilis & egregie vir amice Cariſſime. Litterarum Ducalium obedientia Senatus decreto Magiſtratui noſtro, ut*

optime novit Sp. V. demandata eſt. Et propterea cum de anno 1488. *ſub die* 23. *auguſti per Illm̄ Dominium noſtrum ſcriptum fuerit partibus auditis in contradictorio judicio, Quod fratres S. Marie de palazolis iſtius Civitatis Ordinis humiliator. non moleſtarentur circa beneficium ipſum, & hoc quidem decretum fuit etiam ad inſtantiam iſtius Magnifice Comunitatis, ſed conſervarentur in eorum poſſeſſione quiete & pacifice: & hoc quidem repplicatum fuit ſub die* 24. *octobris* 1517. *per alias litteras Ducales ad inſtantiam Reverendi domini fratris Chriſtophori de romanis ejuſdemmet Ordinis humiliator. de ſtatu noſtro plurifariam benemeriti, Quod ipſe conſervaretur in poſſeſſione dicti beneficii S. Marie de palazolis. Quoniam non eſt conveniens neque equum, ſi pro ſtatu laboravit, permittatur damnum aliquod pati. Unde in executione dicti Senatuſconſulti auctoritate Magiſtratus noſtri, quanta poſſumus efficacia, requirimus Sp. V., ut dictas litteras Ducales in omnibus ſuis partibus, pro quanto attinet ad ipſum R. D. fratrem Chriſtophorum de ſtatu Ill.mi Do. noſtri plurimum benemeritum, obſervet, adimpleat, & exequatur, prout omni Juſticie & equitati convenit, & ut ſcimus Sp. V. pro ſua bonitate & integritate facturam. Ut idem D. frater Chriſtophorus ſentiat in aliqua parte, quantum gratiſſima fuerint bene & fideliter geſta pro ſtatu Illm̄i Do. ad bonum aliorum exemplum. Gabriel Venerio Advocator Comunis Venetor. die primo Decembris* 1518. Quæ fuerint egregia hæc Chriſtophori de Romanis in Venetos merita, ignoramus. At nihilominus Humiliati Fæſulanis cedere, quacumque tandem ratione, coacti ſunt. Illi ſedibus ſuis expulſi a Leone X. impetrarunt, ut cauſſæ cognitio inſtitueretur. Itaque an. MDXIX. XI. Cal. Jan. Pontifex Matthiæ Ugonio Famæ Auguſtæ Epiſcopo, & Baptiſtæ Camperonio Brixienſi Canonico literas dedit, quæ apud eumdem P. Luchium ſervantur, ut Chriſtophori de Romanis jura expenderent, qui cum in illa domo profeſſionem emiſiſſet, diuque habitaſſet, hinc deinde cum aliis Fratribus a Hieronymianis expulſus fuerat. Videntur tamen Humiliati cauſſa cecidiſſe; ædes enim illas ab Uberto

Uberto Gambara, cui commendatæ erant, hoc ipſo anno a Hieronymianis coemptas, ſemper hi tenuerunt. Quod vero pertinet ad Deiparæ in eodem templo effigiem, quæ prodigiis celebrari quam maxime cœpit, qua ratione ad PP. Societatis Jeſu ædes illa devenerit, aliaque huc ſpectantia videre eſt in libello an. MDCCLXI. Brixiæ edito, qui inſcribitur: *Iſtoria della miracoloſa Immagine della B. Vergine delle Grazie di Breſcia*.

LIX. 9. *Domus de urchis*, ſeu melius de *urceis*. Prima hujus domus mentio occurrit in charta an. MCCLXXX. X. Sept. in Noſocomii Brixienſis tabulario, qua Fridericus aliique de Lavellonghis *Collegio Humiliatorum de Urceis in Civit. Brix.* molendini cujuſdam jus conferunt, ex quo conſtat, hanc etiam domum urbanam fuiſſe. Ejuſdem meminit *Regiſtrum vetus: Eccleſia Sanctorum Apoſtolorum Symonis & Jude de domo humiliatorum de urceis*. Anno MCCCXXI. cum quattuor Fratres tantum, ac quinque Sorores ædes illas incolerent, Joannes XXII. annuit, ut S. Euphemiæ Cœnobio Ord. S. Benedicti, quod urbe ad duo millia paſſuum aberat, illæ conjungerentur; remque omnem Pagano Turriano Aquilejenſi Patriarchæ exequendam commiſit; qui conjunctionem eamdem an. MCCCXXII. XXVII. Dec. ratam habuit, his conditionibus adjectis, ut Humiliati ad S. Euphemiæ deducerentur, ibique S. Benedicti legibus viverent: Sorores vero extra Monaſterium degerent, Monachis victum ſuppeditantibus. Hinc Brixienſis domus de Urceis Monachorum S. Euphemiæ hoſpitalis fuit; ac proinde in eodem *Regiſtro* vetere hæc habentur: *Monaſterium ſancte Heuſemie de brix. unam lib. cere pro cenſu Eccleſie SS. Apoſtolorum Symonis & Jude de domo ordinis Humiliatorum*. At deinde S. Euphemiæ Cœnobio magna ex parte diruto, an. MCCCCXLIV. Eugenio IV. aſſentiente, Monachi ad domum *de Urceis* in urbem commigrarunt, novumque templum, an. MCCCXLVII. perfectum, conſtruxerunt. Nuper vero novam ejuſdem ædificationem aggreſſi ſunt. Vetus illa ædes S. Mariæ

etiam nomine appellabatur interdum. Tres deinde recenſentur Humiliatorum domus, quæ ex hoc tantum Catalogo innoteſcunt, quæque in agro fuiſſe videntur. 10. *Domus de cyſeo;* 11. *Domus de eſteno;* 12. *Domus de vizardo;* niſi forte ultimo loco *de wiffredo* legendum ſit. *Domus* enim *humiliatorum de caſtro wiffredo*, vulgo *Caſtel Giuffrè*, in *Regiſtro vetere* commemoratur. Ejuſdem etiam fit mentio in *Lilvo receptionum* an. MCCXCV. *a Fratre Ardezono de domo humiliatorum de caſtro guifredo*. Notior eſt, quæ ſequitur, 13. *Domus de zemo*, ſeu melius *de Cemo*, qui Brixienſis agri eſt pagus in Valle Camunia. Ædem habebat S. Bartholomæo ſacram, eamque uſque ad Ordinis extinctionem Humiliati tenuerunt. Sequuntur denique 14. *Domus de caliono*, cujus nullum aliud monumentum habemus, & 15. *Domus de arbuſcho*, de qua diximus num. LVIII. At in Catal. an. MCCCXLIV. domus alia profertur, nempe *Domus de Monte Claro*, quod Brixienſis agri eſt oppidum. Sed hujus etiam nulla deinceps mentio occurrit.

LX. Brevior erit Cremenſis *fagiæ* deſcriptio, in qua *erant*, ait Joannes Braidenſis, *domus fratrum cum ſuis Monachabus tres; Cœnobia Religioſarum per ſe erant unum*. Harum nomina ſic Catalogus noſter recitat. In fagia de Crema 1. *Domus fratrum de piranega;* 2. *Domus de carobio*, *ibi;* 3. *Domus de bagnolo*, *ibi;* 4. *Domus ſororum de ponte*, *ibi*. Alemanius Finius tres illas Humiliatorum domos ſub ipſa eorumdem initia conſtructas narrat (a). Conradum enim Imperatorem (hæc ſcilicet eſt Finii de Humiliatorum origine opinio) multos in Mediolanenſi obſidione captos in Germaniam ablegaſſe refert, atque in his tres Cremenſes, quorum primus ex Carobia, alter ex Bagnolia, ex Piaranica gente tertius eſſet. Qui cum deinde ab Henrico Conradi ſucceſſore veniam impetraſſent, tres Humiliatorum, cujus cœtus in Ger-

mania

(a) Storia di Crema Lib. I. & Seriana XXX.

mania initia poſuerant, domos fundarunt a fundatorum familiis appellatas. Hæc Finius, quem conjecturis potius quam veteribus monumentis innixum hæc ſcripſiſſe arbitror. Cum enim videret familiarum illarum nomina hiſce domibus impoſita, viſus eſt ſibi totam rei geſtæ ſeriem hunc in modum poſſe adornare. At certe familiarum hujuſmodi nomina rariſſima illa ætate fuiſſe, eruditi norunt. Si autem Clauſtrales Humiliatorum domos Finius intellexit, ſæculo integro ſerius conſtrui illas cœpiſſe jam oſtendimus. Ipſa vero prima Humiliatorum initia aliquanto altius repetenda eſſe probavimus. Addit Finius, ſuam Carobium domum SS. Jacobo & Philippo; Bagnolium S. Marino; Piaranicam S. Martino ſacram voluiſſe, quod inde, ut arbitror, Finius conjicit, quod alia hæc erant earumdem domorum nomina, quibus in Catalogo an. MCCCXLIV. deſignantur. Alibi autem Finius narrat (a) S. Martini Eccleſiam an. MCCLXXXVI. exſtructam fuiſſe, primumque illius lapidem a Rodulpho Guinzonio Placentini Epiſcopi Vicario poſitum fuiſſe. In Placentina enim diœceſi Cremenſis illa oppidi pars, ad quam domus illa pertinebat, tunc cenſebatur. Omnes vero uſque ad Humiliatorum extinctionem ſuperfuerunt. At SS. Jacobi & Philippi domus, quæ etiam *de Umbriano* dicebatur, commendata erat. Hujus deinde redditus, cum primum Cremenſibus Epiſcopus datus fuit, illi attributi fuerunt. Ædibus autem everſis eodem loco Seminarium, ut ajunt, exſtructum eſt. S. Marini ac S. Martini ædes ac redditus, Humiliatis extinctis, Hieronymo Comiti Porciæ primum commendati ſunt; mox S. Marini redditus Cremenſi Noſocomio attributi; ædes deinde Auguſtinianis primo Inſubricæ Congregationis, tum Sæculari Clero, denique Clericis Regularibus Congr. S. Paulli conceſſæ. S. Martini pariter redditus commendati; ædes PP. Ciſtercienſibus traditæ, qui templum iterum exſtructum S. Bernardo ſacrarunt, a quo adhuc nomen ha-

(a) Stor. di Crema Lib. II.

habet. Ad mulierum domum quod attinet *de ponte* appellatam, illa in Catal. an. MCCCXLIV. omittitur; videturque proinde deſerta jam tum fuiſſe. Narrat tamen Finius (*a*), an. MCCCCXLIX. S. Claræ Sanctimoniales ad Humiliatarum ædes commigraſſe: has vero, cum juſto liberius viverent, ad S. Petri primum, tum ad S. Mariæ de Stella deductas fuiſſe, ibique tandem earumdem cœtum diſſolutum. Sed cum hæc Humiliatarum domus numquam in recentioribus Catalogis monumentiſve indicetur, ſuſpicor hic etiam, ut ſæpiſſime factum vidimus, Humiliatarum nomen latiore quadam ſignificatione accipiendum eſſe.

LXI. *In Verona & Diœceſi* (ad hanc enim *fagiam* progredimur) *erant domus fratrum cum ſuis Religioſabus decem*. Hæc Joannes Braidenſis. Singulæ in antiquiore Catalogo enumerantur, quas nos breviſſime attingemus; quæcumque enim ad illas pertinent Joannes Baptiſta Blancolinius jam protulit in eruditis ſuis de Veronenſibus templis Commentariis. *In fagia de verona* 1. *Domus fratrum de la glara*. Fuſe de hac Blancolinius (*b*); eaque primo profert, quæ de illius origine Hieronymus Curtius narrat (*c*): illam nempe circa an. MCLXX., aut ſeptem ante annos, ut alii placet, arenoſo loco conſtructam fuiſſe, ubi ædicula Deiparæ ſacra exſtabat, ex qua domui eidem S. Mariæ de Glarea nomen factum. Hæc omnia Blancolinius confirmat, ac monumenta aliquot indicat an. MCLXXIII., & MCXCVIII. Nullum ille tamen anno MCCXXIV. antiquius protulit. Humiliatis extinctis, pluribus commendata eſt, quos Blancolinius enumerat. Denique an. MDXCI. templum ædeſque proximæ Clericis Regularibus conceſſæ. Sequitur 2. *Domus de la levata ibi*, quæ etiam S. Bartholomæi dicebatur. Hujus initia anno circiter MCCXXIV. conſignanda

(*a*) Ibid. Lib. V.

(*b*) Chieſe di Verona Lib. III. pag. 33., Lib. VI. pag. 190.

(*c*) Storia di Verona Lib. X.

Digitized by Google

gnanda eſſe Blancolinius (*a*) exiſtimat. Hujus Præpoſituræ ædes ac redditus poſt Humiliatorum extinctionem *S. Inquiſitionis Officio* primum, tum Seminarii alumnis, denique an. MDLXXIX. S. Fauſtini Sanctimonialibus conceſſi, quæ ad illas ædes an. MDLXXXIV. deductæ ſunt. 3. *Domus de roncho*. Blancolinius de Humiliatorum domo *S. Joannis de Zevio* differens (*b*), hanc etiam commemorat, aitque Ronchi in Veronenſi agro poſitam illam fuiſſe; illiuſque incolas domum hanc conſtructuros ex S. Mariæ, & S. Agnetis Cœnobiis exceſſiſſe. Quæ Cœnobia cujuſmodi fuerint, aut qua ratione quove anno disjunctio hæc contigerit, non explicat. Subdit deinde ab Eugenio IV. domui *S. Joannis de Beveraria* conjunctam fuiſſe. Hæc ſcilicet in Catalogo noſtro proxime ſequitur. 4. *Domus S. Johannis Evangeliſtæ*, quæ alio etiam nomine *de Beveraria* ex Veronenſis urbis vico, in quo poſita erat, appellabatur. Circa an. MCCXL. illam jam exſtitiſſe, Blancolinius ait (*c*), ac deinde ante an. MCCCXXXV. Sororibus tantum conceſſam fuiſſe; ac ſubdit tandem, qua ratione circa an. MCCCCXXXII. Moniales illæ ab Humiliatorum legibus ſubductæ S. Benedicti inſtituta amplexæ ſint. Obſcurior eſt 5. *Domus de ripaclara*, vulgo *Roverchiara*, cujus vix nomen Blancolinius commemorat, de Zevienſibus Humiliatis agens. Supererat an. MCCCXLIV., ut ex ejuſdem anni Catalogo conſtat, ſed poſterius illius monumentum haud vidi; cumque nonnulla ad hanc domum pertinentia monumenta Blancolinius ex Glareenſi tabulario ediderit, videtur domui eidem *de Glarea* conjuncta fuiſſe. Parum etiam notæ, quæ deinde ſuccedunt: 6. *Domus de tomba*; 7. *Domus de baldaria*. Tumba pagus eſt Veronenſis agri, vulgo *Tomba di Cà nuova*; ubi, quæ erat Humiliatorum domus, ad extrema uſque tempora ſuper-

(*a*) Lib. III. pag. 100. *V. etiam* Lib. VI. pag. 131.
(*b*) Lib. III. pag. 157. Lib. VI. pag. 209.
(*c*) Lib. III. pag. 101. Lib. VI. pag. 225.

ſuperfuit. Baldariæ vero domus, qui Veronenſis agri, ſed Vicentinæ diœceſis eſt pagus, in Comitiis an. MCCCCXCI. mentio occurrit: *Fr. Beltraminus de Meltio S. Jo. Baptiſtæ de Valderia Vicentinæ Diœc. Præpoſitus*. At Hieronymo Landriano Generali Humiliatorum Magiſtro, ut refert in ſuo Codice Advocatus pag. 68. & 133., Canonicis Regul. S. Georgii in Alga conceſſa eſt, quod Humiliati illius domus Præpoſiti fraude atque avaritia factum dolet. Non multo notior eſt 8. *Domus de monte oliveto*, quæ, Blancolinio teſte (*a*), Veronæ eodem loco erat, ubi nunc templum Dominico Corpori ſacrum, ac Sanctimonialium S. Mariæ ab Angelis ædes. Deinde vero domui *de Rupeclara* conjuncta eſt; at an. MCCCXXI. ſocietate hac diſſoluta, qui ex Montis Oliveti domo ad Rupem claram tranſierant, Glareenſibus Humiliatis ſeſe addiderunt, qua de re confectas tabulas edidit Blancolinius (*b*).

LXII. Sequitur 9. *Domus de ſimiſello*, quæ in Catal. an. MCCCXLIV. *S. Chriſtophori de Fumicello* appellatur, ſeu potius *de Flumicello*. Plura de hac domo habes apud Blancolinium (*c*), qui de illa agens non ſatis ſibi conſtare, ac ſententiam mutare interdum videtur. Nos quibus Veronenſis urbis topographia non ſatis cognita eſt, iis hæc diſquirenda ac judicanda relinquimus, quibus monumenta a Blancolinio edita cum ipſa locorum poſitura conferre licet. Addit idem auctor, hujuſce domus Fratres ad S. Mariæ de Glarea deductos fuiſſe, ſed annum non indicat. Monialibus deinde permiſſa illa eſt, quæ Humiliatorum curæ concreditæ erant. Has commemorat in ſuo Codice Carolus de Advocatis pag. 68. & 132., aitque paupertatis cauſſa ſe illis quæcumque ſibi deberentur, remiſiſſe. In Cremonenſibus Comitiis an. MDLXVII. hujus Cœnobii diſſolutio decreta fuerat, ut ex

S. Ca-

(*a*) Lib. III. pag. 119.

(*b*) Lib. VI. pag. 222.

(*c*) Lib. II. pag. 397. Lib. III. pag. 69. Lib. IV. pag. 767. Lib. VI. pag. 263. &c.

S. Caroli epiſtola XIII. Aug. eodem anno data colligimus, quæ inter Puricellianas ſchedas ſervatur (*a*). Sed Veronenſium preces apud S. Carolum impetrarunt, ut Cœnobio eidem parceretur. Narrat tamen Blancolinius an. MDLXX. Humiliatarum illarum Collegium diſſolutum fuiſſe, ædeſque illas S. Benedicti Sanctimonialibus conceſſas. 10. *Domus de Zivi*. Jebetum, ſeu Gebetum pagus eſt Veronenſis agri, vulgo *Gevio*, vel *Zevio*. Duplicem ibi olim fuiſſe Humiliatorum domum Blancolinius ſtatuit: alteram, quam an. MCCXVIII. conſtructam ex ejuſdem anni monumento confirmat (*b*). At anno MCCXXXIX. XXV. Aug. Jacobus Veronenſis Epiſcopus illos ab Humiliatorum legibus ad leges Canonicorum S. Marci deduxit; itaque deinceps nihil hæc domus ad Humiliatos pertinuit, quamvis interdum illius incolæ antiquo Humiliatorum nomine deſignentur. At alia fuit Jebeti Humiliatorum domus, qua illi diutius uſi ſunt, S. Joanni Evangeliſtæ ſacra, cujus monumentum an. MCCXLV. habes apud Blancolinium (*c*); qui addit domum hanc *de Brolo* etiam appellatam fuiſſe. Supererat an. MCCCXLIV. ſed nulla poſterior illius mentio occurrit. Has Veronenſium Humiliatorum domos Catalogus antiquior recenſet. Quod ad Veronenſes Eccleſias Omnium Sanctorum, S. Leonardi de Monte Donico, ſeu Dominico, S. Franciſci de Curſu, S. Felicis, S. Martini de Aveſa, ac S. Spiritus attinet, quas nonnulli Humiliatis attribuunt, ſatis jam Blancolinius oſtendit ad S. Marci Canonicos pertinuiſſe illas, nihilque his fuiſſe cum Humiliatis commune (*d*). Nonnullas alias Humiliatorum domos ille recenſet, alteram vulgo appellatam *S. Maria di Porto Legnago*, ut ex monumentis an. MCCXLIV.,

(*a*) Cod. MS. ſign. *C.* 74. in fol.

(*b*) Lib. III. pag. 57. Lib. IV. pag. 807. Lib. VII. pag. 103.

(*c*) Lib. III. pag. 157.

(*d*) Lib. III. pag. 522. 612. 632. Lib. III. pag. 17. 26. 35. 107. Lib. VII. pag. 1. &c.

& MCCXLV. probat (*a*), ideo forte in Catalogo noſtro omiſſam, quod alteri Domui conjuncta jam eſſet: aliam in Veronenſis agri pago, vulgo *Arcole*. Domum etiam de Albaria ille commemorat, quæ etiam in Catal. an. MCCCXLIV. indicatur, ſed in antiquiore omittitur, quod forte nondum exſiſteret. Denique in monumento an. MCCLXXXVII. apud Blancolinium recenſentur *Domus Humiliatorum de domo de medio Civitatis Veronæ*, & *Domus Humiliatorum de Cancello Dioceſis Veronenſis*, quæ aut an. MCCXCVIII. ab Humiliatis deſertæ jam fuerant, aut aliis nominibus in antiquiore Catalogo deſignantur.

LXIII. Venetæ ditionis Humiliatorum domos Vicentina *fagia* claudit, quæ alias etiam urbes atque oppida complectitur. Ac primo binæ Vicentinæ domus indicantur: *In fagia de vicenzia 1. Domus fratrum omnium ſanctorum; 2. Domus de ſancta caterina*, utraque Fratribus ac ſororibus communis. At S. Catharinæ domus an. MCCCXLIV. jam ab Humiliatis deſerta fuerat; neque enim in altero Catalogo commemoratur; ac Omnium SS. domus in Humiliatarum Cœnobium abierat. Hoc porro non ſolum ad extrema uſque Humiliatorum tempora ſuperfuit, ſed ſupereſt adhuc; atque Humiliatarum veſtibus Sanctimoniales illæ utuntur; ac quamvis Romanum ritum ſuſceperint, Sanctos tamen ex Humiliatorum cœtu *ritu duplici* venerantur. Porro quamvis Fratrum Humiliatorum domus Vicentiæ non eſſet, Humiliati nihilominus ad Sororum confeſſiones excipiendas deligebantur. Habemus enim in Puricellianis ſchedis (*b*) chartam an. MDLXVIII. IX. Novemb., qua Sanctimoniales illæ ex Pii V. lege Epiſcopi juri ſeſe ſubjiciunt; qui proinde Humiliatum earumdem Confeſſarium ab officio amovet, atque ex Sæculari Clero Presbiterum in ejus locum ſufficit. Subditur deinde 3. *Domus de coneliano*,

(*a*) Lib. III. pag. 89. 258. Lib. VI. pag. 209. 212. 219.

(*b*) Cod. MS. ſign. C. 74. in fol.

no, quod oppidum eſt Cenetenſis diæceſis, S. Paullo ſacra. Superfuit illa ad extrema uſque Humiliatorum tempora. Illud hic novum occurrit, quod cum ceteræ omnes Fratrum domus Fratribus & Sororibus communes eſſent, hæc Fratribus tantum patebat: ſic enim Joannes Braidenſis: *In Conegliano erat domus fratrum per ſe una*. Id vero in aliis etiam nonnullis Humiliatorum domibus, quæ illuſtrandæ ſuperſunt, factum videbimus. Forojulienſis etiam provincia Vicentinæ *fagiæ* includitur. Sequitur enim 4. *Domus de ſacile*, quam a Cl. P. de Rubeis commemorari vidimus Vol. I. pag. 256. Forojulienſis Provinciæ urbs eſt Sacilum. Ex iis vero quæ de Cuniza jam diximus, conſtat jam ab an. MCCXXXIV. Sacilenſem Humiliatorum domum Fratribus ac Sororibus communem exſtitiſſe. Illa enim an. MCCLXXI. obiiſſe dicitur, ac XV. fere annos apud Eccleſiam S. Michaelis, antea vero XXII. annis in Sacilenſi domo vixiſſe. Plura autem in publico Sacilenſi tabulario monumenta ſuperſunt, in quibus Humiliatorum hæc domus commemoratur, quorum excerpta ab humaniſſimo nobiſque ſæpiſſime laudato P. D. Angelo M. Cortenovis Utinenſis Domus Clericorum Regul. Congr. S. Paulli Præpoſito accepimus. Ex iis tamen nullum eſt anno MCCCLII. antiquius. Hoc autem anno 11. Febr. *Nicolaus qu. D. Vendrami de Sacillo reliquid Monaſterio Sancte Marie de Sacillo libras tres denariorum parvorum; item hoſpitali Domus Dei de Sacillo libras tres parvorum. Item reliquid altari Eccleſie Sancte Marie de Sacillo pro uno calice emendo libras viginti denariorum parvorum*. Hoc loco Humiliatæ Sanctimoniales non memorantur; ſed S. Mariæ ædem ad illas pertinuiſſe, ex aliis chartis colligimus. Ita in ſupremis tabulis Bernardi qu. Vendrami de Sacilo XXIII. Mart. MCCCLXV. habemus: *Item reliquid luminariis Eccleſiarum infraſcriptarum, videlicet Sancti Nicolai, Sancte Marie Humiliatorum, Sancte Caterine* &c. Jam ab anno MCCCXLIV. unicus Frater cum tribus Monialibus ædes illas incolebant. Poſtea vero Moniales tantum eaſdem

 tenue-

tenuerunt. Hinc in ſupremis tabulis Nacii qu. Guidi de Faventia an. MCCCCV. V. Aug. legimus: *Item reliquid* &c. *& Luminarie Eccleſie Sancte Marie de Monaſterio Monialium Monaſterii Ordinis Humiliatorum de prope Sacillum*. Ejuſdem mentio occurrit in aliis monumentis an. MCCCCXII. & MCCCCXIX. Videtur autem non multo poſt incolis deſtituta fuiſſe, quod forte an. MCCCCXX. accidit, quo tempore peſtis Sacilum vaſtavit. Eugenius IV. enim in literis an. MCCCCXLII. Pridie Id. Jan. datis, quibus Eccleſiam eamdem Auguſtinianis Eremitis concedit, ait: *licet antiquitus ſecundum quoſdam per Fratres Ordinis Humiliatorum gubernata fuerit, tamen a tempore, cujus contrarii memoria non exiſtit* (id exaggerate dictum videtur) *per ſæculares Clericos gubernari conſuevit*. Ædes illas Auguſtiniani adhuc obtinent, ac quotannis Dominica altera Martii ejuſdem templi conſecratio commemoratur, qua die nundinæ celebrantur, quæ *Monialium nundinæ* adhuc dicuntur.

LXV. Ultima Venetæ ditionis domus in Catalogo noſtro profertur 5. *Domus de rovigo*, quæ urbs Adrienſis Epiſcopi ſedes eſt, ac cognominis provinciæ caput. S. Bartholomæo ſacra erat, ut ex Comitiis an. MCCCCXXXVI. colligimus; ſed poſterius illius monumentum non vidi. Eadem forte illa eſt, quam Ughellius in Adrienſibus Epiſcopis memorat (*a*). De Vitale enim Mediolanenſi Adriæ Epiſcopo ait: *Hic Eccleſiam S. Petri cum Monaſterio, ubi poſtea Fratres Humiliati ſedem fixerunt, ædificavit* (intra an. MCXLIII. & MCL.); ac forte S. Petri titulus in S. Bartholomæi mutatus deinde eſt. Patavinam autem domum in utroque Catalogo noſtro omiſſam videmus. Sed illius ſcilicet fundator fuit Tiberius Parmenſis, qui an. MCCCLV. Generalis Humiliatorum Magiſter juſſus eſt, ut vidimus Vol. I. pag. 123., ut non potuerit proinde ulli ex prioribus duobus Catalogis addi.

S. Fran-

(*a*) Ital. Sacr. T. II.

Digitized by Google

S. Franciſco ſacra illa erat, atque ut ab alia S. Franciſci æde diſtingueretur, S. Franciſci parvi plerumque appellabatur. Humiliatis extinctis hujus domus redditus partim Patavino Seminario, partim PP. Ord. Prædicatorum attributi: ædes a Clericis Regul. Theatinis incoluntur. Binæ aliæ domus ad Patavinos Humiliatos pertinebant, quæ pariter in Catalogis noſtris deſiderantur. Alteram ſæpe videmus in Torchii Codice memorari, nempe domum *S. Antonii*, aut ut alibi legitur, *S. Antonini de Padua Pennebilii*. Ita pag. 35. ad diem XXVIII. Oct. MDXLIV. habemus: *Electio & confirmatio Vicarie Monaſterii S. Antonini de Padua Pennebilii de ſorore Franciſca ad annos tres;* & pag. 49. ad diem XIV. Maji MDXLVIII. *Commiſſio facta Revmo Vicario Ariminenſi, ut poſſit viſitare Monaſteria S. Mathei Arimini, & S. Antonii de Padua Pennebilii*. Sed ad hanc domum illuſtandam nullum aliud mihi monumentum occurrit. Altera multo antiquior erat Ateſte, quod eſt ampliſſimum agri Patavini oppidum, quam in Camaldulenſium Annalibus commemoratam videmus (*a*). In ſupremis enim tabulis *ymiciæ uxoris Domini Azochi de S. Zenone* an. MCCLI. memorantur *Sorores Humiliatorum de Eſte*. Sed hæc forte domus ante an. MCCXCVIII., quo prior Catalogus deſcriptus eſt, diſſoluta jam fuerat.

LXV. In utroque pariter Catalogo Veneta domus omittitur S. Chriſtophoro ſacra, cum poſt annum MCCCXLIV. exſtructa fuerit. Fuſe de illa diſſeruit eruditiſſimus Venetorum Templorum illuſtrator, ac Senator ampliſſimus Flaminius Cornelius (*b*), qui etiam publica monumenta omnia huc ſpectantia protulit. Itaque Cl. Scriptoris induſtria ſtudiiſque ſic utemur, ut quæ ille fuſe digeſſit, nos breviſſime complectamur. Tiberium Parmenſem, ut Vol. I. pag. 123. diximus, fundatorem illa habuit; ſed de anno non

(*a*) T. IV. pag. 376.

(*b*) Eccleſ. Venet. Dec. XIV.

non conſtat: illud certum eſt, poſt an. MCCCLV. id contigiſſe, quo ille Generalis Humiliatorum Magiſter renunciatus eſt. Ex Deiparæ effigie prodigiis celeberrima alio deinde nomine appellari cœpit, nempe S. Mariæ ab Horto, vetere S. Chriſtophori appellatione oblivioni fere tradita. At circa an. MCCCCLXI. Venetorum Humiliatorum mores corrupti adeo erant, ut Decemviros ad illorum emendationem excitarint. Petrus præſertim illius domus Præpoſitus graviſſimorum criminum reus ferebatur. Itaque hoc anno IV. Nov. ad Pium II. P. M. literas dederunt Decemviri, quam peſſimo loco eſſent Humiliatorum res exponentes: *in eo ſcilicet Cœnobio tot deteſtabilia abominabiliaque omnia pravi generis delicta per illos, qui illius loci regimini præſunt, divinoque cultui dedicati ſunt, ſpreto timore & honore Dei, eorumque ſacrata Religione poſthabita, impudentiſſime perpetrata ſunt, ut animus noſter*, ajunt, *abhorreat tam execrabilia ſcelera aliter declarare*. Itaque Pontificem rogabant, ut per Venetum Patriarcham Humiliatos ad ſanctiorem diſciplinam revocandos curaret. Quod cum Pius Patriarchæ mandaſſet, Humiliati ſcelerum conſcientia deterriti, fuga arrepta, duos tantummodo Fratres ex Franciſcanis transfugas, rudes, Latinæque ipſius linguæ ignaros cuſtodiendis ædibus reliquerunt. Quibus a Patriarcha amotis, in ædes illas Canonici S. Georgii in Alga inducti ſunt. Multa ab Humiliatis apud Pontificem, atque apud Mediolanenſium Ducem tentata, ut ad Venetam domum reditus pateret. Ac Pius Ducis præſertim precibus motus, Canonicos S. Georgii per Legatum ſuum ab Humiliatorum ædibus abire juſſerat; quod cum Decemviri apud Pontificemquererentur, Pius, ut utriſque ſatisfaceret, hanc rei expediendæ rationem propoſuit, ut S. Mariæ de Horto, ſeu S. Chriſtophori ædes Canonicis concederentur; aliam vero Humiliatis ſedem Veneti aſſignarent. Res a Decemviris probata, dummodo nova hæc Humiliatorum domus extra Venetam urbem ſtatueretur. Sed nondum his acquieverunt Humiliati; verum Pontificias literas ad

Cardin.

Cardin. Beſſarionem tunc apud Venetos Legatum impetrarunt, quibus Canonici iterum ab iis ædibus egredi jubebantur, donec novam Humiliatis domum adire liceret. Quod Veneti indignati, VII. Oct. MCCCCLXIII. Bernardum Juſtinianum Reipublicæ apud Pontificem Oratorem Canonicorum cauſam ſuſcipere juſſerunt; quod felici exitu factum videtur. Nam & Canonici in iis ædibus manſerunt, & hæc omnia Sixtus IV. an. MCCCCLXXVII. XIV. Maji literis ſuis comprobavit. Quin etiam hinc factum crediderim, ut nullam aliam ſedem Humiliati adirent. Atque alios illi quidem conatus ad ſedem aliquam Venetiis recuperandam ſub extrema etiam tempora converterunt. Nam in Torchii Codice pag. 2. ad diem VIII. Jun. MDXXXII. hæc habemus: *Feci commiſſionem Rev. Domino Prepoſito S. Bartholomei Bergomi, ut iret verſus Civitatem Venetiarum pro obtinendo loco S. Secundi, & eligendo ibi prepoſitum*. Et pag. 11. ad diem XIV. Jun. MDXXXV. *Feci mandatum in Dominis Fratribus Chriſtophoro de Romanis & Bernardo de Fontana ad comparendum coram Sereniſſimo Principe Venetiarum pro certis negotiis noſtri Ordinis, & maxime pro recuperatione loci S. Criſtofori*. Sed omnia irrito ſucceſſu tentata; nec unquam poſtea Humiliatis pedem Venetiis figere licuit.

LXVI. Placentina nunc & Parmenſis *ſagiæ* ſuccedunt, quarum poſterior alias etiam urbes nonnullas complectitur. Placentini porro inter primos ſuis ſedibus Humiliatos exceperunt. Narrat enim Campius (a), eademque confirmat recens Placentinæ hiſtoriæ diligentiſſimus atque eruditiſſimus Scriptor Chriſtophorus Poggialius (b), an. MCLXXX. Tedaldum Placentinum Epiſcopum Eccleſiam domumque hoſpitalem apud Bardinetiam Petro Cabaciæ Humiliato ejuſque ſucceſſoribus conceſſiſſe. Addit eodem anno Treccum Zematium locum Placentiæ quemdam inter S. Salvatoris

(a) Stor. Eccleſ. di Piac. Lib. XIV. ad an. 1180.

(b) Storia di Piacenza T. IV. pag. 333.

toris ac S. Paulli ædes Humiliatis attribuiſſe; ibique Ardingum Vicedominum, Epiſcopo conſentiente, domum hoſpitalem templumque S. Mariæ de Bethleem, ac deinde S. Annæ appellatum, ædificaſſe. Arbitror tamen ad tertii Ordinis Humiliatos hæc pertinere, quos certe an. MCCI. Placentiæ fuiſſe Innocentii III. literæ hoc anno ad eorumdem Miniſtros datæ oſtendunt. Clauſtralium vero Humiliatorum Placentiæ degentium nullum per id tempus veſtigium habemus. Ad hos autem pertinent, quæ Campius, ac Poggialius ſubdunt, ædem deinde aliam inſequentibus annis Placentinos non longe ab urbe Humiliatis poſuiſſe, olim *Domum novam*, tum *S. Mariæ ad Argines*, ac denique *S. Spiritus* appellatam; quæ cum poſtea everſa eſſet, Humiliatos urbem ingreſſos, e regione Eccleſiæ S. Raimundi ſtetiſſe eo fere loco, ubi nunc PP. Carmelitæ Excalceati degunt. Catalogus noſter tres commemorat Placentinorum Humiliatorum domos: *in fagia de placentia* 1. *Domus fratrum ſancti raymundi*; 2. *Domus de argine*; 3. *Domus de florenzola*. Quæ quo loco eſſent, explicat Joannes de Muſſis Chronici Placentini auctor, quem ſæculo XIV. exeunte floruiſſe Muratorius arbitratur: *In Porta*, ait (*a*), *S. Laurentii ſunt infraſcriptæ Eccleſiæ... Eccleſia FF. Humiliatorum de Forenzola; ſunt exempti; non habet curam. Eccleſia Fratrum Humiliatorum eſt in Civitate Placentiæ in domibus eorum juxta hoſpitale S. Raymundi in dicta vicinia S. Raymundi: non habet curam. Eccleſia dictorum FF. Humiliatorum de argine in burgo S. Raymundi: non habet curam*. Alterius porro domus Humiliati, qui *juxta hoſpitale S. Raymundi* degebant, Eccleſiam Spiritui S. ſacram videntur ædificaſſe, quæ in Catal. an. MCCCXLIV. ſimul cum *domo de Argine* recenſetur. Hæc vero S. Spiritus domus ad extremum uſque ſuperfuit. Nonnulla hujus domus monumenta ex Codice MS. tabularii Placentini Seminarii, excerpta ad nos ſubmiſit memoratus Cl. Poggialius,

(*a*) Script. Rer. Ital. T. XVI. col. 575.

lius, ex quibus, quam infelix eſſet medio circiter XV. ſæculo hujus domus conditio, colligimus. Codex inſcribitur: *Liber rationum Manſionis Spiritus Sancti Placentiæ* &c., atque ab ejuſdem domus Præpoſito conſcriptus fuit, ac forte ab eodem illo, quem mox memorari videbimus. Ibi vero ad an. MCCCCXLVIII. hæc habentur: *Nota quod de anno MCCCCXLVII. Civitas iſta* (Placentina) *fuit ſacbomanata* (quo tempore ſcilicet poſt Philippi Mariæ Vicecomitis mortem Inſubria omnis diſſenſionibus belliſque ardebat), *adeo quod perdidi omnia bona mobilia Monaſterii, & mea, & quaſi omnes libros rationum annorum præteritorum, & multa, quæ mutuo michi data erant, quia in domo parum & quaſi nihil inveni, quando ntravi poſſeſſionem . . . . . & poſtea prælicto anno ſacbomani uſque ad præſentem ſupraſcriptum vix habere potui tantum, quo pauperem vitam ducere ac ſuſtentare poteram; quin ymo oportuit me facere etiam alia debita, quia nec poſſeſſiones laborari poterant, nec penſionarii ſolvere volebant; ſed omne id, quod haberi poterat, videbatur multum & magnum.* Tria deinde ſubduntur Viſitatorum, ut ajunt, illius domus decreta, primum an. MCCCCLXI. II. Maji; alterum an. MCCCCLXII. X. Jan., tertium an. MCCCCLXXV. XXVII. Nov., quibus omnibus *Franciſcus Karoli* illius domus Præpoſitus ob diligentem ejuſdem adminiſtrationem commendatur, atque ab expenſi acceptique rationibus reddendis eximitur. Sub extrema Humiliatorum tempora commendari cœpit: iis vero extinctis, Antonio Scarampo Laudenſi Epiſcopo Præpoſituræ ejuſdem redditus commendati ſunt; qui cum an. MDLXXVI. deceſſiſſet, Placentino Seminario addicti fuerunt (*a*). Tertia autem illa Placentina domus *de Florenzola*, quæ ab altera diſtinguenda eſt, quam mox commemorabimus, quæque ad ipſam Placentinam urbem pertinere a Chronici Placentini auctore dicitur, recenſetur etiam in Catal. an. MCCCXLIV., ſed nulla alia recentior ejuſdem memoria.

(*a*) Poggiali Storia di Piacenza T. X. pag. 76.

LXVII. Ad Parmenſem *fagiam* vero Parmenſis primo S. Michaelis domus pertinebat. *In fagia de palma* (ita pro *de Parma*) *prima domus fratrum de capite pontis;* hoc enim interdum nomine domus hæc deſignatur. Clauſtrales Humiliatos jam ab an. MCCXLVI. Parmæ fuiſſe, Innocentii IV. literæ eodem anno III. Kal. Nov. datæ teſtantur. At ipſam S. Michaelis Eccleſiam anno tantum MCCLXXX. ædificatam fuiſſe, ex lapide colligimus, qui olim in templo ipſo exſtabat, cujus inſcriptionem P. D. Mauritius Zapata Ord. S. Benedicti MS. ſuo Chronico inſeruit, quod in Parmenſi S. Joannis Evangeliſtæ ejuſdem Ordinis Cœnobio ſervatur, eſtque ejuſmodi:

Anno milleſimo ſimul cum octuageſimo
Atque ducenteno domus hæc in robore pleno,
Eccleſiæ more S. Michaelis honore
Edificata manet, qui nobis corpora ſanet.
Die Dominico XIII. Menſis Julii Indictione Nona.

Ex quo ſatis evincitur, ut alias innuimus, nulla ratione B. Tiberium Parmenſem domus hujus fundatorem appellari poſſe, quod nonnulli dixerunt. Porro de illius exitu hæc habet idem P. Zapata: *Sexto decimo currente ſæculo commendatur* (id poſt an. MDXXV. contigiſſe refert Advocatus in ſuo Cod. pag. 43., hujus ſcilicet domus Præpoſitum a Cardinali Accolto expulſum, ut ipſe ait, fuiſſe); *recedentibuſque Fratribus in eorum locum ſuffecti fuere quatuor Sacerdotes Sæculares. Cum poſtea fere derelicta ruinam minaretur, eſſetque propinqua arci veteri, fuit deſtructa cum domo, & tranſlata* (Eccleſiæ ſcilicet titulus, ut videtur, vel S. Michaelis effigies aræ maximæ impoſita) *ad Eccleſiam S. Petri Martyris die 29. Januarii 1569., & locus Principum viridario aggregatus.* Sed alias etiam urbes, ut diximus, Parmenſis *fagia* complectitur. Itaque ſequitur 2. *Domus de burgo ſancti domnini;* quæ in Catal. an. MDLXX. Fratribus vacua, & Cardinali Sfortiæ commendata dicitur. Porro poſt an. MDXXVIII. commendari illam cœpiſſe narrat Advocatus

in

in ſuo Cod. pag. 43. Addenda hic eſt, quamvis in Catalogo noſtro omittatur, quod forte nondum exſtructa eſſet, Florentiolæ domus. In poſteriore enim Catalogo præter domum illam *de Florenzola*, quam Placentiæ fuiſſe diximus, domus ejuſdem nominis altera profertur, quæ ſcilicet Florentiolæ in Parmenſi ditione eſſet. Hæc pariter in Catal. an. MDLXX. Fratribus vacua, & Cardin. ab Eccleſia commendata dicitur.

LXVIII. Progreditur Catalogus noſter, & Parmenſem *fagiam* Regium ac Mutinam uſque perducit. 3. *Domus de regio*. Humiliatos jam ab an. MXXVI. Regium ingreſſos Julius Bortianus affirmat (*a*), quibus monumentis fretus, ignoro. Sed certe Clauſtrales Humiliatos ſæculo integro ſerius exortos oſtendimus. Ejuſdem domus locum Pancirolius deſignat (*b*): *Etiam Regii ſub mœnibus prope portam, quæ Pontis Livonii appellabatur, ſub nomine D. Bernardi cœnobium multis prædiis ditatum* (Humiliati) *exſtruxerunt*. Quæ omnia a Cl. P. Affaroſio confirmantur (*c*). Antea tamen extra urbem ſedem fixerant. Etenim in publico Regienſi tabulario ſupplex exſtat Humiliatorum libellus circa an. MCCC. oblatus, quo illi militaribus incurſionibus vexati in urbem recipi poſtulant. Hinc vero factum crediderim, ut antiquæ domus locum illi deinde venderent. Nam in membranaceo ejuſdem tabularii Codice, cujus initium a Conſtantienſi pace an. MCLXXXIX. ducitur, hæc habentur: *In Nomine Domini*. 1307. *Indictione* 5. *die* 28. *menſis Auguſti præſentibus* &c. *Congregato Conſilio generali Populi in palatio novo Communis dictæ Civitatis Regii de mandato nobilis militis Domini Guidonis Novelli de Polenta Capitanei* &c. *conſtituerunt* &c. *Blaſſiolum Gulamellam Tubatorem Communis Regii exactorem & procuratorem ad emendum nomine & vice Communis & Populi Regii a Fra-* tribus

(*a*) Mem. MSS. Vol. II. P. I. an. 1653.
(*b*) Rer. Regienſ. Lib. II.
(*c*) Notizie Storiche di Reggio pag. 117.

Digitized by Google

tribus & conventu Ordinis Sancti Bernardi de civitate Regii, qui dicuntur Fratres Umiliati de Reggio, unam petiam terræ poſitam extra Civitatem Regii juxta portam Pontis Livonis & campum de Fera &c. *pretio & mercato centum librarum rexanarum*. At an. MCCCCLXXXIV. B. Joanna Scopella Regienſis Virgo Carmelitarum Sanctimonialium veſte aſſumpta, ac novum ſui Ordinis Cœnobium fundatura ædes has impetravit. Rem narrat inter ceteros Benedictus Mutti in ejuſdem Virginis vita, quam a P. Segero Paulì Carmelita Latine redditam habes in Actis SS. (*a*): *Ancilla Chriſti*, ait, *tacta zelo ædificandi tandem adjecit oculum ad S. Bernardi Eccleſiam cum hortulo & domo a S. Petri porta modicum ſemota a Fratribus Humilibus* (ita) *tunc temporis occupata. Hæc igitur ita Beatæ aſpectibus placuit, ut eam pro monaſterio exſtruendo ſollicite petierit a Deo.... Anno a Chriſto Incarnato MCDLXXXIV...... Civitatem de Regio Humilium Fratrum Generalis* (Jacobus Landrianus) *pertranſivit Romam petiturus, qui ad Philippi Zoboli Regiani Epiſcopi Comaclenſis inſtantiam præſatam habitationem conceſſit*. Regienſem tamen S. Bernardi Præpoſituram uſque ad Humiliatorum extinctionem nominari videmus, atque hoc nomine appellatur in Advocati Codice pag. 59., ubi Jacobo Corteſio commendata dicitur. In Catalogo etiam an. MDLXX. inter commendatas domos Fratribuſque vacuas recenſetur. Quamvis enim non Regienſis ſed Aretina domus ibi appelletur, videbimus tamen Regienſem revera indicari. Itaque ſic factum crediderim, ut Humiliati ædibus quidem illis exceſſerint, ſed redditus ſervarint, quibus Præpoſitus aliquis frueretur; niſi forte dicamus ad alias ſedes illos migraſſe, quibus idem S. Bernardi nomen impoſuerint.

LXIX. Obſcurior eſt, quæ ſequitur, 4. *Domus de modena*. De Mutinenſibus Humiliatis hæc habet Sillingardus (*b*): *Et ſub eodem Epi-*

(*a*) T. II. Jul. pag. 719. &c. Edit. Antuerp.

(*b*) Catal. Epiſcop. Mutin. pag. 99.

Digitized by Google

Epiſcopo (Matthæo) *de anno* 1272. *quidam Frater Creſcentius Fuſarius de tertio Ordine Humiliatorum ſuum fecit teſtamentum, in quo ordinavit Eremitorium in porta Bajoariæ ſupra Circam ad faciendum ibi pœnitentiam per perſonas Deo ſervientes*. Hæc forte Mutinenſis Humiliatorum domus origo fuit. *Domus de ſcivenia* ſæpe illa appellatur. Ita Comitiis an. MCCCCXXXVI. interfuit *Fr. Dodus Præpoſitus domus S. Lucæ de Scivenia;* qui idem in charta ejuſdem anni XV. Mart. in Glaxiatenſi tabulario dicitur *Fr. Dodus de Morano S. Lucæ Mutinæ* Præpoſitus. In Advocati Codice pag. 123. Jacobo Corteſio commendata dicitur. Inter commendatas pariter Fratribuſque vacuas recenſetur in Catal. an. MDLXX. Locus hic eſſet, ut de Bononienſi domo diſſereremus, quæ Parmenſi *fagiæ* attribuitur; ſed id tum præſtabimus, cum de Pontificiæ ditionis domibus ſermo erit. Nunc Etruſci Humiliati nos vocant.

LXX. Etruria omnis unica apud Humiliatos *fagia* concluditur; illudque hujus provinciæ proprium erat, ut a Fratrum Cœnobiis mulieres excluderentur. Itaque *in fagia de toſchana* 1. *Domus fratrum omnium Sanctorum de florentia*. Quæ ad Florentinos Humiliatos pertinent, ita jam a doctiſſimis viris Joanne Lamio (*a*), Dominico M. Mannio (*b*), ac P. Joſepho Richa Soc. Jeſu (*c*) illuſtrata ſunt, ut hunc unice laborem nobis illi reliquerint, ut eorumdem dicta breviſſime perſtringamus. Florentinam porro domum, quæ omnium antiquiſſima in Etruria fuit, non an. MCCVI., ut P. Richa aliique nonnulli arbitrati fuerant, ſed an. MCCXXXIX. fundatam fuiſſe Cl. Lamius oſtendit, ipſas Ardingi Florentini Epiſcopi literas eodem anno VI. Cal. Oct. hac de re datas proferens, quibus *Venerabili viro Domino Amico Prepoſito Eccleſie ſancti Michaelis de Alexandria Humilia-*

(*a*) Novell. Letter. 1755. 14. 21. Maggio.

(*b*) Oſſervaz. ſopra i Sigilli T. VII. Sig. VIII.

(*c*) Chieſe Fiorentine T. IV. Lez. XX. XXV. &c. T. VI. Append. al T. IV.

liatorum Ordinis concedit *Eccleſiam & Canonicam incliti Confeſſoris & Martiris beatiſſimi Donati de Turri*. Hoc itaque anno Alexandrini S. Michaelis Humiliati Florentiam acciti, atque ad S. Donati ad Turrim ſtatuti. Anno vero MCCLI. ad S. Luciæ ædem traducti ſunt, ac Philippi primum, tum Joannis Florentinorum Epiſcoporum literas hac de re datas Ughellius (a) & P. Richa protulerunt, atque ex poſterioribus præſertim ipſius mutationis cauſſas diſcimus: *Nos itaque attendentes, quod ipſi Fratres ad Eccleſiam S. Donati ad Turrim exercere non poſſunt commode artem ſuam, videlicet lanificium, texere pannos, ac vendere.... pro eo quod ille locus diſtat a civitate non modicum, unde minorem habent frequentiam Civium Mercatorum.... tibi viro venerabili domino Amico prepoſito Eccleſie S. Michaelis de Alexandria Ordinis Humiliatorum fratrum.... Capellam S. Lucie de S. Euſebio.... cum veſtro Oratorio, & Eccleſia quam ædificare intenditis ad honorem Sanctorum Omnium..... ordini veſtro & religioni ſubjicimus* &c. Ædes vero, quas ibi incolerent, jam ab an. MCCL. partim a Florentinis acceperant, ut mox videbimus, partim emerant, ut ex monumento ejuſdem anni III. Cal. Jan. a Cl. Mannio una cum aliis compluribus humaniſſime ad me tranſmiſſo conſtat, quo *Dominus Jacobus Judex filius olim Mainerii Tornaquinci, & Follerius & Lotterius fratres ejus filii* Amico Præpoſito vendunt *quamdam petiam terre & V.* (ita) *cum domo in ea & ſuper ea exiſtente, poſita prope, vel quaſi juxta civitatem Florentie inter Eccleſiam & Canonicam ſancti Pauli, & Eccleſiam ſancte Lucie*. De hac æde ejuſque appellatione plura erudite diſputat Lamius, quæ, cum ad Humiliatos non pertineant, referre parcimus. Paucis poſt annis novum magnifico opere Omnium SS. templum non longe a S. Luciæ ædibus Humiliati exſtruxerunt, novaque hac æde, veteris tamen jure ſervato, uti cœperunt. Antiquæ S. Luciæ Eccleſiæ fronti Hu-

(a) Ital. Sacr. T. III. in Epiſt. Florent.

Humiliatorum ſtemma appoſitum olim fuiſſe docet P. Richa, mercium ſcilicet ſarcinam funiculis decuſſatis conſtrictam hiſce additis literis: O. S. S. C., nempe *Omnium Sanctorum Conventus*.

LXXI. Plura autem monumenta idem auctor commemorat, ex quibus quantum eſſet Florentinorum in Humiliatos ſtudium, quam bene lanæ præſertim opificio de Florentinis ii mererentur, ac quam late eorumdem Domus jura paterent, cognoſcimus. Duo hic innuiſſe ſufficiat; alterum an. MCCL. Pridie Cal. Maji, quo *Rainerius de Montemurlo Dei & Imperiali gratia Florentinus Poteſtas in conſilio* 90. *virorum & generali Civitatis Flor. in palatio de Galigariis, ubi fiunt conſilia & ordinationes pro Comune Florentino, ad ſonum campane, & ad quod conſilium vocati fuerunt Conſules Judicum, Mercatorum, Campſorum, & Porte S. Marie, & Rectores artis lane, & omnes alie Capitudines artium Civitatis*, propoſuit, deberent ne Humiliatis, quod lana facienda urbi egregie prodeſſent, locus ædeſque nonnullæ in S. Paulli, & S. Luciæ *populo*, ideſt parœcia, concedi: idque omnium ſententia probatum eſt. Alterum an. MCCLXXVIII. VII. Nov., quo cum Omnium SS. ſuburbium Civium decreto inſtaurandam eſſet, Humiliatis conceditur, ut quadrata 100. cubitorum platea ante eorum templum pateat. Humiliati autem beneficiorum memores gratum animum ſuum Florentinis probarunt. *Humiliati*, ait Auguſtinus Florentinus (*a*), *Lanariam primi omnium Florentiæ exercere viſi ſunt, urbemque ponte, qui ad Carariam dicitur, auxerunt, & molendina porticulæ Arni ædificaverunt*. Hanc ſedem ad annum uſque MDXXIX. tenuerunt Humiliati. At deinceps ad an. MDLXIV. multas vices Religioſi Florentiæ Cœtus, ac Franciſcani præſertim, Auguſtiniani, atque Humiliati, ædibus ſæpe mutatis, paſſi ſunt, atque Omnium SS. Cœnobium ter Minoribus conceſſum, ter iiſdem ereptum, quæ omnia videre eſt apud P. Richam. Has ipſas vices

(*a*) Hiſtor. Camaldul. Lib. II. Cap. XVIII.

vices reſpicit Torchius in ſuo Codice pag. 40. ad diem XVIII. Oct. MDXLV. his verbis: *Proteſtatio facta per R. D. Prepoſitum Omnium SS. Florentie* &c. *contra Illmum D. Ducem Florentie de injuria eidem in monaſterio ſuo illata, ex eo quia Excellentia ſua privaverit illos dicto ſuo Monaſterio & Eccleſia abſque aliqua cauſa.* Tandem an. MDLXIV. Minores in Omnium SS. ædibus ſtatuti. Humiliati, quorum numerus (maximus olim, nempe ad XL.) imminutus non parum erat, ad S. Catharinæ traducti. Poſtea vero Humiliatorum redditus commendati ſunt; ac Florentiæ in Bibliotheca Strozziana Pontificiæ literæ jam ab an. MDLXVIII. datæ exſtant, quibus Vincentio Covo ejuſque familiæ Præpoſitura illa perpetuo commendatur. Veteres vero S. Luciæ ædes Canonicis Regular. S. Salvatoris, certis conditionibus adjectis, jam ab an. MDXLVIII. conceſſerant Humiliati, qua de re confectas tabulas ad nos tranſmiſit Cl. Mannius.

LXXII. Fuit pariter, atque exſtat adhuc ſpectatiſſimum apud Florentiam Humiliatorum Virginum Cœnobium, quod anno MCCXCVIII. nondum exſtructum fuerat, ideoque in altero tantum Catalogo recenſetur. Erudite de hoc Cœnobio diſſerit laudatus Mannius, ex quo præcipua tantum rerum capita delibamus. Lotterius Davanzatus Davanzati filius an. MCCCXXXVI. Virginum Cœnobium in prædio ſuo, cui loco vulgo nomen *Montughi* vel *Montui*, mille circiter ab urbe paſſus Bononiam verſus, excitari ſupremis tabulis juſſit. Inter illos vero, quos rei perficiendæ præeſſe voluit, nominavit ille *prudentes, probos, & diſcretos viros Religioſos fratres Philippum Tuccii Buoſi, & Paulum Conventuales Omnium Sanctorum de Florentia Ordinis Humiliatorum;* a quibus & Cœnobium excitatum eſt, & Humiliatorum leges Sanctimonialibus datæ. Binæ adhuc Inſcriptiones in eodem Cœnobio exſtant, quas Mannius profert, quibus, quæ hactenus diximus, confirmantur. Altera ſic habet: *Lotterius Davanzatus erexit teſtamento an. MCCCXXXVI. Lotta Acciajola cum XI. Nobilibus*

ingreſſa eſt MCCCXLIII. Joannes Bartholomæi filius Davanzatus auxit MDIC. Altera autem: *Monaſterium S. Marthæ Hoſpitæ Chriſti ædificatum pro anima Loctèrii Davanzati Populi S. Trinitatis de Florentia anno Domini MCCCXLII.* Floret adhuc, ut diximus, hoc Humiliatarum Virginum Cœnobium, ibique S. Caroli Epiſtola ſervatur, qua ille de ictu ab Humiliato Farina in ſe exploſo Pontificem monet.

LXXIII. Sequitur 2. *Domus fratrum de ſenis.* Quæ fuerit hujuſce domus origo, non ſatis conſtat; ſed, ut optime animadvertit in MS. ſuo de Humiliatis Senenſibus commentariolo, quem ad me tranſmiſit eruditus Senenſis Sacerdos Jo. Dominicus Riſtori, intra an. MCCXXVI. & MCCLVI. illius initia locanda videntur. In antiquo enim MS. Codice, qui Senenſis Reipublicæ ſtatuta complectitur, quique circa an. MCCLXX. conſcriptus videtur, Religioſi ii omnes cœtus enumerantur, quibus certum pecuniæ aut annonæ modum Reſpublica ipſa erogare conſueverat. Porro Humiliati inter Franciſcanos, qui an. MCCXXVI., & Auguſtinianos, qui an. MCCLVI. Senis recepti ſunt, recenſentur; ut intermedio tempore in eamdem urbem inducti illi fuiſſe videantur. His vero *quinquaginta libræ* Civium decreto ſolvebantur quotannis; decem præterea laterum millia ad Eccleſiæ ædificationem data, præter alia, quæ tum Reipublicæ, tum Civium in Humiliatos munificentiæ monumenta extant. In ejuſdem tamen domus conſtructione aliquid controverſiæ inter Rempublicam atque Humiliatos fuiſſe videtur. In memorato enim Statutorum Codice Diſtinct. III. hæc habentur: *Et quia, ut dicitur, Fratres Humiliati de Senis olim reprebendiderunt de via, qua itur ad S. Laurentium faciendo conſtruendo ibi murum de terra a canto domus hæredum Contadini & conſortum, uſque ad locum ipſorum Fratrum, qui murus eſt tortuoſus & ad ſpigulos, ita quod via eſt ibi magis arta quam antiquitus conſueverit eſſe, & non eſt recta; ſtatuimus & ordinamus, quod Camerarius, & quatuor Proviſores teneantur ire ad lo-*

cum dictorum Fratrum, & rogare affectuoſe Præpoſitum & Fratres Humiliatorum, ut ipſi dictum murum reducant retro, & dimictant viam magis amplam & rectam ad cordam. Et ſi hæc fecerint, bene quidem. Sin autem, reducant ad Conſilium Campane eorum reſponſionem, & ſicut inde Conſilium ſtatuerit, ita fiat. S. Thomæ ædem ſacram Senenſis domus habebat, quam uſque ad Ordinis extinctionem Humiliati tenuerunt. Tum vero Humiliatis extinctis in S. Thomæ ædes S. Petronillæ Virgines inductæ ſunt, quæ olim extra urbem pedem fixerant, nempe extra portam Camulliam.

LXXIV. Nonnulla jam de Piſanis Humiliatis Vol. I. pag. 250. diximus, cum de S. Torpete ſermo eſſet. Itaque quæ deinde ſuccedit 3. *Domus fratrum de piſis*, ſatis jam illuſtrata fuit. Vidimus ſcilicet, S. Luxorii Monaſterium non longe ab urbe ſitum Humiliatis commiſſum fuiſſe; iis deinde S. Torpetis templum Piſis poſt medium ſæculum XIII. conſtructum conceſſum fuiſſe; eoſdem poſtea, quod conditionibus non ſtarent, an. MCCCXII. S. Luxorii æde ſpoliatos. At S. Torpetis domus uſque ad Humiliatorum extinctionem apud illos ſtetit. Dionyſium Mediolanenſem hujus domus Præpoſitum commemorant eruditiſſimi Camaldulenſium Annalium Scriptores PP. Mittarellius & Coſtadonius (a), eumque Camaldulenſium Viſitatorem citra Alpes, atque in Sardiniæ, Corſicæ, Montiſchriſti, & Ilbæ Inſulis conſtitutum fuiſſe narrant. Refert tamen Advocatus in ſuo Codice pag. 128. titulo tenus tantum Præpoſitum domui illi datum, qui Florentiæ degeret: redditus vero Raynerio Piſano Pontificio Cubiculario commendatos fuiſſe. Domus deinde PP. Ordinis Minimorum conceſſa. Hujus *fagiæ* poſtrema profertur 5. *Domus de Piſtogia*, ſeu Piſtorienſis, de qua pauca proferemus ex quadam tabella excerpta, quæ in hujus Præpoſituræ ſacrario adhuc ſervatur. Anno itaque MCCXC. a Thoma Piſtorienſi Epiſcopo deducti Piſtorium Hu-

(a) T. VI. pag. 137. & 141.

Humiliati, templumque S. Mariæ Magdalenæ ſacrum illis exſtructum. Præterea antiquam Groppoli in Piſtorienſi Diœceſi Plebem Donatus Medices Piſtorienſis Epiſcopus huic domui conjunxit. Anno MCCCCLXXVII. ejuſdem Præpoſitus Silveſter Amadorius erat, ad quem Sixtus IV. literas dedit, quibus quadrimeſtres in ſingulos annos ferias Piſtorienſibus Canonicis concedebat. Ex monumento an. MDIX. XV. Apr. conſtat Juliano Soderinio, atque ante illum Cardinali Soderinio commendatam illam fuiſſe. In Catalogo etiam an. MDLXX. commendata & Fratribus vacua dicitur. Eccleſia ipſa adhuc ſupereſt, ac S. Joannis de Meda effigies portæ impoſita cernitur. Ædium ipſarum veſtigium aliquod exſtat.

LXXV. Hæ tantum in antiquiore Catalogo Etruſcorum Humiliatorum domus numerantur. Binæ poſteriori Catalogo adduntur ſerius exſtructæ; ſcilicet *Domus de Elbiniate*, & *Domus de Civoli*. *De Elbiniate* porro corrupte ſcriptum eſt pro *de S. Miniato*, quæ urbs eſt Etruriæ. Certam hujus domus originem habemus in Humiliatorum Conſtitutionibus, quæ anno MCCCXLIII. in Rondenarienſibus Comitiis latæ fuerunt. *Confirmamus, ratificamus, & approbamus donationem olim factam per Præpoſitum, Fratres, & Capitulum Domus Omnium SS. de Florentia, Fratre Redulfo de Guignis* (al. *Ginguis*) *dicti Conventus de Florentia ſtipulante & recipiente pro futuro Præpoſito & Conventu Fratrum Sancti Martini de Sancto Miniate del Tedeſco* (vocis hujus *del Tedeſco* etymon explicat (a) Ammiratus). Itaque cum an. MCCCXLIII. domus hæc *futura* dicatur, anno autem MCCCXLIV. inter domos, quæ tunc exſtabant, adnumeretur, per id ſcilicet tempus fundatam illam fuiſſe ſatis patet. Porro aliquot ante annos, nempe an. MCCCXXXV. Samminiatenſes Humiliatis Florentinis jus conceſſerant, ut ejuſdem S. Martini Eccleſiæ Parochum ex ſuis nominarent, quod ex ejuſdem anni monumentis ſuo loco edendis

(a) Stor. Fiorent. T. I. pag. 48.

conſtabit. In Catal. an. MDLXX. inter commendatas domos Fratribuſque vacuas recenſetur. Parochialis S. Martini ædes adhuc ſupereſt. Cigulum autem caſtrum duobus circiter mille paſſibus S. Miniato abeſt, vulgo *Civoli*, olim etiam *Ceuli*. De hujus domus origine egregium monumentum a Cl. Mannio ad nos tranſmiſſum ſuo loco edemus, ex quo conſtat, illius oppidi incolarum beneficentia circa annum MCCCXL. factum fuiſſe, ut Humiliati illuc advocarentur, iiſque S. Michaelis Eccleſia attribueretur, quæ ſæpe etiam S. Mariæ ob celebrem Deiparæ imaginem appellatur. Hanc etiam ad extremum uſque Humiliati tenuerunt. Alia denique in Etruria domus Humiliatis conceſſa eſt, Paganici nempe, quod Senenſis agri eſt oppidum. Vidimus Vol I. pag. 169., cum Paganici mœnia an. MCCXCIII. inſtaurarentur, Humiliatum quemdam operi præfectum fuiſſe; quo peracto Humiliatorum domus ibidem exſtructa eſt, quæ tamen Senenſi ſubeſſet (*a*); ex quo factum arbitror, ut in vetuſtiore Catalogo illa omitteretur, ut pote quæ Senenſis domus pars cenſeretur. Anno vero MCCCXL. Jacobus Generalis Humiliatorum Magiſter illam Senenſis domus jure ſolvit, quod ex monumento Senenſis Archiepiſcopatus conſtare dicitur. Suſpicor tamen errorem in anno latere. Cum enim ne in ipſo quidem Catal. an. MCCCXLIV. recenſeatur illa, ſed poſt eumdem annum fundata dicatur, non videtur jam ab an. MCCCXL. potuiſſe illa ut nova atque a ceteris ſejuncta Humiliatorum domus haberi. Hanc quoque ad extrema uſque tempora Humiliati ſervarunt. Illius deinde redditus Parochiali Paganici Eccleſiæ attributi ſunt. In Catal. an. MDLXX. Aretinam etiam S. Bernardi domum inter commendatas numerari video, cujus auctoritate fretus eamdem commemoravit Cl. Sormannus (*b*). Sed cum nuſquam alias Humiliati Aretini indicentur, certiſſime arbitror Domum *de Aretia* corrupte pro *de Re-*

(*a*) Gigli Diario Saneſe P. II. pag. 678.

(*b*) Stor. degli Umil. pag. 120.

Regio, quæ ſcilicet S. Bernardo ſacra erat, quæque in eodem Catalogo omittitur, appellatam fuiſſe.

LXXVI. Sed jam extremam hujuſce Diſſertationis partem ingredimur, qua Pontificiæ ditionis domus illuſtrandæ ſuperſunt. Ac primo Bononienſis domus occurrit, quæ, ut diximus, in Catalogo noſtro Parmenſi *fugiæ* additur, quæque unica in eodem Catalogo ad Pontificiam, qualis hodie eſt, ditionem pertinens profertur. Ceteræ enim omnes ſerius exſtructæ. Plura autem Bononienſes Humiliatos ſpectantia præ manibus habeo, quæ vir Cl. atque in patriæ monumentis inveſtigandis diligentiſſimus Cajetanus Montius Bononienſis ad me ſubmiſit. An. MCCXVIII. Humiliatos Bononiam invectos Sigonius narrat (a): *Eo vero, qui inſequutus eſt* (anno ſcilicet, quem memorabam) *Monachos Humiliatos extra portam S. Vitalis ad SS. Jacobum & Philippum ſedes collocantes recepit* (Henricus a Fracta Bononienſis Epiſcopus). At Cl. P. Carolus Conſtantinus Rabbius Auguſtinianus Inſubricæ Congreg. in ſuis ad Sigonium annotationibus, nonniſi multos poſt annos ædes illas fuiſſe Humiliatis conceſſas contendit, *de qua re*, inquit, *iterum dicemus in notis ad an.* 1284. At hoc loco de Humiliatis ne verbum quidem. Humiliatos tamen ante an. MCCLXXXIV. Bononiæ exſtitiſſe certiſſimum eſt. Mitto Eccleſiam *S. Marie de Humiliatis*, quæ in ſupremis Martini cujuſdam piſcatoris tabulis an. MCCXXXIII. apud PP. Congr. Montis Oliveti Bonon. commemoratur, quæque etiam in antiquiſſimis Bononienſibus ſtatutis an. MCCXLIX. his verbis deſignatur: *via que vadit ad S. Mariam de Humiliatis juxta navigium a ponte Lame ad pontem Morandi inglaretur*; & in iis, quos alibi appellavimus, commentariis, vulgo *Memoriali del Comune* ad an. MCCLXX. *Domus ... poſita juxta navigium, pontem Morandi, Sorores de Humiliatis, & viam publicam*. Hanc, inquam, mitto. Cum enim conſtet Sanctimoniales nonnullas Augu-

(a) De Epiſc. Bonon. Lib. II. ad an. 1218.

Auguſtinianis primum, deinde Dominicanis legibus addictas ibi vixiſſe, quæ adhuc Sorores S. Mariæ Novæ appellantur, videntur illæ etiam latiore quodam ſenſu Humiliatarum nomine appellatæ. Fieri tamen potuit, ut ibi olim ſedem habuerint Humiliati, quæ a veteribus incolis, etiam iis abeuntibus, nomen duceret. At certe an. MCCLVIII. Bononiæ apud S. Luciæ ædes Humiliati erant. Sic enim in Bononienſibus Statutis eodem anno renovatis: *Fratribus & Sororibus de Ordine Humiliatorum commorantibus apud S. Luciam* erogentur *corbes frumenti num. XX.* Quin etiam multo antea Bononiæ fuiſſe Humiliatos, ex Laudenſi monumento an. MCCXXXIII. colligo, quod pag. 9. commemoratum eſt. Ibi enim Fr. Vitalis domus Omnium SS. Laudenſis Diœceſis teſtatur ſe ante illum annum in aliis ſui Ordinis domibus vixiſſe, nempe inter *bergamum & bononiam* (ſcilicet nunc Bergomi, nunc Bononiæ) *ad ſuas domos, que ſunt in illis civitatibus*. Nova autem Humiliatorum domus in *Memorialibus* an. MCCLXVI. ſe prodit: *Fr. Johannes Prior Eccleſie B. Philippi de Ordine Humiliatorum;* & ad an. MCCLXXII. *Fr. Johannes de Pontevico Prior Eccleſie SS. Philippi & Jacobi de Burgo Lamarum*. Sed brevis hoc loco fuit Humiliatorum mora. Anno enim MCCCI. tres ibi tantum Sorores degebant, quæ etiam nullo modo ad Humiliatos videntur pertinuiſſe. Certe an. MCCCVIII. Camaldulenſibus ſe addixerunt, ut ex iiſdem *Memorialibus* conſtat. At quo tempore Humiliati ad SS. Jacobi & Philippi *de Burgo Lamarum* morabantur, ſedem ſibi aliam Bononiæ, nempe S. Jacobi *de Savina* extra portam S. Vitalis an. MCCLXVII. ſtatuerunt, poſtquam inde Auguſtiniani Congr. S. Joannis Boni exceſſerant. Eodem enim anno MCCLXXII., quo in *Memorialibus* Joannes *Prior Eccleſie SS. Philippi & Jacobi de Burgo Lamarum* nominatur, in iiſdem occurrit *Fr. Ghiſus de Florentiola Prior Capituli Fratrum Humiliatorum S. Jacobi de Savina*. At an. MCCXCVIII. unica erat Bononiæ Humiliatorum domus, ut ex Catal. noſtro cognoſcimus; viden-

Digitized by Google

videnturque Humiliati *de Burgo Lamarum* ad S. Jacobi *de Savina* deducti fuiſſe. Eugenius IV. ſub ſui Pontificatus initia, cum domum hanc incolis fere vacuam eſſe accepiſſet, Fr. Jacobum Battaliam Auguſtinianum ejuſdem Præpoſitum juſſit, qui, quamvis ſolus in iis ædibus degeret, Humiliatorum tamen leges amplexus eſt. Nihilominus in Mantuanis Humiliatorum Comitiis an. MCCCCXXXVI. cum de Glaxiatenſi domo dimittenda ageretur, hæc adjecta eſt conditio: *ut impetraretur a Summo Pontifice Cœnobium .... Bononiæ, ut jampridem exſtiterat in ea Civitate* (a). Id forte in cauſſa fuit, cur Battalia an. MCCCCXXXVIII. tertii Ordinis Humiliatos in ædes illas deducendos curaret; ſed irrito ſucceſſu. Itaque an. MCCCCXLIII. Battalia S. Stephani, & S. Bartholomæi de Muſiano Cœnobiorum, quæ ſimul conjuncta fuerant, Abbas dictus eſt. Humiliati autem Præpoſitum ex ſuis iterum huic domui præfecerunt. Hujuſmodi fuit Antonius de Ferris, mox iterum memorandus, qui Comitiis an. MCDXCI. interfuit. Tum in Advocati Codice pag. 59., tum in Catal. an. MDLXX. inter commendatas domos recenſetur. Humiliatorum autem tertii Ordinis, præter ea, quæ de S. Bernardi Noſocomio agentes diximus Vol. I. pag. 181., mentio eſt etiam in *Memorialibus* an. MCCCI. *Congregatis Fratribus tertii Ordinis Humiliatorum in domo eorum poſita in Barbaria .... Fr. Guido Signoritti, Fr. Jacobus Vergelleſii, Miniſtri tertii Ordinis Humiliatorum* &c.

LXXVII. Poſt annum vero MCCCXLIV. initium habuit, ait Joannes Braidenſis, *Domus de Ducia de Epiſcopatu Bononiæ, quæ nunc habet ſolum fraterculum*. Ducia porro, vulgo *Dozza*, non Bononienſis, ut hic dicitur, ſed Foroſempronienſis, ſeu Imolenſis Diœceſis eſt caſtrum, Campegiæ olim, nunc Malvetiæ nobiliſſimæ apud Bononienſes gentis feudali juri obnoxium. In Catal. an. MDLXX. commendata ac Fratribus vacua dicitur. Eodem

(a) Puccin. Chron. Glaxiat. pag. 72.

Eodem modo in eodem Catal. Faventina domus profertur, quæ etiam in Catal. an. MCCCXLIV. recenſetur. S. Bernardo ſacram illam fuiſſe, atque ad Portam Pontis poſitam ex Cl. Mannio diſcimus (a); qui addit hujus Præpoſituræ redditus Faventinæ Cathedralis Archidiacono attributos fuiſſe. Id ipſum narrat Advocatus in ſuo Codice pag. 60., qui id ſubreptitio modo factum dolet, antequam ipſe Humiliatis præficeretur. Monialium etiam Humiliatarum domus, quamvis ad breve tempus, Faventiæ fuit. Id a doctiſſimis Camaldulenſium Annalium Scriptoribus diſcimus, qui literas an. MCCCCLXII. XIII. Sept. datas protulerunt (b), quibus *Fr. Antonius de Ferris Præpoſitus Eccleſiæ SS. Jacobi & Philippi de Sapina Bononiæ, Vicarius Philippi de Crivellis Decretorum Doctoris & Magiſtri Generalis totius Ordinis Humiliatorum, Heliſabetham de Aldrovandinis de Ravenna profeſſam domus S. Matthæi de Arimino conſtituit in Abbatiſſam novi Parthenonis SS. Trinitatis extra Faventiam, quam Eccleſiam Ordini Humiliatorum conceſſerat Johanna de Manfredis Domina Faventiæ*. Addunt autem iidem Scriptores, an. MCCCCLXXXIX. Eccleſiam illam Benedicto Muſtolo Camaldulenſi concreditam, anno deinde MDVI. Camaldulenſibus Sanctimonialibus conceſſam fuiſſe. Multo plura de Ariminenſibus Humiliatis proferre poſſemus, de quibus diligentiſſime egit doctiſſimus Vaticanæ Baſilicæ Canonicus Joſeph Comes Garampius (c). Sed cum hujus liber eruditorum manibus teratur, ſatis nobis erit ſumma rerum capita breviſſime perſtringere. Vidimus Vol. I. pag. 163. Humiliatos an. MCCLXI. lanæ faciendæ cauſſa Ariminum advocatos fuiſſe, ac S. Matthæi ædem illis conceſſam. Cum tamen in Catalogo noſtro Ariminenſis hæc domus deſideretur, incertus hæreo, an hinc colligam, Ariminenſium conſi-

(a) Sigilli antichi T. VII. Sig. VIII.
(b) T. VII. pag. 168.
(c) Memorie della B. Chiara da Rimini pag. 394. &c.

Digitized by Google

conſilium an. MCCXCVIII. nondum fuiſſe ad exitum deductum, an potius Librarii oblivione illam omiſſam dicam. At certe Humiliati cito Arimini defecerunt, ac jam ab an. MCCCXI. ſorores tantum fuiſſe ibi ſuperſtites oſtendit laudatus Auctor. Ex Humiliatis tamen aliquem, qui Cœnobii bonis adminiſtrandis præeſſet, delectum fuiſſe, ex charta an. MDXV. idem probat. In Bibliotheca Metropolitani hujus Mediolanenſis Capituli Codex MS. ſervatur (a), leges nonnullas continens ab Ariminenſibus Sanctimonialibus ſervandas a Guidobaldo Parmenſis, & Antonio de Cardano Ducienſis domorum Præpoſitis latas an. MCCCCXCVI. Sæpe etiam hujus Cœnobii mentio occurrit in Codice Torchii; ut pag. 12. ad diem VII. Jun. MDXXXVI., ubi hæc habemus: *Deputavi Don Joannem Baptiſtam Ordinis S. Benedicti in Capelanum & Confeſorem Monialium S. Mathei Rimini*, & pag. 49. ad diem XIV. Maji MDXLVIII. *Commiſſio facta Revmo Vicario Ariminenſi, ut poſſit viſitare Monaſteria S. Mathei Rimini* &c. At vero medio circiter XVI. ſæculo Ariminenſes S. Matthæi Sanctimoniales, Humiliatorum legibus rejectis, Auguſtinianas amplexæ ſunt, quibus adhuc vivunt. Perusium pariter accitos fuiſſe Humiliatos ex ejuſdem Civitatis Statutis an. MCCLXXIX. vidimus Vol. I. pag. 163. Sed aut decretum hoc exitu caruiſſe, aut breviſſimam apud Peruſinos fuiſſe Humiliatorum moram hinc colligimus, quod nullo uſquam monumento Peruſina domus indicatur.

LXXVIII. Diſſertationem hanc noſtram Romanæ Humiliatorum domus claudant. Ac primo inter domos poſt an. MCCCXLIV. Humiliatis conceſſas Joannes Braidenſis Romanam S. Cæciliæ enumerat: *altera fuit domus S. Cæciliæ de Roma, quæ nunc habet fratres ſeptem, ſorores quattuor, fam.....* Hæc ille an. MCCCCXIX. ſcribebat. Quo illam anno adierint Humiliati, incertum eſt. Sed ante an. MCCCCXXXVI. Humiliati illis ædibus excedere coacti

(a) Cod. MS. ſign. E. 41. 11. in fol.

fuerant, quod tum ex eo colligimus, quod videmus Petro Cardinali Barbo commendatas illas ſub Eugenio IV. fuiſſe (a), tum ex Humiliatorum Comitiis ejuſdem anni MCCCCXXXVI. Hac enim conditione in iis Glaxiatenſis Domus Benedictinis conceſſa, *dummodo impetrentur a Pontifice duo* Cœnobia, *alterum Romæ*, *quod jam præcelebre ſub titulo S. Cæciliæ habuerunt* &c. (b). Illud porro an. MCCCCLXXVII. redditum certe iis fuerat, ut conſtat ex ſepulcrali inſcriptione apud Alverum (c): *Fr. Euſebius de Vercellis Præpoſitus Patri Rdo. Fr. Ambroſio de Viglevano Monaſterii Vis. P..... A. D. MCCCCLXXVII. die III. April.* Anno MDXIX. coacta ibi fuiſſe Humiliatorum Comitia vidimus Vol. I. pag. 145. At deinde an. MDXXVII. cum domus illa Franciotto Cardin. S. Mariæ in Coſmedin commendata eſſet, Clemens VII. literis ſuis VI. Cal. Jul. datis, quas ſuo loco edemus, eamdem Mauræ Magalottæ *Abbatiſſæ Monaſterii Monialium S. Mariæ Campi Martii .... de urbe Ord. S. Benedicti conceſſit*, ac S. Cæciliæ Cœnobium *Monaſterium Monialium dicti Ordinis Humiliatorum* eſſe juſſit. Nunc tamen ſervatis Humiliatorum veſtibus, S. Benedicti legibus Sanctimoniales illæ vivunt. S. Agathæ in Suburra domus ad Humiliatos etiam pertinuit. Hanc Carolus Bartholomæus Piazza an. MCC. Humiliatis conceſſam ait (d). Sed quam longe a vero aberraverit, oſtendit Catalogus an. MDLXX., in quo hæc habemus: *La Prepoſitura di S. Agatha di Roma* &c. *Non vi è Prepoſto*, *avendo ſua Santità dato tal luogo alla Religione dopo la Rifforma*. Enimvero Cl. Oltrocchius refert (e), Pium V. cum ſanctioris inter Humiliatos diſciplinæ initia a S. Carolo in Cremonenſibus Comitiis an.

(a) Ciacon. Vit. Pontif. & Cardin. T. III. in Eugen. IV.
(b) Puccin. Chronic. Glaxiat. pag. 22.
(c) Roma in ogni ſtato T. II. pag. 389.
(d) Gerarchia Cardinal. pag. 834.
(e) Not. ad Vit. S. Car. col. 145.

Google

an. MDLXVII. poſita intellexiſſet, de domo aliqua in ipſa urbe iiſdem concedenda cogitaſſe; quæ ipſa ſcilicet S. Agathæ domus fuiſſe omnino videtur; ac proinde ſub extrema tantum Humiliatorum tempora fuiſſe illos in haſce ædes invectos certiſſimum eſt.

LXXIX. Hæ ſcilicet tota Italia erant Humiliatorum domus. Ad Neapolitanum vero regnum quod attinet, quamvis Puricellius ſchedas quaſdam S. Caroli manu ſcriptas legiſſe ſe narret, quibus ille de Humiliatis ex Neapolitano regno evocandis cogitaſſe videtur, qui ſanctius vivere dicerentur, duoſque ex iiſdem Generalis Humiliatorum Magiſter accerſiſſet, qui jam in Inſubria erant; quamvis etiam in Puricellii ſchedis Mariæ Gratiæ Zambeccariæ Florentinæ Humiliatarum Domus Prioriſſæ literæ exſtent an. MDCXLV. IV. Mart. ad Puricellium datæ, quibus narrat, ſe, cum juvenili ætate eſſet, Humiliatum quemdam vidiſſe e Neapolitano regno advenientem, ac XX. ante annos Bononienſem ſe hominem narrantem audiſſe, Humiliatorum ſocietatem quamdam in ea provincia eſſe, qui ſolitariam vitam ducerent, hæc omnia oſtendunt quidem, hominum in iis regionibus cœtum fuiſſe, qui Humiliatos habitu, ac forte etiam legum ſimilitudine, atque ipſo, ſi placet, nomine referrent. At nunquam fuiſſe illos cum Humiliatis noſtris ſocietate conjunctos, unicumque cum iiſdem corpus non confeciſſe, hinc conſtat, quod in nullis eorumdem monumentis Neapolitani Humiliati umquam indicantur, illiſque extinctis, horum Societas, ut vidimus, adhuc ſtetit. Utrum vero in Siciliam ingreſſi umquam ſint Humiliati, Vol. I. pag. 164. quæſivimus. In Galliam denique aditum illis aperire conatus eſt Alexander IV. literis ad S. Ludovicum Galliarum Regem XIII. Nov. an. MCCLVIII. datis, quas ſuo loco edemus. Sed hocce Pontificis optime in Humiliatos affecti conſilium, quæcumque tandem cauſſa interceſſerit, exitu caruit.

Digitized by Google

Digitized by Google

HUMILIATORUM MONUMENTA
ANNOTATIONIBUS ILLUSTRATA.

Guidonis de Porta Orientali fidejuſſio pro Vicoboldonenſibus Humiliatis.

1176. 4. Febr. Ex Tabul. Præpoſit. S. Juliani Mediol. Diœc.

IN Nomine Domini, Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo ſeptuageſimo ſexto, quarto menſis Februarii, Indictione nona. Dedit Guadiam (1) Guido, qui dicitur de Porta orientali (2) Civitatis Mediolanenſis ex parte Congregationis fratrum Eccleſiæ Sancti Petri, quæ debet ædificari in loco Vicoboldono (3), Domino Juliano Præpoſito Eccleſiæ, & plebis S. Juliani ad partem ipſius Eccleſiæ, eo tenore, quod de cetero dabit ipſe Guido eidem Præpoſito modios viginti unum blavæ medietate ſiliginis & medietate milii, facta computatione terræ & ſediminum, quam ipſi fratres habent in ipſo loco vel habuerint; videlicet ſi ipſi fratres emerint totum ipſum locum, ideſt totam terram ipſius loci, dare debet ei ipſum fictum modiorum viginti unius; & ſi non emerint totam terram ipſius

(1) *Guadia* ſæpe in medii ævi monumentis occurrit, uti etiam *Guademonium*, atque idem eſt ac *fidejuſſio*. V. *Cangii Gloſſar. Med. & Inf. Latinit.*

(2) De nobiliſſimo piiſſimoque hoc Cive plura habes in Prodromis Diſſertationibus, præſertim Diſſert. II. & VI. P. I.

(3) De hoc Mediolanenſis Diœc. pago, deque Humiliatorum domo ibidem exſtructa V. Diſſertat. II. num. XXXII. & Diſſertat. VII. P. I. num. VII.

Digitized by Google

ipſius loci , ipſum fictum dabit ei facta computatione terræ & ſediminum , quam modo habent , vel habituri ſunt aut emet ipſe Guido , eidem Domino Præpoſito ad partem ipſius Plebis tantundem ficti in alia terra ad beneplacitum Domini Uberti Crivelli Mediolanenſis Eccleſiæ Archidiaconi (4) , in cujus præſentia hoc totum factum eſt . Quod ſi ipſe & prædicti fratres non emerint ei tantundem ficti , dabunt eidem Præpoſito libras quinque denariorum tertiolorum (5) pro uno quoque modio dehinc ad feſtivitatem Sancti Martini venturi uſque ad annum unum , quod fecerunt ipſe Guido & prædicti fratres ex ſua liberalitate, omni conventione ceſſante pro reſtauratione decimæ & Primitiæ & oblationum , quas ipſa Eccleſia S. Juliani habebat in ſupraſcripto loco , & ſecundum hoc cognitum facient & dabunt præfatus Guido & jam dicti fratres eidem Domino Præpoſito vel ejus ſucceſſori , ſi emerint terram in aliis locis ipſius Plebis , & de his omnibus adimplendis dedit guadiam prænominatus Guido ipſi Domino Præpoſito ad partem ipſius plebis ; & exinde poxuit fidejuſſorem Joannem de buxnate de ipſa civitate (6), quia ſic inter eos convenit. Actum Mediolani in domo prædicti Domini Archidiaconi in ejus præſentia , & Alberici de So-

(4) Ubertus Cribellus Mediolanenſis , qui deinde S. R. E. Cardinalis , Mediolanenſis Archiepiſcopus , ac denique an. MCLXXXV. Romanus Pontifex juſſus, Urbanus III. appellatus eſt .

(5) Nummi genus , quod in Mediolanenſibus medii ævi chartis ſæpiſſime uſurpatur . De illo hæc habet Galvaneus Flamma in Chronico MS. apud Cl. Julinium (*Memor. T. VI. pag.* 141) : *Quinta moneta dicebatur Terzolus, quia ejus tertia pars erat tantum argentea, & viginti ſolidi valebant unum Florenum.* Notiſſimum porro eſt apud eruditos multo majorem olim fuiſſe , quam nunc , monetæ valorem ; hac vero ætate , ad quam monumentum hocce pertinet , eam fere fuiſſe monetæ illius ad noſtram proportionem , quæ 1. ad 60. oſtendit laudatus Julinius (*Mem. T. VII. pag.* 59. & 276.)

(6) Idem ut videtur, qui an. MCLXXII. Mediolanenſis Conſul fuerat , ut ex charta a Puricellio edita colligimus. (*Monum. Baſil. Ambroſ. num.* 523.)

Sorexina (7). Signa manuum ſupraſcripti Guidonis, qui hunc brevem, ut ſupra fieri rogavit, & ſupraſcripti Joannis, qui pro eo fide juſſit, ut ſupra. Signa manuum Anſelmi de orto viridis de Sancta Tegla (8), Arnoldi de Leanate, Marchiſii Rubei, & aliorum teſtium. Ego Johannes Qualia notarius Sacri Palatii tradidi & ſcripſi.

(7) Nobiliſſima fuit inter Mediolanenſes Soreſiniorum gens. Albericus hic autem inter Metropolitanæ Baſilicæ Ordinarios adnumeratus eſt, ut ex monumanto an. MCLXXXVI. apud Muratorium (*Antiquit. Ital. T. IV. col.* 855.) conſtat.

(8) Celeberrimum eſt apud Mediolanenſes hujus ævi hiſtoricos Anſelmi ab Horto nomen, qui turbulentis iis temporibus maximo patriæ præſidio fuit. Sed voces illæ *viridis de Sancta Tegla*, quid ſignificent, & ad ipſumne Anſelmum pertineant, an hominem alium deſignent prorſus ignoro. Arbitror librarii vitio errorem hic aliquem irrepſiſſe; neque enim ex autographo monumentum hoc hauſimus; ſed ex documento an. MCCCXXII. inſcripto: *Inſtrumentum tranſactionis inter Præpoſitum & Canonicos S. Julsani ex una, & Præpoſitum & fratres domus de Vicoboldono ex altera an. MCCCXXII.* Ac ne hoc ipſum quidem autographum eſt, ſed noſtra fere ætate deſcriptum.

Redemptio decimæ Braidenſi Domui impoſitæ.

1178. 7. Nov. Ex Tabul. Colleg. Braid.

ANno Dominice Incarnationis milleſimo centeſimo ſeptuageſimo octavo, ſeptimo die menſis novembris, Indictione duodecima (1), preſentia illorum hominum, quorum nomina ſubtus leguntur, finem & refutationem atque ceſſionem fecerunt martinus presbiter eccleſie ſancti Johannis que dicitur

quat-

(1) Anno MCLXXVIII. Indictio XI. congruit. Sed innumeris exemplis docemur Indictionem apud Mediolanenſes non Calendis Januariis, ſed tribus ante menſibus, Calendis ſcilicet Septembribus numerari cœpiſſe. Itaque dies VII. Novemb. hujus anni jam Indictione XII. deſignabatur.

quattuor faties (2) ex parte ipſius eccleſie, & Anricus, & Johannes atque Otto veglones (3) eccleſie ſancte marie que dicitur yemalis (4) ex parte veglonie, & pro omnibus veglonibus aliis, & rugorus ac tettavillanus qui dicuntur de ſancto michaele, in manu Guilielmi presbiteri eccleſie ſancti ylarii (5), qui erat miſſus ad recipiendam ſuprafcriptam refutationem domini Algiſi archiepiſcopi (6), & parabola ab eo ita acceperat (7), ſecundum quod ipſe guilielmus presbiter ibi in preſentia Algiſi cimiliarche (8) & infraſcriptorum teſtium dixerat, & ipſe dominus cimiliarcha ad predictum finem veglonum conſenſit, nominative de tota illa decima, quam jam dictus martinus presbiter, & prenominati veglones, ac rugorus & tettavillanus habebant in terra, que eſt

(2) Supereſt adhuc Mediolani hujus nominis Eccleſia, cujus etymon probabiliter ex Jani quadrifrontis effigie duci poſſe arbitratur Cl. Julinius (*Mem. T. II. pag.* 364.), quam in mœnibus prope Comenſem portam repertam olim fuiſſe Flamma teſtatur. Porto non multum ab Eccleſia illa Comenſis porta olim aberat.

(3) Vox corrupta ab Itala voce *vecchioni*: quo nomine decem illi viri totidemque feminæ ſenes deſignantur, quorum eſt præſertim in ſolemni Sacrorum celebratione ſecundum Ambroſianos ritus quæ conſecranda ſunt ad aram deferre.

(4) Antiquum Metropolitanæ Mediolanenſis Eccleſiæ nomen, inde ductum quod per hiemem illa uterentur: per æſtatem vero S. Theclæ æde utebantur, cui propterea *æſtivæ* nomen factum.

(5) Eccleſiam hanc Anſelmus de Badagio Metropolitani templi Ordinarius, ac deinde Romanus Pontifex Alexander II. appellatus, anno MLV., Argellato teſte (*Biblioth. Script. Mediol. T. II. P. II.*); aut ut aliis placet, an. MLVI. (V. *Julin. Memor. T III. pag.* 494.) conſtruendam curavit. Badaginorum familia jus patronatus diu in hanc Eccleſiam exercuit; quæ eorum ædibus proxima erat.

(6) Algiſius de Piroyano Mediolanenſis Archiepiſc. juſſus an. MCLXXVI., an. MCLXXXV. e vivis ereptus.

(7) Frequens in medii ævi chartis loquendi ratio, qua alicujus nomine & auctoritate aliquid fieri oſtenditur.

(8) Algiſius hic in alio hujus anni monumento apud Puricellium (*Monum. Baſil. Ambroſ. num.* 553.) *Archiepiſcopi nepos* dicitur. Cimiliarcha autem Græce idem ſignificat, ac theſauri ſacræque ſuppellectilis cuſtodem, ut explicat Cangius (*Gloſſar. Med. & Inf. Latin.* ad hanc vocem.) Quod dignitatis nomen adhuc in Metropolitana hac Eccleſia ſupereſt.

eſt in braida, que fuit de guertio de badaglio (9), quam fuzo bagutanus, & Johannes bellus de Arcuri, ac petrus de ſologno emerunt a vicimonte cumino, que eſt pertice duodecim, & tabule octo ad partem religioſorum hominum, qui habitare debebant in illa terra (10), de qua decima predictus martinus presbiter habebat tertiam partem, & prædicti veglones, & rugores & tettavillanus duas partes, unde ipſi rugorus & tettavillanus erant exactores; ita ut amodo in antea ullo umquam in tempore non debeant predicti presbiter martinus & Anricus & Johannes, & otto, ſeu aliquis ex veglonibus & rugorus atque tettavillanus nec eorum ſucceſſores agere aut cauſſare per ullumvis ingenium de predicta decima in toto vel in parte, ſed in omni tempore cum ſuis ſucceſſoribus & heredibus taciti & contenti exinde eſſe & permanere debeant; & pro recompenſatione prefate decime profeſſi fuerunt prefati martinus presbiter, & Anricus & Johannes ac otto & rugorus atque tettavillanus ſe accepiſſe a predicto guilielmo presbitero argenti denarios bonos

(9) Habemus hic certiſſimum appellationis etymon, qua Braidenſis domus ſæpe in veteribus monumentis deſignatur: *Brera del Guercio*. Hujus ſcilicet agri, Braidæ nomine olim dicti, ubi nunc noſtrum hocce Braidenſe Collegium, ejuſdemque nominis via, quique olim urbi adjacebat, hujus, inquam, agri dominus Guercius appellabatur. Illum vero Guercium ab Hoſtiolo fuiſſe arbitratus fuerat Cl. Julinius; ſed deinde charta hac edoctus, quam cum eruditiſſimo homine communicavi, animadvertit (*Memor. T. IX. pag. 66.*) Guercium hunc ad nobiliſſimam antiquiſſimamque Badagiorum familiam, quæ vulgo *da Baggio* dicitur, pertinuiſſe. Novum itaque ex noſtra hac charta præclariſſimæ hujus gentis, ex qua & S. Anſelmus Lucenſis Epiſcopus, & Alexander II. P. M. prodierunt, decus colligimus; quod ſcilicet totum hunc Braidenſem agrum olim poſſederit. Hinc etiam ingenioſe colligit Julinius (*loco cit.*) portam urbis illam, quæ Braidenſibus ædibus proxima eſt, & a proxima S. Marci æde nomen nunc ducit, quæque olim *puſterla Algiſii*, vel *puſterla Braidæ Guercii* dicebatur, ab Algiſio de Badagio extructum fuiſſe, quod ab eorum domo, ut diximus, non multum diſtaret.

(10) Ex his potiſſimum verbis oſtendimus Vol. I. Diſſert. II. Braidenſem Humiliatorum domum XII. tantum ſæculo extructam fuiſſe. V. quæ ibidem fuſe in hanc rem diſſeruimus.

mediolanenſes, libras quinque ſcilicet (11), & prefatus martinus presbiter tertiam partem ipſius pretii, & ceteri omnes duas partes reliquas, quia ſic inter eos convenit. Actum in domo ſuprafcripti cimiliarche.

Signum manuum ſupraſcriptorum anrici & Johannis & ottonis veglonum, & rugori atque tettavillani qui hanc cartam finis ut ſupra fieri rogaverunt.

Signum manuum Beltrammi carnegraſſe, & amizonis nigri, & Johannis ferrarii qui dicitur de cagnis teſtium.

Ibi ſtatim incontinenti in preſentia ipſorum teſtium inveſtivit ſupraſcriptus Guilielmus presbiter, atque ceſſit ex parte prefati domini Algiſii archiepiſcopi predicto ſuzo bagutano ad partem illorum hominum & feminarum, qui & que ſunt humiliati per deum ad domum illam, que edificata eſt ſuper predictam terram, & qui pro tempore fuerint, de iſta decima, ita ut de cetero habeant ipſam decimam, & faciant quod voluerint.

† Ego Guilielmus ſancti ylarii ſacerdos ut ſupra legitur miſſus domini Archiepiſcopi ſubſcripſi.

† Ego predictus martinus presbiter a me facta ſubſcripſi.

† Ego Algiſius cymiliarcha ſubſcripſi.

† Ego Indutiatus qui dicor de Marliano Notarius ſacri palatii tradidi & ſcripſi.

Urbani

(11) Denarii argentei cudebantur olim Mediolani, quorum CCXL. argenti libram conflabant. Itaque quinque libræ MCC. denariis conſtabant. V. Julin. (*Memor. T. I. pag. 64.*)

Urbani III. literæ ad Humiliatos Vicoboldonenſes.

1186. 29. Apr. apud Cl. Don Carolum March. Trivultium Mediolan. Patric.

URbanus Epiſcopus Seruus Servorum Dei dilectis Filiis Huberto Præpoſito Eccleſiæ Beati Petri de Vico Bolbonis (1) ejuſdem fratribus tam præſentibus, quàm futuris Regulari vita profeſſis. Religioſam vitam degentibus Apoſtolicum convenit adeſſe præſidium, ne cuiuslibet temeritatis incurſus aut eos a propoſito revocet, aut robur, quod abſit, Sacræ Religionis infringat. Ea propter dilecti in Domino filii veſtris iuſtis poſtulationibus clementer annuimus, & præfatam Eccleſiam, in qua divino mancipati eſtis obſequio ad exemplar felicis recordationis Alexandri Papæ prædeceſſoris noſtri (2) ſub beati Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis Scripti privilegio communimus; Statuentes ut quaſcumque poſſeſſiones, quæcumque bona eadem Eccleſia in præſentiarum juſte & canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſeu aliis iuſtis modis præſtante Domino poterit adipiſci, firma vobis, veſtriſque Succeſſoribus, & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis. Locum ipſum, in quo præfata Eccleſia conſtructa eſt cum omnibus pertinentiis ſuis, Terras, quas ad opus veſtrum, & eiuſdem Eccleſiæ ſecundum veſtram inſtitutionem infra terminos a vobis præfixos rationabiliter emiſtis, & eas pacifice poſſidetis, vobis & eidem Eccleſiæ nichilominus confirmamus. Sane laborum veſtrorum, quos propriis manibus, aut ſumptibus colitis, ſive de nutrimentis animalium veſtro-

(1) Legendum *Vicoboldoni*.

(2) De Alexandri III. literis, quæ hic innuuntur, diximus Differt. II. n. XXXII.

Digitized by Google

veſtrorum nullus omnino Laicus a vobis decimas preſumat exigere, aut vos exinde perturbare: Quod ſi auſu temerario preſumpſerit, & tertio commonitus non reſipuerit, excommunicationis ultione plectatur. Sepulturam quoque ipſius loci liberam eſſe concedimus, ut eorum deuotioni, & extremæ voluntati, qui ſe illic ſepeliri deliberaverint, niſi forte excommunicati, vel interdicti ſint, nullus obſiſtat, ſalva tamen iuſtitia illarum Eccleſiarum, a quibus mortuorum Corpora aſſumuntur (3). Præterea liceat vobis Clericos, vel Laicos liberos & abſolutos e ſæculo fugientes ad converſionem recipere, & in veſtra Eccleſia abſque contradictione aliqua retinere. Nulli quoque fratrum veſtrorum poſt factam in loco veſtro profeſſionem fas ſit de eodem loco ſine licentia Præpoſiti ſui niſi obtentu artioris religionis diſcedere. Diſcedentem vero abſque communium Litterarum veſtrarum cautione nullus audeat retinere. Obeunte vero te nunc eiuſdem loci Præpoſito, vel tuorum quolibet Succeſſorum, nullus ibi qualibet ſubreptionis aſtutia, ſeu violentia preponatur, niſi quem fratres communi conſenſu, vel fratrum pars conſilii ſanioris ſecundum Deum, & beati Benedicti regulam providerint eligendum. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam Eccleſiam temere perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut quibuslibet vexationibus fatigare, ſed omnia integra, & illibata ſerventur eorum pro quorum gubernatione ac ſuſtentatione conceſſa ſunt uſibus omnimodis profutura, ſalva Sedis apoſtolicæ auctoritate, & Diæceſani Epiſcopi canonica iuſtitia. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica, ſæculariſve perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens contra eam temere venire temptaverit, ſecundo, tertiove commonita, niſi reatum ſuum digna ſatisfactione correxerit, poteſtatis, honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe divino iudicio exi-

(3) Vide infra annotat. ad Monum. an. MCCXXX. 10. Febr. annot. 12.

exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo corpore, ac ſanguine Dei, & Domini Redemptoris noſtri Jeſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubiaceat. Cunctis autem eidem loco ſua jura ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, Amen, Amen.

In Circulo : Ad te Domine levavi animam meam. *In monogramate :* Bene valete.

Ego Urbanus Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

✠ Ego Henricus Albanenſis Epiſcopus.

✠ Ego Paulus Preneſtinus Epiſcopus (4).

✠ Ego Johannes Præsbiter Cardinalis tit. Sancti marci.

✠ Ego Pandulfus Præsb. Cardin. tit. XII. Apoſtolorum.

✠ Ego Albinus Præsb. Cardin. tit. Sanctæ Crucis in Hieruſalem.

✠ Ego Melior. Præsb. Cardin. Sanctorum Joannis & Pauli tit. Pamachii.

✠ Ego Adelardus tit. Sancti Marcelli Presb. Cardin.

✠ Ego Gratianus Sanctorum Coſmæ & Damiani Diaconus Card.

✠ Ego Bobo Sancti Angeli Diac. Card.

✠ Ego Octavianus Sanctorum Sergii & Bachi Diac. Card.

✠ Ego Soffredus Sanctæ Mariæ in via lata Diac. Card.

✠ Ego Rollandus Sanctæ Mariæ in Porticu Diac. Card.

✠ Ego Radulfus Sancti Georgii ad velum aureum Diac. Card.

Dat. Veronæ per manus Alberti S. R. E. Presbyteri Cardinalis & Cancellarii III. Kal. Maij Indictione quarta Incarnationis Dominicæ anno MCLXXXVI. Pontificatus vero Domni Urbani Papæ III. Anno primo.

Charta

(4) Hic deinde an. MCLXXXVIII. Romanus Pontifex renunciatus, Clemens III. appellatus eſt.

Digitized by Google

Charta emptionis Humiliatorum Braidenſium.

1198. 3. Febr. Ex Tabul. Coll. Braid.

IN Nomine Domini. Anno a nativitate domini noſtri Jeſu Chriſti milleſimo centeſimo nonageſimo octavo tertio die menſis februarii Indictione prima. Venditionem ad libellum ad ſolitum fictum faciendum fecerunt Romanus, qui dicitur de niguarda, & Arnoldus frater ejus ambo cives mediolanenſes, qui profeſſi ſunt lege vivere longobardorum (1), In ſuzonem (2) prelatum congregationis fratrum de braida quondam guercii de badagio recipientem ad partem & utilitatem predicte congregationis nominative de petia una terre jacente in prefata braida: coheret ei a mane marchiſii de niguarda, a meridie acceſſium (3), a ſero & monte ipſius congregationis; & eſt pertica una; & ſi plus inveniretur intra ipſas coherentias, in hac permaneat venditione eo tenore ut amodo in antea ipſe ſuzo & ejus ſucceſſor ad partem ipſius congregationis habere & tenere debeat ipſam terram, & facere exinde cum ſuperiore & inferiore, ſeu cum fine & acceſſione ſua .... libellarii nomine quidquid voluerit ſine contradictione ipſorum Romani & arnoldi fratrum & eorum heredum, ſolvendo ſolitum fictum omni anno, & promiſerunt & guadiam dede-

(1) Diu hic mos in Italia invaluit, ut alias alii leges ſequerentur, prout cuique liberet. Sed Romanam præ ceteris & Galiicam & Langobardorum leges plerique ſequebantur. Has poſtremas omnium primus Rotharis Langobardorum rex digeſſerat, alii ejuſdem gentis Reges emendarant, Carolus M. ejuſque ſucceſſores auxerant. Cum autem ex lege ſua judicandus unuſquiſque eſſet, conſueverant iis chartis, quarum aliquis eſſe poſſet in judiciis uſus, qua lege viverent, indicare. Itaque Romanus & Arnoldus de Niguarda Langobardorum legem ſequi ſe profitentur. V. hac de re Murator. *Antiquit. Ital. T. II. pag.* 235. &c.

(2) Idem probabiliter ac Suzo ille Bagutanus, quem in charta an. MCLXXVIII. commemoratum vidimus.

(3) Locus ſcilicet, per quem acceſſus ſeu aditus patet. Miror hanc vocem in Cangii Gloſſario deſiderari.

dederunt & omnia ſua bona pignori obligaverunt , ita ut quilibet eorum in ſolidum conveniri poſſit , prefati Romanus & arnoldus una cum eorum heredibus eidem Suzoni & ſuis ſucceſſoribus, & cui dederit, ita quod defendent & guarentabunt ipſam terram ab omni homine omni tempore , ut venditores emptori, uſu & lege , & ſpetialiter ab omni homine omni tempore , cui ab eis foret obligata. Inſuper inveſtiverunt, & in ſuum poſuerunt locum prediƈti Romanus & arnoldus ipſum Suzonem ad partem diƈte congregationis cedendo ei omne jus & aƈtiones , & receptiones eis competentes in prefata terra , ſeu contra aliquem pro ipſa terra, ita ut per omnia in eorum locum ſit ad partem ipſius congregationis. Exinde fuerunt confeſſi prediƈti fratres recepiſſe a prefato Suzone ex parte ſepediƈte congregationis argenti denarios bonos nove monete (4) libras tres pro pretio prediƈte terre , & renuntiavere exceptioni non numerate dateque pecunie , quia ſic inter eos convenit. Aƈtum in prefata civitate.

Signum manuum prediƈtorum Romani & Arnoldi, qui hanc chartam, ut ſupra, fieri rogaverunt.

Signum manuum bonoldi Stevanoni de loco uboldo, & vincentii bronze prediƈte civitatis rogatorum teſtium.

Ego Gulielmus de vultu diƈtus ſacri palatii notarius tradidi & ſcripſi.

Inno-

(4) Tertiolorum ſcilicet, de quibus egimus pag. 118. hi enim monetæ novæ nomine appellabantur. Ita in charta an. MCLXII. apud Cl. Julinium (*Mem. T. VI. pag.* 225.) *Argentum denariorum bonorum Mediolanenſium Nove Monete, videlicet de Terciolis.*

Innocentii III. literæ ad Miniſtros tertii Ordinis Humiliatorum.

Ex Biblioth. Braid. 1201. 7. Jun.

INnocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis G. de porta origentali (1), C. Modecień. A. Cumań. N. Papień. G. Brixień. I. Bergameń. I. Placeń. I. Lauden. R. Cremoneń. aliiſque miniſtris ejuſdem ordinis, eorumque fratribus & ſororibus ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Incumbit nobis ex officii debito paſtoralis & plantare ſacram religionem, & fovere plantatam, & quantum in nobis eſt univerſos & ſingulos in pio propoſito confirmare, ne ſi favore fuerint Apoſtolico deſtituti non proficiant, ſed deficiant potius, & vel ad vomitum redeant, vel in bono cepto tepeſcant. Unde cum veſtrum nobis fuiſſet propoſitum preſentatum, illud coram nobis & fratribus noſtris perlegi fecimus diligenter, & correctis quibuſdam illud in favorem veſtrum curavimus approbare, quod ad majorem cautelam de verbo ad verbum preſenti pagine duximus inſerendum. Propoſuiſtis humilitatem cordis, & manſuetudinem in moribus adjuvante domino cuſtodire; unde dominus in Evangelio: diſcite a me, quia mitis ſum & humilis corde, & invenietis requiem animabus veſtris: Obedientiam quoque prelatis ecclefie ſervare: unde Apoſtolus: obedite prepoſitis veſtris & ſubjacete eis; ipſi enim pervigilant quaſi rationem reddituri pro animabus veſtris. Non eſt enim vera humilitas, quam comes obe-

(1) Guido de porta Orientali hic deſignatur, de quo egimus Vol. I. Differt. II. & VI. Aliis autem literis aliarum domorum Miniſtri indicantur. Videmus autem jam ab an. MCCI. tertium Humiliatorum ordinem longe lateque diffuſum fuiſſe.

obedientia deſerit. Paciencia quoque in adverſis valde neceſſaria eſt equanimiter tolerando mala ab aliis ſibi illata: unde dominus in evangelio: dictum eſt antiquis, oculum pro oculo, dentem pro dente: ego autem dico vobis non reſiſtere malo, ſed ſi quis percuſſit te in dextram maxille prebe ei & ſiniſtram; & ſi quis angariaverit te mille paſſus vade cum eo & alia duo; & ſi quis voluerit tecum in judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei palleum, & item Apoſtolus: non vos defendentes cariſſimi, ſed date locum ire; ſcriptum eſt enim: mihi vindictam, & ego retribuam, dicit dominus: idem quoque dixit: jam omnino delictum eſt in vobis, quia judicia habetis inter vos: quare non magis injuriam accepiſtis: quare non magis fraudem patimini; & item dominus in evangelio: in patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras: item dimittite, dimittetur vobis: Adjungendus etiam fervor caritatis, que continetur in duobus preceptis, in dilectione ſcilicet Dei & proximi, ſicut ſcriptum eſt. Diliges Dominum Deum tuum eſtoto corde tuo, & eſtota anima tua, & eſtota mente tua, & ex omnibus viribus tuis, & proximum tuum ſicut te ipſum. Ad inimicos etiam oſtendenda caritas, dicente domino: benefacite his qui vos oderunt, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, ut ſitis filii patris veſtri, qui in celis eſt, qui ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos: & Apoſtolus: ſi eſurierit inimicus tuus ciba illum, & ſi ſitierit potum da illi. Inſuper ante omnia fratres nolite jurare neque per celum, neque per terram, neque per aliud quodcumque juramentum (2). Sit autem

(2) Inutilis forte videri poſſet tota hæc Innocentii de jurejurando diſſertatio, quam etiam in duabus ſequentibus ejuſdem literis ad verbum repetitam videbimus. Sed hoc ſcilicet docendi erant Humiliati, quibuſnam de cauſſis jurare fas eſſet. Inter cetera enim, quæ illis objecta fuerant, hoc erat, ut ait Joannes Braidenſis in Chronico, *quia fratres primi, ſecundi, & tertii membri communiter timebant, ſeu nolebant jurare in cauſa.*

ſermo veſter: eſt, eſt, non, non, ut non in judicium incidatis, ſicut ait Beatus Jacobus Apoſtolus. Ad preſtandum igitur juramentum non vos indiſcretus vel ſpontaneus voluntatis affectus inducat; ſed ſi quando fuerit faciendum ingens & urgens neceſſitatis articulus vos compellat. Indiſcretam enim & ſpontaneam jurationem tam Chriſtus in Evangelio, quam Jacobus prohibet in epiſtola dicens: dictum eſt antiquis non perjurabis; reddes autem domino juramenta tua; ego autem dico vobis non jurare omnino neque per celum, quia thronus Dei eſt, neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus, neque per Jeroſolimam, quia civitas eſt magni regis, neque per caput tuum, quia non potes facere unum capillum album vel nigrum. Item: ante omnia fratres mei nolite jurare neque per celum, neque per terram, neque per aliud quodcumque juramentum. Cum dicit, nolite jurare, prohibet jurationem ſpontaneam, quia videlicet non eſt voluntate, ſed neceſſitate jurandum. Cum addit, neque per celum, neque per terram, jurationem prohibet indiſcretam, quia videlicet non eſt jurandum per creaturam, ſed magis per creatorem. Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt; non, non; ideſt quod affirmando vel negando profertis ex ore, geratis in corde. Non enim ad ſimplicem affirmationem vel negationem id pertinet, ſed potius ad veracem, cum Chriſtus ſecundum Joannem frequenter dicat in Evangelio: amen amen dico vobis. Quod autem his abundantius eſt, a malo eſt, non tam culpe quam pene, nec tam juramentum preſtantis quam exigentis; quod utique de quadam incredulitatis infirmitate procedit quod ſemper ſpectat ad penam etſi non ſemper ad culpam. Quod autem exigente neceſſitatis articulo licite poſſit jurari docet apoſtolus dicens: homines per majorem ſui jurant & omnis controverſie ipſorum finis ad confirmationem eſt juramentum. Angelus quoque, quem Joannes vidit in apocalipſi ſtantem ſupra mare & ſupra terram, levavit manum ſuam ad celum & juravit per viventem in ſecula ſecu-

ſeculorum. Jeremias etiam prophetans de iis, qui tempore gratie futuri erant teſtatur: & jurabunt, vivit Dominus, in veritate & in judicio & juſtitia & benedicent eum gentes, ipſumque laudabunt. Nam & Paulus legitur frequenter juraſſe. Teſtis, inquit eſt mihi Deus & per veſtram gloriam, fratres, quam habeo in Chriſto Jeſu. Poſtremo ſicut Dominus dicit. Omnia quecumque vultis, ut faciant vobis homines vos facite illis ſimiliter: Contendite intrare per anguſtam portam; quia arcta via eſt, & anguſta porta que ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inveniunt eam; lata contra & ſpacioſa via, que ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam: agite itaque penitentiam, & nolite peccare; cum omnibus hominibus pacem habete; uſuras & omnia male ablata reddite; non enim remittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum; & de injuriis aliis factis ſatisfacite. Unde Dominus in Evangelio: ſi offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid adverſus te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum. Decimas quoque nolite poſſidere, quoniam eas laicis poſſidere nullatenus licet: unde Gregorius ſeptimus: Decimas quas in uſum pietatis conceſſas eſſe Canonica auctoritas demonſtrarat, a laicis poſſideri apoſtolica auctoritate prohibemus: ſive enim ab epiſcopis, vel regibus, vel quibuslibet perſonis acceperint, niſi Eccleſie reddiderint, ſciant ſe ſacrilegii crimen committere & eterne damnationis periculum incurrere. Decimas igitur & primicias Clericis, ad quos pertinent, diſtribuendas, canonice ſecundum diſpoſitionem dioceſani Epiſcopi perſolvetis. Nam quod decimas oporteat dare Dominus oſtendit in Evangelio: Ve vobis Scribe & Fariſei hypocrite, qui decimatis mentam, & anetum, & omne olus, & relinquitis que graviora ſunt legis, judicium, & miſericordiam, & fidem: hoc enim oportuit facere, & illa non omittere. De his autem fructibus & proventibus, qui remanent apud vos elee-

moſynas debetis facere ; ac totum quod a veſtris juſtis ac neceſſariis ſumptibus ſuperabundavit pauperibus erogate ; ita ſcilicet, ut apoſtolus dicit, non ut aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio. Unde etiam Dominus in Evangelio : verumtamen, quod ſupereſt, date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Item : nolite teſaurizare vobis teſauros in terra, ubi erugo & tinea demolitur, & fures effodiunt & furantur : teſaurizate autem vobis teſauros in celis, ubi neque erugo, neque tinea demolitur & ubi fures non effodiunt nec furantur. Nolite autem, fratres, diligere mundum, neque ea que ſunt in mundo, quia ſi quis diligit mundum non eſt caritas patris in eo, quoniam omne quod in mundo eſt concupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorum eſt & ſuperbia vite ; quod non eſt ex patre ſed ex mundo eſt ; & mundus tranſibit, & concupiſcentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei manet in eternum, ſicut teſtatur Joannes Apoſtolus. Hoc idem teſtatur Jacobus Apoſtolus dicens : Adulteri, neſcitis, quod amicitia hujus mundi, inimica, eſt Deo? Quicumque ergo voluerit eſſe amicus hujus ſeculi, inimicus Dei couſtituitur. Iis autem qui matrimonio juncti ſunt precepit Dominus ſuam uxorem non dimittere excepta cauſâ fornicationis; ſed ſicut Apoſtolus dicit : Uxori vir debitum reddat, ſimiliter uxor viro, niſi forte de conſenſu abſtinuerint. Unuſquiſque vero niſi infirmitate vel debilitate, vel labore impeditus fuerit, quarta & ſexta feria jejunet, exceptis diebus Pentecoſtes & Natalis Domini uſque ad epiphaniam, & aliis ſolemnibus diebus. In illis vero diebus, in quibus non jejunat, prandio & cena ſit contentus ; & cibus & potus ſit parcus & temperatus, unde Dominus in evangelio : Attendite ne graventur corda veſtra in crapula & ebrietate, & in curis hujus vite. Quando venitis ad comedendum, antequam comedatis dicite Orationem Dominicam, & poſt comeſtionem ſimiliter. Septem autem horas Canonicas obſervare debetis, ſcilicet Matutinum, primam, tertiam, ſextam, nonam,

nam, veſperas ut completorium, ut ſecundum profetam ſepties in die laudem dicatis Domino. Singulis vero horis orationem Dominicam ſepties dicetis propter ſeptem dona S. Spiritus: ſymbolum vero, ideſt Credo in Deum, dicetis ad primam & completorium (3). Veſtimenta vero nec nimium nitida, nec plurimum debent eſſe abjecta, ſed talia in quibus nihil irreligioſum poſſit notari, quia nec affectate ſordes, nec exquiſite munditie conveniunt chriſtiano. Sciatis autem, quod veſtri moris exiſtit, ſi quis de veſtra ſocietate rebus temporalibus indiguerit, aut forte infirmitate detentus fuerit, tam in rebus temporalibus quam in cuſtodia neceſſaria ei ſubvenire. Si vero aliquis veſtrorum mortuus fuerit, fratribus nuncietur; & unuſquiſque ad ejus exequias veniat, & duodecies dominicam orationem, & miſerere mei Deus pro anima ejus dicere debeat, quatenus in ordine & propoſito permanere, & perſeverare intenditis & diſponitis Domino adjuvante. Ut autem propoſitum veſtrum orationibus fratrum fulciatur, unuſquiſque veſtrum per ſingulos dies pater noſter dicere debet ter pro vivis, & ter pro defunctis hujus veſtre fraternitatis, ſemel autem pro pace Eccleſie & totius populi chriſtiani. Veſtri quoque de cetero moris erit, ſingulis diebus domi-

(3) Illud hoc loco animadvertendum, Orationem quidem Dominicam, ac Symbolum Apoſtolorum tertii Ordinis Humiliatis præſcribi; ſed nullam Angelicæ Salutationis mentionem fieri; quod etiam de Canonicis Clauſtralium Humiliatorum horis dicendum eſt, quarum initio numquam illa indicitur. Enimvero vix circa ſæculum XVI. cœpiſſe illam vulgo in Canonicis horis uſurpari obſervat Mabillonius (*Præfat. in Sæc V. Actor. SS. Ord. S. Bened. num. CXIX. &c.*) quamvis apud Monachos nonnullos mos hic jamdiu receptus eſſet, ut oſtendit Cl. P. Trombelli Differt. de Deip. T. V. pag. 196. Privatum vero ejuſdem uſum, quod ad primam Salutationis partem pertinet, antiquiſſimum eſſe, nemo dubitat, cum pleraque ſint Angeli ipſius Mariam alloquentis verba. Alteram vero partem *Sancta Maria &c.* nonniſi poſt ſæculi XVI. initia additam fuiſſe, Mabillonius idem oſtendit. Similes tamen preces antiquitus adhibitas fuiſſe evincit memoratus Trombelli ib. pag. 249.

minicis ad audiendum Dei verbum in loco idoneo convenire, ubi aliquis vel aliqui fratrum probate fidei & experte religionis, qui potentes ſint in opere ac ſermone, licentia diocefani epiſcopi verbum exhortationis proponent hiis qui convenerint ad audiendum verbum Dei, monentes & inducentes eos ad mores honeſtos & opera pietatis, ita quod de articulis fidei & ſacramentis eccleſie non loquantur. Prohibemus autem ne quis epiſcopus contra preſcriptam formam impediat hujuſmodi fratres verbum exhortationis proponere, cum ſecundum apoſtolum non ſit ſpiritus extinguendus. Vos ergo, dilecti in domino filii, vivendi formam, quam nos diligenter examinare, prudenter corrigere, ac ſalubriter approbare curavimus de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta ſervetis, ut ab eo qui meritorum eſt retributor & cordium perſcrutator mercedem mereamini recipere ſempiternam. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre approbationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit, indignatlonem omnipotentis dei, & beatorum petri & pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Lateran. VII. Idus Junii, Pontificatus noſtri anno quarto.

Ego Ardricus Lamedaneus imperialis notarius autenticum hujus exempli bolle Domini Innocentii Pape tertii munitum, vidi & legi, & ſic in eo continebatur, ut & in hoc legitur exemplo preter literam pluſminuſve, & in hoc exemplo ſubſcripſi.

Ego Bertramus notarius ſacri palacii autenticum hujus exempli bolle Domini Innocentii pape tertii munitum vidi, & legi, & ſic in eo continebatur ut & in hoc legitur exemplo preter literam pluſminuſve, & in hoc exemplo ſubſcripſi.

Ego Montenarius Joffredus imperialis notarius autenticum hujus exempli bolle Domini Innocentii pape tertii munitum vidi, & legi, & ſic in eo continebatur ut & in hoc legitur exemplo preter literam pluſminuſve, & in hoc exemplo ſubſcripſi.

Privi-

Privilegium qualiter ordo humiliatorum licite poteſt habere proprium in communi, & de confirmatione regule, & de juramento non preſtando directo prelatis ordinis cum certis gratiis.

Ex Biblioth. Braid. 1201. 12. Jun.

INnocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis de Braida, Domo nova Mediolanen. (1), Modoecien., Marlanen. (2), de vico Zerbeten. (3). Domo nova Papien., Bergamen., & Brixien. aliiſque prelatis ejuſdem ordinis & eorum fratribus & ſororibus ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Diligentiam pii patris & paſtoris veri ſollicitudinem in Evangelio Dominus nobis ipſe commendat, ad primum parabolam de filio prodigo, & a patre poſt reditum tam anulo, quam ſtola prima donato, ad ſecundum de centeſima ove perdita & reducta & dragma reperta, tam ad noſtram quam omnium fidelium inſtructionem inducens. Unde tenetur quilibet prelatorum, & preſertim apoſtolice ſedis antiſtes, cui principaliter ſunt oves Chriſti commiſſe non ſolum catholicos, qui in ecclesiaſtica unitate conſiſtunt, ſed ab aliquibus in quibuſdam creduntur non plene ſequi ſemitam veritatis, correctis hiis in quibus exorbitare videntur, in pio propoſito confovere, ſed errantes etiam revocare, quia Dominus non juſtos ſed peccatores ad penitentiam ſe aſſerit evocaſſe. Debet enim ea que ſcandalum in

(1) Hæc alio nomine Domus S. Joannis Evangeliſtæ appellabatur, ubi nunc Nobilium Collegium.

(2) Marlianum Mediolanenſis ditionis oppidum indicatur, ubi Humiliatorum non unicam domum fuiſſe vidimus Vol. I. pag. 387.

(3) De Novocomenſi domo, quæ de Vico dicebatur ſermo fuit hoc ipſo Vol. pag. 13. Illud autem *Zerbeten.* an domum aliam ſignificet, an ſit alia ejuſdem domus appellatio, ignoro.

in Eccleſia pariunt, apoſtolice correctionis moderamine reſecare, & quod ſuperſtitioſum viſum fuerat, eccleſiaſtice diſtrictionis lima polire, ut reſecatis ſuperfluis prodeant in lucem obſcura, & certa fiant que dubia videbantur. Inde eſt, quod cum ad ſopiendum vel ſepeliendum potius ſcandalum, quod contra vos fuerat ſuſcitatum non paucis credentibus, vos conſtitutiones Eccleſiaſticas non ſervare, ad noſtram preſentiam certos nuntios miſiſſetis, mandatis vos apoſtolicis exponentes, nos propoſita veſtra de conſilio venerabilis fratris noſtris (*l. noſtri*) Vercellenſis Epiſcopi, & dilecti filii Locedienſis, & bone memorie de Cerreto Abbatum (4) mandavimus in unum regulare propoſitum conformari. Cumque ipſi preſentatam ſibi a vobis vite veſtre formulam & regulam, quam proponitis profiteri, examinaſſent diligentius, & in aliquibus correxiſſent, nos eam tandem per dilectos filios titulo S. Marcelli presbiterum, & G. SS. Coſmæ & Damiani Diaconum Cardinalem, & fratrem Rainerium (5) examinari fecimus, & tandem correximus per nos ipſos, & correctam curavimus approbare, cujus exemplar ad majorem cautelam apud ſedem apoſtolicam reſervamus. Eapropter dilecti in Domino filii veſtris precibus annuentes, vos & loca veſtra ſub beati petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & preſentis ſcripti patrocinio communimus. In primis ſiquidem ſtatuentes, ut in locis veſtris, in quibus ad obſequium Dei communiter vivitis, inſtitutio regularis ſecundum approbationem apoſtolice ſedis inviolabiliter obſervetur. Preterea quaſcumque poſſeſſiones, quecumque bona domus veſtre impreſentiarum rationabiliter poſſident, vel in futurum juſtis modis preſtante domino poterunt adipiſci, firma vobis & illibata permaneant. Sane de prediis & aliis poſſeſſionibus quas habetis vel eſtis impoſterum habituri, Eccleſiis, ad quas pertinent, decimas per-

(4) Vide quæ ad ſequentes Innocentii litteras adnotabimus.

(5) Hoc etiam loco eaſdem annotationes conſule.

perſolvetis. De artificiis autem, que propriis manibus exercetis, ortorum fructibus, & veſtrorum animalium nutrimentis, nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere preſumat, ut ex iis largiores oblationes Eccleſiis, & uberiores eleemoſynas indigentibus impendatis. Ad preſtandum vero juramentum non vos indiſcretus vel ſpontaneus voluntatis affectus inducat; ſed ſi quando fuerit faciendum ingens & urgens neceſſitatis articulus vos compellat. Indiſcretam enim & ſpontaneam jurationem tam Chriſtus in Evangelio, quam Jacobus prohibet in epiſtola, dicens: Dictum eſt antiquis: non perjurabis; reddes autem Domino juramenta tua: ego autem dico vobis non jurare omnino, neque per celum, quia thronus Dei eſt, neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus, neque per Jeroſolymam, quia civitas eſt magni regis, neque per caput tuum, quia non potes facere unum capillum album vel nigrum. Item: ante omnia, fratres mei, nolite jurare neque per celum, neque per terram, neque per aliud quodcumque juramentum. Cum dicit, nolite jurare, proibet jurationem ſpontaneam, quia videlicet non eſt voluntate, ſed neceſſitate jurandum: cum addit, neque per celum, neque per terram, jurationem prohibet indiſcretam, quia videlicet non eſt jurandum per creaturam, ſed magis per creatorem. Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt, non, non; ideſt quod affirmando vel negando profertis ex ore, geratis in corde. Non enim ad ſimplicem affirmationem vel negationem id pertinet, ſed potius ad veracem; cum Chriſtus ſecundum Joannem frequenter dicat in Evangelio: amen amen dico vobis. Quod autem hiis abundantius eſt, a malo eſt, non tam culpe quam pene, nec tam juramentum preſtantis quam exigentis, quod utique de quadam incredulitatis infirmitate procedit, quod ſemper ſpectat ad penam, etſi non ſemper ad culpam. Quod autem exigente neceſſitatis articulo licite poſſit jurari docet apoſtolus dicens: homines per majorem ſui jurant, & omnis controverſie ipſorum finis ad confir-

mationem eſt juramentum. Angelus quoque, quem Joannes vidit in Apocalipſi ſtantem ſupra mare & ſupra terram, levavit manum ſuam ad celum, & juravit per viventem in ſecula ſeculorum. Jeremias etiam prophetans de iis, qui tempore gratie futuri erant, teſtatur: & jurabunt, vivit Dominus, in veritate & in judicio & juſtitia, & benedicent eum gentes, ipſumque laudabunt. Nam & paulus legitur frequenter juraſſe: teſtis, inquit, eſt mihi Deus; &, per veſtram gloriam, fratres, quam habeo in Chriſto Jeſu. Vos ergo, dilecti in Domino filii, vivendi formam, quam nos diligenter examinare, prudenter corrigere, ac ſalubriter approbare curavimus, de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta ſervetis, ut ab eo, qui meritorum eſt retributor, & cordium perſcrutator, mercedem mereamini recipere ſempiternam. Nos autem paci & tranquillitati veſtre paterna ſollicitudine providere volentes, auctoritate apoſtolica prohibemus, ut infra clauſuras domorum veſtrarum nullus rapinam, ſeu furtum facere, ignem apponere, ſanguinem fundere, hominem temere capere vel interficere, ſeu violentiam audeat exercere. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam noſtre protectionis & approbationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum petri & pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Lateran. II. Idus Junii Pontificatus noſtri anno quarto.

Inno-

Innocentii III. literæ ad Præpoſitos primi Ordinis.

Ex Codice Puricell. 1201. 16. Jun.

INnocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Jacobo de Rondenario, Lafranco de Vicoboldono, Tancredo de Mealono (*ita*) (1) & Lafranco de Laude, aliiſque præpoſitis ejuſdem ordinis, eorumque fratribus tam præſentibus quam futuris, regularem vitam profeſſis in perpetuum. Non omni ſpiritui credere, ſed probare ſi ex Deo ſunt ſpiritus, Apoſtolica nos docet auctoritas, cum Angelus Satanæ in Angelum lucis ſe ſæpius transfiguret, & multi veniant ad nos in veſtimentis ovium, qui intrinſecus ſunt lupi rapaces, ſecundum Evangelicam veritatem. Unde tanto eſt conſultius, & maturius procedendum, cum agnos ſeparamus ab hædis, immo cum oves, quæ ſine paſtore videbantur errare, reducimus ad ovile, vel verius de ovili Chriſti eſſe teſtamur, quanto frequentius ſpecie recti decipimur, & vitium ſæpe falſo veritatis pallio fibulatur. Debet igitur uſque adeo ſubtiliter penſare ſingula diſcretio judicantis & quantum judicium permittit humanum, res etiam perſcrutari latentes, ne vel juſtos damnet, vel nocentes abſolvat, neve dicat bonum malum, vel malum bonum, ponens tenebras lucem, aut lucem tenebras, medentium tenens formam, qui prudenter manus moderantur officium, ne dum pars corrupta vel cauterio uritur, vel aliter amputatur, cum ea trahatur vel lædatur etiam pars ſincera. Quapropter cum olim dilectos filios Jacobum de Rondenario, & Lafrancum de Laude præpoſitos ad noſtram præſentiam miſiſſetis, mandatis vos Apoſtolicis exponentes, parati correctionem & approbationem noſtram devote recipere, receptamque in-

(1) Legendum *de Vigalono*, de qua Papienſi domo ſermo fuit Differt. VII. P. II. num. II.

inviolabiliter obſervare, quantumcumque nobis gaudium hujuſmodi devotionis attuliſſet affectus, ad abolendam tamen ſuſpicionis materiam a cordibus infirmorum, & ſcandalum extinguendum, quod contra vos fuerat obortum, vobis dedimus in mandatis ut de conſilio venerabilis fratris noſtri A. Vercellenſis Epiſcopi (2), & dilectorum filiorum P. Locedienſis (3), & bonæ memoriæ de Cerreto (4) Abbatum, quibus etiam ſuper his ſcripſimus, propoſita veſtra conformaretis in unum propoſitum regulare; vos autem receptis literis noſtris, eiſdem Vercellenſi Epiſcopo, & Abbati Lucedienſi, cum tertius viam eſſet univerſæ carnis ingreſſus, vitæ veſtræ formulam, & vivendi regulam præſentaſtis, quam & ipſi correxerunt in aliquibus, & nobis tandem ſub eorum & veſtris ſigillis exhibitam, per dilectos filios P. tit. S. Marcelli presbiterum (5), & G. SS. Coſmæ & Damiani Diaconum Cardinales (6), & F. Rainerium (7) examinari fecimus diligenter,

(2) Albertus Vercellenſis Epiſcopus deſignatur, celeberrimus ea ætate vir. De eo plura Ughellius *T. IV. Ital. Sacr. in Epiſcop. Vercell.* Itaque ceteris ejuſdem laudibus hæc etiam addenda, quod ad Humiliatorum leges perpendendas ab Innocentio delectus fuerit.

(3) Petrus Locedienſis Ciſtercienſium Cœnobii in agro Vercellenſi Abbas indicatur; cujus res geſtas diligenter præ ceteris illuſtravit Cl. Joannes Andreas Iricus in *Diſſertatione de S. Oglerio num. X.*, qui hoc ipſum commemorat, fuiſſe illum ſcilicet ab Innocentio delectum, ut de Humiliatorum legibus cognoſceret.

(4) Cerretenſe Ciſtercienſium Monaſterium ad Laudenſem agrum pertinet. Nonnullos illius Abbates commemorant Ughellius & P. Zaccharia in Epiſcopis Laudenſibus. Sed illorum nullus huic ætati congruit. Itaque quis tandem hic deſignetur ignoro.

(5) Petrus Capuanus tit. S. Marcelli Preſbiter Cardin. obitis præſertim legationibus clariſſimus hic indicatur, de quo plura Ciaconius in Cæleſtino III.

(6) Gratianus Piſanus tit. SS. Coſmæ & Damiani Diaconus Cardin. deſignatur, jam ab Alexandro III. Romana purpura ornatus. Illius elogium habes apud Ciaconium in Alexandro III. Errat tamen Cl. auctor, cum Cardinales Innocentio III. Pontifice e vivis ereptos enumerans, Gratianum *initio Pontificatus* obiiſſe ſcribit. Ex his enim Innocentii literis, in quibus ut vivens nominatur, quibuſque ipſe ſubſcripſit, colligimus ſaltem ad quartum uſque Innocentii annum illum vixiſſe.

(7) Non alium hic Rainerium deſignari arbitror, quam Ciſtercienſem illum, cu-

ter, & examinatam per nos ipſos de fratrum noſtrorum conſilio in aliquibus corrigentes, duximus approbandam, cujus exemplar ad majorem tutelam apud Sedem Apoſtolicam fecimus reſervari. Eapropter, dilecti in Domino filii, veſtris precibus annuentes Eccleſias & perſonas veſtras ſub B. Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. In primis ſiquidem ſtatuentes, ut in veſtris Eccleſiis Ordo Canonicus ſecundum Deum & inſtitutionem veſtram per ſedem Apoſtolicam approbatam perpetuis temporibus inviolabiliter obſervetur. Præterea quaſcumque poſſeſſiones, quæcumque bona, domus veſtræ in præſentiarum juſte & canonice poſſident, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis præſtante Domino poterunt adipiſci, firma vobis veſtriſque ſucceſſoribus & illibata remaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis loca ipſa in quibus veſtræ domus fundatæ ſunt, cum omnibus pertinentiis earumdem, clauſuram in Zerbeto, & molendinum ibidem poſitum; poſſeſſiones, ſedimina, & molendina, in territoriis Pacede fiwis, & Morinaſchi; Eccleſiam, ſedimina, & poſſeſſiones alias in Ronchamariano, & in valle Biſſaria, cum omnibus rerum ſupradictarum pertinentiis, quæ omnes ad domum de Rondenario pertinere dicuntur; poſſeſſiones & ſedimina, cum eorum pertinentiis, quæ domus de vicoboldono habet in loco, qui dicitur ad montem. Sane novalium veſtrorum, quæ propriis manibus aut ſumptibus colitis, ſive de fructibus hortorum

jus in Innocentii III. epiſtolis frequens eſt mentio. Illum enim cum Gardone ejuſdem cœtus monacho an. 119?. Fidei Quæſitorem in Gallias contra Valdenſes miſſum ab Innocentio videmus, tum paullo poſt in Hiſpanias legatum, ut Alfonſi Legionenſis Regis cum Berengaria Alfonſi Caſtellæ Regis ejuſque patruelis nuptias initas diſſolveret, atque a Luſitaniæ Rege certum Apoſtolicæ Sedi vectigal ſolvendum curaret. V. *Innocentii III. Epiſt. Lib. I. Ep.* 92. 94. 99. 165. & Fleury *Hiſtor. Eccleſ. T. XVI. pag.* 23. &c.

rum aliarumque poſſeſſionum, quæ ſunt infra clauſuras eccleſiarum veſtrarum, ſeu de nutrimentis animalium, nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere præſumat (8), ſed vos potius decimas, quæ a laicis in feudum perpetuum poſſidentur, ab ipſis cum Epiſcopi Diœceſani conſenſu redimere de conceſſione noſtra præſentis privilegii auctoritate poſſitis, redemptas pacifice poſſidere. Ad hæc præpoſitis veſtris præſentium auctoritate concedimus, ut laicos litteratos, qui apud eos habitum ſuſceperint regularem, in Clericos valeant tonſurare, dum tamen fuerint ipſi præpoſiti ſacerdotes (9). Liceat quoque vobis Clericos & Laicos liberos & abſolutos, a ſæculo fugientes, ad converſionem recipere, & eos abſque contradictione aliqua retinere. Prohibemus inſuper, ut nulli fratrum & ſororum veſtrarum poſt factam in locis veſtris profeſſionem, fas ſit de eiſdem locis, ſine licentia præpoſiti ſui, niſi arctioris religionis obtentu, diſcedere. Diſcedentem vero abſque communium litterarum veſtrarum cautione, nullus audeat retinere. Eccleſias autem, ſi quæ Religionis veſtræ formam recipere forte voluerint, niſi arctioris vitæ vel Religionis exiſtant, recipere vobis ſit licitum, & in propriis fundis veſtris Eccleſias ædificare de novo, ita quod aliis non præjudicetur Eccleſiis, & Epiſcopi Diœceſani vobis ſuper iis conſenſus accedat. Venditiones vero, commutationes, inveſtituras, & impignorationes poſſeſſionum veſtrarum, quæ de conſilio capituli veſtri, vel majoris, & ſa-

(8) Vides hic diſcrimen inter alterius, primique Ordinis Humiliatos. Illos, ut vidimus, quod Laici eſſent quamvis Clauſtrales, jubet Pontifex decimas perſolvere: *de prediis & aliis poſſeſſionibus* . . . *decimas perſolvetis*. Hos vero, quod ſacris Ordinibus initiati eſſent, ac Monaſticam omnino vitam profiterentur, a decimis perſolvendis immunes ſtatuit.

(9) Animadvertit Mabillonius *Præfat. ad Sæc. III. Actor. SS. Ord. S. Benedictum. XIX.* clericalem tonſuram ad decimum uſque ſæculum non ſolum ab Epiſcopis, ſed etiam a Monaſteriorum Præfectis atque a Presbiteris collatam fuiſſe. Ex his vero Innocentii literis Humiliatorum Præpoſitis hoc ipſum ſub XIII. ſæculi initia conceſſum videmus; quo jure diu probabiliter uſi illi ſunt.

ſanioris partis ipſius, licite factæ fuerint, ratas haberi volumus, & inviolabiliter obſervari. Præſentis quoque privilegii pagina tam præpoſitis veſtris, quam presbiteris indulgemus, ut cum Diaconibus, & Subdiaconibus, ſecundum conſuetudinem Mortarienſis Eccleſiæ, licite poſſint Miſſarum ſolemnia celebrare (10). Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis clauſis januis, excluſis excommunicatis & interdictis, non pulſatis campanis, ſuppreſſa voce, præſentibus etiam fratribus ſecundi Ordinis, divina officia celebrare. Chriſma vero, Oleum Sanctum, conſecrationem altarium, ſeu baſilicarum, ordinationes Clericorum, qui ad Sacros Ordines fuerint promovendi, a Diœceſano ſuſcipietis Epiſcopo, ſiquidem Catholicus fuerit, & gratiam & communionem Sacroſanctæ Romanæ Sedis habuerit, & ea vobis gratis, & ſine pravitate aliqua voluerit exhibere. Alioquin liceat vobis quemcumque malueritis Catholicum adire antiſtitem gratiam & communionem Apoſtolicæ ſedis habentem, qui noſtra fretus auctoritate vobis, quod poſtulatur, impendat. Statuimus inſuper, ut quatuor ſint in ordine veſtro præpoſiti principales, de Rondenario, de Vicoboldono, de Vigalono videlicet

& de

(10) Diu me hæc loquendi ratio ſuſpenſum tenuit, neque enim videbam, quinam eſſent peculiares hi Mortarienſis Eccleſiæ ritus, quos Humiliati ſequi deberent. Sed quid ſibi velint Innocentii verba, videor mihi aſſequutus. Monachis quondam Sacra ſolemni ritu peragere non licuiſſe oſtendit Joſeph Vicecomes *Obſervat. Eccleſ. Vol. III. Lib. II. Cap. XXV.*, quod fuſius etiam probat Cangius *Gloſſar. Med. & Inf. Latin. T. IV. col. 778. &c. edit. Ven.* Itaque peculiari Romani Pontificis facultate ad ſolemnem Sacrorum celebrationem opus erat. Mortariæ porro, quod Novarienſis agri eſt oppidum, antiquiſſimum eſt Lateranenſium Canonicorum Monaſterium, quod ſæpe a Pennotto *Hiſtor. Canonic. Regul. Lib. II. Cap. XLVI.*, & Julinio *Memor. di Mil. T. IV. pag. 319. T. V. pag. 70. 410. &c.* commemoratur. Non autem a veroſimili abhorret Regularibus hiſce Canonicis fuiſſe olim a Romanis Pontificibus conceſſum, ut publico ſolemnique ritu Sacris vacarent. Hinc cum eodem jure Humiliatos ornaret Pontifex, Mortarienſis Eccleſiæ, Canonicorum ſcilicet Regularium, exemplum protulit. Profecto non video, quo alio ſenſu poſſint allata verba explicari.

& de Laude, quorum ſingulis annis ſinguli ſucceſſive, uno videlicet anno unus, ſecundo ſecundus, tertio tertius, quarto quartus univerſis domibus veſtræ profeſſionis officium viſitationis impendant, & quæ ſtatuenda vel corrigenda repererint, ſtatuant & emendent, ſecundum Deum & veſtri ordinis inſtituta per ſedem Apoſtolicam approbata, diſpoſitiones & poteſtatem ſuper minores præpoſitos obtinentes, ſicut in Ciſtertienſi Ordine Patres Abbates in minoribus conſueverunt Abbatibus obtinere (11). Ipſi quoque cum quatuor de prælatis ſecundi Ordinis, & totidem tertii ſingulis annis ad minus Capitulum convocent generale, in quo ea quæ ad reformationem, ſtatum, & profectum Religionis veſtræ pertinent, ſine contentione qualibet, ſalubriter, & utiliter ſtudeant pertractare, de temporalibus Clerici & Laici pariter, de ſpiritualibus vero, quibus Laici intereſſe non debent, tantum Clerici diſponentes. Quod ſi aliquis ex quatuor majoribus præpoſitis aliquid forte commiſerit, per quod ab adminiſtratione ſit merito removendus, a tribus reliquis deponatur. Obeunte vero, vel regulariter amoto præpoſito alicujus ecclesiarum veſtrarum, nullus illi qualibet ſurreptionis aſtutia ſeu violentia præponatur, ſed de communi fratrum conſilio unus fratrum quaſi arbiter aſſumatur, qui tres ex fratribus duos videlicet clericos, & alium fratrem probatæ vitæ & religionis expertæ nominet electores, qui triduano tam ſibi quam toto Collegio indicto jejunio, & ab omni congregatione peracto, fratrum & ſororum voluntates inquirant, & eum in quem univerſi conſenſus, vel majoris partis conſilii & ſanioris, ſecundum arbitrium eorumdem, vota convenerint, dum tamen ſit Clericus, in præpoſitum ſibi eligant & prælatum: electus vero a tribus reli-

(11) Mirum non eſt Ciſtercienſium exemplum afferri. Vidimas enim Ciſtercienſes tres Monachos, Lucedienſem ſcilicet ac Cerretenſem Abbates, ac Rainerium Humiliatorum leges, Innocentio jubente, expendiſſe.

Digitized by Google

reliquis, ſi de majoribus fuerit (ſi de minoribus a quatuor ſuperioribus) approbetur a Diœceſano Epiſcopo confirmandus, ut ab eo curam recipiat animarum. Inhibemus autem, ne Diœceſanus ejuſmodi ei, qui ſic electus & approbatus fuerit, confirmationis beneficium malitioſe audeat denegare. Ceterum ad præſtandum juramentum non vos indiſcretus vel ſpontaneus voluntatis affectus inducat; ſed ſi quando fuerit faciendum ingens & urgens neceſſitatis articulus vos compellat. Indiſcretam enim & ſpontaneam jurationem tam Chriſtus in Evangelio, quam Jacobus prohibet in epiſtola dicens: Dictum eſt antiquis: Non perjurabis; reddes autem Domino juramenta tua; ego autem dico vobis non jurare omnino, neque per cælum quia thronus Dei eſt, neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus, neque per Jeroſolymam, quia civitas eſt magni Regis; neque per caput tuum, quia non potes facere unum capillum album vel nigrum. Item ante omnia, fratres mei, nolite jurare neque per cœlum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum. Cum dicit; nolite jurare, prohibet jurationem ſpontaneam; quia videlicet non eſt voluntate, ſed neceſſitate jurandum. Cum addit: neque per cœlum neque per terram, jurationem prohibet indiſcretam, quia videlicet non eſt jurandum per creaturam, ſed magis per creatorem. Sit autem ſermo veſter: eſt, eſt; non, non; ideſt quod affirmando vel negando profertis ex ore, geratis in corde. Non enim ad ſimplicem affirmationem vel negationem id pertinet, ſed potius ad veracem, cum Chriſtus ſecundum Joannem frequenter dicat in Evangelio: amen amen dico vobis. Quod autem his abundantius eſt, a malo eſt, non tam culpæ quam pœnæ, nec tam juramentum præſtantis quam exigentis. Quod utique de quadam incredulitatis infirmitate procedit, quod ſemper ſpectat ad pœnam, etſi non ſemper ad culpam. Quod autem exigente neceſſitatis articulo licite poſſit jurari, docet Apoſtolus dicens: homines per majorem ſui jurant,

& omnis controverſiæ ipſorum finis ad confirmationem eſt juramentum. Angelus quoque, quem Joannes vidit in Apocalypſi ſtantem ſupra mare & ſupra terram, levavit manum ſuam ad cælum, & juravit per viventem in ſæcula ſæculorum. Jeremias etiam prophetans de iis, qui tempore gratiæ futuri erant, teſtatur: Et jurabunt, vivit Dominus, in veritate & in judicio, & juſtitia, & benedicent eum gentes, ipſumque laudabunt. Nam & Paulus legitur frequenter juraſſe: Teſtis, inquit, eſt mihi Deus; & per veſtram gloriam, fratres, quam habeo in Chriſto Jeſu. Paci quoque & tranquillitati veſtræ paterna in poſterum ſollicitudine providere volentes, auctoritate apoſtolica prohibemus, ut infra ambitus locorum, ſeu grangiarum veſtrarum nullus rapinam ſeu furtum facere, ignem apponere, ſanguinem fundere, hominem tenere, capere, vel interficere, ſeu violentiam audeat exercere. Decrevimus ergo ut nulli omnino hominum liceat Eccleſias veſtras temere perturbare, aut earum poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuslibet vexationibus fatigare; ſed omnia integra conſerventur, eorum, pro quorum gubernatione ac ſuſtentatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura; ſalva Sedis Apoſtolicæ auctoritate, & Diæceſanorum Epiſcoporum canonica juſtitia. Si qua igitur in futurum Eccleſiaſtica ſæculariſve perſona, hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temere venire tentaverit, ſecundo tertiove commonita, niſi reatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a Corpore ſacratiſſimo & Sanguine Dei ac Domini Redemptoris noſtri Jeſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ſubjaceat ultioni. Cunctis autem eiſdem Eccleſiis ſua jura ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen; amen.

In

In Circulo: Fac me Domine, ſignum in bonum.

† Ego Innocentius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.

† Ego Joannes Albanenſis Epiſcopus SS.

† Ego Pandus (12) Baſilicæ XII. Apoſtolorum Presbyter Cardinalis SS.

† Ego Petrus tit. S. Cæciliæ Presbyter Cardinalis SS.

† Ego Jordanus S. Pudentianæ tit. Paſtoris Presbyter Cardinalis SS.

† Ego Hugutio Presbyter Cardinalis S. Martini tit. Equitis SS.

† Ego Centius (13) tit. S. Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis SS.

† Ego Gotefredus tit. S. Praxedis Presbyter Cardinalis SS. (14)

(12) Legendum *Pandulphus*, cujus Cardinalis elogium habes apud Ciaconum in Lucio III.

(13) Legendum *Cynthius* de quo V. Ciacon. In Cœleſtino III.

(14) Non levis hic Ciaconiani operis error emendandus occurrit. Ibi enim primo inter Cardinales a Lucio III. an. MCLXXXII. renunciatos Soffredum, ſeu Gualfredum de Cajetanis Piſanum auctor recenſet, eumque Diaconum primo Cardinalem tit. S. Mariæ in Via lata, tum Presbiterum tit. S. Priſcæ nuncupatum dicit; addit in Gallia primum, tum in Syria Legatione functum illum fuiſſe; eumdem ad Ravennates infulas a Clero illo vocatum, ſed ab Innocentio III. negatum, quod Eccleſiæ illum univerſæ neceſſarium diceret. Addit Patriachatum Hieroſolomitanum etiam collatum illi fuiſſe, ſed numquam adduci eum potuiſſe, ut munus illud ſuſciperet: obiiſſe denique an. MCCXI. Hunc ipſum inter Cardinales recenſet, qui in vivis erant, cum Innocentius III. Romanus Pontifex renunciaretur, ſed hoc loco non S. Priſcæ, ſed S. Praxedis Cardinalem illum vocat. Enimvero eodem loco Joannem de S. Paullo Presb. Cardin. S. Priſcæ nominat, ut evidens ſit Soffredum. S. Praxedis revera, non S. Priſcæ titulo diſtinctum fuiſſe. At deinde cum Cardinales enumerat, quos ab Innocentio III juſſos, ſed quo tempore incertum, dicit, inter illos Goffredum ſeu Siffridum Presbiterum Cardinalem tit. S. Praxedis appellat; huncque ipſum & in Syriam Legatum, & Patriarcham Hieroſol. electum narrat, atque hanc dignitatem ab illo rejectam; eaque de cauſſa Syria illum exceſſiſſe; id vero graviter tuliſſe Innocentium, ac Goffredo mandaſſe, ut in Provinciam illam ocius rediret; eumque, cum Pontifici obtemperaſſet, ibidem obiiſſe. Erraſſe hic porro Ciaconium, & Goffredos ſeu Soffredos duos perperam induxiſſe, ipſa rerum ſeries

Philippi Mediolanenſis Archiepiſcopi Literæ, quibus Braidenſis Eccleſiæ conſtruendæ facultatem Humiliatis facit.

Circa an. 1201.

Edit. a Julinio T. VII. pag. 566.

Charta emptionis Humiliatorum Bergomenſium.

1202. 23. Aug. ex Tabul. Cathedr. Bergom.

DIe nono exeunte Auguſto (1) in civitate Pergami in caſa Umiliatorum (2) cum Carta, quam in ſua tenebat Manu Joannes de Vezanica, qui ſtat ad caſam Umiliatorum, fecit datum nomine venditionis ad hereditatem & jure hereditatis in manu Guilielmi Dominici de Gandino nominatim de petia una terre vidate (3) juris ſue hereditatis, que eſt perticas tres & media, & jacet ibi, ubi dicitur in breda (4) gariverti, cui coheret *&c.*

Pro quo vero contracto omni tempore firmo & rato habendo, tenendo, & obſervando convenit & promiſit ſupraſcriptus Gui-

(1) Frequentiſſimus in medii ævi monumentis hic mos occurrit, ut Calendarum, Iduum, ac Nonarum loco bifariam menſis dividatur, in ineuntem ſcilicet, atque in exeuntem. Porro cum dicimus ex. c. *ſeptimo die ineunte ſeu intrante Julio*, idem eſt ac dicere 7. *die Julii*. Cum vero dicimus ex c. *decimo exeunte Martio*, intelligimus diem illum, a quo ad menſis finem decem dies ſuperſunt, ſcilicet 22. *Martii*: ita *nono exeunte Auguſto* indicat 23. *Auguſti*

(2) Ex his verbis unicam adhuc hoc anno Humiliatorum domum Bergomi fuiſſe colligimus; ſi enim duplex fuiſſet, peculiari aliquo nomine utraque diſtingueretur.

(3) Scilicet vitibus conſitæ.

(4) Idem ac *braida*, ager ſcilicet ſeu campus ſuburbanus. V. Cangium ad vocem *Braida*.

Guilielmus obligando omnia ſua bona pignori Joanni de Oxio Meſtrali (5) ſupraſcripte domus Umiliatorum vice & nomine aliorum Meſtrallorum illius domus Umiliatorum, qui pro tempore fuerint de dare eis in Callendis Januarii proximis & anno uno libras quatuor Imperialium vel equevalentium, & renunciaverunt *&c.*

Inctum fuit hoc anno milleſimo ducenteſimo ſecundo Indictione quinta *&c.*

Ego Lanfrancus de Cantonno domini Othonis Imp. Notarius (6) rogatu ſupraſcripti Guilielmi not. hanc cartam finivi & ſcripſi.

(5) *Meſtralis* idem videtur ac *Meneſtrallus*, ſeu *Minſtrallus*, quas vocet Cangius profert, ſeu denique *Miniſterialis*, quo nomine, Cangio eodem teſte, ii deſignantur in *Monaſteriis*, *qui præcipuas Præpoſituras exercent*. Optime tamen animadvertit in Epiſtola quadam ſua ad me data Cl. Bergomenſis Eccleſiæ Canonicus ac Primicerius Marius Lupus, mihi ſæpiſſime laudatus, hanc vocem ad eos potius deſignandos adhibitam videri, quibus rei domeſticæ adminiſtratio committeretur, quos etiam *Canevarios* vocabant.

(6) Otho IV Henrici Leonis Bavariæ ac Saxoniæ Ducis filius jam ab an. MCXCVIII. cum Philippo Sveviæ Duce de Romanorum imperio certabat, Germaniæ atque Italiæ urbibus proceribuſque hinc inde diſtractis. Mediolanenſes Othonis cauſſam ſtrenue amplexi ſunt (*V. Julin. Memor. T. VII. pag. 167. &c.*). Ex hoc autem monumento idipſum Bergomenſes præſtitiſſe cognoſcimus, cum Otho Imperator nominetur, quamvis Cæſarea corona nondum inſignitus hoc anno eſſet. Id enim anno tantum MCCVIII. Philippo e vivis erepto contigit.

Confirmatio domus vallis Orliani facta Anno MCCVIII.

31. Dec. 1208. Ex Biblioth. Braid.

INnocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis fratribus Eccleſie vallis Orlianenſis (1) ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Solet annuere Sedes Apoſtolica piis votis & hone-

(1) De hac Humiliatorum domo diximus Diſſertat. VII. P. I. num. LIX.

honeſtis petentium precibus favorem benivolum impertiri. Eapropter dilecti in Domino filii veſtris juſtis precibus inclinati Eccleſiam ipſam de licentia bone memorie Philippi Archiepiſcopi Mediolanenſis (2) conſtructam, in qua divinis eſtis obſequiis mancipati, ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & preſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre protectionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare preſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum petri & pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Laterani ſecundo Kalendas Januar. Pontificatus noſtri anno undecimo.

Sigillum plumbeum Innocentii III.

(2) Philippus de Lampugnano indicatur, qui ab an. MCXCVI. ad an. MCCVI. Mediolanenſi Eccleſiæ præfuit. V. Saxium *Ser. Archiep. Mediol. T. II. pag.* 624. *& ſequ.*, & Giulin. *Memor. T. VII. a pag.* 124. *ad pag.* 211.

Innocentii III. ad Humiliatos Omnium Sanctorum de Foſſato alto ſeu de Foſſadolto.

1210. 19. Jun. Ex Cod. Puricell.

INnocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei, Dilectis Filiis Præpoſito & Fratribus Omnium Sanctorum de Foſſato alto Ordinis Sancti Benedicti Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Solet annuere Sedes Apoſtolica piis votis, & honeſtis petentium precibus favorem benevolum impertiri. . . . . Dilecti in Domino Filii veſtris poſtulationibus grato concurrentes aſſenſu, Capellam Sancti Georgii cum omnibus pertinentiis ſuis (1) ſicut eam juſtè ac pacificè poſſidetis, Vobis & per Vos Eccle-

(1) De hoc S. Georgii ſacello diximus ſup. pag. 8. & ſequ., ac plura etiam illud ſpectantia in Laudenſi Monumento an. MCCXXXIII. XV. Auguſti proferentur.

Eccleſiæ veſtræ Auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis Scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam Noſtræ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum Ejus ſe noverit incurſurum. Dat. Anagniæ 17. Cal. Julii Pontificatus Noſtri Anno tertio decimo.

Domus Dei Aſtenſis fundatio.

1210. 4. Jul. Ex Tabul. Cathedr. Aſtenſ.

ANno Domini milleſimo ducenteſimo decimo inditione tercia decima, die dominico, quarto die intrantis Julii. Quiſquis in Sanctis & in Venerabilibus locis aliquid de ſuis contulerit rebus, juxta actoris (*ſic*) voce centuplum accipiet, & inſuper quod melius eſt vitam poſſidebit eternam. Ideoque preſentia infraſcriptorum Teſtium Ego Jacobus Careocius dono conſero inter vivos ad honorem Trinitatis, & Beate Marie Virginis Aſtenſis Eccleſie (1), Eccleſie Sancte Margarite de quatuor pontibus terram, quam habeo ad fontanellas, cui coherent Eccleſia de Turre, Rubeus Garc. a duabus partibus, Bernardus Arnulfus, ſtrata, & Eccleſia Apoſtolorum (2), & vineam & boſcum, quam & quod habeo in Vallarono cum omnibus ibi pertinentibus. Vinee coherent Johanns Reggnus, Bonus infans, boſcale via, Oddo ſenex. Boſco coherent Aynardus de Becharia & fratres ejus. Tali modo, ut in loco illo de Fontanellis fiat Eccleſia, que

(1) Aſtenſis Cathedralis Eccleſia Deiparæ in Cœlum Aſſumptæ ſacra eſt.

(2) Monaſterii Apoſtolorum Aſtenſis mentio eſt apud Ugnellium *Ital. Sacr. T. IV.* in Epiſt. Aſtenſ., ubi de Bonifacio II. Forte idem eſt, ac Monaſterium SS. Philippi & Jacobi Ordinis Vallis Umbroſæ, cujus apud eundem mentio occurrit, ubi de Bonifacio I.

que Dei domus vocetur (3), & Hoſpitale juſta eam, quo Pelegrini, & Pauperes ſuſcipiantur (4), & acrexendo cenſum, qui erat conſtitutus in Eccleſia Sancte Margarite, videlicet libra ſemis incenſi, ut de cetero ſit libra integra, que in feſto Aſſuncionis Beate Marie Virginis ipſi majori Eccleſie offeratur, & cetera, in quibus cetere Capelle reſpondent Epiſcopo & maiori Eccleſie, ut in proceſſionibus, & in veniendo ad Capitulum, Epiſcopo & Capitulò maioris Eccleſie teneatur obedire & reſpondere. Et inſuper ego Jacobus dictam terram, & vineam, & boſcum ab omni perſona defendere in omnibus & per omnia promitto, & nullum jus in eas mihi vel ſucceſſoribus meis retineo vel reſervo, ſet libere eas predicte Eccleſie traddo & confirmo. Item renuntio omni juri & legi, quo poſſet predicta donatio inffirmari, vel forſitam que ultra quingentos ſolidos non debet valere

 do-

(3) Hæc ſcilicet nomine altera ex Aſtenſibus Humiliatorum domibus appellabatur, de quibus ſermo fuit ſup. pag. 55. Attamen non ſtatim in eam inductos Humiliatos crediderim. Etenim Ughellius in Aſtenſ. Epiſc., ubi de Guidotto Epiſcopo agit, hæc habet: *Guidottus in Eccleſiam S. Trinitatis ſeu S. Spiritus ad Fontanellas, Sanctimoniales Ciſtercienſes e domo S. Spiritus Genuenſi .... accitas immiſit, addito ad antiquos redditus tenimento quinquaginta ſornatarum oblato, conſentiente uxore Agnete, a Jacobo Cereoſio Patritio Aſtenſi.* Hic ſane non *Domus Dei*, ſed *S. Trinitatis*, ſeu *S. Spiritus* Eccleſia dicitur, ſed, ut nominis ſimilitudinem mittam, cum locus idem *ad Fontanellas* deſignetur, cumque Jacobus Cereoſius, qui idem eſſe videtur ac Careocius, & Agnes ejus uxor nominentur, quos in noſtro etiam monumento nominari videmus, eamdem omnino Eccleſiam indicari arbitror. Suſpicor autem Ciſtercienſes Moniales an. 1220 allo tranſlatas fuiſſe. Subdit enim Ughellius ubi de Jacobo de Portia Aſtenſi Epiſcopo loquitur: *Ejus* (Jacobi Epiſcopi) *auctoritate Manfredus Salutiarum Marchio Agneti amitæ ſuæ Villam Rivifrigidi pro erectione Monaſterii Ciſtercienſium Monialium dono dedit.* Itaque tunc forte, aut paullo poſt, Humiliati ad *Domum Dei* traducti videntur.

(4) Frequentiſſimus per hæc ſæcula erat Xenodochiorum hujuſmodi ad pauperes ac peregrinos alendos uſus. Plura vidimus Humiliatis commiſſa fuiſſe Vol I. Diſſert. V. num. XXII. Hujus tamen nulla uſquam mentio occurrit. Forte antequam Domum Dei adirent Humiliati, diſſolutum illud jam fuerat.

donatio, vel aliquo modo quo poſſet infringi a me vel a ſucceſſore meo. Et inſuper Domina Agnes uxor dicti Jacobi renonciavit viri ypothecam in predicta terra, & vinea, & boſco, & promiſit dictam donationem rattam & firmam habere, & nullo tempore removere per ſe, nec per aliam perſonam. Et inde ſiunt duo inſtrumenta ſimul uno tenore compoſita. Actum in clauſtro maioris Aſtenſis Eccleſie. Interſuerunt teſtes rogati & vocati Dominus Jacobus de Platea, Dominus W. bemus, W. Silvaticus, Bernus Sartor, Jacobus Pelaporcum, Petrus Oleum, Segnorinus Perulſus, & Rollandus de Urzana.

Ego Riboldus Notarius Palatinus interſui & ſcripſi.

Gerardi Cardinalis ac Pontificii Legati Literæ pro Humiliatorum Conventibus.

1211. 19. April. Ex Cod. Puricell.

ANno Dominicæ Incarnationis 1211. duodecimo die ante Calendas Maji (1) Indictione decimaquarta, in eorum præſentia, quorum inferius declarata ſunt Nomina, Dominus Gerardus divina diſpenſante clementia, licet indignus, Apoſtolicæ Sedis legatus, ac Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, Albanenſiſque ac Novarienſis electus (2) omnibus Archiepiſcopis, Epiſco-

(1) Cum hæc loquendi ratio adhibetur *duodecimo* &c. *die ante Cal.*, ſic accipienda eſt, ut ipſe Calendarum dies ab hoc numero excludatur, contra ac fieri conſuevit, cum dicimus *duodecimo Cal.* Id autem plurimis exemplis inferius afferendis conſtabit.

(2) Gerardus de Seſſa, ſeu Seſſius hic indicatur, S. Mariæ de Tilieto Ord. Ciſtertienſis in Aquenſi Diœc. Abbas, tum Albanenſis, ac Novarienſis Epiſcopus electus, ac S. R. E. Cardinalis, obitiſque legationibus illuſtris, Mediolanenſis demum Archiepiſcopus. Plura de illo habes apud Ughellium in Albanenſibus & in Novarienſ. Epiſcopis, Ciacon. in Innocent. III. Saxium in *Serie Archiep. Mediol.*, & Julinium *Memor. T. VII. pag.* 106. 124. 151. &c. Regienſis plerumque patria creditur; ſed Mediolanenſem illum

ſcopis, Presbiteris, Diaconibus, omnibuſque Præpoſitis, Miniſtris, ac Rectoribus Eccleſiarum totius noſtræ legationis & provinciæ in Chriſto ſalutem. Ad hæc noſtra regimina, noſtramque auctoritatem nobis divina diſpoſitio tribuit, ut piis ſtudiis & profectibus aſſenſum præbeamus, ac pro viribus, Deo largiente, ſubveniamus. Quapropter veſtræ innoteſcat diſcretioni, quod Religio, quæ Humiliatorum appellatur (3), & eorum ſtudia (quæ ubicumque terrarum fiunt, nullus apud Deum & homines proficere ignorat) Venerabili Domino Apoſtolico Innocentio nobiſque placuerunt, cum in fidei integritate Sanctæ noſtræ Romanæ Eccleſiæ per divinas Scripturas ab Orthodoxis Eccleſiæ probati ſint, & examinati inſiſtant, maxime cum Regina circumamicta varietatibus a dextris Sponſi ſedeat. Unde veſtram in Domino benignitatem exhortamur, quatenus ad eorum Colloquia ſive Parlamenta (4), ex quibus multa bona Dei gratia procedere compertum eſt, quiſque veſtrum ſi in ſua (*videtur aliquid deeſſe*) vel fieri voluerint Parochia ineſſe debeat. Quod ſi veſtrum aliquis minime voluntarie adeſſe procuraverit, preſenti pagina, auctoritate, qua ab Apoſtolica Sede fungimur, præcipiendo vobis conſtituimus, ne de cetero illorum, qui Humiliati dicuntur, colloquia ſive parlamenta, ubicumque ea poſuerint, aut ponere & facere voluerint, impedire aut prohibere, nec perturbare præſumatis. Et ſi quis veſtrum hanc paginam noſtræ conſtitutionis ſciens, noſtra præcepta minime tranſgredi timuerit, ſciat nos judicium inde juſtum pronuntiaturos, ſeque dignam retributionem ſuſcepturum. Unde plura per Mayfredum Predarium, & me Boſ-

fuiſſe pluribus ac ſane probabilibus argumentis innixus ſuſpicatur Julinius *T. IX. pag.* 79. Ex noſtris autem hiſce literis Ughellii error refellitur, qui Gerardum die 6. Octobr. hujuſce anni Albanenſem tantummodo Epiſcopum fuiſſe innuit.

(3) Hic primum *Humiliatorum Religio* appellatur, quod nomen numquam hactenus in monumentis noſtris occurrerat. Deinde vero *Humiliatorum Religio*, aut *Ordo* uſurpari paſſim cœpit.

(4) De his egimus Vol. I. Diſſert. II. num. *II.*

Boſſum Notarios inſtrumenta ſunt facta. Actum in Caſtello de Tritio juriſdictionis Mediol., & Lombardiæ provinciæ. Interfuerunt ibi Dominus Jacobus Rondenarenſis Eccleſiæ de Cumis Præpoſitus (5), & Dominus Vaſſallus Monachus de Teliedo (6), & Fr. Joannes Guartius de Alexandria, & Fr. Bernus de Stapharna, & alii quamplures rogati teſtes.

Ego Boſſus de Boſſis Notarius Sacri Palatii de burgo Modoetia interfui, & juſſu & de mandato D. Gerardi hanc cartam tradidi & ſcripſi.

(5) Idem ille, ut videtur, ad quem Innocentius an. MCCI. literas ſuas dedit ſuperius editas.

(6) Hujuſce Cœnobii Abbas, ut diximus, Gerardus fuerat; nec mirum proinde eſt ejuſdem Cœnobii Monachum apud illum fuiſſe.

Innocentii III. Literæ ne Humiliati exactionibus graventur.

4 Dec. 1214. Ex Cod. Puricell.

INnocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Poteſtatibus & Rectoribus Civitatum & aliorum locorum Lombardiæ, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Univerſitatem veſtram monendam duximus attentius & hortandam, per Apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus dilectos filios Humiliatos communem vitam ducentes, qui firmiter in veritate Catholicæ fidei radicati, laudabiliter in Eccleſiæ Romanæ, ac noſtra devotione conſiſtunt, habentes ob reverentiam Apoſtolicæ Sedis & noſtram propenſius commendatos, illos nec fodris (1), nec aliis exactioni-

(1) Fodrum proprie illud eſt, quod Italice *foraggio* dicimus, ſeu annona militaris. Hinc eo nomine appellari cœpit vectigal illud, quod ad ſtipendia militibus ſolvenda imponebatur; ac denique vectigal quodcumque Regi aut Dynaſtiæ perſolveretur eodem nomine vocari conſuevit. V. Cangium ad hanc vocem.

nibus aggravetis, nec patiamini ab aliis aggravari, ut ex hoc cumulus vobis æternæ retributionis accreſcat, & nos devotionem veſtram poſſimus utiliter commendare. Dat. Laterani ſecundo Non. Dec. Pontificatus noſtri anno decimoſeptimo.

Admonitio ad Ordinem.

8. Dec. 1214. Ex Bibl. Braid.

INnocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis humiliatis per Lombardiam in fide Catholica & devotione apoſtolica conſtitutis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Quod abrogantes impietatem & ſecularia deſideria, ſobrie, juſte ac pie vivere ſatagitis in hoc mundo, nobis ad gaudium, vobis ad meritum, & aliis provenit ad exemplum. Monemus igitur univerſitatem veſtram in Domino & hortamur, quatenus attendentes, quod non habetis hic manentem civitatem, ſed futuram inquiritis, cum timore ac tremore incolatus veſtri tempore ſtudeatis, ſicut & facitis, converſari, eam quam eſtis appellatione ſortiti, exhibitione operum, immo re ipſa humilitatem ſectantes, ut requieſcente ſuper vos Spiritu ſancto, qui ſuper manſuetos & humiles requieſcit, ſecuri expectare poſſitis beatam ſpem, & adventum glorie magni Dei, ab eo coronam immarceſcibilem recepturi. Dat. Laterani ſexto Id. Decemb. (1) Pontificatus noſtri anno decimo ſeptimo.

Sigill. Innocentii ut ſup.

Mar-

(1) Ita in autographo noſtro; non *ſexto Id. Novemb.* ut in Codice Puricelliano legigitur, ex quo harum literarum annum ac diem Sormanus deſcripſit (*Stor. degli Umil. pag. 84.*)

Marcheſii & Meridæ ejus uxoris tabulæ, qua ſe ſuaque omnia Humiliatis attribuunt, ac novam domum de Jebeto in Veronenſi agro conſtituunt.

1218. 7. Febr.

Edit. a Blancolinio *Chieſe di Verona* Lib. IV. pag. 807.

Honorii III. Literæ binæ ad Humiliatos Braidenſes, quarum alteris jejunii & ſilentii leges molliores reddit, alteris vetat, ne peculiares quaſdam leges, quibus ſe voto obſtrinxerant, ſervent.

1226. 13. Dec. Ex Bibl. Braid.

Edit. a Julinio T. VII. pag. 578. 579.

Privilegium Gregorii IX. ſicut FF. Humiliati uti poſſunt ſagimine, quando alii utuntur carnibus.

25. Maji 1227. Ex Cod. Puric.

GRegorius Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis fratribus & ſororibus Ordinis Humiliatorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Ex parte veſtra fuit nobis humiliter ſupplicatum, ut cum ſecundum veſtri Ordinis inſtituta vobis carnibus uti non liceat (1), niſi debilibus & infirmis, utendi con-

(1) Hæc lex apud Monaſticos ac Regulares cœtus plerumque olim recepta. Vi-

Digitized by Google

condimento ſagiminis (2) diebus, quibus alii utuntur carnibus, præſertim cum pleraque locorum, in quibus conſiſtitis, oleo non abundent, licentiam vobis concedere dignaremur. Nos igitur precibus veſtris benignum impertientes aſſenſum, vobis præſentium auctoritate licentiam concedimus poſtulatam. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc noſtræ conceſſionis infringere, aut ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Dat. Laterani octavo Cal. Jun. Pontificatus noſtri anno primo.

dendus hac in rem eruditiſſimus P. D. Gregorius Berthelet Ord. S. Bened. Venetenſis Congreg. in libro inſcripto: *Traité hiſtorique & morale de l'abſtinence de la viande &c.*

(2) Vox corrupta a *ſagina* vulgo *graſſo*. Hoc ſcilicet nonnullis licebat ex iis Monachorum cœtibus, quibus carnium eſu interdictum erat, ut ſagimine uterentur. Ita in Conſuetudinibus Cluniacenſ. apud Cangium (*Gloſſ. Latin. ad hanc vocem*): *Omni die veſcuntur Fratres ſagimine, præter Septuageſimam, & Adventum, & Vigilias Sanctorum, & 4. Tempora, & Rogationes*. V. Berthelet Part. III. Cap. IV.

Privilegium Gregorii IX. ſicut tempore interdicti generalis celebrare poſſumus januis clauſis.

29. Maji 1227. Ex Cod. Puric.

GRegorius Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis fratribus & ſororibus Ordinis Humiliatorum ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Ex parte veſtra fuit nobis humiliter ſupplicatum, ut cum ex alterius delicto alius puniri non debeat, ne ad alios pœna, quam ad ſuos auctores indebite transferatur, liceat vobis, cum generale terræ fuerit interdictum, Divinis Officiis intereſſe, & ad Confeſſiones admitti, ac ſine ſolem-

ni-

nitate aliqua in cœmeterio Eccleſiæ ſepeliri (1). Nos igitur attendentes petitiones veſtras eo magis dignas eſſe favore, quod non temporalia nec mundana, ſed ſpiritualia petitis & æterna, univerſitati veſtræ auctoritate præſentium licentiam concedimus poſtulatam, dum tamen hoc ipſum vobis expreſſe non fuerit interdictum, nec cauſam hujuſmodi præſtiteritis interdicto. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare preſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Dat. Laterani quarto Cal. Junii Pontificatus noſtri anno primo.

(1) Ut Humiliatis interdicti tempore Sacra facere januis clauſis liceret, jam ab anno MCCI. Innocentius III. conceſſerat; hic vero Pœnitentiæ etiam Sacramenti, & ſepulturæ uſus conceditur. Hinc an. MCCLIX. Florentinos Theologos ſtatuiſſe videbimus, tertii ipſius Ordinis Humiliatis jus hujuſmodi conceſſum, ut ſuorum Sacris interdicti tempora intereſſent.

Privilegium Gregorii IX. quod uti poſſumus culcitris ac linteaminibus, & de ſilentio & jejunio diſpenſando, præter ſolemnia jejunia, præſertim æſtivo tempore.

29. Maji 1227. Ex Cod. Turic.

GRegorius Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Miniſtris domorum Ordinis Humiliatorum ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut cum fratribus & ſororibus Ordinis veſtri culcitris & linteaminibus (1) uti non liceat, ſecundum ipſius Ordinis inſtituta, ac ſæpe

(1) Licitus quidem erat Humiliatis linteaminum uſus, ſed laneorum tantummodo. V. Vol. I. Diſſert. III. num. VII.

:pe contingat, ut debiles & infirmi exinde grave ſuſtineant detrimentum, tam ſuper hoc, quam ſuper eo, quod dicti Fratres & Sorores cum vivant pro magna parte de manuum ſuarum laboribus (2), expreſſam in regula veſtra jejunii ſilentiique menſuram ſervare, præſertim æſtivo tempore, ſine nimia difficultate non poſſunt, providere miſericorditer dignaremur. Nos igitur diſpenſandi ſuper his cum eiſdem, quando neceſſitas videbitur poſtulare, vobis præſentium auctoritate licentiam indulgemus, ita tamen, quod ſolemnia jejunia inviolabiliter obſerventur, niſi dumtaxat ab illis, quos evidens corporis infirmitas excuſabit. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc noſtræ conceſſionis infringere, aut ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Laterani quarto Cal. Jun. Pontificatus noſtri anno primo.

(2) Id de alterius Ordinis Humiliatis intelligendum, qui ſoli propriis manibus lanam tractabant. Enimvero non ad Præpoſitos, qui primi Ordinis domibus præerant, ſed ad Miniſtros, qui alterius Ordinis domos regebant, ac Prælati etiam appellabantur, literas has ſcribit Gregorius. V. Vol. I. Diſſert. V. num. III. & IV.

Gregorii IX. Literæ, quibus alterum Humiliatorum Ordinem confirmat.

1227. 30. Maji Ex Bibl. Braid.

Mittimus has Gregorii literas proferre, cum eædem omnino ſint, pauciſſimis mutatis, cum Innocentii III. literis an. MCCI. 13. Jun.

Dat. Laterani tertio Cal. Jun. Pontificatus noſtri anno primo.
Sig. ut ſupra, mutato nomine.

Privilegium Gregorii IX. ſicut ipſe rurſus approbat Regulam Innocentii tertio Ordini datam, directum Præpoſitis Ordinis cum multis gratiis.

1227. 3. Jun. Ex Cod. Putie.

Iiſdem omnino verbis conceptæ ſunt ac Innocentii III. literæ MCCI. 7. Jun. His itaque omiſſis unicas hic ſubſcriptiones proferimus, quæ ſic habent.

Ego Gregorius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Stephanus Baſilicæ XII. Apoſtolorum Presb. Cardin. ſubſcripſi.

Ego Thomas tit. S. Sabinæ Presb. Cardin. ſubſcripſi.

Ego Joannes tit. S. Praxedis Presb. Cardin. ſubſcripſi.

Ego Pelagius Albanenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Cunradus Portuenſis & S. Rufinæ Epiſcopus ſubſcripſi (1).

Ego

(1) Conradus Ciſtercienſis Abbas ab Honorio III. Cardinalis renunciatus. Plura de illo habes apud Ughellium in Epiſcopis Portuenſibus, & apud Ciaconium in Honorii III. vita. Ambo tamen errare mihi videntur, cum de rebus hoc ipſo anno MCCXXVII. a Conrado geſtis ſermonem habent. Narrat enim Ughellius, eademque fere habes apud Ciaconium, Conradum poſt Honorii mortem, cum ſe a Cardinalibus Pontificem deſignari intelligeret, ſtrenue obſtitiſſe, auctoremque fuiſſe illis, ut Hugolinum Cardinalem ad ſupremam illam dignitatem eveherent, qui Gregorius IX. appellatus eſt, *a quo deinde*, ait, *contra hæreticos Saraceniſque legatus, mirabili fervore orando, crucıatam, ut vocant, edixit, inſtructumque contraxit exercitum, quem deinde in Palæſtinam deportavit.... Itaque cum pie ea Sancta loca colendo, ut contra hoſtes feliciter acies explicaret, deprecatur a Deo, lenta febri corripitur, quæ illum jam olim laboribus fractum, brevi confecit.... Deceſſit pridie Kal. Octobr. ann. 1227.* Mortis annus ac dies Inſcriptione ejus tumulo appoſita confirmantur, quam & Ughellius & Ciaconius protulerunt, quamvis in Ughelliano opere edit. Coletanæ XXXVII., pro XXVII. irrepſerit. Cæterum in Inſcriptione illa hæc habentur: *Hic cum in tranſmarinis partibus moraretur, inſtantiſſime præcepit, ut Claravallem... oſſa ſua deferrentur, & ibidem ſepelirentur.* Porro hæc omnia a die XIX. Martii, qua Gregorius IX.

Ego Guido Præneſtinus Epiſcopus ſubſcripſi..

Ego Oliverius Sabinenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Oct. . . . SS. Sergii & Bacchi Diac. Cardin. ſubſcripſi.

Ego Rainerius S. Mariæ in Coſmedin Diac. Cardin. ſubſcripſi.

Datum Anagniæ per manum Magiſtri Senebaldi S. Romanæ Eccleſiæ Vicecancellarii (2) quinto Nonas Julii Indictione decima quinta Incarnationis Dominicæ an. MCCXXVII. Pontificatus noſtri anno primo.

Pontifex eſt renunciatus, ad diem XXX. Septemb., qua Conradus obiit, contigiſſe quis tandem credat? Quid? quod nullam hoc annó crucesignatorum in Syriam expeditionem commemorant Sacræ Hiſtoriæ Scriptores? Horum enim exercitus Brundusii Friderico II Cæſare Duce collectus tum lue magna ex parte conſumptus eſt, tum Friderici ipſius morbo a navigatione prohibitus. Expeditio autem ipſa jam ab an. MCCXXIII. indicta fuerat. Itaque hoc unum præſtitiſſe videtur Conradus, ut eamdem urgeret; nec vero cum exercitu in Syriam delatum illum arbitror, ſed cum maxima illa peregrinorum multitudine, quæ in Hieroſolymitani Patriarchæ aliorumque Epiſcoporum Epiſtola hoc ipſo anno ad Gregorium data commemoratur.

(2) Sinibaldus de Fliſco, qui hoc ipſo anno a Gregorio IX. Cardinalis dictus, Pontificiam deinde Sedem an. MCCXLIII. conſcendit, atque Innocentius IV. appellatus eſt, cujus plurimas ad Humiliatos noſtros literas proferemus.

Privilegium Gregorii IX. in quo inſerta eſt Regula per Innocentium III. Præpoſitis ac Prælatis ac ſororibus Ordinis tradita.

1227. 7. Jun. Ex Cod. Puric.

GRegorius Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Miniſtris & fratribus ac ſororibus Ordinis Humiliatorum Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Cum fel. mem. Innocentius papa prædeceſſor noſter regulam veſtram ſtudioſe correctam apud Apoſtolicam Sedem curaverit reſervare, nos eam ſicut correcta exſtitit ab eodem præſenti paginæ annotari fecimus

Digitized by Google

ad cautelam, & bullæ noſtræ appenſione muniri, quatenus nulli de cetero ſit facultas eandem alicujus fermenti regulam depravare. Eſt igitur ipſius regulæ tenor talis: Omnis boni principium &c. (*Totæ hic per integrum Humiliatorum leges inſeruntur, quas cur omittendas duxerimus V. Vol. I. Diſſert. III. num. VI.*) Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc noſtræ annotationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Dat. Anagniæ ſeptimo Id. Jun. Pontificatus noſtri anno primo.

Privilegium Gregorii IX., ſeu Regula Fratrum tertii Ordinis Humiliatorum.

1227. 11. Jun. Ex Cod. Puric.

GRegorius Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Joanni bello de Calvenzano, Manariæ de Modoetia, Petro de Falcano de Carate, Guillermo de Cerliano, aliiſque Miniſtris Ordinis Humiliatorum, eorumque fratribus & ſororibus ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Propoſitum veſtrum approbatum a fel. mem. Innocentio papa Prædeceſſore noſtro, nos quoque inhærentes ejus veſtigiis approbantes, præſenti paginæ de verbo ad verbum fecimus annotari, ac bullæ noſtræ appenſione muniri. Propoſuiſtis &c. (*Adduntur tertii Ordinis Humiliatorum leges ſuperius jam editæ pag.* 128.). Dat. Anagniæ tertio Id. Jun. Pontificatus noſtri anno primo.

Gre-

Digitized by Google

Gregorii IX. Literæ de Sacerdotiis Eccleſiæ SS. Fauſtini & Jovittæ in ejuſdem utilitatem convertendis.

1227. 17. Jun. Ex Tabul. S Barthol. de Conteguaga Brixienſ.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum dei Venerabili fratri .., Epiſcopo Brixienſi (1) ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Propoſuiſti nuper in noſtra preſentia, quod nos olim dum eſſemus in minori officio conſtituti, & in provincia Lombardie legationis officio fungeremur, Eccleſiam ſanctorum Fauſtini & Jovitte in noſtris manibus ab ipſis canonicis reſignatam, ordini fratrum predicatorum duximus aſſignandam (2), ipſis canonicis, quoad vixerint, ſuis beneficiis reſervatis, que, cum vacaverint, ad manus Epiſcopi Brixienſis deveniant, juxta ſue voluntatis arbitrium ordinanda. Unde poſtulaſtis a nobis, ut de dictis beneficiis ſic ſtatuere dignaremur, quod, decedentibus memoratis canonicis, in eis alii non ſuccedant; ſed potius in uſus pauperum, & reparationem ipſius eccleſie ac domorum ſuarum, que terremotus tempore corruerunt, ac reſtitutionem ornamentorum, quibus omnino deſtituta eſt ipſa eccleſia, convertantur. Nos ergo volumus & mandamus, quatinus decedentibus, vel cedentibus canonicis, qui eadem beneficia obtinent, de ipſis ſtatuas, prout utilitati eccleſie memorate, ac ordini predicto ſecundum deum videris expedire. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre conceſſionis infringere vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit indignationem Omnipotentis dei & beatorum Petri & Pauli apoſto-

lo-

(1) Brixienſi Eccleſiæ per hæc tempora præerat Gualla ex Ord Præd., qui omnium primus Cœnobii SS. Fauſtini & Juvittæ Prior fuerat olim renunciatus.

(2) Tabulas hac de re confectas edidit Cl. P. D Jo. Hieronymus Gradonicus Cler. Reg., nunc Ampliſſimus Utinenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, *Brix. Sacr. p.* 244.

lorum ejus ſe noverit incurſurum. Dat. Anagnie XV. Kal. Julii Pontificatus noſtri anno primo.

A tergo hæc habentur: per iſtas litteras ſufficiens apparet, quod eccleſia cum pertinentiis erat diſtracta de clero brixienſi, & Epiſcopus non poterat ibi prepoſitum vel canonicos inſtituere, unde diſcedentibus fratribus predicatoribus ab eodem.

Gregorii IX. Literæ ne Humiliati jurare cogantur.

1227. 10. Jul. Ex Bibl. Braid.

GRegorius Epiſcopus Servus Servorum Dei Venerabili Fratri Archiepiſcopo Mediolanen. (1) ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Dilecti filii fratres & ſorores ordinis humiliatorum nobis humiliter ſupplicarunt, ut cum paſſim a ſecularibus poteſtatibus pro minimis ſepe rebus jurare cogantur (2), cum hoc eorum propoſito contradicat, ſuper hoc providere miſericorditer dignaremur. Quocirca fraternitati tue per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus dictos fratres & ſorores non permittas niſi teſtimonii, calumpnie, pacis & fidei ſubire aliquod juramentum, niſi forſan urgens neceſſitas & evidens utilitas id expoſcere

(1) Henricus Septala is erat, de quo plura Saxius *Ser. Archiep Mediol. T. II. pag. 640. &c.*

(2) Vidimus prudentiſſimas leges Humiliatis ab Innocentio III. latas fuiſſe, ut jurejurando ea, qua par erat, ratione uterentur. Hic vero videmus multas illos moleſtias pati conſueviſſe, quod ſæpe jusjurandum præſtare tenuerent. Enimvero quam frequens atque immodicus eſſet per ea tempora jurandi uſus, ſatis oſtendit Cangius, cum innumeros jurandi ritus recenſet. Mediolani vero cauſas fere omnes jurejurando definitas fuiſſe animadvertit Julinius (*Memor. T. V. pag. 331.*). Hinc Urbanus III. ad Bernatenſes, ſeu Brinatenſes Canonicos Regulares an. MCLXXXVII ſcribens apud eumdem (*T VII pag. 50.*) ait: *In cauſis Eccleſie veſtre, donec per teſtes idoneos, vel publica inſtrumenta intentio veſtra probari poterit, preſtandi juramentum, quod in partibus veſtris nova Superſtitione requiritur, omnem vobis interdicimus facultatem.*

ſcere videatur, quod tue prudentie duximus committendum, contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Datum Anagnie ſexto Id. Jul. Pontificatus noſtri anno primo.

Sigillum ut ſup.

Gregorii IX. Literæ de Religioſorum cœtuum emendatione.

1227. 4. Sept. Ex Bibl. Braid.

GRegorius Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Rogerio Subpriori Bononienſi, fratri Meliorato de ordine Predicatorum (1), & presbitero Joanni de Gambara ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Succenſa eſt quaſi ignis inopinate prevaricationis impietas, que non ſolum vepres & ſpinas devorat, carnalibus ſcilicet operibus ſervientes, ſed quaſi cedros Libani jam conſumit, nonnullos ſcilicet regularis ordinis profeſſores preſertim ſedi apoſtolice immediate ſubjectos, quorum correctioni prementibus undique curis univerſalis Eccleſie, per ſe nequit, ut expedit, Romanus pontifex imminere. Verum quoniam a capite membra nutrimenta ſuſcipiunt, & membra ſuo tenentur capiti deſervire, ut mutuis vegetata ſubſidiis in ſua poſſint integritate perſiſtere, vobis de quorum religione, zelo, & ſinceritate confidimus, Monaſteria exempta Ordinis Sancti benedicti, & Canonicos regulares cujuſcumque profeſſionis vel ordinis, humiliatos quoque & hoſpitalia Cremonenſis, Brixienſis & Pergamenſis civitatum & dioceſum, Monaſteriis Ciſtercienſis Ordinis,

(1) Alios etiam ex Ordine Prædicatorum in hanc rem Gregorius elegit. Habemus enim in hujus Ordinis *Bullario* harum ipſarum literarum exemplar, quas eodem anno ac die *Fratri Joachim Sanctæ Mariæ, & Jordano Ordinis Prædicatorum Prioribus, & Gandulpho fratri ejuſdem Ordinis Paduan.* Pontifex dedit. Similes alias Gregorii literas anno MCCXXXII. datas commemorat Fleury (*Hiſt. Eccleſ. T. XVII. Lib. LXXX. num. XXXIV.*)

dinis, & Monialium pauperum incluſarum (2) dumtaxat exceptis, omni anno donec nobis placuerit, ſemel vel pluries ſicuti videritis expedire, privilegiis eorum & indulgentiis nequaquam obſtantibus, committimus viſitanda; preſentium auctoritate in virtute obedientie diſtricte precipiendo mandantes, quatenus omni mora, gratia & timore poſtpoſitis, corrigatis appellatione remota intrepide ac efficaciter tam in capite quam in membris quecumque videritis corrigenda, contradictores & rebelles per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo, correctionibus factis in generali capitulo in ſuo robore duraturis. Reſcribatis autem que feceritis plene nobis, qui ad hoc auctore Deo vobis dabimus conſilium & auxilium opportunum. Si vero circa hujuſmodi animas redemptas ſanguine Nazareni, fueritis, quod non credimus, negligentes, Deus ultionum dominus ac redemptor, requiret ea de manibus veſtris in die animadverſionis extreme, quando creatura armabit ſe ad ulciſcendam injuriam creatoris. Nos quoque negligentiam hujuſmodi non poterimus ſine diſſimulatione tranſire. Quod ſi non omnes iis exequendis poteritis intereſſe, duo veſtrum ea nihilominus exequantur. Dat. Anagnie ſecundo Non. Sept. Pontificatus noſtri anno primo.

Sigill. ut ſup.

Pri-

(2) Hoc ſcilicet nomine Franciſcanæ Sanctimoniales indicantur, quod & paupertatem profiterentur, atque ædibus clauſæ viverent. Eodem nomine deſignantur in Gregorii IX. literis an. MCCXXXIII. datis apud P. Bonavillam (*Notizia Cronol. de' Frati Minori Part. II. Cap. 2.*)

Privilegium quod Archiepiſcopus Mediolani cogat fratres Ordinis Humiliatorum ad obſervationem regule.

1227. 16. Dec. Ex Bibl. Braid.

GRegorius Epiſcopus Servus Servorum Dei venerabili Fratri Archiepiſcopo Mediolanen. (1) Salutem & apoſtolicam benedictionem. Dilecti filii prepoſiti & miniſtri humiliatorum de Lombardia transmiſſa nobis petitione monſtrarunt, quod cum tibi dederimus in mandatis, ut omnes qui in Lombardia ac Marchia (2) humiliatos ſe dicunt, monere ac inducere procurares, quod regulam ſeu vivendi formam approbatam a fel. rec. Innocentio papa predeceſſore noſtro, & humiliatorum Ordini traditam profiterentur pariter & ſervarent; & qui nollent hoc facere, nomine, habitu, loco, & poſſeſſionibus humiliatorum relictis tranſirent ad aliquem alium de Ordinibus approbatis, eos ad alterum predictorum per cenſuram eccleſiaſticam, ſi nollent mandatis tuis acquieſcere, compellendo (3), nondum ſuper hoc mandatum apoſtolicum impleviſti. Quocirca fraternitati tue firmiter precipiendo mandamus, quatenus uſque ad primo venturum feſtum reſurrectionis Dominice mandatum noſtrum juxta traditam tibi formam exequi non omittas, ita quod diligentia tua poſſit exinde commendari. Alioquin dilectis filiis fratribus Al.

 priori

(1) Henrico Septalæ de quo ſup. pag. 166.

(2) Quid hoc loco *Marchia* ſignificet, non ſatis intelligo. Hæc enim vox primo ad provinciæ fines deſignandos, teſte Cangio, adhibita eſt. Mox etiam provinciam peculiarem aliquam denotavit. Hinc *Marchia Mediolani*, *Marchia Genuæ* aliaque hujuſmodi apud Muratorium occurrunt (*Antiquit. Ital. T. I col.* 271 273.). At quamnam potiſſimum Marchiam hic appellari dicemus? Itaque veriſimilius fortaſſe Lombardiæ fines hic denotari arbitrabimur.

(3) Haſce Gregorii literas, quas hic ab illo innui audimus, nanciſci haud licuit.

priori Ordinis fratrum predicatorum Mediolan. & Al. Parmen. eiuſdem Ordinis, & magiſtro Olderico canonico ſanĉti ſteſani in brolio Mediolan. nos noveris injunxiſſe, ut ipſi ex tunc prediĉtum mandatum diligenter & fideliter exequantur. Dat. Lateran. XVII. Cal. Jan. Pontificatus noſtri anno primo.

Sig. ut ſupra.

Privilegium domus de braida de divinis offitiis in Oratorio ſuo a quocumque Sacerdote ambroſiano audiendis.

1229. 10. Jan. Ex Bibl. Braid.

GOffridus miſeratione divina tit. ſanĉti Marci presbiter Cardinalis apoſtolice ſedis legatus (1), dileĉtis in Chriſto filiis Alberto ejuſque confratribus & toti congregationi domus ſite in braida olim de guercio nunc veſtra, ſalutem in Domino. Juſtis petentium deſideriis dignum eſt nos facilem prebere conſenſum, & vota, que a rationis tramite non diſcordant, effeĉtu proſequente complere. Cum igitur venerabilis pater Mediolanenſis archiepiſcopus (2) vobis ſui capituli accedente conſenſu, licentiam & auĉtoritatem conſtituendi oratorium in veſtro proprio fundo de braida duxerit concedendam, ſtatuens ut illud amodo liberum habeat cimiterium, & nulli tributo vel oneri ſit ſubjeĉtum ullo tempore, excepta una libra cere, quam nomine cenſus

(1) Goffridus Caſtilionæus patria Mediolanenſis, antea patriæ Eccleſiæ Cancellarius, Cardinalis deinde a Gregorio IX. juſſus, atque in Inſubriam Legatus, denique poſt Gregorii obitum ad Pontificiam Sedem eveĉtus, ac Cœleſtinus IV. appellatus, quam Sedem tamen vix XVII. diebus obtinuit. Vide Ciacon. & Oldoin., Saxium in *Serie Archiep. Mediol. T. II. pag.* 685. Julin. *Memor. T. VII. pag.* 424. 426. 555.

(2) Philippum, ni fallor, intelligit, cujus literas commemoravimus pag. 149. Niſi forte alias hac de re literas Henricus Septala dedit, qui per hoc tempus Mediolanenſi Eccleſiæ præerat.

ſus & in ſubjectionis ſignum in feſto ſancte Marie de ſeptembri decrevit dari ejus eccleſie annuatim, concedendo ut a quocumque vobis placuerit Sacerdote, dummodo Ambroſianus ſit (3), audire poſſitis divina officia in eodem tamquam patroni & ejuſdem oratorii fundatores, nos veſtris precibus benignum impertientes aſſenſum, conceſſionem ipſam, ſicut juſte ac provide facta eſt, auctoritate, qua fungimur, confirmamus & preſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum petri & pauli apoſtolorum ejus, & apoſtolice ſedis ſe noverit incurſurum. Dat. Mediolani anno Dominice Incarnationis MCCXXIX. IV. Idus Januar.

Sigillum deeſt.

(3) Hinc videmus quanta eſſet Mediolanenſium Archiepiſcoporum cura, ne quid ab Ambroſiano ritu alienum in Sacris faciendis admitteretur. Religioſi ipſi Coetus ritu eodem olim utebantur, & Humiliatos noſtros an. MCCLXXXVIII. tantummodo ad Romanos ritus acceſſiſſe oſtendimus Differt. III. num. XII.

Privilegium quod non debeant fratres iſtius domus ſolvere Epiſcopo Cenſum occaxione oſpitii.

1229. Id. Jul. Ex Biblioth. Braid.

IN Nomine Domini. Anno Dominice Incarnationis MCCXXIX. die Dominico, decimo die ante kalendas auguſti Indictione ſecunda. Fr. Beltramus de campiſio frater & ſindicus eccleſie Humiliatorum exſtructe apud papiam ſupra ticinum (1) ex parte domini Cardinalis dedit & preſentavit Domino Alberto prepoſito eccleſie ſancti ſtefani in brolio Mediolan. literas ſigillo cereo Domini Cardinalis ſigillatas, quarum tenor talis eſt. Goffridus miſe-

(1) S. Simonis domus, ni fallor, hic indicatur. Vide quae diximus ſup. pag. 6.

miſeratione divina tit. S. Marci presbiter Cardinalis (2) apoſtolice ſedis legatus, dilecto in Chriſto fratri prepoſito ſancti ſtefani in brolio Mediolan. ſalutem in domino. Dilecti filii prepoſitus & fratres eccleſie humiliatorum apud papiam ſupra ticinum ſua nobis petitione monſtrarunt, quod cum hoſpitale ſancte Juſtine (3) nuper eis a domino papa libere ſit collatum, & a longis retro temporibus ab omni exactione pecunie ſit exemptum, nec uſque ad hoc tempus ab epiſcopo ſeu capitulo papienſi ſuper hoc fuerit moleſtatum, nunc primo dictum capitulum occaſione talie, quam communi papienſi ſe aſſerunt ſoluturos, quamdam imponentes pecunie quantitatem ipſos ſuper hoc indebite aggravant & moleſtant. Et licet ipſi ex hoc ſentientes indebite ſe gravari, noſtram audientiam appellarint, dictum tamen capitulum hujuſmodi appellatione contempta in eos interdicti & excommunicationis ſententiam contra juſtitiam protulerunt. Ideoque diſcretioni veſtre, qua fungimur, auctoritate mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, revocato in ſtatu debito, ſi quid poſt hujuſmodi appellationem inveneritis temere attemptatum, audiatis, ſi quid fuerit queſtionis, & quod canonicum fuerit, ſtatuatis, facientes quod decreveritis per cenſuram eccleſiaſticam firmiter obſervari. Teſtes autem, qui nominati fuerint, ſi ſe gratia, odio, vel timore ſubtraxerint, per cenſuram eamdem cogatis veritati teſtimonium perhibere. Datum Cervie Id. Julii (4).

In-

(2) Idem ille, de quo paullo ante diximus.

(3) De hoc hoſpitali aliquid innuimus Vol. I. Diſſert. V. num XXV.

(4) Goffridus Januario menſe hujus an. MCCXXIX. Mediolanum advenerat, Chalco, ceteriſque Mediolanenſibus hiſtoricis teſtibus. Majo menſe adhuc in Inſubria morabatur; Synodum enim XII. Cal. Jun. Laude Pompeja habuit. Videtur autem non multo poſt hinc diſceſſiſſe, cum has literas Cerviæ, quæ Æmiliæ eſt urbs, dederit Idibus Jul. At errorem profecto in Ciaconii opus irrepſiſſe arbitror, cum ait Goffridum Gregorii literis hoc anno XV. Cal. Febr. ad Albertum Priorem Eccleſiæ Sedis Epiſcopalis B. Mariani datis ſubſcripſiſſe. Goffridus enim IV. Id. Jan. jam Mediolanum advenerat, ut ex ejuſdem literis paullo ante prolatis conſtat.

Interfuerunt teſtes rogati Dominus petrus berloccus filius quondam guifredi, & magiſter Oldericus filius quondam petribelli, & dominus aliprandus mazalis filius quondam rubei, omnes canonici ſupraſcripte ecclefie ſancti ſtefani.

Ego Ricobonus filius quondam Alberti de bribia de burgo foris porte romane notarius & Imperatoris miſſus (5) interfui & rogatus ſcripſi.

(5) De Imperatoriis Miſſis V. infr. Monum. an. MCCXXX. 21. Febr. annot. 16.

Privilegium pro Eccleſia domus braide que hedificata fuit MCCXXIX. primo Junii.

1230. 20. Febr. Ex Bibl. Braid.

UNiverſis preſentes litteras inſpecturis Petrus de Mediolano (1) ſacroſancte Romane eccleſie viceeancellarius ſalutem in Domino ſempiternam. Noveritis nos vidiſſe duo publica inſtrumenta in una carta pecudina contenta per manum Gulicioni filii quondam Oldonis Cumini (2) civitatis Mediolan. notarii ſcripta & confecta, & ſcripta ejus parabola per Girardum filium Petrobelli de vergano notarium Sacri palatii de parochia ſancti Protaſii ad monachos, quorum tenores tales ſunt.

In Nomine Domini anno Dominice Incarnationis 1230. die mercurii, nono die ante Kal. Mart. Indictione tertia in preſentia infraſcriptorum teſtium, Dominus Henricus Dei gratia ſancte Mediolanen. eccleſie Archiepiſcopus (3) ſua auctoritate, & ex officio,

(1) Petrus Peregroſſus Mediolanenſis, Nicolao III. Pontifice, S. Rom. Eccleſiæ Viceeancellarius, ac deinde Cardinalis, de quo plura alia erunt nobis ad an. MCCLXXXVIII. dicenda.

(2) V. infra annotat. 17.

(3) Henricus Septala, qui jam ab an. MCCXVI. Mediolanenſem Eccleſiam re-

ficio, & voluntate, & preſentia presbiteri Guillelmi eccleſie ſancti Euſebii ſite in braida guercii (4), & Anſelmi, & Mangiaferri, qui dicuntur cagapiſti (5), qui pro ſe ibi erant, & Guifredo filio quondam Anſelmi cagapiſti, ut apparet per publicum inſtrumentum a me viſum & lectum, factum anno 1230. die veneris ſeptimo die ante Kal. Febr. Indictione tertia per Antelmum filium Landulfi cagapiſti notarium, qui Anſelmus & Mangiaferrus promiſerunt obligando omnia ſua bona pignori quilibet in ſolidum fratri Pagano (6) miniſtro domus Humiliatorum de Braida Guercii, recipientem ad partem illius domus, quod omni tempore facient heredes quondam Jacobi cagapiſti eſſe tacitos & contentos in omnibus infraſcriptis (7), vel ſi contravenerint illi heredes, & taciti & contenti non permanſerint, & de jure in aliquo obtinuerint contra fratres & ſorores predicte domus de predicta eccleſia de novo conſtituta (8) in predicta domo de braida, vel occaſione predicte eccleſie, quod reſtituent & dabunt predicto pagano

---

gebat, quique hoc ipſo anno MCCXXX. XVI. Cal. Octobr. fatis conceſſit. V. Sax. *Ser. Archiep. Mediol. T. II. pag. 640. &c.*

(4) Notiſſima Mediolanenſis Eccleſia, e Braidenſis Eccleſiæ regione poſita; cujus parochiali jure Braidenſis domus ipſa obnoxia erat, antequam Eccleſiam haberet; qua de cauſſa, Eccleſia ipſa ab Humiliatis exſtructa, certas conventiones hinc inde ſtatui oportuit.

(5) Gerardus Cagapiſtus juris ſcientia inter Mediolanenſes celeberrimus fuit XII. ſæculo. Ex ejuſdem familia ii omnes prodiiſſe videntur, quos hic appellatos videmus, Anſelmi duo, Mangiaferrus, Anſelmus, Landulfus & Jacobus.

(6) Fr. Paganus de Vedano, ni fallor, indicatur, qui in alio etiam monumento anni MCCXXVII. commemoratur, de quo Vol. I. Diſſert. VI. P. I. num. II. ſermo fuit.

(7) Ex his verbis certiſſime mihi colligere videor S. Euſebii Eccleſiam ad Cagapiſtos patronatus, ut ajunt, jure pertinuiſſe. Qua enim, rogo, de cauſſa neceſſe erat, ut Cagapiſti illi, qui hoc loco nominantur, pro Jacobi Cagapiſti hæredibus fidejuberent, fore ut ab his conditiones inter Humiliatos & S. Euſebii presbiterum ſtatutæ ratæ haberentur, niſi ad eoſdem hæredes in Eccleſiam illam juſpatronatus ſpectaret; ac ſuſpicio proinde oriri poſſet, ne initis conventionibus repugnarent?

(8) Ex his potiſſimum vocibus Vol I Diſſ. VI. P.I. num. IV. an. tantum MCCXXIX. Braidenſem Eccleſiam exſtructam fuiſſe conjecimus.

gano ad partem fratrum & ſororum predicte domus & ipſis fratribus & ſororibus libras trigintatres tertiolorum (9) cum omnibus expenſis, quas dicta domus fecerit pro ipſis denariis exigendis & petendis; quas libras trigintatres tertiolorum dicta domus dedit presbitero illius eccleſie ſancti Euſebii ad partem illius eccleſie pro conſultatione, ſive cambio, ſeu in ſcontro & compenſatione illius dampni & intereſſe, quod dicta eccleſia ſancti Euſebii patitur, vel pati videtur, vel pati poſſet occaſione predicte eccleſie de novo conſtitute in predicta domo de Braida; ſeu pro eo quod predicti fratres & ſorores cum eorum familia ſe ſubtraunt predicte eccleſie ſancti Euſebii, in cujus parochia reſident, ratione funerum, vel oblationum, vel aliorum que fient (*forte fierent*) ſuo ſacerdoti & parochiano ſuo tempore, ſecundum quod dictus Archiepiſcopus jam ante decreverat (10), & preſentia, & voluntate, & conſenſu Bellini de Greppa & Anna de Barni, & Ottonis de Buixio, & Petri de Cerro, & Chriſtiani de Muzano vicinorum pr dicte eccleſie ſancti Euſebii, & qui pro ſe & pro aliis vicinis ejuſdem eccleſie erant, ut apparet per cartam unam factam per Jacobum filium Airoldi de Garbaniate notarium (11) 1230., & preſentia & voluntate fratris Pagani miniſtri illius domus, & fratris Ottonis de Caſtilliono fratris ejuſdem domus, ſtatuit & ordinavit, uti quilibet vicinus & vicina predicte parochie ſancti Euſebii, qui non ſit de ordine Humiliatorum, qui tamen non eſſet hereticus, vel a Domino Archiepiſcopo vel Capitulo Mediolanen. inhibitus, ne in cimiterio ſepeliretur, poſſit ſe ordinare ſepeliendum in eccleſia predicta de Braida, & ibi ſepulcrum eligere & habere; ita tamen quod presbiter dicte eccle-

(9) Egimus de hiſce nummis hoc ipſo Vol. pag. 118.

(10) Hocce Henrici Archiepiſcopi decretum non habemus.

(11) Jacobus hic de Garbagnate idem forte eſt, qui an. MCCXXXVII. Mediolanenſis Conſul fuit V. Julii. (*Memor. T. VII. pag.* 513.)

c'eſie ſancti Euſebii, ſi ibi erit & adeſſe potuerit & voluerit funerationi ſeu obſequiis cujuslibet vicini & vicine, qui ibi taliter elegiſſet ſepulturam, requiri debeat & adeſſe (12), & ſi presbiter non eſſet in illa eccleſia, & ſi adeſſet, & requiſitus intereſſe nollet vel non poſſet funerationi prediƈtorum vicinorum & vicinarum, quod nihilominus debeat & poſſit eo taliter abſente ſepeliri in ipſa eccleſia de Braida, vel ſi prediƈtus presbiter, qui eſſet pro tempore in diƈta eccleſia ſanƈti Euſebii, aliquo vicino vel vicina, qui non eſſet de ordine Humiliatorum, ſepulturam ibi eligente, ut ſupra legitur, non requireretur; ut ſupra diƈtum eſt, vel ipſo vicino vel vicina, vel fratribus ipſius domus hoc volentibus quod non requireretur & non intereſſet, quod nihilominus tantumdem habere debeat prediƈtus presbiter, quantum haberet ſi intereſſet funerationi. Pro aliis vicinis, qui eſſent de ordine Humiliatorum (13), ſalvum ſit jus ipſis Humiliatis de Braida ſeu eccleſie ſue ſecundum tenorem privilegii conceſſi eis per Dominum Archiepiſcopum. Preterea ſtatuit & ordinavit diƈtus Dominus Archiepiſcopus, quod prediƈtus frater Paganus pro domo ſua debeat habere prediƈtas libras trigintatres, quas habitura eſt prediƈta eccleſia ſanƈti Euſebii pro prediƈta compenſatione, ut ſupra diƈtum eſt, hinc ad tres annos, niſi infra tres annos repertum fuerit fiƈtum ad utilitatem ipſius eccleſie ſanƈti Euſebii; quod fiƈtum ſi repertum fuerit, teneatur diƈtus frater Paganus pro domo

ſua,

(12) Parochialis juris ſepulturam eſſe, omnes norunt. Hinc cum Braidenſibus Humiliatis conceſſum fuiſſet, ut exteros etiam homines tumulare iis liceret, id ſaltem cautum eſt, ut Parochus ad funus ipſum advocaretur. Enimvero cum Innocentius IV., ut deinde videbimus, an. MCCXLVI. facultatem hanc Humiliatis omnibus fecit, verba illa addidit: *Salva tamen juſtitia illarum Eccleſiarum, e quibus mortuorum corpora aſſumuntur*. Quo loco *juſtitie* nomine, id quod ex *juſtitia* competit ſignificari, per Eccleſias vero, *e quibus mortuorum corpora aſſumuntur*, Parochiales eſſe oſtendit Van-Eſpen (*Jur. Eccleſ. Univ. Par. II. Tit. XXXVIII. Cap. V.*) qui de tota hac re erudite diſputat.

(13) Scilicet tertii Ordinis.

ſua, & ipſa domus dare & ſolvere teneatur predictas libras trigintatres tertiolorum in ſolutione ficti de eis empti, & pro ipſis denariis, ſi per predictos tres annos tenuerint, ſolvere teneantur predicto presbitero ſancti Euſebii modia tria frumenti quolibet anno, vel pro parte trium annorum, ſi minus tribus annis eos denarios tenuerint. Poſt tres annos vero, ſi dilatatum fuerit ipſum fictum emi ad partem predicte ecclefie ſancti Euſebii, dicta domus de braida habere & tenere debeat predictos denarios ſine aliqua preſtatione predicti ficti, vel aliqua preſtatione, donec ipſum fictum emptum fuerit ad partem predicte ecclefie ſancti Euſebii; & tunc ipſa domus de braida dare & ſolvere teneatur dictos denarios in ſolutione predicti ficti; & in carta emptionis illius ficti contineri debeat, quod dicta domus ſolvit predictos denarios in eo ficto pro dicta ratione & compenſatione. Et pro predictis denariis, quos ſoluturi ſunt, ut ſupra legitur, & pro aliis que ſuperius leguntur ab hodie in antea, ſit ipſa domus & fratres & ſorores ejuſdem domus abſoluti & abſoluta ab omni onere, preſtatione, & expenſis, quas hinc retro facere conſueverant & tenebantur predicte ecclefie ſancti Euſebii vel occaſione illius ecclefie vel aliquo alio modo in presbitero illius ecclefie. Ipſe vero frater Paganus pro predicta domo, conſenſu & auctoritate fratrum ſuorum, pro quibus ibi erat, ut dixit, remiſit iſtis vicinis omne jus eligendi presbiterum in ipſa ecclefia (14), & omne jus vicinie; & ſimiliter liceat Cagapiſtis, ſcilicet Anſelmo & Mangiaferro & Guiſredo & eorum familiis maſculis & feminis eligere ſepulturam in ipſa ecclefia de braida, ſicut licet vicinis predicte parochie ſancti Euſebii. Actum in civitate Mediolani ſuper

Tom. II. Z pala-

(14) Parochi electionem ſæpiſſime ad Parochianos ipſos olim pertinuiſſe plurimis exemplis docemur. Ut externa omittam, V. Julin. *Memor. T. IV. pag.* 139. 340. 383. 404. *T. V. pag.* 48. 478. 491. *&c.* Quin etiam hujuſmodi mos alicubi adhuc ſervatur.

palacium vetus dicti Domini Archiepiſcopi, & inde plures carte uno tenore ſcribendi rogate ſunt. Interfuerunt pro notariis Ambroſius Percoſſus, & Jacobus de Garbaniate. Interfuerunt teſtes Petrus beneficialis eccleſie ſancti Protaſii ad Monachos, filius quondam Benzonis de Caſſino, & Ambroſius filius quondam Muſſonis Guandarinarii canonicus eccleſie ſancti Laurentii; & Landulfus filius Redulfi de Caſtro Seprio (15), & Albertonus filius quondam Alberti Savoredi, & Aicardus filius quondam Bedulfi de Zibidi, & Bonacoſa filius quondam Petri de Era omnes cives Mediolani. Ego Jacobus filius Airoldi cognomine dicti de Garbignate de Braida Guercii notarius, & miſſus domini Ottonis Imperatoris (16) interfui & ſubſcripſi. Ego Ambroſius filius quondam Jacobi qui dicebatur Percoſſus de parochia ſancti Protaſii ad Monachos civis Mediolani notarius domini Henrici Regis interfui ut ſupra & ſubſcripſi. Ego Guilicionus filius quondam Oldonis Cumini, qui habito in platea Cuminorum (17) civitatis Mediolani nota-

(15) Redulphus de Seprio inter præcipuos Seprienſis comitatus incolas numeratur in charta an. MCXLVIII. apud Julin. *T. V. pag.* 485.; ac forte ille ipſe, qui hic Landulphi pater dicitur.

(16) Quanta olim eſſet Regiorum Miſſorum dignitas atque auctoritas ſatis explicant Muratorius *Antich. Ital. T. I. Diſſ. IX.* ac Cangius in Lexico ad hanc vocem. Regia illi ſcilicet auctoritate pollebant, ut de pluribus cauſſis cognoſcerent, fraudes prohiberent &c. Eorum tamen auctoritas paullatim imminui cœpit, eoſque Friderico I. Imperatore omnino ſublatos arbitrantur Muratorius idem, ac Julinius Memor. *T. VI. pag.* 441. Videmus hic tamen hac ipſa ætate Miſſos Regios nominari, quos tamen non alia quam Notariorum auctoritate præditos fuiſſe exiſtimo. Jacobus de Garbaniate Othonis Miſſus dicitur, Othonis ſcilicet IV., qui anno MCCXVIII. obierat; reliqui duo Henrici VI Miſſi dicuntur, qui jam ab anno MCXC. e vivis exceſſerat. Sed hujus ſcilicet appellationis honorem ubi acceperant, eodem ſemper fruebantur, quamvis Imperator ille obiiſſet, a quo acceperant.

(17) Nobiliſſima erat inter Mediolanenſes Cuminorum familia, ex qua plures in Julinianis Commentariis proferuntur *T. III. pag.* 478. *T. V. pag.* 497. *T. VII. pag.* 138. Iis autem duos hoſce addere licebit, quos hic nominatos videmus, Guilicionum & Oldonem. At plateam hanc Cuminorum nuſquam alias commemora-

Digitized by Google

notarius domini Henrici Imperatoris tradidi & ad ſcribendum dedi & ſubſcripſi. Ego Girardus filius Petribelli de Vergano civitatis Mediolani de parochia ſancti Protaſii ad Monachos notarius ſacri palatii, parabola (18) Guilicioni Cumini ſubſcripſi.

In Nomine Domini. Anno Dominice Nativitatis 1230. die Jovis Indictione tertia in preſentia infraſcriptorum teſtium manifeſti & confeſſi & proteſtati fuerunt fratres Benedictus de Ovinanago, & Petrus de Ovinago, & Omiabene de Modoetia, & Paſcalis de Paſcalibus, & Bernardus de Tritio, & Petrus de Carate, & Martinus de Ovinago, & Petracius de Albiate, & Albertus de porta Romana, & Rolandus de Plaxencia, & Girardus de Dexio, & Miranus de la Cruce, & Petrus de Binago, & Anſelmus de Mucciano, & Guillelmus de Barni, & Ardicus de Conomano, & Balzenus Onderadi, & Otto de Paderno, & Guillelmus de Corcomano, & Antonius de Carate, & Ambroſius de Miriciano, omnes fratres & humiliati predicte domus de braida guercii, quod predicti frater Paganus miniſter predicte domus, & frater Otto fecerunt, & ordinaverunt, & conſenſum tribuerunt predictis omnibus, que ſuperius leguntur, eorum parabola, conſenſu, & voluntate, & ea omnia ſuo nomine, & nomine capituli & univerſitatis illius domus approbaverunt, & confirmaverunt, & rata & firma habuerunt, & rata & firma ſuo nomine & predicte univerſitatis cum predictis fratribus Pagano & Ottone omni tempore promiſerunt predictis Bellino, & Criſtiano, & Anrico, & Petro eorum nomine & ad partem predicte vicinie, in iis que pro ipſa vicinia ſuperius ſcripta ſunt, & Jacobo de Garbaniate recipienti ad partem dictorum Anſelmi & Mangiaferri & Guiffredi, qui dicuntur Cagapiſti & eorum familiarum in iis, que pro eis ſcripta ſunt, & mentio facta eſt ſuperius. Actum in Civitate Mediolani

tam vidi, nec facile quo loco eſſet ſtatuere poſſumus.

(18) V. pag. 120. not. 7.

intus domum illius braide in parlatorio illius braide, & inde plures carte uno tenore fieri rogate ſunt. Interfuerunt teſtes Rogerius filius quondam Arderici de la turre, & Airoldus filius quondàm Gandulfi Ranfredi, & Romanus filius quondam Martini de Incino omnes cives Mediolani. Ego Guilicionus filius quondam Oldonis Cumini, qui habito in platea Cuminorum civitatis Mediolani notarius domini Henrici Imperatoris tradidi, & ad ſcribendum dedi & ſubſcripſi. Ego Girardus filius Petribelli de Vergano civitatis Mediolani de parochia ſancti Protaſii ad Monachos notarius ſacri palatii parabola Guilicioni Cumini ſubſcripſi.

In cujus rei teſtimonium preſentes litteras fieri fecimus, & ſigilli noſtri munimine roborari. Dat. Rome apud Sanctum Petrum die Mercurii tertio Martii an. Dom. 1279. Indictione ſeptima, pontificatus domini Nicolai pape tertii anno ſecundo.

Pendet ſigillum cereum ſed infractum.

Literæ Gregorii IX. ad Humiliatos Omnium SS. de Foſſato alto.

1231. 15. Jan. Ex Cod. Puric.

GRegorius Epiſcopus Servus Servorum Dei, Dilectis Filiis Præpoſito & Fratribus Eccleſiæ Omnium Sanctorum de Foſſato alto Laudenſis Diœceſis, Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Libertates Eccleſiarum, quas ab aliis defenſare tenemur, requiſiti debemus Apoſtolico Munimine confovere, ut Eccleſiaſticæ Libertatis beneficio liberiùs perfruantur, & minùs ſuper hoc poſſint pravorum Hominum moleſtiis agitari. Sanè Bonæ Memoriæ . . . . Albanenſis tunc electus Apoſtolicæ Sedis Legatus (1) piè conſiderans quòd octoginta Religioſæ Perſonæ inter Viros & Mulieres in Eccleſia veſtra Divinis

(1) Gerardus de Seſſa, ni fallor, indicatur, de quo vide, quæ ſuperius diximus pag. 154.

nis ſunt obſequiis mancipatæ, quæ paſſim pauperes & peregrinos tranſeuntes recipiunt, & eis neceſſaria ſubminiſtrant, per Litteras duxit, ſicut & eaſdem inſpeximus, providendum ne per Epiſcopum Laudenſem vel Commune Civitatis aut aliam Perſonam pro expenſis exigatur aliquid ab eadem, reſervato ſibi in dicta Eccleſia prædicto Epiſcopo, de conſenſu Capituli ſui, tantum unius libræ cereum annuatim, confirmationem Præpoſitorum ſuorum, nulla tamen ab eis obedientia præſtita vel petita, Clericorum Ordinationes; & quod Fratres extraneis ad Epiſcopum conquerentibus in ejus præſentia reſpondebunt, ſicut in ipſius Eccleſiæ Privilegiis & Inſtrumentis publicis dicitur contineri. Unde Nos devotis veſtris ſuplicationibus inclinati quæ per eumdem Legatum & Epiſcopum piè ac providè facta ſunt in hac parte, Auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis Scripti patrocinio communimus. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc Paginam Noſtræ Confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum Ejus ſe noverit incurſurum. Datum Laterani 18. Cal. Februarii, Pontificatus Noſtri Anno quarto.

Literæ Gregorii IX. ad Humiliatos eoſdem.

Circa an. 1231. Ex Cod. Puric.

Gregorius Epiſcopus Servus Servorum Dei. Dilectis Filiis Præpoſito & Capitulo Eccleſiæ Omnium Sanctorum de Foſſato Alto Laudenſis Diœceſis, Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Juſtis petentium deſideriis dignum eſt Nos facilem præbere conſenſum, & vota quæ a rationis tramite non diſcordant, effectu conſequente complere. Eapropter, Dilecti in Domino Filii, veſtris juſtis precibus inclinati, Eccleſiam Sanct.

Geor-

Georgii (1) ſitam propè Eccleſiam veſtram, cum omnibus poſſeſſionibus & pertinentiis ſuis, quam Bonæ Memoriæ A. (2) Laudenſis Epiſcopus, Capituli ejus accedente conſenſu, pia vobis liberalitate conceſſit, ſicut ea omnia Eccleſia veſtra juſtè poſſidet ac quietè, ut in Inſtrumento inde confecto pleniùs continetur, Vobis & per Vos ipſi Eccleſiæ Auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis Scripti patrocinio communimus. Nulli ergò omninò Hominum liceat hanc Paginam Noſtræ Confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis verò hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum Ejus ſe noverit incurſurum. Dat. . . . . Cal. Januarii, Pontificatus Noſtri, Anno. (3).

(1) Vide quæ ſupra adnotavimus pag. 9.

(2) Ardericus Laudenſis Epiſcopus, qui S. Georgii Sacellum Humiliatis conceſſit. V. infer. Monum. an. MCCXXXIII. 15. Aug.

(3) Omnes temporis notæ deſunt, ſed videntur hæ literæ eadem fere tempore ac ſuperiores datæ fuiſſe.

Gregorii IX. licentia preſtandi & exigendi juramentum.

1232. 8. Jul. Ex Biblioth. Braid.

GRegorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis de Lombardia & de Marchia prepoſitis & fratribus humiliatorum, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Devotionis veſtre ſupplicationibus inclinati preſtandi ac exigendi juramentum cum neceſſitas aut utilitas probabilis id exegerit, vobis auctoritate preſentium licentiam indulgemus (1). Nulli ergo omnino

(1) Videtur has literas Gregorius ſcripſiſſe ut Humiliatos moleſtiis, quas juramenti cauſſa patiebantur, liberaret.

nino hominum liceat hanc paginam noſtre conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Dat. Spoleti VIII. Id. Julii (2) Pontificatus noſtri anni ſexto.

(1) Gregorius Calendis Junii. Roma diſceſſerat, quo die Urbs horrido terræ motu quaſſari cœpit, qui menſem integrum tenuit. V. Pagium in Vita Gregor. IX. num. 26. Per aliquot porro menſes nunc Reate, nunc Spoleti ſedem habuit.

Excerpta ex monumento inſcripto.

1233. 25. Aug. Ex Tabul. Epiſcop. Lauden. ſic inſcripto:

TEſtes producti in queſtione que fuit inter dominum O. epiſcopum laudenſem (1) *& prepoſitum & fratres domus omnium ſanctorum* (2) *ſuper ſubjectione ipſius domus, & eccleſie ſancti georgii.*

In nomine domini probare intendit Zanebellus de melleſe ſindicus prepoſiti & capituli eccleſie omnium Sanctorum nomine, & vice ipſius eccleſie in cauſa quam habet cum domino O. dei gratia laudenſi epiſcopo coram domino archipresbitero modoetienſi ſubdelegato ab epiſcopo parmenſi, quod prepoſitus ipſius eccleſie & alii prepoſiti omnes qui fuerunt in eccleſia omnium Sanctorum a tempore hedificationis illius eccleſie infra ſteterunt & fuerunt in adminiſtratione & prepoſitura illius eccleſie abſque aliqua miſſione in poſſeſſionem vel quaſi prepoſiture ſue dignitatis illius eccleſie facta per ſupradictum dominum epiſcopum vel anteceſſores illius domini epiſcopi.

Item

(1) Othobellus Suffientinus Laudenſis Epiſcopus indicatur; qui ab an. MCCXXIX. ad an. MCCXLIII. Laudenſi Eccleſiæ præfuit. V. Cl. P. Zachariæ *ſeriem Epiſcop. Laudenſ. pag.* 217. *& ſequ.*

(2) Eadem quæ de Foſſadolto dicebatur, de qua V. ſup. pag. 180.

Item probare intendit, quod ipſi prepoſiti ſive ipſa eccleſia ab ipſo tempore infra quo fuit hedificata, ſteterit & fuerit abſque aliqua procuratione ex debito data in ipſa eccleſia ſive pro ipſa eccleſia omnium ſanctorum prefato domino epiſcopo vel anteceſſoribus ſuis vel ejus notariis.

In nomine domini amen. Teſtes Zanebelli de melleſe ſindici domini prepoſiti & domus omnium ſanctorum vice & nomine illius domus contra dominum O. dei gratia laudenſem epiſcopum nomine ſuo & epiſcopatus MCCXXXIII. die veneris XV. die auguſti.

Dominus Ugo frater & alias prepoſitus eccleſie ſeu domus omnium ſanctorum juratus. . . . . . & dixit, quod dominus prepoſitus lafrancus (3) fuit prepoſitus in dicta eccleſia omnium ſanctorum ante ſe teſtem, nec credit nec ſcit quod ipſe dominus prepoſitus laſianeus foret poſitus in poſſeſſione vel quaſi vel in cathedra ſue prepoſiture per epiſcopum laudenſem nec per notarium, & quod prepoſitus lafrancus fuit primus prepoſitus in dicta eccleſia; & dixit quod ipſe teſtis fuit prepoſitus dicte eccleſie poſt ipſum dominum prepoſitum lafrancum, & nec ſcit nec credit ſimiliter de ſe quod dominus epiſcopus laudenſis interfuiſſet nec ejus notarius, neque quod eum in poſſeſſionem vel quaſi poſuiſſet, neque in ſedem ſue prepoſiture illius eccleſie. Item dixit quod nec credit nec ſcit, quod dictus dominus epiſcopus aut ejus notarius fuiſſet preſens, quando fuit factus vel inductus in poſſeſſionem vel quaſi vel in cathedram dominus dom Ubertus, qui nunc eſt prepoſitus illius eccleſie; nec ſcit nee credit quod aliquis notarius domini epiſcopi ſupraſcripti interfuiſſet ad predicta vel in predicta confirmatione. Item dixit quod nec credit nec ſcit, quod per ſe nec per alios prepoſitos, qui fuerunt ante ſe vel

(1) Idem ille ſcilicet, qui Romam ad Innocentium III. miſſus eſt, ut ſuorum leges Pontificia auctoritate comprobarentur.

vel modo eſt fuit fuiſſet (*ita*) facta aliqua procuratio vel data ex debito a ſe vel a dictis aliis prepoſitis domino epiſcopo laudenſi, qui modo eſt, nec ſuis anteceſſoribus ſeu notariis ſuis quantum pro dicta eccleſia omnium ſanctorum. Interrogatus ſi poſſet aliquis prepoſitus eſſe miſſus in poſſeſſionem vel quaſi dicte eccleſie. Reſpondit poſſet eſſe, tamen non credit fuiſſe. Interrogatus quot anni ſunt, quod ipſe eſt frater ſupraſcripte domus. Reſpondit quod credit firmiter quod ſunt XXX. anni & plus. Interrogatus quot anni ſunt quod hec eccleſia fuit edificata. Reſpondit quod credit eſſe annos XXXI. & plus quod fuit edificata. Interrogatus quot prepoſiti fuerint in dicta eccleſia a tempore edificacionis infra. Reſpondit tres tantum, ſcilicet prepoſitum lafrancum, qui fuit primus prepoſitus in dicta eccleſia, & ipſe teſtis qui fuit ſecundus, & dominus Ubertus, qui eſt modo prepoſitus. Interrogatus ſi illa procuratio, que fuit facta a ſeptem annis infra, que fuit preſtita ſupraſcripto domino epiſcopo habenti ſecum dominum presbiterum petrum bradam & magiſtrum frugerium canonicos fuit preſtita ex debito. Reſpondit quod tantum pro eccleſia ſancti georgii facta fuit per ſe ipſum & non pro ſupraſcripta eccleſia omnium ſanctorum; & dixit quod ſemel tantum dedit ex debito ei domino epiſcopo commedere pro ſupraſcripta procuratione pro eccleſia tantum beati georgii. Interrogatus ſi fratres dicte domus conſueverunt obedire ſupraſcripto domino epiſcopo in juſtitia facienda extraneis. Reſpondit quod ſic conſueverunt. Interrogatus ſi frater anricus, qui fuit frater hujus domus ſeu eccleſie fuit conqueſtus domino epiſcopo de eo domino Ugone tunc prepoſito ſupraſcripte domus. Reſpondit ſic fuit, tamen dixit, quod nullo tempore fuit frater ſupraſcripte eccleſie. Interrogatus ſi ipſe teſtis tunc obedivit ſupraſcripto domino epiſcopo in his que ſtatuit in ipſa cauſa predicti fratris anrici; Reſpondit poſſet eſſe, tamen non recordatur. Interrogatus ſi domina Maria ſpazamenſa ſoror tunc dicte domus fuit

conqueſta domino epiſcopo ſupraſcripto de ſe teſte tunc prepoſito ſupraſcripte eccleſie; Reſpondit quod non recordatur, & dixit quod dicta domina martha non erat nec aliquo tempore fuerat ſoror ſupraſcripte eccleſie.

Frater Vitalis remiſſo ſacramento dixit quod ipſe teſtis eſt frater ſupraſcripte domus & eccleſie anni ſunt XXXIII. & plures, & fuit de primis qui fuerunt ad dictam eccleſiam, & dixit quod dicta eccleſia fuit edificata anni XXXIII. & plures ſunt, & nomquam vidit nec audivit, quod dominus epiſcopus laudenſis haberet aliquid facere nec aliquod jus in dicta eccleſia, niſi unum cereum, qui datur ei pro cenſu annuatim. Et dixit quod ſupraſcripta eccleſia eſt libera & franca ſine contradiccione aliqua, & de hoc habet bona privilegia dicte eccleſie facta & conceſſa de libertate dicte eccleſie a domino papa Innocentio, ut credit, quod fuit dominus papa Innocentius, qui fecit & conceſſit ei dicta privilegia (4), & dixit quod neſcit nec audivit dici, quod prepoſiti dicte eccleſie fuiſſent poſiti in poſſeſſione vel quaſi prepoſiture ſue dignitatis illius eccleſie per dominum epiſcopum laudenſem vel ejus anteceſſores ſeu notarium. Dixit tamen, quod quando dominus prepoſitus lafrancus obiit, tunc fuit ad corpus ſuum dominus ardericus (5) tunc epiſcopus laudenſis, ſicut alii homines, ſed non venit quod aliquid haberet ad faciendum in confirmatione vel poſſeſſione vel quaſi dicte prepoſiture facte, quando dominus frater ugo fuit tunc prepoſitus. Interrogatus quomodo ſcit, quod dicta eccleſia eſt libera & franca, & quod dominus epiſcopus laudenſis non habet aliquod jus in ea, quod facere ex debito teneantur pro ipſa eccleſia preter dictum cereum. Reſpondit

(4) Innocentii III. literas indicare videtur, quas ſupra protulimus pag. 151.

(5) Ardericus antea Canonicus ac Laudenſis Eccleſiæ Cathedralis Præpoſitus, tum deinde Epiſcopus ab an. MCLXXXIX. ad an. MCCXVII. V. Zachar. *Ser. Laud. Epiſc. pag.* 224. & *ſeqq.*

dit ſicut ſemper habet auditum. Interrogatus ſi pro eccleſia ſan-ᶜti georgii faciunt & fecerunt fratres & prepoſiti diᶜte eccleſie aliquid ex debito. Reſpondit ſic, quod quando veniunt cardinales, vel quod dominus epiſcopus facit vel taliat aliquod fodrum pro ſua eccleſia, quod taliat eccleſie ſupraſcripte pro Eccleſia ſanᶜti georgii ſuam partem de eo debito vel de ipſa talia. Interrogatus ſi frater anricus ſacerdos fuit frater diᶜte eccleſie & ſtetit ad ipſam eccleſiam pro fratre. Reſpondit quod audivit dici, quod fecerat profeſſionem diᶜte eccleſie, & quod ſteterat apud diᶜtam eccleſiam pro fratre, tamen parum dicitur ibi ſtetiſſe; ſed ipſe teſtis tunc non erat apud ipſam eccleſiam, nec vidit ipſum fratrem anricum ad diᶜtam eccleſiam, neque facere profeſſionem, quia ipſe teſtis eo tempore iverat extra diᶜtam domum, quia per plures annos ſtetit inter bergamum & bononiam ad ſuas domos que ſunt in illis civitatibus. Interrogatus ſi diᶜtus frater anricus conqueſtus fuit domino O. epiſcopo laudenſi de domino fratre Ugone olim prepoſito diᶜte eccleſie. Reſpondit quod audivit dici quod habuit verba cum eo, ſed neſcit illud quia non erat domi prediᶜte tunc. Interrogatus ſi domina Martha ſpazamenſa fuit ſoror diᶜte eccleſie, & ſi fecit profeſſionem, & pro ſorore ſtetit in diᶜta domo ſeu eccleſia. Reſpondit quod ipſa domina Marta fecit donacionem de ſuis rebus in prediᶜtam eccleſiam, & parva puella erat, & parum ſtetit in ea eccleſia; dixit tamen quod non fuit ad ipſam donacionem, neque ad cartam donacionis vel profeſſionis faciendam, ſed ſicut ipſe dici audivit, quod de ipſa donacione faᶜta fuerat carta a teſtibus; & dixit quod ipſa Martha penituit ſe & ivit laudam ad domum ſuam, & voluit ſe maritare, & quod certum quod dabatur ei pro ſupraſcripta eccleſia pro diſpendio & alimentis ſtando ipſa laude ad domum ſuam cum matre ſua; & dixit quod nexit quod illa conqueſta fuerit de domino prepoſito Ugone coram domino epiſcopo laudenſi, quia de eo non recordatur; dixit tamen quod dici audivit, quod

fecerat preconizari per civitatem Mediolani, quicumque vellet eam accipere in uxorem quod ſe nubere volebat, tamen neſcit illud pro certo; ſed multam brigam dedit ipſi domino Ugoni prepoſito, & ipſi ecclefie, & aliud neſcit. Interrogatus quot prepoſiti fuerunt in dicta eccleſia, reſpondit tres jam nominatos ſupra.

Frater Joannes, qui fuit de verona, remiſſo ei Sacramento dixit voluntate propria die veneris XV. die auguſti, quod ſunt anni XXIIII. quod ipſe eſt frater dicte eccleſie omnium ſanctorum, & ſemper dici audivit quod dicta eccleſia omnium ſanctorum eſt exempta, & quod nullum dacium vel conditum dat neq preſtat domino epiſcopo laudenſi, nec ſuis anteceſſoribus dedit nec preſtavit; niſi quod ſcit quod datur domino epiſcopo laudenſi, & dari conſuetum eſt per ipſam eccleſiam cereus unus unius libre cere in omni vigilia ſeu feſtivitate ſancti baxiani, & dixit quod recordatur bene, quod vidit dominum ardericum epiſcopum laudenſem & dominum ambroxium (6) & dominum epiſcopum Jacobum de Cerreto (7), & dominum O. modo epiſcopum, & nonquam vidit nec audivit, quod peterent aliquod jus in ipſa eccleſia nec in poſſeſſione vel quaſi, neque in miſſione alicujus poſſeſſionis alicujus prepoſiti, qui fuiſſet in dicta eccleſia, vel in eo qui modo eſt, & ſemper vidit ſtare eos prepoſitos, videlicet dominum presbyterum ugonem, qui fuit prepoſitus, & dominum ubertum, qui modo eſt in adminiſtratione hujus eccleſie, & non vidit ex debito facere aliquod ſervitium domino

(6) Ambroſius de Cornu anno MCCXVIII. Laudenſis Epiſcopus inauguratus, eodem anno e vivis exceſſit.

(7) Jacobus de Cerreto, Ciſterciensis Monachus, anno MCCXVII. Laudenſi Eccleſiæ præfectus eſt. Hunc antequam inaugararetur, fatis conceſſiſſe ſcribit Ughellius in Epiſc. Laudenſ. Cum tamen hic inter Laudenſes Epiſcopos numeretur, qui Epiſcopali jure in Humiliatorum Eccleſiam uti potuiſſent, videtur ſaltem ad breve tempus ſedem illam tenuiſſe.

mino epiſcopo laudenſi, vel alicui epiſcopo, nec eorum miſſis, niſi forte ex gratia; &c.

Soror Flora de caſtello, que eſt magiſtra (8), remiſſo ſacramento dixit ſupraſcripto die veneris, quod hec eccleſia edificata eſt XXXIII. anni ſunt hodie in iſta die, & dixit quod ipſa teſtis fuit de primis ſororibus que fuerunt ab inicio ad edificationem ſupraſcripte eccleſie, & dixit, quod hec eccleſia omnium ſanctorum ſtetit multum ad edificandum, videlicet a feſtivitate beati johannis bautiſte uſque hodie; quia dominus epiſcopus ardericus, qui tunc temporis erat epiſcopus laudenſis volebat quod hec eccleſia deberet eſſe ſub ejus providencia & forcia, & ob hanc cauſam ita ſtetit . . . . quia nollebant concedere fratres & ſorores concedere (*ita*) domino epiſcopo aliquam poteſtatem in dicta eccleſia ex aliquo debito, quia dominus quondam lanfrancus prepoſitus hujus eccleſie dicebat, quod bonum habebat privilegium edificandi hanc domum & eccleſiam quocumque volebat ſine conſenſu & auctoritate domini epiſcopi ſupraſcripti; & dixit quod nomquam audivit dici, quod ille dominus ardericus epiſcopus habuiſſent & habere deberent aliquam partem in prepoſitura illius eccleſie vel miſſione in poſſeſſione illius dignitatis prepoſiture dicte eccleſie, niſi tantum ad confirmandum facta ellectione per fratres tantum & ſorores dicte eccleſie, & non conſuevit venire aliquo tempore dominus epiſcopus vel ejus anteceſſores, quod aliquid fieret ei per prepoſitum ipſius eccleſie ex debito; tamen per gratiam faciebat ei ſemper ſervicium & honorem tamquam patri & domino ſuo reverendo in chriſto; dixit tamen, quod datur ei ſemper in feſto ſancti baxiani cereus unus, ſed dixit quod dici audivit quod ille dominus epiſcopus ardericus redde-

(8) Magiſtræ aut Miniſtræ nomine illa apud Humiliatos vocabatur, quæ Monialibus ceteris præerat, quamvis eas domos incolerent, quæ viris, ac mulieribus communes erant.

reddebat fratribus dičte eccleſie dičtum cereum pro dilečtione quam habebat in dičta domo, ſed bene poterat tenere illum ſi volebat, & quando volebat. Interrogata ſi poſſent predičta fuiſſe fačta ipſi domino epiſcopo vel ejus anteceſſori aut notario, quin ſciret, Reſpondit; non, quia tantum tres prepoſiti fuerunt in hac eccleſia ab edificatione infra, videlicet dominus prepoſitus lafrancus, dominus ugo prepoſitus, & dominus ubertus, qui modo eſt prepoſitus. Item dixit quod eccleſia ſančti georgii ante edificationem hujus eccleſie erat domini epiſcopi arderici cōdā, & dixit quod quadam vice iverat ad dičtam eccleſiam, & tunc dominus prepoſitus & fratres & ſorores illius eccleſie prociderunt ſe & ſupplicaverunt pedibus illius rogantes eum ut dei amore daret eis dičtam eccleſiam ſančti georgii, & tunc ipſe dominus epiſcopus miſericordia motus amore dei conceſſit eis dičtam eccleſiam ſančti georgii. Interrogata ſi aliquid ex debito debebant vel dare conſueverant ipſi domino epiſcopo vel ejus ſucceſſoribus. Reſpondit quod nexit quia poſtea dominus prepoſitus lafrancus miſit romam pro ipſa eccleſia & aliis negociis, ut dici audivit, ſed nexit quomodo fačtum illud fuiſſet. Interrogata ſi a ſeptem annis infra dominus Ottobellus nunc epiſcopus una cum presbitero petro de bradis & magiſtro frugerio canonicis ſuis fuit ad dičtam eccleſiam, & ſi illa procuracio que tunc fuit ſibi data in ipſa eccleſia fuit ex debito, vel ſaltem ſi aliqua procuracio debetur ei pro eccleſia ſančti georgii ex debito, reſpondit quod poſſunt eſſe anni IIII. vel tres in feſtivitate beate Marie Magdalene quod ipſe dominus epiſcopus, & dičti canonici ſui fuerunt ad dičtam eccleſiam, & quod tunc predicavit in dičta eccleſia, & iterum venit in vigilia dičte feſtivitatis, & in alia die receſſit, & fecerunt ei ſervicium & honorem tamquam domino; tamen nexit quod illa procuracio, vel quod ei fačtum fuit, quod foret fačtum ex debito vel gratia. Interrogata de aliis capitulis dixit nihil amplius ſcire, niſi quod dixit, quod audivit dicere quod

frater

frater anricus habuit cauſam coram domino Epiſcopo cum ſupraſcripto prepoſito Ugone ſimiliter & domina Martha.

In alia charta ſeparata ejuſd. archivii.

Ego Andreas corvus (9) clericus. plebis de cavenago procurator domini O. epiſcopi & epiſcopatus laudenſis in cauſa quam videtur ſibi movere ubertus prepoſitus omnium ſanctorum laudenſis dioceſis coram vobis magiſtro rufino canonico XII. apoſtolorum, cui cauſa videtur eſſe commiſſa, conſtitutus in preſentia veſtra propono has infraſcriptas exceptiones contra reſcriptum (10), quod videtur per ipſum prepoſitum ad vos impertitum, & contra perſonam impertientis. In primis dico impertitorem eſſe excommunicatum, unde dico reſcriptum non tenere nec vos debere procedere ſecundum tenorem talis reſcripti. Item dico predictum reſcriptum fuiſſe impertitum tacita veritate & ſuggeſta falſitate, qua expreſſa & qua tacita non habuiſſet ſupradictum reſcriptum. Tacuit enim domino pape, quod predictus dominus epiſcopus excommunicaverat eum occaſione cujuſdam capelle, pro qua tenetur idem prepoſitus eidem epiſcopo obedire; unde quia idem prepoſitus denegat ipſi epiſcopo obedientiam & reverentiam, ideirco ipſe dominus epiſcopus innodaverat eum prepoſitum vinculo excommunicationis; quod ſi narraſſet & dixiſſet domino pape, non conceſſiſſet litteras ſub tali forma; unde dico tale reſcriptum falſum eſſe, & ipſum puniendum tamquam falſarium. Suggeſſit quoque falſitatem, quia dixit domino pape, quod impediebat officium viſitationis, & propter illud officium excommunicatum eum; quod falſum eſt; quod ſi tacuiſſet reſcriptum non eſſet ſibi conceſſum in tali forma, & ita debet carere ipſo reſcripto impertito, & vos non debetis procedere occaſione talis reſcripti. *Va-*

(9) Idem hic Andreas Corvus nominatur in Laudenſi monumento an. MCCXXI quod protulit P. Zacharia in *Serie Epiſcop. Laud.* pag. 225., diciturque *Epiſcop. Canevarius*.

(10) Gregorii IX. literas intelligit an. MCCXXX. XVIII. Cal. Febr. datas, quas ſupra protulimus.

Digitized by Google

Variſienſis domus S. Martini fundatio.

1233. 16. Maji Ex Tabul. Monial. S. Martini Variſ.

IN nomine domini. Anno dominice Incarnationis milleſimo ducenteſimo trigeſimo tertio, die lune, ſextodecimo die madii, Indictione ſexta. In preſentia infraſcriptorum teſtium. Coram domino fratre petro de paida (*lege* Padua) ordinis pauperum minorum, in ſeprio & cumano epiſcopatu & in pluribus partibus iſtius ordinis prelato (1) & ipſo laudante & approbante, & coram domino eodemallio de puſtella poteſtate burgi de Variſio (2) & . . . . & chriſtophano ejuſdem burgi conſulibus & eis approbantibus & ſuum decretum interponente, ad honorem Dei, & biatiſſime virginis Marie, & que dicenda eſt de virginibus, inſerto ſic nomine (3), per prefatum dominum fratrem petrum ad ſecundum ordinem (4) eo conſtituendum, franciſchus de foſſato de burgo Variſio, voluntarie & viva voce, & alta multum, obtulit dedit & contradidit dominium & poſſeſſionem ad dictum ordinem

(1) Miror Petri hujus de Padua Ord. Minorum nullam eſſe apud Wadingum mentionem. Primus Variſienſis S. Franciſci Eccleſiæ lapis ab eo jactus eſt circa annum MCCXLI., ut ex monumento ibidem aſſervato conſtat, quod publici juris fecit Cl. Julinius (*Mem T. VIII pag 6*). At ex documento noſtro Minores aliquot ante annis Variſii fuiſſe colligere videmur. Sui Ordinis ſociis in Seprio, quæ Mediolanenſis agri pars eſt & in Novocomenſi diœceſi atque alibi commorantibus Petrus præerat.

(2) Clariſſimus ſæculo XII. inter Mediolanenſes fuit Codemallius de puſterla, anno MCLIX. in Cremenſi obſidione miſerrimum in modum cæſus, ut videre eſt apud Othonem Morenam in Hiſtor. Rer. Laudenſium. Quem hic Variſienſem Prætorem videmus eodem prænomine appellatum, probabile eſt ex nobiliſſima ejuſdem familia genitum fuiſſe.

(3) Obſcura prorſus loquendi ratio, quæ ſic explicanda videtur; domum ſcilicet illam, cujus hic origo deſcribitur, in Deiparæ honorem *de Virginibus* appellandam eſſe. Enimvero ita factum fuiſſe oſtendimus VOL. I. Diſs. VII. P. I. num. 47.

(4) Nempe Humiliatorum.

dinem conſervandam in ſer giroldum ponzonum (5), & ugonem ſer raineri de buſti, & bernardum Caldirarium de Maſſenago fratres penetentie (6) plebatus de Variſio, Recipientes nomine & ad partem omnium illorum tam maſculorum quam feminarum, qui in predicto ordine habitant uſque in infinitum ad habendum & tenendum & poſſidendum proprietario nomine ſedimine de ſancto Martino, in quo conſueverat habitare in contrata de ſancto Martino cum area & orto & omni utilitate ipſi ſedimini adjacente, cui eſt a mane ſuper totum Variſii de gibelloto, a meridie magni de gibelloto, a ſero via, a monte variſii de ſapia cum ſuperiore & inferiore, & fine, & acceſſione, & jure, & actione, ingreſſu & regreſſu, & regreſſibus & omnibus utilitatibus ipſi ſedimini & curie adjacente ad preſens dedit eis de ipſo ſedimine corporalem poſſeſſionem, & dominio, ut de cetero dedicati ipſi ordini,

(5) Giroldus hic ipſe videtur deinde huic domui præfuiſſe. Etenim in charta an. MCCLIX. X. Apr. apud Variſienſes S Martini Humiliatas habemus: *Frater Giroldus Miniſter domus congregationis virginum de ſancto martino*.

(6) Plures erant Regularium hominum cœtus ſeculo XIII. qui *Fratres de Pœnitentia appellabantur* Ac primo illi, qui alio etiam nomine *Fratres de Sacco*, ſeu *Saccati* dicebantur, de quibus videndus Helyotus (*Hiſt. des Ord. Relig T. III. cap XX.*) Præterea tertii Ordinis Franciſcani Fratres ſeu qui proprias ædes incolerent, ſeu qui clauſtralem vitam ducerent hoc nomine appellatos fuiſſe & Pontificum literæ apud Wadingum *T. II pag. 601. ec.* & Helyotius *T.VII Cap XXIX.* teſtantur. Eadem denique appellatione deſignatos fuiſſe humiliatos, etſi cetera deeſſent, hoc monumento evincitur. Dubitare tamen poſſumus alterius ne an tertii Ordinis Humiliatis nomen hoc conveniret. Equidem arbitror tres hoſce Humiliatos ad tertium Ordinem pertinuiſſe, qui deinde hac domo collecti alteri Ordini nomen dederint. Video enim illos appellari *plebatus*, ſeu plebis, *de variſio*, quæ loquendi ratio illud ni fallor indicat, certam nullam domum illis fuiſſe, quam ſi habuiſſent, ab eadem omnino nomen duxiſſent. Itaque cum in ſuis ſinguli domibus viverent, ut eorum cœtus ab aliis quoquomodo diſtingueretur, illos appellari audimus *plebatus de variſio*. Certe alterius Ordinis Humiliatos numquam ego *Fratres de Pœnitentia* dici animadverti. Contra Guidonem de Subinago tertii Ordinis Humiliatum, Fratrem de Pœnitentia appellari videmus apud Julin. (*Memor. T.VII. pag. 539.*)

dini, & eorum conſentientes & (*cui*) dederint habeant & teneant, & poſſideant, & faciant exinde ſuum utile. Quidem & inſuper promiſit & guadiam dedit obligando omnia ſua bona prout obligavit ſe defendendum iſtud ſediminem ab agentibus pro ſuis datis & factis & obligationibus, ſuis expenſis & damnis; & ceſſit eis ad preſens habitatoribus ipſorum domus omnia jura & actiones & raciones reales, exceptiones, & replicationes ſibi competentia & competentes in integrum in dicto ſedimine, & ejus occaxione. Et hoc totum fiat titulo obligationis & pietate Dei, & miſericordia & remedio anime ſue, & in manu & poteſtate . . . . ando ſe velle in iſtum ordinem permanere, & ſe ipſi dedicare, & Deum ſervire. Et ſi non valet ipſius titulo, inſtituit valere & tenere titulo donationis ad preſente die & hora. In omnia revocabiliter non obſtante aliquo jure & privilegio ſeu ſtatutas conſuetudo, que poſſit vel alegare poſſet. Pro ſtatuendo & obſervando omnibus capitulis dictus franciſchus oſculatus eſt biatiſſimam crucem, quam idem dominus frater petrus presbiter de padua, & predicti ordinis prellatus manu tenebat, preſente domino prepoſito de lezoduno (7), & prinoto dado de aplano, & albergando filio mei Rugerii notarii. Et teſtes ſer rugerius de ſer malguardato de bimio ſuperiori, & albergandus filius ſer guillelmi de canali, & Jacobus filius quondam ſer Jacobi de bimio, & ſer ardizonus filius quondam ſer ardizoni de induno, qui ſtat in loco beſugio, & alii plures, & etiam plurium locorum numerabilium.

Ego Mapheus notarius filius quondam bergonzii de burgo Variſio juſſu Johannis belli filii quondam albergandi prinadi, qui habebat penes ſe imbreviaturas quondam Rugerii prinadi avi ſui, & qui ſucedebat bona dicti Rugerii, & qui a me mapheo notario legebat dictas imbreviaturas, ſcripſi.

Be-

(7) Vulgo *Leggiuno* pagus ac plebs ad Seprium pertinens.

Digitized by Google

Berardi Modoetienſis Archipresb. Literæ, quibus Humiliatis Modoetienſis domus S. Agathæ Eccleſiæ conſtruendæ facultatem facit.

Edit. a Julinio *Memorie T. VII. pag.* 591.

Circa an. 1233. 17. Oct. Ex Tabul. Capit. Modoet.

Privilegium quod prepoſiti abſolvere poſſint ab excomunicationibus intrantes religionem humiliatorum.

1236. 20. Febr. Ex Bibl. Braid.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis prepoſitis ordinis humiliatorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem. A nobis humiliter poſtulaſtis, ut cum plures eorum, qui de ſeculo ad veſtri ordinis obſervantias convertuntur, ſe confiteantur talia commiſiſſe, propter que ipſo facto excommunicationis laqueum incurrerunt, nec poſſunt, niſi auctoritate Romani Pontificis abſolutionis beneficium obtinere, ſuper hoc providere paterna ſollicitudine dignaremur, ne occaſione ſue abſolutionis a converſionis propoſito revocentur. Cum igitur favorem religio mereatur, & utilitas diſpenſationem inducat, auctoritate preſentium indulgemus, ut talibus, eis dumtaxat, qui in conventualibus domibus veſtri ordinis admittuntur, juxta formam Eccleſie, illis exceptis quorum exceſſus adeo eſt difficilis vel enormis, quod merito ad ſedem apoſtolicam ſint mittendi, abſolutionis beneficium impendatis, proviſo tamen, ut quibus damna vel injurias intulerunt, congrue ſatisfiat. Dat. Viterbii X. Cal. Martii, Pontificatus noſtri anno nono.

Gregorii IX. Sigillum ut ſupra.

Privilegium Villelmi Archiep. Mediolanen., ſicut concedit licentiam fratribus & ſororibus ſecundi ordinis habendi cæmeteria.

1236. 22. Oct. Ex Cod. Puricell.

VIllielmus miſeratione divina Sanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus (1) dilectis filiis univerſis Eccleſiarum Prælatis & Clericis, ad quos litteræ hæ pervenerint, ſalutem in Domino, & in omnibus ſpiritum boni conſilii & fortitudinis. Noveritis nos nuper recepiſſe litteras a Summo Pontifice in hunc modum:

Gregorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus Archiepiſcopo Mediolanen. & Suffraganeis ſuis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Congruam officii noſtri proſequimur actionem, viris religioſis exhibendo nos in ſuis petitionibus favorabiles, & benignos, cum plantare ſacram Religionem & fovere plantatam modis omnibus debeamus. Cum igitur ex parte præpoſitorum & miniſtrorum Ordinis Humiliatorum nobis fuerit humiliter ſupplicatum, ut in locis ſecundi Ordinis habendi Religioſos Sacerdotes (2), *qui fratribus & ſororibus eorum eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrent, & Cæmeterium ad opus fratrum & ſororum ipſarum præſertim (cum non expediat ut mulieres religioſæ per vicos hac occaſione diſcurrant* (3)) *licentiam eis concedere dignaremur,*

(1) Guillelmus Ruzzolius anno MCCXXX. ad Mediolanenſem Sedem evectus. Anno MCCXLI. e vivis ereptus. V. Saxii *Ser. Archiep. Mediol. T. II. pag. 682. ec.*

(2) Ex ipſis ſcilicet ſecundi Ordinis Humiliatis. Neque enim erat, cur ad exteros Sacerdotes advocandos facultatem Gregorius concederet. Hoc ipſum ſpectant Innocentii IV. literæ an. MCCXLVI. XIII. Nov. datæ, quas mox proferemus.

(3) Ex his Gregorii verbis, ac præterea ex innumeris aliis monumentis colligimus, eam fuiſſe apud Humiliatas Virgines clauſuræ rationem, ut inde exire juſtis de cauſſis liceret. V. Vol. I. Diſſert. VII. initio.

Digitized by Google

remur, nos de veſtra fraternitate plenam in domino fiduciam obtinentes, per apoſtolica vobis ſcripta mandamus, quatenus in prædictis locis veſtrarum Civitatum & dioceſium poſtulata concedere procuretis, proviſo tamen quod Eccleſiæ vicinæ conſuetis oblationibus non fraudentur (4), *& alias ſui diſpendium non incurrant, cum ſic velimus iſtis in his, quæ ſecundum Deum poſtulant, providere, ut Eccleſiarum ipſarum juſtitiam non lædamus. Dat. Viterbii decimoquinto Calend. Febr. Pontificatus noſtri anno nono.* Hinc eſt quod nos reverenter & devote mandata apoſtolica, ſicut tenemur, adimplere volentes, poſtulata ab ipſo Domino Papa a nobis libenter concedimus, ſecundum quod in prædictis litteris continetur. Reddantur litteræ. Dat. anno Dominicæ Incarnationis 1236. duodecimo die menſis Octobris.

(4) Vide monumentum allatum pag. 171.

Jacobi Veronenſis Epiſcopi literæ, quibus in domo de Jebeto, olim Humiliatis conceſſa, Canonicorum S. Marci leges ſervari impoſterum jubet.

Edit. a Blancolinio *Chieſe di Verona T. IV. pag.* 808.

1239. 25. Aug.

Ardingi Epiſcopi Florentini literæ, quibus Humiliatis S. Donati ad Turrim ædem attribuit.

Editæ ſunt a Cl. Lamio in Ephemer. literar. an. MDCCLVI. XIV. Maji, & poſt illum a P. Richa S. J. Vol. VI. Eccleſ. Florentin.

1239. 16. Sept.

Pri-

Privilegium Innocentii IV. ſicut primus Magiſter Ordinis fuit ab Ordine electus & poſtea confirmatus.

1246. 13. Oct. Ex Cod. Paric.

INnocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Præpoſitis, Prælatis, Miniſtris, & univerſis Fratribus & Sororibus Ordinis Humiliatorum ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Acceptæ Deo & hominibus Religionis veſtræ diviſionis periculum ab inimici aſtutia formidantes, & ſolliciti ſervare juxta conſilium Apoſtoli unitatem Spiritus in vinculo pacis, ut quaſi unum corpus unum caput habentes, uni Deo & Domino poſſitis eo perfectius quo communius deſervire, quoſdam ex fratribus veſtris dudum cum veſtris litteris ad noſtram præſentiam deſtinaſtis, per quos fuit nobis ex parte veſtra humiliter ſupplicatum, ut vobis quaſi acephalis, ac Religioni veſtræ velut naviculæ abſque prora projecta in maris fluctibus conſtitutæ, providere de uno capite Præpoſito vel Magiſtro de benignitate Sedis Apoſtolicæ curaremus, ſub cujus regimine valeretis Deo, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſicut rectius ſic utilius famulari. Nos autem devotionem veſtram paternæ dilectionis oſculo intuentes, & Religionem veſtram cupientes in Deo promovere, etſi expreſſæ petitioni veſtræ non annuerimus illa vice, proſpectius tamen vobis duximus conſulendum, ut videlicet unius ex Fratribus noſtris vos commendaremus cuſtodiæ, cujus fulti patrocinio, & conſilio gubernati tam in hoc quam in aliis poſſetis firmius figere greſſus veſtros, & deſideria veſtra nobis & Fratribus noſtris familiarius & plenius exhibere. Qua utique ſollicitudine Ven. fratri noſtro O. Epiſcopo Portuenſi (1) com-

(1) Otho Candidus ſeu Blancus Guillelmi III. Montisferrati Marchionis filius S. R. E. Cardin. hic indicatur, de quo plura apud Ciaconium & Oldoinum in Vita Gre-

commiſſa & ab eo reverenter ſuſcepta, idem ſollicita meditatione attendens vos ad unum caput habendum veſtrum unanimem duxiſſe conſenſum, & perpendens nihilominus noſtri conſenſus beneplacitum non procul a veſtra petitione remotum, vos in generali Capitulo conſtitutos per ſuas literas animavit, ut ad providendum vobis de uno capite ſicut canonice ac utiliter, ſic etiam intrepide curaretis. Vos autem ejuſdem confortati conſilio dilectum filium Fr. Bertraminum tunc Præpoſitum S. Lucæ Brixienſis (2), cui de vitæ honeſtate ac ſcientia competenti laudabile teſtimonium perhibetur, elegiſtis concorditer in Præpoſitum vel Magiſtrum, impoſitionem nominis noſtro arbitrio relinquentes. Quam electionem una cum electo noſtro conſpectui preſentaſtis, humiliter ſupplicantes, proceſſum veſtrum a nobis de ſolita clementia confirmari. Nos autem tum perſonæ tum proceſſus meritis per eumdem Epiſcopum plenius intellectis, quod per vos in hac parte factum eſt ratum habentes, & ſi quis fuit in eodem proceſſu defectus ſupplentes de plenitudine poteſtatis, electionem de dicto Præpoſito celebratam in Magiſtrum veſtrum Generalem de Fratrum noſtrorum conſilio duximus confirmandam, quod idem & ſucceſſores ipſius Magiſtri totius Ordinis Humiliatorum vocentur ab omnibus, concedentes. Quocirca Univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus prædictum Magiſtrum, per cujus induſtriam ſperamus veſtrum ordinem utiliter & ſalubriter gubernari, & tam circa ſpiritualia quam temporalia, laudabilibus annuente Domino proficere incrementis, in Patrem & Paſtorem animarum veſtrarum ſuſcipientes, devote ipſi obedientiam & reveren-

gorii IX. Porro celeberrimi hujus Cardinalis ac Portuenſis Epiſcopi rebus geſtis hoc etiam addendum, quod primus Ordinis Humiliatorum Patronus conſtitutus fuerit.

(2) De primo hoc Humiliatorum Magiſtro, qui plerumque tamen non Beltraminus ſed Beltramus dicitur, ſermo fuit Vol. I. Diſs. IV. num. 2. ec.

verentiam impendatis, ipſius monitis & mandatis ſalubriter intendendo. Alioquin ſententiam, quam ipſe rite tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore Deo uſque ad ſatisfactionem condignam inviolabiliter obſervari. Datum Lugduni (3) III. Id. Octobr. Pontificatus noſtri anno quarto.

(3) Innocentius jam ab anno MCCXLIV. Friderici II. Cæſaris arma metuens Lugdunum ſeceſſerat.

Privilegium quod poſſumus uti ſagimine a feſto Sancte Crucis uſque ad feſtum omnium Sanctorum, & a nativitate Domini uſque ad Septuageſimam.

1246. 13. Oct. Ex Bibl. Braid.

INnocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei, dilectis filiis Magiſtro & fratribus ac ſororibus primi Ordinis humiliatorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Cum in veſtris actibus preſtare obſequium intendatis omnium redemptori, nos veſtre petitionis precibus inclinati, quod a feſto ſancte crucis uſque ad feſtum omnium ſanctorum, & a nativitate Domini uſque ad Septuageſimam, vobis liceat uti condimento ſaginis, prout vobis a paſcha uſque ad feſtum ſancte crucis ſecundum veſtrum ordinem eſt conceſſum, contraria conſuetudine non obſtante, auctoritate preſentium indulgemus (1). Nulli ergo omnino hominum

(1) Saginis facultatem Gregorius IX. an. MCCXXVII. XXV Maji Humiliatis jam fecerat. Sed forte haſtenus iis tantum menſibus uti illo conſueverant, qui Paſchales dies ac S. Crucis feſtum intercedunt. V. quæ hanc in rem adnotavimus pag. 159.

Digitized by Google

num liceat, hanc paginam noſtre conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum petri & pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Dat. Lugduni X. Cal. Novemb. Pontificatus noſtri anno quarto.

Innocentii IV. Sigillum conſuetum.

Privilegium Innocentii IV. ſicut demonſtrat non eſſe niſi unam regulam in primo & ſecundo Ordine obſervandam cum multis gratiis.

(*Has literas jam edidit Blancolinius* (Chieſe di Verona Lib. VI. pag. 214.); *ſed cum non pauca in illas menda typorum, ut arbitror, errore irrepſerint, eas hic iterum edendas cenſuimus*).

1246. 30. Oct. Ex Cod. Puric.

INnocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Magiſtro & univerſis fratribus & ſororibus primi & ſecundi Ordinis Humiliatorum tam præſentibus quam futuris regularem vitam profeſſis in perpetuum. Ex ore Domini ſententia eſt prolata, ut qui ſe humiliat exaltetur, & alibi reperitur, quod Sapientia humiliati exaltare debeat caput ejus. Quibus cæleſtis ſapientiæ illuminati doctrinis, & ab eodem Domino humilitatem edocti, qui humilium exhibuit ſe doctorem, ut Humiliati dicamini a veritate rei, ſortiri etiam vocabulum elegiſtis. Nos quoque, qui tales exemplo ejuſdem Domini Jeſu Chriſti (cujus vices licet immeriti gerimus) amplexamur libenter in viſceribus charitatis, Religioni veſtræ paterno congratulantes affectu, ejus promotioni accomodare intendimus, & deſideriis veſtris aures benevolas aperimus. Eapropter dilecti in Domino filii veſtris juſtis ſupplicationibus clementer annuimus, & Eccleſias atque domos

profeſſionis primi & ſecundi Ordinis veſtri, in quibus Divino mancipati eſtis obſequio, ſub Beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti privilegio communimus. In primis ſiquidem ſtatuentes, ut Ordo Canonicus in Eccleſiis & domibus veſtris, & Regula tam primi Ordinis quam ſecundi Humiliatorum per Sedem Apoſtolicam approbata perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter obſervetur. Præterea quaſcumque Eccleſias, domos, ſeu loca & poſſeſſiones, & quæcumque bona Ordo veſter juſte ac legitime poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis præſtante Domino poteritis adipiſci, firma vobis veſtriſque ſucceſſoribus & illibata permaneant; in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis; Eccleſias & Domos quas habetis in civitate Cumana cum pertinentiis ſuis; Eccleſias & domos, quas habetis in Papia, in Laude, in Placentia, in Parma, in Cremona, in Brixia, & Mediolano cum pertinentiis earum; Eccleſias & domos, quas Vercellis habetis cum pertinentiis ſuis; Eccleſias & domos quas Alexandriæ habetis cum pertinentiis ſuis; Eccleſias & domos quas Veronæ habetis cum pertinentiis ſuis, nec non alias Eccleſias & domos veſtras, cum pertinentiis earumdem, cum terris, pratis, vineis, nemoribus, uſagiis (1), & paſcuis, in buſco & plano, in aquis & molendinis, in viis & ſemitis & omnibus aliis libertatibus & immunitatibus ſuis. Sane novalium veſtrorum, quæ propriis manibus aut ſumptibus colitis, ſive de fructibus hortorum aliarumque poſſeſſionum, quæ ſunt infra clauſuras domorum veſtrarum, & de artificiis, quæ propriis manibus exercetis, de pratis quoque & molendinis veſtrorumque animalium nutrimentis, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere præſumat. Sed vos potius deci-

mas,

(1) Uſagium, ut Cangius explicat, eſt jus aliquo re utendi, ac de nemoribus præſertim dici conſuerit.

mas, quæ a laicis in feudum perpetuum poſſidentur, ab ipſis cum Epiſcopi Diæceſani conſenſu redimere de conceſſione noſtra præſentis privilegii auctoritate poſſitis, redemptas pacifice poſſidere. Ad hæc tibi, Magiſter, & Præpoſitis domorum Ordinis veſtri præſentium auctoritate concedimus, ut laicos litteratos, qui apud eos habitum ſuſceperint regularem, in Clericos valeant tonſurare, dum tamen fuerint ipſi Præpoſiti Sacerdotes. Liceat quoque vobis Clericos & Laicos liberos & abſolutos a ſæculo fugientes ad converſionem recipere, & eos abſque contradictione aliqua retinere. Prohibemus inſuper ut nulli fratrum & ſororum veſtrarum poſt factam in locis veſtris profeſſionem, fas ſit de eiſdem locis ſine licentia Præpoſiti vel Prælati diſcedere (1). Diſcedentes vero abſque communium litterarum veſtrarum cautione, nullus audeat retinere. Eccleſias autem ſi quæ Religionis veſtræ formam recipere forte voluerint, niſi arctioris vitæ vel Religionis exiſtant, recipere vobis ſit licitum, & in propriis fundis veſtris Eccleſiam ædificare de novo, ita quod aliis non præjudicetur Eccleſiis, & Epiſcopi Diæceſani vobis ſuper iis conſenſus accedat. Sepulturam quoque locorum veſtrorum liberam eſſe decernimus, ut eorum devotioni & extremæ voluntati, qui ſe illic ſepeliri deliberaverint (niſi forte excommunicati vel interdicti ſint, aut etiam publici uſurarii) nullus obſiſtat, ſalva tamen juſtitia illarum Eccleſiarum, e quibus mortuorum corpora aſſumuntur. Venditiones vero, commutationes, inveſtituras & impignorationes poſſeſſionum veſtrarum, quæ de conſilio Capituli veſtri, vel majoris & ſanioris partis ipſius, licite factæ fuerint, ratas haberi volumus & inviolabiliter obſervari. Præſentis

quo-

(1) Innocentius III. literis ſuis ad primi Ordinis Humiliatos datis an MCCI. edixerat, ne quis illorum ad alios Religioſorum hominum cœtus tranſiret, *niſi arctioris religionis obtentu*. At exceptionem hanc ipſam ab Innocentio IV. hic tolli videmus.

quoque privilegii pagina tum Præpoſitis, quam Prælatis veſtris indulgemus, ut cum Diaconibus & Subdiaconibus poſſint Miſſarum ſolemnia celebrare (3). Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis clauſis januis, excluſis excommunicatis & interdictis, non pulſatis campanis divina officia celebrare. Chriſma vero, Oleum Sanctum, Conſecrationem altarium, ſeu baſilicarum, Ordinationes Clericorum, qui ad Sacros Ordines fuerint promovendi, a Diæceſano ſuſcipietsi Epiſcopo, ſiquidem Catholicus fuerit, & gratiam & communionem Sacroſanctæ Romanæ Sedis habuerit, & ea vobis voluerit ſine pravitate aliqua exhibere. Alioquin liceat vobis quemcumque volueritis Catholicum adire Antiſtitem, gratiam & communionem Apoſtolicæ Sedis habentem, qui noſtra fretus auctoritate vobis, quod poſtulatur, impendat. Statuimus etiam, ut in Ordine veſtro unus ſit Magiſter, qui univerſo Ordini provideat & intendat; univerſis quoque domibus primi & ſecundi Ordinis, atque Conventibus tertii Ordinis, ubi per ſe ipſum potuerit, quolibet anno, aut per idoneas perſonas in generali capitulo electas, officium viſitationis impendat; & quæ ſtatuenda vel corrigenda repererit, ſtatuat & emendet ſecundum Deum & veſtri Ordinis inſtituta per Sedem Apoſtolicam approbata; cujus electionem & depoſitionem ad eos, qui ad hoc in Capitulo generali electi fuerint, ſecundum tenorem conſtitutionum veſtrarum volumus pertinere. Viſitationis quoque & correctionis ipſe Magiſter ſuper univerſum Ordinem tam in ſpiritualibus quam in temporalibus plenariam obtineat poteſtatem. Semel vero ad minus in anno celebrabitis capitulum generale, in quo prædictus Magiſter cum Definitoribus electis in ipſo capitulo ſecundum inſtitutiones veſtri Ordinis, ea quæ ad reformationem, ſtatum, & profectum Ordinis pertineant,

ſine

(1) Vide quæ in hanc rem adnotavimus pag. 143. Vides hic tamen Mortarienſis Eccleſiæ mentionem omitti.

ſine contentione ſeu contradictione qualibet, ſalubriter & utiliter ſtudeant pertractare. Inſtitutiones vero regulares factæ in ipſo capitulo generali, niſi per aliud ſimile capitulum aliter ordinetur, ſint in ſuo robore duraturæ. Ad majorem quoque Ordinis veſtri pacem conſervandam diſtrictius prohibemus, ne aliquis Ordinis veſtri in iis quæ ad diſciplinam & inſtituta Ordinis ſpectant, audeat contradicere, ſeu etiam appellare. Sed ſi quiſquam appellare tentaverit, nihilominus illi, quorum intereſt, regularem diſciplinam exercere debebunt. Obeunte vero vel regulariter amoto Præpoſito alicujus domorum veſtrarum, nullus illi qualibet ſurreptionis aſtutia ſeu violentia præponatur, ſed de communi Fratrum conſilio unus Fratrum quaſi arbiter aſſumatur, qui tres ex fratribus, duos videlicet Clericos, & alium fratrem probatæ vitæ & religionis expertæ nominet electores, qui Fratrum voluntates inquirant (4), & eum in quem univerſi conſenſus, vel majoris partis conſilii & ſanioris, ſecundum arbitrium eorumdem, vota convenerint, dum tamen ſit Clericus, in præpoſitum ſibi eligant & prælatum, & electus a Magiſtro Ordinis approbetur. Si forte aliquid commiſerit, per quod ab adminiſtratione ſit merito removendus, de conſilio quattuor priorum Præpoſitorum ab eadem, ſi ſponte cedere noluerit, poterit amoveri. Auctoritate quoque Apoſtolica inhibemus, ut nullus Epiſcopus vel quælibet alia perſona, regularem electionem Præpoſiti vel Prælati Ordinis veſtri impediat, aut de inſtituendo vel removendo eo, qui pro tempore fuerit, ſe aliquatenus intromittat. Cum vero aliquis ſecundum præmiſſam formam electus fuerit in Præpoſitum, & per Magiſtrum Ordinis approbatus, Dioceſano Epiſcopo præſentetur, a quo abſque examinationis ſcrutinio confirmetur, ac curam animarum recipiat ab eodem. Prohibemus inſuper ne alicui Eccleſia-

(4) In memoratis Innocentii literis *tridua-num* etiam *jejunium* indicebatur, quod hoc loco non indicitur.

ſiaſticæ ſæcularive perſonæ fas ſit in domibus veſtris contra ſtatuta Lateranenſis Concilii taleas exigere, vel quaslibet alias vobis injuſtas & iniquas exactiones imponere. Paci quoque & tranquillitati veſtræ paterna in poſterum ſollicitudine providere volentes, auctoritate apoſtolica prohibemus, ut infra clauſuras locorum veſtrorum nullus rapinam ſeu furtum facere, ignem apponere, ſanguinem fundere, hominem tenere, capere, vel interficere ſeu violentiam audeat exercere. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat Eccleſias veſtras temere perturbare, aut eorum poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuslibet vexationibus fatigare; ſed omnia integra conſerventur, eorum, pro quorum gubernatione ac ſuſtentatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura. Volumus etiam ut nullus per privilegia hactenus Ordini veſtro ab Apoſtolica Sede conceſſa, quicquam poſſit huic privilegio in aliquo derogare, auctoritate Apoſtolica in omnibus ſemper ſalva. Si qua igitur in futurum Eccleſiaſtica ſæculariſve perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temere venire tentaverit, ſecundo tertiove commonita, niſi reatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe Divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a Corpore Sacratiſſimo, & Sanguine Dei ac Domini Redemptoris noſtri Jeſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ſubjaceat ultioni. Cunctis autem eiſdem locis ſua jura ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen.

In Circulo: Notas fac mihi Domine vias tuas.

† Ego Innocentius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.

† Ego Petrus tit. S. Marcelli Presb. Cardin. SS.

† Ego Frater Joannes tit. S. Laurentii in Lucina Presb. Cardin. SS.

† Ego

† Ego Frater Hugo tit. S. Sabinæ Presb. Cardin. SS. (5)

† Ego Otto Portuenſis & S. Rufinæ Epiſcopus SS. (6)

† Ego Willelmus Sabinenſis Epiſcopus SS.

† Ego Octavianus S. Mariæ in Via lata Diac. Cardin. SS. (7)

† Ego Petrus S. Georgii ad Vellus amœnum (*lege* aureum) Diac. Cardin. SS.

† Ego Joannes S. Nicolai in Carcere Tullianenſi Diac. Cardin. SS.

† Ego Ul.   S. Euſtachii Diac. Cardin. SS. (8)

Datum Lugduni per manum Magiſtri Marini S. R. E. Vicecancellarii tertio Cal. Novembris Indictione quinta, Incarnationis Dominicæ 1246. Pontificatus vero Domini Innocentii Papæ quarti anno quarto.

(5) Hugo de S. Charo, ſeu de S. Theoderico, qui primus ex Ordine Prædicatorum, Ciaconio teſte, Cardinalis eſt renunciatus, vir literis æque ac pietate celeberrimus.

(6) Idem ille, quem in Innocentii literis paullo ante editis commemoratum vidimus.

(7) Octavianus Ubaldinus celeberrimus ea ætate Cardinalis, & militari etiam gloria inſignis ob Pontificias copias non ſemel felici exitu ductas.

(8) Willelmus, ſeu Guillelmus Fliſcus indicatur, cujus elogium V. apud Oldoinum in Innoc. IV Hic deinde Humiliatorum Protector, ut ajunt, fuit.

Privilegium Innocentii IV. ſicut grave (*ita*) erat Fratribus ſecundi Ordinis Regula primi Ordinis conceſſa, ideo diſpenſati ſunt a jejunio tempore æſtatis, præter ſolemnia jejunia, & ſexta feria a Pentecoſte uſque ad S. Michaelem.

1246. 30. Oct. Ex Cod. Puric.

INnocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Fratribus & Sororibus ſecundi Ordinis Humiliatorum Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Unigenitus Dei filius, cujus ve-

f

Digitized by Google

ſtigia pro noſtræ poſſibilitatis modulo cupimus imitari, dum legem olim rudi populo traditam veniens in mundum Evangelica manſuetudine temperavit, jugum ſuave ſuis pro duritia legis ponens, non reputavit ex hoc ſe legem ſolvere ſed implere; cujus exemplo inſtruimur, quod ſi aliquando in alicujus Sanctæ Religionis propoſito vel regula, pro varietate perſonarum & temporis aliquid immutamus, dum vel difficilia ad modum faciliorem reducimus, vel gravia mitigamus, aut obſcura lucidius aperimus, non Religionem intendimus diminuere ſed augere. Sane in regula veſtra olim primis fratribus veſtri Ordinis adhuc paucis & rudibus, conditionem, difficultates, onera Ordinis & vires Fratrum parum expertis, ab Apoſtolica Sede conceſſa, quædam continebantur difficilia & confuſa, quæ vos jam per experientiam radio cognitionis plenius illuſtrati vidiſtis non poſſe abſque gravi incommodo tolerari. Quare ſuper his humiliter ſupplicaſtis, vobis per Sedem Apoſtolicam miſericorditer provideri. Nos vero intellectis quibuſdam Capitulis in prædicta regula contentis, quæ vobis experimento gravia didiciſtis, circa ea devotioni veſtræ, quæ coram Deo in innocentia cordis deſiderat ambulare, paterna cupientes diligentia providere, ut abſque difficultatis ambiguæ & impedimenti obice, profeſſionis curſum poſſitis greſſu intrepido conſummare, præſentium auctoritate volumus atque concedimus, ut non obſtante quod in ipſis Capitulis amplius vel contrarium continetur, quolibet anno in ſingulis domibus veſtris unus electus a Capitulo tres de Fratribus illius Conventus eligat, qui diligenter votis Fratrum omnium inquiſitis, eligendi unum de Fratribus in Prælatum, quem magis de conſilio majoris ſeu ſanioris partis Capituli idoneum reputaverint, habeant poteſtatem (1).

Item

(1) Nihil de Prælati electione in Humiliatorum legibus ab Innocentio III. approbatis ſtatuebatur; ſed in ejuſdem literis anno MCCI. ad primi Ordinis Humiliatos datis. Præpoſiti eligendi ratio indicitur. Eadem porro fere eſt, quam hic ad Prælatum eligendum ſtatuit Innocentius V.

Item quod in Horis Canonicis tam diei quam noctis, ſecundum condenda veſtri generalis Capituli inſtituta, laudem Domino reddere valeatis (2). Nec non quæ vobis pia devotione fidelium collata fuerint, poſſitis percipere, ac libere retinere; ad fictum nihilominus terras veſtras, cum expedire viſum fuerit, concedentes (3). Quodque a Pentecoſte uſque ad feſtum S. Michaelis, niſi ſextis feriis, & jejuniis ab Eccleſia inſtitutis, non teneamini jejunare (4); ab eodem feſto uſque ad Adventum Domini, & ab Octavis Nativitatis Dominicæ uſque ad Septuageſimam, in ſecunda, quarta, & ſexta feria, jejunia devotius ſervaturi. Et quod a feſto Reſurrectionis Dominicæ uſque ad feſtum S. Michaelis, poſt trium hebdomadarum decurſum poſſitis vobis facere radi barbas, & tondi (l. tonderi) capillos (5), Capitulis aliis, quæ in præfata regula continentur in ſuo Ordine duraturis. Nulli ergo

(2) Quod ad Divinas horas pertinet, ſatis in Humiliatorum legibus explanatum videtur. Sed forte dubitatio aliqua ſuborta erat, quam Generali Conventui definiendam Innocentius permittit.

(3) Id ſcilicet Humiliatorum legibus cautum erat, ne prædia aliis locarent, *niſi hoc fiat*, additur, *diſcretione & licentia communis capituli*. Quam cogendi conventus neceſſitatem tollere hic Innocentius videtur.

(4) Humiliatorum enim legibus, ut vidimus Vol. I. Differt. III. num VII. hoc etiam tempore trinum in hebdomada jejunium indicebatur. Id porro alterius Ordinis Humiliatis, qui labore manuum victum ſibi quærerent, grave profecto erat. Itaque Gregorius IX. literis ſuis ad Braidenſem Rectorem datis, quas pag. 158. commemoravimus, illius arbitrio jam permiſerat, ut ſubditos ſuos, quotieſcumque id fieri oporteret, jejunii lege ſolveret.

(5) Semel tantummodo in menſe per Humiliatorum leges id licebat, ut oſtendimus Vol. I. loc. cit. Porro tum radendæ barbæ, tum crinibus tondendis certos ſtatoſque fuiſſe dies apud veteres Monachos innumeris exemplis docemur. Quam in rem erudite præ ceteris diſputat Martene *de Antiquis Monachorum Ritibus Lib. V. Cap. VI.* Converſi tantummodo ſeu Laici Monachi barbam alebant. Hinc in Statutis Ordinis Præmonſtrat. *Diſt. IV. Cap. XI.* hæc habentur: *In Eccleſiis vero, in quibus Converſi ſunt adeo rebelles, quod nolunt cappas griſeas, & barbas ordinatas habere, de cetero non recipiantur Converſi, donec recepti cappas griſeas receperint, & barbas habuerint ordinatas.* Qua de cauſſa Fratres Barbati illi appellabantur, Cangio teſte (*Gloſſar. Med. & Inf. Latin. T. I. col. 957. edit. Ven.*),

omnino hominum liceat paginam hanc noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Lugduni tertio Calend. Novemb. Pontificatus noſtri anno quarto.

Privilegium Innocentii IV. ſicut Dominus Magiſter, & Præpoſiti Ordinis abſolvere poſſunt excommunicatos intrantes in Ordinem.

1246. 8. Nov. Ex Cod. Puric.

INnocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Magiſtro & Præpoſitis Ordinis Fratrum Humiliatorum Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Auctoritate vobis præſentium indulgemus, ut ſi contigerit aliquos Ordinis veſtri Religionem intrare volentes, in Canonem latæ ſententiæ (1) incidiſſe, ne pium eorum propoſitum poſſit ullatenus impediri, ſi eos ad Sedem Apoſtolicam laborare oporteat, eis abſolutionis beneficium impendatis, dummodo damna paſſis & injuriam ſatisfaciant competenter, niſi forte uſque adeo eorum fuerit gravis & enormis exceſſus, quod ſint merito ad Sedem Apoſtolicam tranſmittendi. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Lugduni ſexto Id. Novemb. Pontificatus noſtri anno quarto.

Pri-

(1) In Canonem incidere idem eſſe Cangius ait, ac in Canonem Pœnitentialem incidere, ſeu legibus pœnitentiæ ab Eccleſia indictis obnoxium fieri. Hoc autem loco expreſſe de excommunicationis pœnam ſermonem eſſe, facile patet.

Privilegium de conſtruendis Eccleſiis in ſecundo ordine.

1246. 23. Nov. Ex Bibl. Braid.

INnocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei Magiſtro ordinis humiliatorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Multorum relatione fideli gaudentes accepimus, quod religioſe domus ſecundi ordinis tui, divina eis favente clementia, dilatate ſunt rebus, multiplicate numero & perſonis, & donis nihilominus ſpiritualibus magis ac magis in domino confortate. Propter quod in exſolvendis omnipotenti Deo pro receptis beneficiis dignis, quantum eſt poſſibile, actionibus gratiarum, nec non pro conſervando ſancte religionis eis a domino inſpirate devotius famulatu, convenit eis ſanctorum patrum veſtigia imitari. Legitur enim quod Noe cum filiis & uxoribus de arca egreſſus, illa dulci a Domino benedictione accepta: *Egredimini ſuper terram, creſcite & multiplicamini ſuper eam:* in ſignum devote venerationis edificavit altare Deo, & obtulit ſuper illud. Sic Abraham, ſic Iſaac pluries feciſſe dicuntur, cum eis proſpera Dominus providebat. Jacob quoque pergens Aram, cum in loco quodam dormiſſet, & vidiſſet in ſomnis ſcalam, cujus cacumen celum tangebat, & Dominum innixum ſcale ſibi dicentem audiſſet: *Ego ſum Dominus Deus Abraham patris tui;* & alia plura, que feruntur ibidem, in eodem loco lapidem legitur erexiſſe in titulum, & fudiſſe oleum ſuper eum, quem locum Bethel, ideſt domum Domini appellavit, nobis inſinuans ipſo facto, quod ubi ſancte religionis ſcala, qua celum aſcendatur, evecta conſpicitur, illic in decorem ipſius, & titulum materialis fabrice domus Domini, quam ipſe Dominus domum orationis vocavit, illico erigatur, ut non ſit abſque titulo ſacra Domus ſanctis operibus mancipata. Sane intelleximus, quod plereque prefati ſecundi ordinis tui

domus , licet ſatis magne ſint in eis congregationes , Eccleſiarum tamen nondum ſunt titulis honorate; quedam vero etſi eccleſias habeant , ſacerdotibus tamen carent , ſicque oportet fratres & ſorores vel divinis carere officiis , aut prodire in publicum , & turbis ſecularibus admiſceri , pro ipſis officiis audiendis , in ſue religionis & honoris diſpendium , & non abſque periculo forſitan animarum (1). Nolentes igitur tante Religionis loca ſanctis & piis operibus mancipata manere ulterius glorioſis Eccleſiarum ſignaculis immunita , vel pro miniſtrorum defectu ſegniter indecora , diſcretioni tue per apoſtolica ſcripta mandamus , quatenus in locis fratrum ſecundi ordinis , in quibus nondum ſunt conſtructe Eccleſie , domorum facultate ac perſonarum qualitate penſata , Eccleſias edificari facias , prout tibi expedire videbitur , dioceſani ſuper hoc requiſito auxilio & conſenſu , & tam in illis , quam aliis locis ejuſdem ordinis , in quibus ſunt eccleſie fabricate , per Sacerdotes habitos (*ita*), a fratribus conventus in dicendis horis canonicis adjuvandos , divina procures officia celebrari (2) , quo acceptius ab eis Deo exhibeatur obſequium , ipſorum cotidie per hoc magis augeatur devotio , & ſancte religionis cultus honore ibidem polleat ampliori . Dat. Lugduni Idib. Novemb. Pontificatus noſtri anno quarto .

Sigillum de more .

Pri-

(1) Que ad Humiliatarum Monialium clauſuram pertinent , attulimus Vol. I. Diſſert. VII. num. VI. Vide etiam ſup pag. 195.

(2) Externos Sacerdotes intelligit ; quod enim ad Humiliatos ipſos alterius Ordinis ſacris initiatos pertinet , id nonniſi an. MCCLVI. Alexandro IV. jubente effectum eſt , ut ex ejus litteris conſtabit.

Digitized by Google

Privilegium quomodo Epiſcopi curent denunciare excomunicatos rebelles ordinis.

1246. 4. Dec. Ex Bibl. Braid.

INnocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus Archiepiſcopis & Epiſcopis, & dilectis filiis Abbatibus & aliis eccleſiarum prelatis, ad quos littere iſte pervenerint, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Cum, ſicut dilecti filii magiſter & fratres ordinis humiliatorum nobis ſignificare curarunt, contingat interdum, nonnullos de ordine ipſorum vel animi levitate vel alia de cauſa minus rationabili poſt factam in ipſo profeſſionem exire, nos volentes exeuntium ſaluti ac honeſtati, & fame ipſius ordinis paterna ſollicitudine providere, diſcretioni veſtre per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus illos, quos dicti magiſter & fratres vobis ex cauſis hujuſmodi de ordine predicto exiſſe, & ab eodem magiſtro excommunicatos propter hoc nuntiabunt, niſi poſtquam a vobis admoniti fuerint diligenter ad domos proprias redire curaverint, ibidem, ut tenentur, regulariter moraturi, tamdiu excommunicatos publice nuntietis, & faciatis ab omnibus arctius evitari, donec ad domos proprias humiliter revertantur. Dat. Lugduni ſecundo nonas decemb. pontificatus noſtri anno quarto.

Ego Miranus filius quondam Petri de Ro (1) de bradia guercii notarius authenticum hujus exempli vidi, & legi, & ut in eo continebatur, ſic & in iſto legitur preter litteras plus minuſve.

Ego

(1) Petri de Ro, ſeu de Raude, quæ nobiliſſima eſt inter Mediolanenſes familias, meminit Cl. Julinius (*Memor. T. VI* 498.) atque idem forte eſt, qui hic commemoratur. Quare eo validius communis apud eruditos opinio confirmatur, clarum olim fuiſſe Tabellionum officium, itaut Muratorio teſte (*Diſſertazioni ſopra le Antich. Ital. T. I. Diſs. XII.*) nobilibus tantum hominibus alicubi committeretur.

Ego Mainfredus filius quondam Jacobi de garbagnate de braida guercii notarius authenticum hujus exempli vidi & legi, & ut in eo continebatur, ſic & in iſto legitur preter litteras plus minuſve.

Ego Jacobus (2) filius quondam airoldi de garbagnate de braida guerzii notarius hoc exemplum ab autentico exemplavi, & ut in eo continebatur autentico, ſic & in iſto legitur exemplo preter litteras plus minuſve.

(2) Aut hic aut ſuperior alius Jacobus de Garbagnate idem eſt forte, qui anno MCCXXXVIII Mediolanenſis Conſul fuit. V. Julin. *Memor. T. VII. pag. 314.*

Locatio bonorum quorumdam domui Humiliatorum S. Mariæ de Ottaciis Mediol.

1247. 30. Jan. Apud Cl. D. Carolum March. Trivultium.

IN nomine domini. Anno dominice Incarnationis milleſim. ducent. Quadrageſimo ſeptimo die mercurii penultimo die menſis yanuarii, Indictione quinta, inveſtiverunt per maſſaritium ad benefatiendum & non ad devaſtandum Jacobus & ubertus fratres qui dicuntur de dairago de porta Vercellina dominum fratrem amizonem Marrum prepoſitum Sancte Marie canonice ſite ſuper terram de greganis (1) in predicta porta, & fratres dalmaxium,

(1) Suſpicari forte quis poſſet eam, hic Humiliatorum Mediolanenſium domum indicari, quæ *Domus de la Canonica*, ſeu *S. Mariæ Matris Domini* appellabatur, de qua egimus Vol. I. pag. 344. Sed hæc ad Portam Novam pertinebat; quæ vero in hac charta memoratur, ad Vercellenſem. Itaque certum eſt domum *S. Mariæ de Ottaciis* deſignari, de qua eodem Vol. pag. 334. diximus; quod etiam hinc confirmatur, quod videmus proximam illam fuiſſe Parochiali ædi *S. Joannis ſupra murum*, ut paullo poſt in hoc ipſo monumento dicitur. Canonicæ autem nomine hæc etiam diſtinguitur, quod hac interdum appellatione primi Ordinis domus deſignari ſolebant, ut monuimus Vol. I. pag. 8. Dicitur etiam *ſita ſuper terram de greganis*, quod forte locus ille ad Greganos olim pertineret, cujus Mediolanenſis familiæ nomen occurrit apud Julin. (*Mem. T. VI. pag. 463.*)

Digitized by Google

xium, & guilielmum, & petrum, & melioratum, & jacobum, & Ottonem, & Martinum, & albertinum omnes fratres & canonicos illius Canonice nomine illius Canonice, Nominative de petia una terre jacentis juſta ipſam Canonicam in parrocchia Sancti Johannis ſupra murum, cui coheret ad ſupertotum a mane & a meridie & a ſero illius canonice, a monte protaxii de protaxiis, & illorum de Machacunis, & domus que fuit quondam amizonis de caſciano & heredum quondam beltrami de garegniano, ſicut diffinitur per cruces factas in muro altiore illius canonice domus ex parte meridiei, & cum omni ſuo jure acceſſiandi uſque in platea, que ibi eſt inter domos ſeneti rubei, & guilielmi & pagani fratrum qui dicuntur maximutti de ſamarate. Eo tenore quod ſupraſcripti prepoſitus & fratres cum ſuis ſucceſſoribus habere & tenere debeant predictam petiam terre a kalendis Martii & uſque ad annos duodecim proximos nomine illius canonice, & facere exinde nomine maſſaricii quicquid voluerint, & eis utile fuerit nomine illius canonice, ſine lexione dicte petie terre, ad hoc ut apud dictam canonicam non pejoretur, ſed melioretur, nec diffigetur, ſed infigetur, bona fide. Et de qua petia terre dicti jacobus & ubertus confeſſi fuerunt ſupraſcriptis prepoſito & fratribus nomine illius canonice bene eſſe ſoluti ad cognitum ſolidorum vigintinovem tertiolorum in anno. Remota exceptione non numerate & accepte ſolutionis; & que terra dicti jacobus & ubertus interim debent defendere & guarentare eiſdem prepoſito & fratribus nomine illius canonice omnibus ſuis expenſis & damnis ſine damno & diſpendio illius canonice, & ſuorum ſucceſſorum &c. *Mittimus ſequentia, quod & nihil memorabile continent, & multa etiam vetuſtate corroſa ſunt.* Actum in ipſa Canonica: pro notario dictus ubertus de dairago affuit. Interfuerunt ibi teſtes fr. guido filius quondam guifredi porcelli, & girardus filius quondam uberti de . . . . . de gallarate, & frater ambroſius filius quondam anſelmi groſſi omnes de porta vercelina noti contrahentum. Ego

Ego petrus notarius filius angelli de morgora de burgo porte cumane juſſu ſupraſcripti metelli Scripſi.

Privilegium Innocentii IV. quod fratres primi, ſecundi & tertii Ordinis non debeant cogi ad exercenda ſæcularia officia.

1247. 7. Jun. Ex Cod Puric.

INnocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Magiſtro & Præpoſitis Ordinis Humiliatorum ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Devota humilitas, a qua Ordo veſter denominationem accepit, & humilis veſtra devotio promeretur, ut petitionibus veſtris, & iis potiſſimum, quæ conſonant honeſtati, favorem benivolum impendamus. Sane petitio veſtra nobis exhibita continebat, quod poteſtates & Rectores civitatum, caſtrorum, ac aliorum locorum Lombardiæ fratres veſtros primi, ſecundi, & tertii Ordinis frequenter ad exercenda ſæcularia officia pro ſua voluntate compellunt in veſtri Ordinis, nec non veſtrarum domorum, quarum negotia propter hoc coguntur omittere, præjudicium & gravamen. Nos igitur veſtris ſupplicationibus inclinati, auctoritate litterarum noſtrarum duximus diſtrictius inhibendum, ne aliqua ſecularis perſona de cetero ad exercenda ſecularia officia vos compellat invitos. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc noſtræ inhibitionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare preſumpſerit indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Lugduni ſeptimo Id. Jun. Pontificatus noſtri anno quarto (1).

Aſtenſis

(1) Similes hac de re literas hac ipſa die ad Mediolanenſem Archiepiſcopum Innocentius dedit, quarum autographum habemus in Bibliotheca noſtra, ſed illas proferre hic mittimus, quod jam in *Bullario Franciſcanorum T. I. pag.* 551. editæ ſunt. De *ſæcularibus* hiſce *negotiis* quæ Humiliatis committebantur, fuſe diximus Vol. I. Diſſert. V., ac plures aliæ Innocentii literæ hanc in rem edendæ ſuperſunt.

Aſtenſis Domus S. Quirici Fundatio.

1247. 9. Sept. Ex Tabul. Cathedr. Aſtenſ.

ANno Domini milleſimo ducenteſimo quadrageſimo ſeptimo, indictione quinta, die nono menſis Septembris *preſentia* (1) infraſcriptorum teſtium. Ad honorem Dei & beate Virginis Marie Aſtenſis Eccleſie, ac tocius Ordinis fratrum Humiliatorum *fuit conſtitutum* & ordinatum per Dominum Bonifacium Prepoſitum & Procuratorem ſeu electum Aſtenſis Eccleſie (2) Volentibus . . . . Dominis Petro de Seuulina, Amideo de Piſenzana, & Magiſtro Henrico de Montegroſſo Aſtenſibus Canonicis *nomine & vice* dicte Eccleſie & Epiſcopatus ex una parte, & fratrem Anſelmum de Bergolio de Ordine ſecundo Humiliatorum (3) per ſe & . . . . . . ordinantem ex altera, quod extra Civitatem Aſtenſem (4), ubi dicitur ad rivum Mardayrolium iuxta Beale (5) Molandinorum *conſtruatur* Domus Humiliatorum ſecundi Ordinis, & ibi fratres illius Ordinis debeant morari perpetuo, & Deo & . . . . Ita quod poſſint ibi conſtruere, hedificare domos & Eccleſiam, & teneantur obſervare Ordinem Humiliatorum ſecundum . . . . Regulam & Inſtitutiones eorum a Sede Apoſtolica approbatas. Ita videlicet, quod ille, qui erit pro tempore Prepoſitus in ipſa domo . . . . . honorem & reverentiam,

(1) Multa in hujus monumenti autographo vetuſtate corroſa legi haud potuerunt: Itaque ubi ex verborum contextione facile erat, quæ ſcripta fuiſſent, divinare, illa aliis characteribus excudenda curavimus.

(2) Bonifacius ex Comitibus de Coconato Aſtenſis Epiſcopus an MCCXLIII. electus, diu Epiſcopalem Sedem adire diſtulit, ut obſervat Ughellius, quod etiam ex monumento hoc noſtro comprobatur.

(3) De Alexandrina hac Humiliatorum domo V. ſupr. pag. 61.

(4) Locus, ubi S. Quirici domus, de qua hic eſt ſermo, conſtructa eſt, ſuburbanus olim erat, urbi deinde incluſus. V. ſup. pag. 56. ubi etiam diximus, cur poſtea a S. Quirico nomen illa acceperit.

(5) Vocis hujus ſenſus mihi ignotus: forte error in apographum irrepſit.

quem & quam dicit privilegium eis a Sede Apoſtolica inductum (*forte* indultum) faciendum Diocesanis Epiſcopis . . . . exhibeant reverentiam. Specialiter autem ſentencias excommunicationis & Interdicti latas ab Epiſcopo vel Capitulo Aſtenſi . . . . . . Item privilegium de non dandis decimis de terris & poſſeſſionibus, in quibus Aſtenſis Eccleſia decimas percipit exceptis . . . . hic que a Sede Apoſtolica inducta (*f.* indulta) ſunt eis, nullo tempore impetrabunt. Et ſi de cetero impetratum fuerit, aut . . . . eo non utentur. Item ſi Capitulum maioris Eccleſie Aſtenſis ad aliquod funus ad domum predictam ſive Eccleſiam . . . . ſine contradicione fratrum predicte domus valeant, & poſſint Miſſam celebrare ibidem, & medietatem oblationum . . . . Canonicis placuerit. Item predicta domus & fratres ibi commorantes debeant dare & dabunt annuatim in *Aſſumptione B. Virginis* Marie Aſtenſi Capitulo libram unam incenſi ſuper altare eiuſdem Eccleſie. Preterea Aſtenſis Epiſcopus, ſive aliqui . . . . debent dicere vel facere in ipſa Domo, unde fratres eiuſdem gravari poſſint, aut eorum Religionem vel Officia . . . . . . nec debent, cum poſſint etiam aliquid angarie, vel perangarie, ſeu ratione collecte, ſive talie, aut aliqua . . . . exigere ab ipſa domo, nec a fratribus commorantibus in eadem; & ſi peterent, illi de ipſa domo non teneantur occaſione aliqua . . . . contingeret predictam domum & Eccleſiam removeri de loco predicto, terra illa reddeat ad decimationem antiquam ſicut *fuerat ante* hedifficationem, & liceat ipſis fratribus, & poſſint hedificare domum, & Eccleſiam ubicumque voluerint extra muros civitatis *ſine contradictione* & requiſitione Epiſcopi & Capituli Aſtenſis. Infra autem muros Civitatis non poſſint Eccleſiam hedifficare *ſine Epiſcopi* vel Capituli Aſtenſis licentia ſpeciali. Domum autem ſine Eccleſia poſſint habere, facere, & hedifficare ubicumque voluerint ſine contraditione alicuius. Et ita, ſicut ſuperius ordinata ſunt, predi-

prediĉtus Dominus Bonefacius vice & nomine Aſtenſis *Eccleſie* prediĉtis fratribus Anſelmo per ſe & ſucceſſores ſuos prediĉto nomine prediĉtis conventionibus & paĉtionibus fuerunt *concordata* prediĉta omnia pro ſe & ſucceſſoribus ſuis inviolabiliter obſervare. Item per hoc inſtrumentum diĉtus Dominus Prepoſitus *Bonefacius* Procurator Aſtenſis Eccleſie commiſit & dedit auĉtoritatem prediĉto Domino Petro Canonico Aſtenſi, ut cum Eccleſia . . . . primarium lapidem benedicat, & ponat vice & nomine eiuſdem Bonefacii & Eccleſie Aſtenſis. Et de hoc fuerunt precepta mihi Notario infraſcripto duo vel plura eiuſdem tenoris inſtrumenta. Aĉtum Aſt in Clauſtro de Dom. (*e*). Ibi fuerunt . . . . . Cochanito Canonicus Sanĉte Marie Vercellenſis, Giibaldus de Valperio Notarius, Dominus Burmus Judex, Jacobus Bulla, Henricus . . . . . . Clericus Eccleſie Sanĉti Petri de Strata, & Presbiter Bonus Joanes Eccleſie Sanĉti Pauli Aſtenſis. Et ego Ghiſulfus . . . . interfui & voluntate prediĉtorum ſic ſcripſi.

(*e*) Forte legendum *Dei domus*, quæ altera erat Humiliatorum Aſtenſium domus.

Privilegium Innocentii IV. ſicut Clerici antecedere debent Laicos, licet Laici prius in Ordine ſint.

1248. 1. Febr. Ex Cod. Puric.

INnocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei dileĉto filio Magiſtro Ordinis Humiliatorum ſalutem & Apoſtolicam benediĉtionem. A primordio ſurgentis Eccleſiæ prælata Laicis fuit militia clericalis, quæ per ſupernæ virtutis auxilium ſemper proficiens ad honoris & dignitatis augmentum, hunc ubique Ordinem & decorem obtinuit, quod Clerici cum divinis laudibus ſpecialiter ſint adſcripti, reverentiam receperunt a Laicis, & ſicut

officio ſic & loco præfuerunt eiſdem, quantacumque ipſi Laici fuerint ſublimitate præditi ſeu virtute præclari. Digne itaque ſi per inconſultæ voluntatis arbitrium ad hoc prorumpat temeritas aliquorum, ut honorem debitum velit adimere Miniſtris Domini, debet ipſorum præſumptio prompta reſiſtentia cohiberi, per quam limpidæ mentis agnoſcant oculis, quod dum Ordo Clericalis extollitur, divini gloriæ nominis deſervitur. Ex tua ſiquidem, fili Magiſter, ac dilectorum filiorum univerſorum Præpoſitorum Ordinis tui petitione colligimus, quod licet in eodem Ordine ſit ſtatutum, & a longis temporibus obſervatum, ut Clerici ejuſdem Laicos in Eccleſia, Capitulo, Refectorio, & ubique præcedant, orta tamen inter Clericos & Laicos domus S. Michaelis de Alexandria (1) ipſius Ordinis quæſtione, nos ipſam ad petitionem Laicorum domus ejuſdem, S. Andreæ & de Gileto Abbatibus Ciſtercienſis Ordinis, Januenſis & Aquenſis Diœceſis (2) commiſimus terminandam; qui contra ſtatuta præfati tui Ordinis venientes, per iniquam definitivam ſententiam decreverunt, quod fratres prædictæ Domus Clerici vel Laici, qui prius Ordinem intraverunt, præcedant alios; propter quod grave in eodem Ordine ſcandalum generatur. Cum autem in cunctis Ordinibus vigere pacem, & ſervari concordiam cupiamus, quod hujuſmodi ſententia non obſtante, præfatum ſtatutum in eadem domo, ac aliis univerſis & ſingulis ejuſdem Ordinis, facias inviolabiliter obſervari, contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo, tibi auctoritate præſentium indulgemus. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei,

(1) De hac Humiliatorum domo egimus ſup. pag. 61.

(2) De S. Andreæ Ciſtercienſium Cœnobio, quinto circiter a Genuenſi urbe lapide conſule quæ diximus Vol. I Diſſert. IV num. 12.

Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Lugduni ſexto Id. Febr. Pontificatus noſtri anno quinto.

Privilegium quod archiepiſcopus non ſinat aggravare fratres ſuper fodris & collectis.

1248. 24. Dec. Ex Bibl. Braid.

INnocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Archiepiſcopo Mediolanen. (1) ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum magiſtri & fratrum Ordinis humiliatorum in Lombardia nobis eſt intimata querela, quod licet ipſi de collectis, que clericis Lombardie Eccleſie Romane nomine imponuntur, partem pro rata, que contingit eoſdem, ſolvere ſint parati, nihilominus tamen ipſi ab impoſitoribus collectarum ipſarum ultra partem ipſos contingentem in exhibendis collectis eiſdem contra juſtitiam aggravantur. Quare humiliter petierunt ſibi per hoc de benignitate ſedis apoſtolice miſericorditer provideri. Quocirca fraternitati tue per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus, ſi eſt ita, predictos magiſtrum & fratres ſuper premiſſis a prefatis impoſitoribus contra juſtitiam aggravari, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Dat. Lugduni nono kal. Jan. (2) Pontificatus noſtri anno ſexto.

Sigil. de more.

Pri-

(1) Mediolanenſem Eccleſiam per id tempus regebat Fr. Leo de Perego ex Ord. Minor. Hunc, cum Metropolitanæ Eccleſiæ Canonici de eligendo Archiepiſcopo diſſentirent, remque ipſius arbitrio permiſiſſent, ſe ipſum Archiepiſcopum renunciaſſe, & veteres hiſtoriei tradiderunt, & Cl. Saxius confirmare videtur. Sed ex Innocentii IV. literis an. MCCXLIV. IX. Januar. datis, ac in *Bullario Franciſcano* editis, quas etiam commemorat Cl. Julinius (*Mem. T. VIII pag. 16.*) ſatis conſtat eligendi Archiepiſcopi poteſtatem Gregorio de Montelungo Cardinali ac Pontificio Legato factam fuiſſe, eumque in Leonem dignitatem illam contuliſſe.

(2) In Codice Puricelliano, quo harum literarum exemplar continetur, dies IX. Cal. Jun. adnotatur.

Digitized by Google

Privilegium quod fratres non poſſint ſine licentia ad alium Ordinem tranſire.

1249. 19. Jan. Ex Bibl. Braid.

INnocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis miniſtro & fratribus domus de braida mediolanen. ordinis humiliatorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Intimantibus vobis accepimus, quod cum tam a legatis ſedis apoſtolice, quam communi mediolanen. hoc precipue adverſitatis tempore (1) nonnullis de fratribus veſtris diverſa officia committantur (2), eorum aliqui, ut ipſa valeant evitare, ad alias religions ſe tranſferunt, miniſtri ſui non petita licentia vel obtenta. Cum igitur ex translatione hujuſmodi domus veſtra non modicum in ſpiritualibus & temporalibus dicatur incurrere detrimentum, nos paterna ſollicitudine ſuper hoc providere volentes, auctoritate preſentium diſtrictius inhibemus, ne quis profeſſorum veſtrorum, inſtanti preſertim guerra durante, abſque noſtra vel generalis magiſtri veſtri licentia ſe ad aliam religionem transferre, nec quiſquam illum recipere quoquomodo preſumat, aliqua ſedis apoſtolice indulgentia, quibuslibet cujuſque ordinis, quod alterius ordinis fratres, prelatorum ſuorum non petita licentia vel obtenta, recipere valeant, non obſtante. Nulli ergo omnino homi-

(1) Sæviſſimis bellis per id tempus ardebat Inſubria, urbibus invicem diffidentibus, atque aliis Friderici II Cæſaris partes foventibus, oppugnantibus aliis. V. Muratorii Annales, ac Mediolanenſes Hiſtoricos, ubi horum temporum hiſtoriam explicant.

(2) Superiore ſcilicet anno MCCXLVIII, ut diximus Vol. I. Diſs. V. num. XIV. Mediolanenſis Prætor edixerat, ut tabulæ, quibus eorum nomina continebantur, qui Mediolanenſi populo quidpiam deberent, apud Braidenſes Humiliatos deponerentur. Non hæc tamen munera ſpectare Pontifex hoc loco videtur; neque enim gravia adeo erant, ut Humiliatos alio confugere oporteret. Graviora illa fortaſſe indicat, quæ eadem Diſſertat. num. XIX. XX. recenſuimus; quæque paullo poſt ab Innocentio ipſo commemorari videbimus.

minum liceat hanc paginam noſtre inhibitionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum petri & pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Dat. Lugduni decimoquarto kal. Febr. Pontificatus noſtri anno ſexto.

Sig. de more.

Collatio facta per Innocentium pp. in fratres de contegnaga de Eccleſia SS. Fauſtini & Jovittæ Brixien. abeuntibns fratribus Predicatoribus.

1249. 30. April. Ex Tab. S. Barthol. de Contegnaga Brixienſ.

INnocentius epiſcopus ſervus ſervorum dei venerabili fratri .... Epiſcopo Brixienſi (1) ſalutem & apoſtolicam benedictionem. De dilectis filiis fratribus ordinis predicatorum conſtitutis in eccleſia ſanctorum Fauſtini & Jovitte Brixien. accepimus, quod de ipſa ſe transferre volunt ad aliam, in qua divinis obſequiis immorentur (2). Cum autem Clerici ſeculares, qui olim in ipſa degebant eccleſia, ut aſſeritur, viam ſint univerſe carnis ingreſſi, & dilecti filii ... Miniſter & fratres ac ſorores ordinis ſecundi humiliatorum Brixien. habitationem nimis artam habere dicantur, ita quod ibidem nec reſidere commode, nec ad votum divinis poſſunt laubibus deſudare, nos eos ſue devotionis obtentu favore benivolo proſequentes fraternitati tue per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus poſtquam dicti prior & fratres ſe de loco prefato tranſtulerint, ipſum & ortum etiam, quem ibidem habere noſcun-

(1) Brixienſis Epiſcopus erat per id tempus Azo de Turbiado.

(2) De hac PP. Ord. Predicatorum profectione V. Gradonici Brix. Sacr. pag. 267. Ad novam ſcilicet S. Dominici ædem, quam adhuc incolunt, per id tempus commigrarunt. V. Monumentum an. M.CCL. 23. Jul.

noſcuntur, prefatis miniſtro, & fratribus & ſororibus ſine dilationis ac difficultatis obſtaculo, ſi expedire videris, conferas & aſſignes, faciens ab eiſdem prius dictis priori & fratribus ſatisfactionem de ſumptibus, quos fecerunt in edificiis, exhiberi. Dat. Lugdun. II. Kal. Maii Pontificatus noſtri anno ſexto.

Licentia predicandi.

1249. 11. Aug. Ex Bibl. Braid.

INnocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus Archiepiſcopis & epiſcopis, ad quos littere iſte pervenerint, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. De ſingulorum ſalute vigili ſolertia cogitantes, illa libenter procurari cupimus, per que animabus valeat profectus, Deo propitio, provenire. Hinc eſt quod nos univerſitatem veſtram rogamus, monemus, & hortamur attente per apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatenus dilectis filiis fratribus ordinis humiliatorum, quibus ad hoc litterarum ſcientia & eloquentia ſuffragantur, predicandi populo publice verbum Dei in veſtris civitatibus & dioceſibus licentiam concedatis (1). Dat. Lugduni tertio Id. Aug. Pontificatus noſtri anno ſeptimo.

Sigill. de more.

Admo-

(1) Que pertinent ad concionandi munus apud Humiliatos, protulimus Vol. I Diſſert. V. num. XXVIII., ubi etiam Mediolanenſis Synodi an. MCCLXXXVII. decretum hac de re editum recitavimus.

Admonitio quam facit dominus papa legatis lombardie, videlicet domino D. Cardinali & domino D. G. electo Tripolitano, quod ipſi non gravent nos taliis nec aliis exactionibus.

1249. 12. Aug. Ex Bibl. Braid.

INnocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis O. ſancte marie in via lata diacono Cardinali (1), & G. de Montelungo Tripolitano electo (2) apoſtolice ſedis legatis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Licet dilecti filii Magiſter, prepoſiti, & fratres ordinis humiliatorum in paupertate viventes, victui ſuo neceſſaria de labore manuum ſuarum acquirant, ipſi tamen, prout accepimus, nuntios ſedis apoſtolice, cum eos ad domos eorumdem fratrum declinare contingit, benigne recipiunt, ipſos honorifice pertractantes. Cum autem dignum ſit, ut prefatos fratres propter hoc, & etiam ſue devotionis merito proſequamur benivolentia gratioſa, diſcretionem veſtram rogamus, monemus, & hortamur attente, quatenus memoratos fratres habentes pro noſtra & apoſtolice ſedis reverentia propenſius commendatos, in procurationibus & collectis non gravetis eoſdem. Dat. Lugduni ſecundo Id. Aug. Pontificatus noſtri anno ſeptimo.

Sig. de more.

(1) Octavianus Ubaldinus indicatur, de quo V. pag. 207.

(2) Gregorium de Montelongo deſignat, de quo paullo ante fuit ſermo.

Privilegium quod fratres primi Ordinis poſſint audire Confeſſiones ſecundi ordinis & eis adminiſtrare divina Sacramenta.

1249. 12. Aug. Ex Bibl. Braid.

INnocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis magiſtro & univerſis prepoſitis Ordinis humiliatorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Ut fratres veſtri Ordinis per confeſſionem & penitentiam de commiſſis ſuis valeant mundare conſcientias, & ſub obſervatione mandatorum Domini liberius delectari, preſentium vobis auctoritate concedimus, ut vos & fratres presbiteri providi & diſcreti ejuſdem Ordinis poſſitis fratrum & ſororum ſecundi Ordinis veſtri confeſſiones audire, ac injungere ipſis pro commiſſis penitentiam ſalutarem, & miniſtrare alia eccleſiaſtica ſacramenta ſine juris prejudicio alieni. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum petri & pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Dat. Lugduni ſecundo Id. Aug. Pontificatus noſtri anno ſeptimo.

Sig. de more.

Executio privilegii domini G. legati in favorem Ordinis humiliatorum domino archiepiſcopo mediolani comiſſa.

1249. 12. Aug. Ex Bibl. Braid.

INnocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Archiepiſcopo Mediolanen. (1) ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Dilectorum filiorum magiſtri & fratrum ordinis humiliatorum petitio nobis exhibita continebat, quod dilectus filius

(1) Leoni de Perego, de quo paullo ante ſermo fuit.

Digitized by Google

filius G. de Montelungo Tripolitanus electus tunc notarius noſter apoſtolice ſedis legatus (2), comperto, quod poteſtates, rectores, & alii qui preerant civitatibus, caſtris, & aliis locis ſue legationis, eccleſias, prelatos, clericos, & perſonas eccleſiaſticas indebitis exactionibus aggravabant, tam de ſpetiali mandato noſtro, quod ſuper hoc receperat, quam auctoritate legationis ſibi commiſſe, duxit deliberatione provida ſtatuendum, ut nulli poteſtates, conſules, ſeu quocumque nomine cenſeantur civitatum, locorum, & terrarum exiſtentium intra terminos ipſius legationis rectores, eccleſias, vel eccleſiaſticas perſonas ſeu loca religioſa fodris, talliis, vel exactionibus aliquibus aggravare preſumant, quedam alia nihilominus provide ſtatuendo que redundant in augmentum eccleſiaſtice libertatis (3); prout in inſtrumento publico inde confecto plenius dicitur contineri. Quare iidem humiliter petebant a nobis, ut ſtatuta hujuſmodi apoſtolico dignaremur munimine roborare. Nos igitur ipſorum ſupplicationibus inclinati ſtatuta eadem, prout provida ſunt, & in favorem cedunt libertatis predicte auctoritate apoſtolica duximus confirmanda. Quocirca fraternitati tue per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus predictos magiſtrum & fratres, non permittas ſuper iis contra confirmationis noſtre tenorem ab aliquibus indebite moleſtari, moleſtatores hujuſmodi per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Non obſtante conſtitutione de duabus dietis edita in Concilio generali, dummodo ultra ter-

(2) Celeberrimus per ea tempora extitit Gregorius de Montelongo Sedis Apoſtolicæ in Inſubria Legatus, Tripolitanus electus, ac deinde ad Aquilejenſem Sedem elatus. Plura de illo habes apud Ughell. in Patriarch. Aquilejenſ., Muratori. in Italiæ Annal. ad hæc tempora, Julinium *Memor. T. VIII. &c.*

(3) Has leges a Gregorio de Montelongo latas in Ambroſiani hujus Cœnobii tabulario ſervari, eaſque in S. Euſtorgii templo die XXV. Sept. an. MCCXLV. latas fuiſſe aſſirmat Julinius *T. VIII. pag.* 28.

tertiam vel quartam aliqui extra ſuam diæceſim auctoritate preſentium ad judicium non trahantur. Dat. Lugduni ſecundo Id. Aug. Pontificatus noſtri anno ſeptimo (4).

Sig. de more.

(4) Paullo poſt, nempe XV Cal. Sept. literas alias ad Humiliatorum Magiſtrum Innocentius dedit, quibus eadem Gregorii legati decreta confirmat, quæ cum iiſdem fere verbis conceptæ ſint, ab illis edendis abſtinuimus.

Privilegium de uno modo cantandi & legendi.

1249. 3. Novemb. Ex Bibl. Braid.

INnocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio magiſtro ordinis humiliatorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Per ſedem apoſtolicam ſtatutum eſſe dicitur, ut unus modus cantandi & legendi in divinis officiis in ordine humiliatorum debeat obſervari. Sed ſicut accepimus id in quibuſdam domibus ipſius ordinis minime obſervatur, propter quod generatur ſcandalum in ordine ſupradicto (1). Quocirca diſcretioni tue per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſtatutum hujuſmodi auctoritate noſtra facias in omnibus domibus predicti ordinis obſervari, aliqua conſuetudine non obſtante, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Dat. Lugduni tertio nonas novemb. pontificatus noſtri anno ſeptimo (2).

Sig. conſuetum.

Pri-

(1) Jam a primis temporibus peculiares fuiſſe Humiliatorum in ſacris faciendis ritus, oſtendimus Vol. I. Diſſert. III. num. XI. &c. Hic vero Mediolanenſes Humiliatos deſignare Pontifex videtur; hi enim Ambroſianos ritus ſequebantur. Alias hac de re literas Alexandri IV., & Honorii IV. inſerius edemus.

(2) In Puricelliano Codice *anno primo* legitur. Sed errorem ibi latere, hinc colligimus, quod altero tantum ſui Pontificatus anno Innocentius Italia exceſſit.

Privilegium quod poteſtas mediolani non debeat moleſtare fratres de braida de avventariis.

1249. 4. Novemb. Ex Bibl. Braid.

INnocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio nobili viro poteſtati mediolanen. (1) ſalutem & apoſtolicam benedictionem. In tuum honorem redundare dinoſcitur eccleſias & eccleſiaſticas perſonas diligere, ac eas in ſuis libertatibus confovere. Sane dilecti filii prelatus & fratres domus de braida mediolanen. ordinis humiliatorum gravem ad nos querimoniam deſtinarunt, quod tu a quampluribus fratribus ipſius domus poſt factam ibidem profeſſionem de bonis, que dicte domui obtulerunt (2), collectas contra juſtitiam exigis & extorques, pretendens, quod extimatio bonorum eorumdem fratrum in inventariis civitatis mediolani ſcripta fuit (3), antequam dicti fratres intrarent ordinem ſupradictum. Quare dicti prelatus & fratres nobis humiliter ſupplicarunt, ut providere ipſis ſuper hoc miſericorditer curaremus. Cum autem te non deceat eoſdem prelatum & fra-

(1) Mediolanenſis pretor hoc anno, ut Mediolanenſes hiſtorici teſtantur, erat Supramons de Lupis Bergomenſis.

(2) Frequens hæc erat inter Humiliatos veteres conſuetudo, ut cum ordini nomen dabant, aut religioſa vota emittebant, ſe ſuaque ſimul Ordini ipſi dicarent. V. In hoc ipſo Volumine pag. 13.

(3) Anno primum MCCXL. cenſus Mediolani inſtitutus eſt, Flamma teſte: *Tempore iſtius Pagani* (de Turre) *primum adventarium inſtitutum eſt* V Julin. *Memor. T. VII. pag* 5-5 Sed potiſſimum anno MCCXLVII. urgeri res cœpit. Itaque hoc anno MCCXLIX. videntur jam omnium Civium bona in cenſum relata fuiſſe. Superiore autem anno, ut Reſpublica ære alieno liberaretur, decretum fuerat, ut civibus omnibus, pro bonorum ratione, vectigal imperaretur, ne ipſis quidem Presbiterorum aut Clericorum patrimoniis exceptis. Quod forte in cauſſa fuit, ut & illa Humiliatorum bona, de quibus Innocentius hoc loco agit, eodem vectigali mulctanda Mediolanenſis Pretor exiſtimaret. V. Julin. *Memor. T. VIII. pag.* 47.

& fratres moleſtare in aliquo, ſed propter ſue religionis favorem ab aliis potius defenſare, nobilitatem tuam monemus, rogamus, & hortamur attente per apoſtolica tibi ſcripta mandantes, quatenus ob reverentiam apoſtolice ſedis & noſtram ab eorumdem prelati & fratrum ſuper hoc moleſtatione deſiſtas. Dat. Lugduni ſecundo non. novemb. pontificatus noſtri anno ſeptimo.

Sig. de more.

Philippi Florentini Epiſcopi Literæ, quibus Humiliatis S. Donati ad Turrim S. Luciæ ædem concedit.

1250. 6. Febr.

Editæ ſunt ab Ughellio T. III. Ital. Sacr. in Epiſc. Florent.

Jacobus Tornaquincius & filii Humiliatis Florentinis domum vendunt.

1250. 30. Maii Ex Monum. ap. Cl. Mannium.

IN Dei nomine Amen. Anno ab incarnatione ipſius milleſimo ducenteſimo quinquageſimo inditione octava, tertia Calendas Junii. Actum in Eccleſia, & Monaſterio Sancti Salvatoris de Vaiano diſtrictus Pratenſium. Dominus Jacobus Judex Filius olim Mainerij Tornaquinci (1), & Follerius, & Lotterius Fratres eius Filii paterno conſenſu, atque iuſſu cuiuslibet eorum ſe ſuaque bona omnia, & ſingula in ſolidum obligantes in omnibus, & pro omnibus, & ſingulis infraſcriptis ſervandis, & de ſupplendis, & faciendis, die preſenti vendiderunt, conceſſerunt, & de-

(1) Tornaquinciorum familia jamdiu apud Florentinos conſpicua. Illam commemorat Ammiratus *Famiglie Florent.* pag. 198.

& dederunt jure proprio Fratri Ruffino de Ordine Fratrum Humiliatorum Priori Eccleſie Sancti Donati a Torri de Conventu Sancti Michaelis de Ripaiola (2) de Alexandria ementi, & accipienti vice, & nomine, & utilitate dicte Eccleſie Sancti Michaelis, & Domni Amici Dei gratia Prepoſiti dicte Eccleſie, & ipſius Succeſſori, & cui, vel quibus dederint, vel conceſſerint in perpetuum Fratrum videlicet, quandam petiam terre, & r. cum domo in ea, & ſuper ea exiſtente poſita prope, vel quaſi iuxta Civitatem Florentie inter Eccleſiam, & Canonicam Sancti Pauli, & Eccleſiam Sancte Lucie, confines cuius terre, & r. dicti Venditores tales eſſe confiebantur. A primo latere via publica, ſecundo terra, que fuit olim Jacobi Altogradi, & nunc eſt dicte Eccleſie Sancte Lucie, ſovea Communis in medio; tertio dicte Eccleſie, & Canonice Sancti Pauli, & Uguccionis Fratacozze, ſovea Communis in medio; quarto vero latere ſcilicet ex parte fluminis Arni, via, que tendit per Inſulam dicti fluminis Arni. Item vendiderunt & conceſſerunt jure libellario eidem Fratri Ruffino ementi, & accipienti . . . . domum, & ſuper quandam domum ſive domunculam, cum ſolo, & edificio ſuo, & omni fabbrica poſita iuxta domum ipſam ſuperius confinatam in Populo Sancti Pauli, qui tales fines habere dicebatur. A primo via; ſecundo predicta terra ſupra vendita; tertio, & quarto dicte Eccleſie, & Canonice Sancti Pauli iuxta predictos fines, vel ſi qui alii veriores dantur confin . . . . predicta terra, & res, & in totum cum predicta domo in eadem terra, & ſuper ea exiſtente; & preter eam domum, ſive domunculam, & eius ſolum, & hedificium cum omnibus ingreſſibus, & egreſſibus eorum, & cum omnibus ipſarum pertinentiis, adiacentiis *&c. &c.*

Teſtes ad hec rogati omnia ſupradicta Dominus Ugo Dala piſciana, & Bonaguida Medicus.

Rane-

(2) Videtur legendum *de Broglio*. V. ſup. pag. 61.

Ranerius Melliorelli.

Boninſegna &c. Judex, & Notarius.

Guido Hondei.

Melliorellus Ranierij Melliorelli.

Et Ugho Gori Guanalducci.

✠ Ego Aldobrandinus Notarius Filius olim Cambij hec omnia olim rogata, & publicata a Vivanio Judice, & Notario, & verum iam completum per Arrighum C. . . . . publicum Notarium per ipſius Viv. Commiſſionem, & eiuſdem Viv. Subſcriptione, atque commiſſione mihi facta a dicto Viv. de ſuis inbreviaturis morte prevento publicavi, ſcripſi, & in publicam formam redegi.

Mandatum ad Epiſcopum Brixienſ. Innocentii pp. eo quod ipſe Epiſcopus differret fratribus de Contegnaga dare Eccleſiam SS. Fauſtini & Jovite Brixien.

1250. 23. Jul. Ex tabul. S. Barthol. de Contegnaga Brixien.

INnocentius epiſcopus ſervus ſervorum dei Venerabili fratri.... Epiſcopo Brixienſi (1) ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Sua nobis . . . . Magiſter, fratres, & ſorores domus ſecundi ordinis humiliatorum prope Eccleſiam ſanctorum Fauſtini & Jovite Brixien. petitione monſtrarunt, quod nos intellecto quod . . . . prior & fratres ordinis predicatorum in ipſa eccleſia immorantes de dicta eccleſia ſe transferre volebant ad aliam, in qua poſſent divinis obſequiis commodius immorari, tibi noſtris dedimus litteris in mandatis, ut poſtquam iidem prior & fratres ſe de loco transferrent eodem, locum ipſum & ortum, quem

dicti

(1) Erat is Azzo de Turpiado, quem paullo ante commemoravimus.

dicti prior & fratres ibidem habebant, ſi expedire videris, conferre & aſſignare curares Magiſtro, & fratribus & ſororibus ſupradictis; & licet eis domum & ortum predicte eccleſie de conſenſu eorumdem prioris & fratrum ſe ad aliam eccleſiam tranſferentium (2) aſſignaris, eccleſiam tamen eandem noluiſti prefatis Magiſtro, fratribus, & ſororibus aſſignare pro eo quod de ipſa in eiſdem litteris expreſſa mentio non fiebat. Quare memorati Magiſter, fratres, & ſorores nobis humiliter ſupplicarunt, ut eis conferri prefatam Eccleſiam de pietate ſolita mandaremus. Nos igitur attendentes, quod eadem Eccleſia poterit per eos ſalubriter gubernari, fraternitati tue per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus, ſi eſt ita, prefatam Eccleſiam cum poſſeſſionibus & pertinentiis ſuis, aliquo cenſu Brixienſi Eccleſie in recognitionem dominii reſervato, nominatis Magiſtro, fratribus, & ſororibus conferas & aſſignes, Contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Dat. Lugdun. X. Kal. Auguſti Pontificatus noſtri anno octavo.

A tergo hæc habentur: *Petat procurator exequutioni mandari hoc mandatum, non obſtante reſcripto ſub alia forma nuper obtento ab eo, qui ſe dicit prepoſitum Eccleſie, & qui inſtitutus eſt contra mandatum* (3).

(2) Anno MCCLI. novum S. Dominici Brixien. Cœnobium perfectum fuiſſe docet Gradonicus *Brix. Sacr.* pag. 267. Ex hoc tamen monumento colligimus aut citius id contigiſſe, aut ad novas ædes commigraſſe Dominicanos, antequam illæ perficerentur.

(3) Ex hiſce verbis colligimus contentionem aliquam inter Brixienſem Epiſcopum, atque Humiliatos exortam hac in cauſſa fuiſſe; & Præpoſitum ab Epiſcopo illi Eccleſiæ datum, quamvis eidem proximas domos Humiliati incolerent. Contentionem hanc ipſam innuit Gradonicus *Brix. Sacr. pag.* 278.

Innocentii IV. Literæ quibus Eccleſiam SS. Trinitatis Mediolan. Humiliatis confirmat.

1250. 10. Aug. Ex Bull. Minor. Convent. T. I. par. 533.

INnocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei Dilectis Filiis.... Magiſtro & Fratribus Ordinis Humiliatorum Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Cum a nobis petitur quod juſtum eſt & honeſtum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut per ſollicitudinem officii noſtri ad debitum perducatur effectum. Sane veſtra petitio nobis exhibita continebat, quod Venerabilis Frater noſter . . . . Mediolanenſis Archiepiſcopus diligenter attendens, quod Eccleſia SS. Trinitatis tunc Ordinis S. Benedicti ſita juxta ſuburbium Portæ Cuman. Civitatis Mediolanenſis (1) eidem Archiepiſcopo immediate ſubjecta, propter incuriam habitantium in eadem adeo erat in ſpiritualibus & temporalibus deformata, quod non poterat in ordine ſuo commode reformari, Eccleſiam ipſam cum Eccleſia S. Mariæ in Campo ad dictam Eccleſiam Sanctæ Trinitatis pleno jure ſpectante Mediolanenſis Diœceſis cum omnibus juribus, poſſeſſionibus, & pertinentiis ſuis, prout ad eumdem ſpectabat Archiepiſcopum, ſui Capituli accedente conſenſu, vobis & Ordini Humiliatorum duxit deliberatione provida conferendam, ſtatuens ut idem Ordo Humiliatorum ibidem perpetuis temporibus inviolabiliter obſervetur, prout in litteris inde confectis plenius dicitur contineri. Veſtris igitur ſupplicationibus inclinati, quod ſuper hoc ab eodem Archiepiſcopo provide factum eſt, ratum & gratum habentes, id auctorita-

te

(1) De hac Humiliatorum domo, ac de Eccleſia S. Mariæ de Campo, quæ in his literis nominatur, ſermo fuit Vol. I. pag. 315. Miror autem neutram ex hiſce Eccleſiis unquam in Mabillonii Annalibus Ord. S. Benedicti commemorari. Forte non multo antea fuerat iiſdem conceſſa.

te Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Lugduni XIII. Kal. Septemb. Pontificatus noſtri anno octavo.

Arderici de Soreſina Modoetienſis Archipresb. literæ, quibus Humiliatis Modoetienſis domus de Medio Vico Eccleſiæ conſtruendæ facultatem facit.

1250 2. Dec. Ex Tabul. Capit. Modoetien.

Edit. a Julinio *Memor. T. VIII. pag.* 655.

Innocentii IV. literæ ne Humiliati transfugæ recipiantur.

1250. 13. Aug. Ex Bibl. Braid.

Mittimus has Innocentii literas proferre, quod illæ jam editæ ſint tum a Cl. P. Zaccaria in Itinere Literar. per Ital. P. I. Cap. I. pag. 17., *tum in* Bullario Franciſcano *T. I. pag.* 551. *Hic tamen dies* 15. *Aug. adnotatur, ibi dies* 2. *At in autographo noſtro adnotatur* 2. *Id. Aug.*

Privilegium de diſpenſatione utendi ſagimine ſecundum ordinem cum illis qui non conſueverunt.

1250. 25. Aug. Ex Bibl. Braid.

INnocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio magiſtro ordinis humiliatorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Tua petitio nobis exhibita continebat, quod contingat interdum aliquos ad ordinem humiliatorum tranſire, qui ex

 voto

voto vel promiſſione antea tenebantur aſtricti, quod ſagimine non uterentur (1). Quare nobis humiliter ſupplicaſti, ut providere ipſis ſuper hac re de benignitate ſedis apoſtolice curaremus. Tuis igitur ſupplicationibus inclinati tibi & ſucceſſoribus tuis auctoritate preſentium indulgemus, ut cum talibus qui dictum intraverunt ordinem, vel intraverint etiam in futurum, poſtquam profeſſionem fecerint in eodem, diſpenſare poſſitis auctoritate noſtra, ut ſagimine licite uti valeant, ſecundum ipſius ordinis inſtituta. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum petri & pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Dat. Lugduni decimo Kal. Septemb. pontificatus noſtri anno octavo.

Sig. de more.

(1) Vide quæ de ſaginimis uſu adnotavimus ſup. pag. 159.

Innocentii IV. literæ, quibus confirmatur tranſactio inita inter FF. Ord. Præd. S. Euſtorgii, & Fratres Humiliatos.

1251. 25. Jun.

Ex Bullar. Ord. Præd. T. I. pag. 195. Collat. cum autograph. in tabul. S. Euſtorg.

INnocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei, dilectis filiis Priori, & Fratribus Ordinis Prædicatorum Mediolanen. Salutem, & Apoſtolicam Benedictionem. Cum a nobis petitur quod juſtum eſt, & honeſtum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per ſollicitudinem officii noſtri ad debitum perducatur effectum. Cum itaque, ſicut Nobis exponere curaviſtis, inter vos

ex

ex parte una, & Miniſtrum & Fratres Humiliatorum medii (1) Ordinis, qui habitant in ſuburbio Eccleſiæ S. Laurentii majoris extra Portam Ticinam (2) Mediolanen. ſuper quodam Fundo, & ædificiis inibi conſtructis ex altera, orta fuiſſet materia quæſtionis, tandem, mediantibus bonis viris, amicabilis inter partes compoſitio intervenit, prout in Inſtrumento ſuper hoc confecto plenius continetur. Nos igitur veſtris ſupplicationibus inclinati, compoſitionem ipſam, ſicut ſine pravitate provide facta eſt, & ab utraque parte ſponte recepta, & hactenus pacifice obſervata auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus; Tenorem ipſius Inſtrumenti de verbo ad verbum præſentibus inſeri facientes, qui talis eſt. In Nomine Domini anno à Nativitate ejus Milleſimo Ducenteſimo Quinquageſimo primo (3), Die Mercurii, Quintodecimo die ante Kal. (4) Junii, Indictione Nona, in præſentia Cardinalis filii quondam Cerudilaxii, qui ſtat in Brayda Cuergii (l. Guercii) de porta nova, & Jacobi filii quondam Joannis de Melgate (5) de Burgo S. Laurentii

(1) Idem eſt ac *ſecundi ordinis*.

(2) Legendum *Ticinenſem*. Porro de hac Humiliatorum domo ſermo fuit Vol. I. pag. 321. & pag. 345.

(3) Innocentius IV. anno MCCXLIII. VIII. Cal. Jul. Pontifex renunciatus eſt; hinc anno MCCLI. VII. Cal. Jul., quo tempore hæ literæ datæ ſunt, nonum Pontificatus annum numerabat. Videbimus tamen octavum annum nominari. Sed optime animadvertit Cl. P. Bremond in ſuis ad has literas annotationibus, a die conſecrationis Innocentium annos ſuos numeraſſe. Conſecratio autem III. Cal. Jul. peracta. V. Ciacon. in Innoc IV.

(4) Cl. P. Bremond ſuſpicatur errorem librarii vitio hic irrepſiſſe. Ipſe enim legit *XV. Idus Jun.*, quæ certe numerandi ratio inuſitata eſt, ac præterea, ſi ſic loqui liceret, dies XV. ante Id. Jun. diei Mercurii non congrueret. At in Innocentii literis non Idus ſed Calendæ Junii nominantur. Porro cum reperimus: *ante Cal.*, jam alias monuimus, Calendas ipſas excludendas eſſe. Itaque dies XV. ante Cal. Jun. in diem XVII. Maji recidit, ac proinde in Mercurii diem, cum anno MCCLI. Dominicalis litera eſſet A.

(5) Legendum ſuſpicor *de Melzate*. Joannes enim de Melzate occurrit ap. Julinium (*Memor. T. VII. pag.* 207.) ad an. MCCVI.

rentii majoris de Porta Ticinenſi, & Anſelmi filii quondam Girardi de Ripa, qui ſtat in Reſegaria; Cum multæ, & variæ quæſtiones verterentur, ſeu verti ſperarentur inter Fratrem Ægidium Parmen. Priorem Fratrum Prædicatorum S. Euſtorgii Mediolanen. (6), & Fratrem Matthæum de Tebaldis de Bononia, & Fratrem Rolandum Placentinum, & F. Guidotum de Brivio ſuo nomine, & illorum Fratrum Prædicatorum, & omnes illos Fratres Prædicatores, & Fratrem Anſelmum Corbum ſuperſtantem ſuperſtantiæ (7) ejuſdem Eccleſiæ S. Euſtorgii ex una parte, & Fratrem Arnoldum de Vedano Miniſtrum Humiliatorum medii Ordinis, qui habitare conſueverunt Modoetiæ in Domo, quæ dicitur communis Fratrum Humiliatorum, qui nunc habitant in ſuburbio S. Laurentii majoris extra Portam Ticin., & Fratres ejuſdem Domus, quorum nomina ſunt hæc: F. Petrus de Olda, & F. Jacobus Capellus, & F. Junius de Beleſtate, & F. Joannes Bellus de Gergni, & F. Brunetus de Trivuri, & F. Guillelmus de Calcaxollis, & F. Ardericus de Tricio, & F. Griffus, qui nunc dicitur Benedictus ex altera parte occaſione emptionis cujuſdam petiæ terræ, cum Domibus, & ædificiis in ea poſitis, quam prædicti Humiliati emerunt prope hortum dictorum Fratrum Prædicatorum, immediate poſitæ inter Domum ipſorum Fratrum Prædicatorum, & Civitatem Mediolanen., cui terræ cohæret ad ſupertotum a mane ſuperſtantiæ S. Laurentii, quam tenet Jacobus de Bagana, a meridie Fratrum Prædicatorum, ſeu ſuperſtantiæ S. Euſtorgii, a ſero via, a Monte Hoſpitale Sanctæ Fidei, quod tenet Monaſterium Grataſolia (8), & in qua Domo prædicti Humi-

(6) S. Euſtorgii Eccleſiam anno MCCXX. adierunt PP. Ord. Prædicatorum, poſtquam per annum fere apud S. Nazarii habitaverant. V. Mediolanenſes Hiſtoricos, & præſertim Julinium *T. VII. pag.* 336. *T. IX. pag* 83.

(7) *Superſtans* quid ſit ex ipſa voce intelligimus: ſignificat enim, qui operi cuicumque præeſt. At vero *ſuperſtans ſuperſtantiæ* ille eſſe videtur, qui iis omnibus, qui operi præſunt, Præfectus ſit.

(8) Grataſullia locus eſt non multum Me-

miliati propoſuerunt facere continuam reſidentiam, & Deo deſervire. Quam venditionem dicti Fratres Prædicatores dicebant poſſe revocare, ſeu revocari facere per dictum ſuperſtantem dictæ Eccleſiæ Sancti Euſtorgii, cum ipſa terra, ſuper qua dicta ædificia ſunt, ſit illius Eccleſiæ, ſive ſuperſtantiæ, & per eam Eccleſiam, ſive ſuperſtantiam ad libellum, ſive in Emphiteoſim teneretur, & vendita ſit, ſuperſtante illo illius Eccleſiæ non requiſito, nec de ipſius conſenſu, vel voluntate tacita, vel expreſſa, nec aliqua denuntiatione præmiſſa; & dicebant prædicti Fratres Prædicatores, non licere ibi ædificare, nec feneſtras habere in ipſa domo, nec quæ fiet, vel poſſet fieri aliquo tempore, nec aliqua foramina, nec aliquid in fraudem feneſtrarum vel foraminum contra Domum, ſeu hortum ipſorum Fratrum Prædicatorum a meridiana parte, nec licere eis facere Canonicam majoris Ordinis (9) nec licere eis convocare prædicationem, cum per hoc prædicationes Prædicatorum Fratrum impedirentur, cum eorum officium, & ſtudium proprie in prædicatione conſiſtat, & ipſi jamdudum ſedem ſuam elegerint apud Eccleſiam ſupradictam S. Euſtorgii, quorum officium, ſeu Religio, ex ſupervenienti facto aliquorum non debet aliquatenus impediri. Super quibus omnibus placuit prædictis partibus volentibus meliora providere, ad infraſcriptam tranſactionem pervenire, & ad infraſcripta pacta, ſeu tranſactiones pro Chriſtiano ſtatu utriuſque partis, & Religione prædictorum Fratrum Prædicatorum, & Humiliatorum, conſervanda, & ut omnis

---

diolani diſtans Ticinum verſus. Ibi olim Monachorum Vallis Umbroſæ Monaſterium fuit, S. Barnabæ ſacrum, cujus apud Julinium mentio *T. V. pag.* 477. ubi de ejus origine differit, *pag.* 525. *&c.* Optime autem animadvertit memoratus auctor *T. IX. pag.* 57. Domum hanc hoſpitalem, quæ nunc S. Fidei dicitur, eamdem probabiliter eſſe, quæ plerumque S. Barnabæ ad S. Euſtorgium dicitur; quæ appellatio hinc probabiliter ducta, quod S. Barnabæ Monaſterio ſuperius memorato obnoxia illa eſſet.

(9) Scilicet primi Humiliatorum Ordinis domum; quæ Canonicæ nomine interdum appellabatur.

omnis materia ſcandali amoveatur omnino, infraſcriptas conventiones, & omnia infra dicta, ex cauſa tranſactionis inter ſe fecerunt. In primis quod in aliquo ædificio, vel muro exiſtente nunc in prædicta terra, vel quod de cetero fiet per ipſos, vel per eorum ſucceſſores, non debeat fieri aliqua feneſtra, vel aliqua apertura verſus hortum prædictorum Fratrum Prædicatorum a meridiana parte per quod poſſit reſpici in dictum hortum, & quæ factæ ſunt debeant obturari, & obturatæ teneri de muro. Luxellos (10) autem ſuper tecta poſſint habere, ita quod non ſit licitum ipſis Humiliatis, nec eorum ſucceſſoribus in prædicta terra, vel ædificio facere Canonicam, vel Domum majoris Ordinis; Ita quod non ſit licitum ipſis Fratribus Humiliatis, nec eorum Succeſſoribus convocare prædicationes, & quod dicti Fratres Prædicatores non debeant per ſe, nec per ſuperſtantes dictæ Eccleſiæ, venditionem dictæ domus revocare, vel revocari facere, ſed in prædictis pactis, & conventionibus debeant eſſe taciti, & contenti. Quare prædictus F. Ægidius Prior Ordinis Fratrum Prædicatorum, & ipſi Fratres Prædicatores cum eo, & prædictus Anſelmus Corbus ſuperſtans dictæ Eccleſiæ ex una parte, & prædictus F. Arnoldus de Vedano Miniſter dictorum Fratrum Humiliatorum, & ipſi Fratres Humiliati cum eo, de mandato, & voluntate, & auctoritate, & conſenſu Fratris Beltrami Gochore (11) Magiſtri totius Ordinis Humiliatorum, & de mandato, & voluntate, & conſenſu Fratrum Mirani Miniſtri de Brayda, & Tucebelli (12) Miniſtri de Sancta Agatha de Modoetia, Prælatorum, & Anzianorum aliorum Fratrum Humiliatorum ex altera parte, viciſſim per-

---

(10) *Luxellos* interpretatur P. Bremond cænaculares feneſtras, eas ſcilicet quæ in ſuperiore tecti parte patent.

(11) Zochoram, ſeu Zotoram a Mediolanenſibus hiſtoricis illum appellari diximus Vol. I. pag. 100.

(12) Leg. *Tutobelli*, ut in pluribus aliis Monumentis legimus.

permiſerunt, & guadiam dederunt, obligando omnia Bona utriuſq. Domus pignori, quod prædicta omnia, & ſingula attendent, & obſervabunt, & adimplebunt omni tempore ſuis expenſis, & damnis, & ſine damnis, & expenſis partis volentis attendere, & obſervare prædicta, & quod dicti Fratres Humiliati cum prædictis Fratribus Prædicatoribus dabunt opem & operam efficacem, quod hæc omnia ſupradicta confirmentur per Summum Pontificem, & per Dominum Fratrem Leonem venerabilem Archiepiſcopum Mediolanen., ſalvo tamen ipſius Eccleſiæ S. Euſtorgii, ſive ſuperſtantiæ omni jure ficti & feudi, quæ habent ad requirendum contra dictos Fratres Humiliatos pro dicta terra, & ejus occaſione, & ſalva terra, quam dicta ſuperſtantia, ſive Dominus Gerardus de Bernate habet extra murum horti dictorum Fratrum Prædicatorum verſus Civitatem Mediolani, ſcilicet inter murum, & dictos Humiliatos. Hoc acto, & expreſſim dicto per ſpeciale pactum inter eos, quod ſi dicti Fratres Humiliati alienarent dictam terram, quod promiſſio, & obligatio cum ſuis pactionibus, ſive tranſactionibus ſit irrita, & inanis, & quod Inveſtitura, ſive confirmatio venditionis facta prædictis Humiliatis per ipſum ſuperſtantem ſit nullius valoris, & momenti, & pro nulla penitus habeatur. Quibus omnibus peractis eodem die, & in præſentia F. Girardi, filii ſupradicti Joannis de Bernate, & Anſelmi filii quondam Girardi Raphaelis de Crema, & Ambroſii, filii quondam Jacobi de Ogio, teſtium, prædictus Prior, & prædicti Fratres Matthæus, & F. Rolandus Placentinus, & F. Guidotus de Brivio, & omnes alii infraſcripti FF. Prædicatores, nomina quorum ſunt hæc. F. Albarinus. F. Jacobus de Modoetia. F. Amizo; F. Guillelmus de Cruce. F. Rolandus Placentinus; F. Guido de Oprena, F. Guillemus de Vercellis; F. Guarnerius, F. Lanfrancus, F. Giſulphus, F. Bonacurſus, F. Dominicus, F. Bartholomæus Bononienſis, F. Ægidius Bononienſis, F. Ardigellus, F. Stephanus de Pirovano, F. Gualdefredus Lector, F. Beltramus Vil-

Villanus, F. Stephanardus (13); F. Jacobus de Cugano, F. Guidotus de Brivio, F. Gregorius, F. Joannes Cremenſis, F. Theoldus, F. Joannes de Vigniani, F. Lotherius, F. Bonifaciollus, F. Jacobus Novarienſis, F. Raymundus de Cimiliano, F. Caſtellanus, F. Gabriel, F. Rodulphus, F. Matthæus Bononienſis, F. Marchiſius, F. Pax, F. Joannes de Opreno (14) F. Omarius, F. Chunradus Vercellenſis, F. Umbertus Bononienſis, F. Philippus de Balſamo, F. Alexander, F. Humilis, F. Girardus de Arengo, F. Giroldus, F. Matthæus Mediolanenſis, F. Guillelmus Vercellenſis, F. Andreas, F. Stephanus de Meda. F. Lanfrancus Bougonus, F. Beltramus Rana, F. Aliprandinus, F. Guifredus, F. Jacobus de Cimiliariis, F. Miranus, F. Jacobus de Caſate, F. Bonacurſus Brix'enſis (15) approbaverunt, & laudaverunt, & ratum, & firmum habuerunt totum contractum, & prædictam Concordiam, & pactum, & tranſactionem. Inſuper dixerunt, & proteſtati fuerunt quod de ſua voluntate propria, & de eorum conſenſu celebratus fuerat ille contractus totus, & voluntate totius Capituli illorum Fratrum Prædicatorum, licet non potuiſſent ibi intereſſe omnes, exceptis Priore prædicto, & F. Matthæo, & F. Rolando, & F. Guidoto, qui cum eo erant quando celebratus fuit ille contractus in Capitulo Humiliatorum prædictorum de Modoetia, & præſente F. Jacobo de Varena Præpoſito Domus de Porta Orientali pro ſecundo Notario ibi rogato, & vocato, unde tot Inſtrumenta fieri uno tenore ſunt rogata, quot erant neceſ-

ſaria

(13) Stephanardus de Vicomercato probabiliter hic indicatur, de quo ſermo eſt ap. PP. Quetif & Echard Script. Ord. Præd. *T. I. pag* 460 Illius Poema Hiſtoricum de rebus ab Othone Vicecomite geſtis editum eſt T. III. Anecdot. Bibl. Ambroſ., tom Vol. IX. Script. Rer. Ital. E vivis exceſſit an. MCCXCVII.

(14) Hujus etiam mentio occurrit apud PP. Quetif & Echard *T. I. pag.* 470.

(15) Videmus hic maximo numero fuiſſe ad S. Euſtorgii Prædicatores, quorum LVII. hoc loco numerantur. Circa annum autem MCCLXXXVIII. Flamma auctore, CL. Cœnobium illud conſtabat.

ſaria & præſentibus iſtis omnibus teſtibus, qui fuerunt ad prædicta Capitula more ſolito ad ſonum Campanæ convocata. Ego Frater Jacobus Præpoſitus Eccleſiæ S. Joannis Baptiſtæ Notarius interfui, & ſubſcripſi. Ego Riboldus filius quondam ſupraſcripti Beltrami Morenæ de Matto Civis Mediolanenſis de porta Ticinenſi de Vicinia S. Laurentii majoris Notarius Sacri Palatii rogatus, & juſſu iſtius (*forte* ſupraſcripti) F. Beltrami Magiſtri totius ordinis Humiliatorum, & utriuſq. partis tradidi, & ſcripſi. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis &c. Datum Januæ VII. Kalendas Julii. Pontificatus noſtri Anno octavo (16).

(16) V. ſup. not. 3.

Innocentii IV. Literæ, quibus Humiliatos tertii Ordinis a militia immunes eſſe jubet.

1251. 4. Aug. Ex Bull. Franciſc. Vol. I. pag. 576.

INnocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei Venerabilibus Fratribus . . . . Archiepiſcopo Mediolan. & . . . . Epiſcopo Papienſi (1) Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Favore Religionis dilectorum Filiorum Magiſtri & Fratrum Humiliatorum Tertii Ordinis Mediolan. inducimur, ut eorum petitionibus, per quas illorum ſtatus habeatur tranquillior, benignius annuamus. Cum igitur non ſit conveniens vel honeſtum, ut guerrarum, vel aliorum ſæcularium negotiorum ipſi ſe immiſceant periculis, quibus, ut dignis famulari obſequiis poſſint Patri luminum, terga dant. Nos ſuis precibus benignius inclinati ipſis

 aucto-

(1) Rodobaldus Cipolla Papienſi Eccleſiæ per id tempus præerat. Ughell. *Ital. Sacr.* *T. I. in Epiſc. Papienſ.*

auctoritate præſentium indulgemus, ut per nullum omnino Poteſtatem, ſeu Commune, vel locorum aliquorum Univerſitates, eos vel eorum Ordinis Fratres in domibus propriis cum ſuis Familiis commorantes, ad ſumendum arma, equos tenendos, vel ad eundum in cavalcatas (2) vel expeditiones, ſeu etiam ad juramenta præſtanda (3) compelli de cetero valeant, vel etiam aggravari pluſquam alii eorum concives in ſolvendis talleis vel collectis vel mutuis concedendis. Quapropter fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus memoratis Magiſtro & Fratribus ſuper hoc efficaciter favoris præſidio aſſiſtentes non permittatis ipſos contra hujuſmodi Indultum ab aliquibus moleſtari; Moleſtatores per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo; Conſtitutione de duabus dietis in Concilio generali edita non obſtante. Datum Mediolani (4) II. Nonas Auguſti Pontificatus noſtri anno nono.

---

(2) Frequentiſſime apud Italos per hæc tempora vox hujuſmodi uſurpabatur ad militares incurſiones deſignandas; hinc frequentiſſime apud Villanos hiſtoricos: *I Fiorentini cavalcarono &c.*

(3) De his diximus ſupr. pag 166.

(4) Innocentius IV. hoc anno menſe Aprili Lugduno digreſſus, Genuam venit, hinc Mediolanum, quam urbem ingreſſus 7. Julii duobus circiter menſibus tenuit.

Innocentii IV. Literæ, quibus Humiliatis tertii Ordinis ob vicinorum homicidia moleſtias inferri vetat.

1251. 5. Aug. Ex eod. Bull. Ibid.

INnocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei Venerabilibus Fratribus . . . Archiepiſcopo Mediolanen., . . . & Epiſcopo Papienſi Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Solet annuere Sedes Apoſtolica piis votis, & honeſtis petentium deſideriis favorem benevolum impertiri. Cum igitur ſicut dilecti Filii . . . . Magi-

Magiſter & Fratres Tertii Ordinis Humiliatorum Mediolan. Nobis exponere curarunt, in locis aliquibus ſit ſtatutum, ut Parochiani Parochiarum in quibus fuerit homicidium perpetratum, niſi ipſum ceperint homicidam, certum bannum ſolvere teneantur (1), ipſoſque Fratres non deceat, nec ſit tutum captionibus aut rixis talibus immiſceri, ſuæ ſuper hoc quieti conſuli miſericorditer petierunt. Nos eorum in hac parte volentes gravaminibus præcavere, ſuis precibus inclinati, auctoritate præſentium inhibemus, ne quis de cetero ad ſolutionem Banni alicujus occaſione hujuſmodi ipſos impellat. Quapropter Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eidem Magiſtro & Fratribus contra aliquorum ſuper hoc audaciam aſſiſtatis & defendatis, nec permittatis ipſos contra inhibitionem noſtram ab aliquibus indebite moleſtari, Moleſtatores hujuſmodi per Cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo; conſtitutione de duabus dietis in Concilio generali edita non obſtante. Quod ſi non ambo iis exequendis intereſſe potueritis, alter veſtrum ea nihilominus exequatur. Datum Mediolani Nonis Auguſti Pontificatus noſtri anno nono.

(1) *Bannum* idem eſt interdum ac mulcta pecuniaria. Id porro ex his literis diſcimus, quod nuſquam me legere memini, mulctam Paræciarum incolis indictam fuiſſe, qui homicidii in eorum paræcia perpetrati reum non comprehendiſſent.

Privilegium domini Pape ad capitulum Ciſtercienſium quod fratres ordinis in ſuo ordine non debeant recipi.

1251. 23. Aug. Ex Bibl. Braid.

INnocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Abbati & generali capitulo Ciſtertii ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum Magiſtri & fratrum Ordi-

Ordinis humiliatorum fuit propoſitum coram nobis, quod licet eis a ſede apoſtolica ſit indultum, ut nullus fratres ipſius Ordinis diſcedentes ab eo abſque ipſius Magiſtri licentia poſſit recipere aut retinere ſine ſpeciali mandato ſedis ejuſdem faciente plenam & expreſſam de indulto hujuſmodi mentionem (1) quidam tamen Abbates, & fratres Ordinis veſtri fratres prediĉti Ordinis humiliatorum recipiunt in ſupradiĉtorum Magiſtri & fratrum prejudicium, & Ordinis eorum non modicum detrimentum. Quia vero inter veſtrum & ipſorum Ordinem decet haberi ſinceriſſimam caritatem, univerſitatem veſtram rogamus & hortamur attente per apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatenus pro divina & noſtra reverentia taliter in veſtro capitulo diſponatis, quod aliquis frater ejuſdem Ordinis humiliatorum in Ordine veſtro contra tenorem ipſius indulgentie nullatenus admittatur; ita quod devotio veſtra exinde digna laudibus, & gratiarum aĉtionibus habeatur (2). Dat. Mediolani decimo Kal. Septemb. pontificatus noſtri anno nono.

Sig. de more.

(1) Vide ſup. pag. 103.

(2) Similes literas dederat olim ad Ciſtercienſes Gregorius IX. ne Fratres Ord. Minorum reciperent, quas edidit Wadingus *Annal. Minor. T. II. pag.* 625.

Privilegium Innocentii IV. ſicut nulla domus Ordinis vitare debeat viſitationem Domini Magiſtri Generalis.

1251. 25. Aug. Ex Cod. Puric.

INnocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dileĉtis filiis Magiſtro & fratribus Ordinis Humiliatorum ſalutem & apoſtolicam benediĉtionem. Inſinuaſtis nobis, quod Præpoſiti, Prælati, & fratres quarumdam domorum Ordinis veſtri, licet juxta pro-

profeſſionem emiſſam habitum veſtrum deferant, & Regulam ejuſdem Ordinis obſervent, tamen tibi, fili Magiſter, obedire, ac te ad viſitationem & correctionem ſicut ceteri prepoſiti & fratres prædicti Ordinis admittere denegant minus juſte, in animarum ſuarum periculum, & ipſius Ordinis evidens detrimentum. Nos itaque veſtris ſupplicationibus annuentes, præſentium vobis auctoritate concedimus, ut Magiſter ſæpedicti Ordinis, qui pro tempore fuerit, Præpoſitos, Prælatos, & fratres hujuſmodi, quod ſicut ceteri Præpoſiti ac fratres ejuſdem Ordinis ſibi obediant, ac eum ad debitam correctionem & viſitationem admittant, monitione præmiſſa, per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione remota compellat. Dat. Mediolani octavo Calendas Septemb. pontificatus noſtri anno nono.

Joannis Epiſcopi Florentini literæ,
quibus Humiliatos a S. Donati ad Turrim ad S. Luciæ transfert.

1251. 11. Sept.

Editæ ſunt ab Ughellio Vol. III. Ital. Sacr. in Epiſc. Florent.

Privilegium quod fratres non compellantur ad pedagium exigendum vel ad aliquod offitium vel ad penſandam farinam.

1251. 22. Sept. Ex Bib'. Braid.

INnocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri archiepiſcopo mediolanen. ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Perſonis omnibus eccleſie Romane devotis, & illis precipue, que ſub religionis habitu conditori omnium pia ſtudent con-

converſatione placere, te cupimus inveniri promptum in opportuni favoris gratia, que ipſis dignoſcitur opportuna. Sane ad noſtram noveris audientiam perveniſſe, quod poteſtas & commune mediolani fratres primi & ſecundi Ordinis humiliatorum officia publica ſeu communitatis gerere, ac exigere pedagia, & ad portam civitatis ſtare ut blada & farinas ponderent ſeu menſurent (1), per captionem bonorum ſuorum, per inhibitionem quod homines mercimonia cum ipſis non exerceant (2), neque molant in molendinis eorum pro ſua voluntate compellunt. Cum itaque nos dictos fratres nullatenus velimus hujuſmodi oneribus prorſus indecentibus aggravari, quia redundant in detrimentum libertatis eccleſiaſtice, & vergunt in damnum & injuriam ordinum predictorum, fraternitati tue per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus dictos poteſtatem & commune, quod eoſdem fratres ſuper premiſſis de cetero non moleſtent, & ablata eis occaſione hujuſmodi ſine qualibet difficultate reſtituant, attentius moneas, & juxta officii tui debitum per cenſuram eccleſiaſticam compellere non omittas. Quod ſi forte ſuper hoc negligens fueris & remiſſus, dilecto filio archipresbitero Modocienſi (3) Mediolanen. dioceſis damus noſtris litteris in mandatis, ut te ad id monitione premiſſa, auctoritate noſtra, appellatione remota compellat; non obſtante ſi tibi a ſede apoſtolica ſit indultum, quod ſuſpendi, vel interdici, aut excommunicari non poſſis ſine aliqua indulgentia,

(1) De hiſce muneribus, quibus Humiliati fungi coacti ſunt, ſatis diximus Vol. I. Diſſertat. V. num. XIX &c., ubi etiam vidimus aliorum pariter Religioſorum Cœtuum hominibus fuiſſe illa demandata.

(2) Lanæ ſcilicet & pannorum, quæ ab Humiliatis exercebantur.

(3) Modoetienſis Archipresbiter adhuc forte erat Ardericus de Soreſina, qui an. MCCL. Humiliatis Modoetienſibus de Medio vico eccleſiæ conſtruendæ facultatem fecit, cujus hac de re literas edidit Julinius (*Memor. T. VIII. pag.* 655.) Idem has etiam Innocentii literas a nobis editas protulit Ib. pag. 664., ſed viſum eſt eas hic iterum afferre, ut Pontificiæ literæ omnes ad hæc Humiliatorum munera pertinentur uno fere intuitu conſpiciantur.

tia, de qua in litteris noſtris plenam & expreſſam oporteat fieri mentionem. Dat. Brixie (4) decimo calendas Octob. pontificatus noſtri anno nono.

Sig. de more.

(4) Innocentius poſt idus Sept. Mediolano digreſſus, Brixiam contendit, ubi aliquamdiu ſubſtitit, ut ex literis hiſce colligimus. V. Pagium in ejus vita, & Julin. (*Memor. T. VIII. pag. 91.*)

Tria privilegia Innocentii IIII.

1252. 13. Maji Ex Bibl. Braid.

IN nomine Domini. anno dominice incarnationis milleſimo ducenteſimo quinquageſimo ſecundo, die lune, decimotertio menſis Maii indictione decima in civitate mediolani in camera ſita juxta eccleſiam Sancti Barnabe prope palatium archiepiſcopatus mediolanen. (1) preſentibus fratre Jacobo de beſana de ordine minorum, & fratre Bartholomeo de padua de eodem ordine, & fratre Ottobello de gallarate de Ordine Humiliatorum capell. infradicti domini Archiepiſcopi, omnibus rogatis teſtibus, dominus frater Leo (2) Dei gratia ſancte mediolanen. eccleſie venerabilis Archiepiſcopus, precepit mihi infraſcripto Gualterio notario, ut autenticarem, & inſinuarem (3), & in publicam formam redigerem ad perpetuam firmitatem & memoriam obti-

(1) Ædes hæc S. Barnabæ ſacra commemoratur etiam in Calendario Sitoniano, & in charta an. MCXLII. apud Cl. Julinium (*Memor. T. V. pag. 125 & 401*) Ibi tamen poſita illa dicitur *in domo Archiepiſcopi*. In noſtro autem monumento ſtatuitur *prope palatium archiepiſcopatus*. Sed forte hæ voces *prope palatium* &c. non ad Eccleſiam ipſam, ſed ad *cameram* referendæ ſunt, ut hæc juxta S. Barnabæ Eccleſiam, ac proinde prope Archiepiſcopi ædes ſita eſſet.

(2) Leo de Perego ex Ord. Minor., de quo ſup. pag. 211.

(3) *Inſinuare* in chartis medii ævi idem eſt ac in acta publica referre. V. Caugium ad hanc vocem.

nendam, & ut eis fides adhibeatur omni tempore tamquam publicis inſtrumentis & originalibus, tres litteras bullis plumbeis domini Pape bullatas, ſanas & integras tam in bullis & filis, quam carta & litteris, & in nulla ſua parte vitiatas nec corruptas. Tenor prime talis eſt. *Innocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus Archiepiſcopo mediolanen., & brixien. & papien. Epiſcopis* (4) *ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Meritis devotionis dilectorum filiorum magiſtri & fratrum ordinis humiliatorum inducimur, ut eos favore benivolo proſequamur, & ſuper iis, que digne cupiunt, habeamus providentie ſtudium efficacis. Hinc eſt, quod nos eorum ſupplicationibus inclinati, ut fratres primi & ſecundi Ordinis eorum communia negotia civitatum vel aliquorum locorum exercere, vel pedagia colligere minime teneantur, eis auctoritate apoſtolica per noſtras literas duximus indulgendum diſtrictius inhibentes, ne aliquis ex eiſdem fratribus ſe de premiſſis preſumat intromittere ſine ſpeciali mandato ſedis apoſtolice faciente plenam & expreſſam de indulgentia hujuſmodi mentionem. Quocirca fraternitati veſtre per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus non permittatis ab aliquibus dictos magiſtrum & fratres ſuper iis contra conceſſionis & inhibitionis noſtre tenorem indebite moleſtari, moleſtatores hujuſmodi per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Quod ſi non omnes iis exequendis poteritis intereſſe, duo veſtrum ea nihilominus exequantur. Dat. Mediolani duodecimo Kal. Septemb. pontificatus noſtri anno nono* (5). Tenor vero ſecunde talis eſt: *Innocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili Fratri Archiepiſcopo mediolanen. ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Perſone humiles divini nominis laudibus deſudantes non injuriis ſeu moleſtiis affici, ſed honore debent & gratia confoveri. Sane conqueſti ſunt nobis dilecti filii magiſter, prepoſiti, & prelati ordinis humiliatorum*

(4) Brixienſi Eccleſiæ per ea tempora præerat, ut jam diximus, Azzo de Turbiado. Papienſi vero, ut diximus, Rodobaldus Cipolla.

(5) V. ſup. pag. 241.

rum de Lombardia, quod licet profeſſores ejuſdem ordinis, temporis faciente malitia, ſunt afflicti gravioribus nocumentis, & diverſis premantur oneribus expenſarum, tamen quidam poteſtates & communia Lombardie & precipue poteſtas & commune Mediolan. a domibus ipſius ordinis, que ſunt eorum conſtitute diſtrictu, quamdam nomine mutui pecunie ſummam exigunt, & extorquere nituntur (6). *Cum autem pati nolimus, quod afflictis addatur afflictio, & humiliati ſub potenti manu Domini trahentur* (forte *graventur*) *injuriis a potentia laicali, fraternitati tue per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus poteſtates & communia memorata, ut ſuper hujuſmodi exactione, extorſione pecunie, & aliis exactionibus indebitis fratres ejuſdem Ordinis non moleſtent, monitione premiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam appellatione remota compellas. Dat. Lugduni ſecundo Id. Februar. pontificatus noſtri anno octavo.* Tenor vero tertie talis eſt. *Innocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus Archiepiſcopo mediolanen. & brixien., ac papien. ſalutem, & apoſtolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum Magiſtri & fratrum ordinis humiliatorum fuit propoſitum coram nobis, quod licet fratribus tertii Ordinis a ſede apoſtolica ſit indultum, ut arma portare ſeu aliquam guerram facere minime teneantur* (7), *poteſtates tamen & communia civitatum & aliorum locorum ab hujuſmodi fratribus in ſuo diſtrictu exiſtentibus, pro eo quod ad exercitus non accedunt, collectas exigunt & extorquent. Nos itaque volen-*

(6) Exſtat in Modoetienſium Canonicorum tabulario monumentum an. MCCLX. XVII. a Cl. Julinio editum (*Memor. T. IX pag. 98.*), quod forte ad hanc ipſam pecuniæ mutuationem pertinet, quæ hic innuitur. Cum Modoetienſes domus S. Agathæ Humiliati magnam olim pecuniæ vim Mediolanenſi Reipublicæ mutuam dare coacti eſſent, pretioſa aliquot ditiſſimi illius theſauri vaſa, qui a Theodelinda Regina Modoetienſi Eccleſiæ dono datus fuit, apud Humiliatos eoſdem pignoris loco depoſita fuerant. Anno vero MCCLXXVII pecunia ex parte Humiliatis ſoluta theſauri ipſius partem Modoetienſi Eccleſiæ illi reddiderunt, ut ex memorato monumento colligimus.

(7) V. Innocentii ejuſd. literas ſuperius recitatas pag. 243.

tes ut de indulgentia hujuſmodi fratribus ipſis fructus proveniat affe-ctatus , eis auctoritate apoſtolica per litteras noſtras indulgemus , ut iidem propter premiſſa nullam collectam ſolvere teneantur . Quocirca fraternitati veſtre per apoſtolica ſcripta mandamus , quatenus non per-mittatis ab aliquibus dictos fratres ſuper iis contra conceſſionis noſtre tenorem indebite moleſtari , moleſtatores hujuſmodi per cenſuram eccle-ſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo . Quod ſi non omnes iis exe-quendis poteritis intereſſe , duo veſtrum ea nihilominus exequantur . Dat. Mediolani duodecimo Cal. Septemb. pontificatus noſtri anno nono .

Ego Gualterius filius quondam ſer petri antillii burgi porte horientalis civitatis mediolani & ſcriba predicti domini Archiepi-ſcopi rogatus interfui & autenticavi ut ſupra , & ſicut in ipſis continebatur literis , ita & in hoc legitur inſtrumento , nihil dempto , addito , vel mutato , quod mutet ſenſum , vel variet intellectum , & ad ſcribendum dedi , & me ſubſcripſi .

Ego petrus filius guillielmi magiſtri de ſexto (8) burgi por-te nove civitatis mediolani notarius juſſu ſupraſcripti Gualterii notarii ſcripſi .

Pri-

(8) Guillelmus de Sexto Petri pater idē forte eſt , qui in monumento an. MCCXXXIII. a Muratorio edito (*Antiquit. Ital. T. IV. pag. 331.*) commemoratur , atque Abbas cognomento vocari dicitur .

Privilegium quod epiſcopus novarienſis debeat excomunicare Poteſtatem Mediolani.

1252. 11. Aug. Ex Bibl. Braid.

INnocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri epiſcopo Novarien. (1) ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Dilecti filii fratres (2) ordinis humiliatorum Mediolanen. civitatis & dioceſis ſuam ad nos querimoniam deſtinarunt, quod poteſtas & commune Mediolanen. non attendentes, quod in clericos vel perſonas eccleſiaſticas nulla eſt eis iuriſdictio attributa, eoſdem fratres ad ſuſcipienda publica officia civitatis ipſius, & ad mutuandam pecuniam eidem communi pro ſua voluntate compellunt in dictorum fratrum prejudicium & gravamen ſuper quo petierunt ſibi per ſedis apoſtolice providentiam ſubveniri. Cum autem hec, ſi vera ſint, que redundant in prejudicium eccleſiaſtice libertatis, nequeamus conniventibus oculis pertranſire, fraternitati tue per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi eſt ita predictos poteſtatem & commune, quod ab eorumdem fratrum ſuper premiſſis compulſione ac moleſtatione omnino deſiſtant, monitione premiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione remota compellas, proviſo ne in univerſitatem mediolanen. (3) excommunicationis vel interdicti ſententiam proferas, niſi a nobis ſuper hoc mandatum receperis ſpeciale. Dat. Peruſii (4) tertio Id. Auguſti pontificatus noſtri anno decimo.

Sig. de more.

Ven-

(1) Sigebaldus is erat, quem Lazarus Aug. Cotta in Muſeo Novarienſi e Caballatia gente fuiſſe dicit.

(2) Extat harum litterarum exemplar in Codice Puricelliano, ubi hoc loco ſcribitur *fratres primi & ſecundi Ordinis*.

(3) Cod. Puric. *in univerſitate mediolanenſi*.

(4) Hanc urbem, Pagio teſte, (*Chron. Pontif in Innoc. IV.*) Innocentius tenuit ab ineunte Novemb. an. MCCLI. ad diem XIX. April. an. MCCLIII.

Vendictio facta a fratre arnoldo & fratribus & ſororibus domus humiliatorum que dicitur arderici lovoni ſororibus de ranuce.

1253. 15. Apr. Ex Tabul. Capit. Canturienſ.

IN nomine domini anno dominice incarnationis millesimo ducentesimo quinquagesimo tercio quintodecimo die aprilis indictione undecima vendicionem ad proprium vel ad libellum, ſecundum quod res inventa fuerit, libere tamen & abſolute ab omni ficto, cenſu, condicione onere & ſervitute preſtandis vel faciendis, ſeu etiam ſuſtinendis excepta decima fecerunt frater arnoldus Rapacocta frater & miniſter domus humiliatorum de planela (1), que dicitur arderici lovoni de burgo canturio, & cum eo frater obizo de ſilva, & frater iohannes boxius, & frater guillelmus de carate fratres illius domus, & domina ſomia ſoror & miniſtra illius domus, & berta de gezonibus, & anexia de coſa, & caracoſa rapacocta, & giera mazachani, & obiana de prinis, & maria de repozo, & concordia de . . . . . tancio, & caracoſa ſoror ejus, & alegrantia iohannis ſgiavine, & margarita petri arcatoris, & benedicta de gezonibus & divitia filia arderici bezani, & anexia de pixina ſorores illius domus vice & nomine & ex parte illius caſe in dominam begeparem de beroldis ſororem & miniſtram & in antea domus humiliatarum de ranuce de planela, omnes de burgo canturio, recipientem nomine & ad partem omnium ſororum illius domus & comunis illius domus & totius ordinis humiliatorum civitatis Mediolani & Comitatus, Nominatim de pecia una terre vinee jacente in territorio de gell . . . . . ubi dicitur ad arconum, cui eſt a mane ſtratta & pratum johannis de bovo, & ardizeti gezoni, & cujuſdam

(1) De hac, aliiſque, quæ hic nominantur, Canturienſibus Humiliatorum domibus V. Vol. I. pag 188. 189.

dam hominis de cumis; a meridie civolini de leda; a ſero her. quondam petri rodatii & in parte jacobi xelli & in parte acceſſium; a monte humiliatorum domus de planela, que dicitur arderici de cruce; & eſt pertice viginti & ſeptem & tabule quindecim, & ſic infra ſupraſcriptas coherentias ſicut eſt terminata & deſignata & quanta inventa fuerit in preſenti remaneat venditione . . . . Ita ut amodo in antea omni tempore uſque in perpetuum ſupraſcripta domina begepare miniſtra nomine illius domus, & ſorores illius domus cum ſuis ſucceſſoribus, & cui dederit habere & tenere & poſſidere debeat ſupraſcriptam terram ut ſupra videlicet, una cum ſuperioribus & inferioribus, ſeu cum finibus & acceſſionibus ſuis, cum omnibus ſuis utilitatibus in integrum, & facere exinde debeat cum ſuis ſucceſſoribus & cui dederit juris proprietarii vel libellarii nomine ſine ullo cenſu reddendo quidquid voluerit ſine alicujus contradictione. Inſuper venditores empt. ceſſerunt dederuntque, tradiderunt & mandaverunt omnia jura & omnes actiones & rationes exceptiones, defenſiones, retentiones, & repritationes, uſus, conditiones reales & perſonales utiles & directas & . . . . . quæ & quas habebant vel uti ſeu aliquo modo habere poterant modis omnibus & per omnia in ſuprascripta & pro ſuprascripta terra per omnia & de illa eam in ſuum locum poſuerunt, & ſuum miſſum & procuratorem in rem ſuam conſtituerunt, & ſicut venditores emptori per omnia conſtituentes, & jam ſe tenere & poſſidere dictam terram nomine illius emptricis volentes in eam dominium & poſſeſſionem transferre, cui poſſeſſioni continuo renunciaverunt, eamque in ipſam emptricem tranſtulerunt, & relinquerunt, & ſe abſentes inde fecerunt (*hic linea integra corroſa, ut nullus ſenſus eliciatur*) & privilegio & omni regule & ceteris juribus quo vel quibus ſe tueri vel juvari poſſent aliquo modo predicti frater arnoldus miniſter, & ſuprascripti fratres, & domina ſomia miniſtra & omnes alie predicte ſorores ſuprascripte domus nomine ipſius

ipſius domus, ita quod defendere & guarentare habent cum ſuis ſucceſſoribus ſupraſcriptam terram ut ſupra, videlicet eidem domine begepare recipienti nomine ſupraſcripte domus de ranuce & totius ordinis humiliatorum, ut ſupra dictum eſt, & ſuis ſucceſſoribus, & in omni tempore & in omni litis eventu a libello dato in antea ab omni homine ſuis dampnis & expenſis & ſine dampno & diſpendio illius emptricis & ejus ſucceſſorum, & cui dederit. Et pro qua venditione & pretio dicte terre confeſſi & contenti fuerunt predicti frater arnoldus miniſter & omnes ſupraſcripti fratres & ſorores venditores libras centum decem denariorum novorum (2) a dicta domina begepare ſupraſcripto nomine recepiſſe renunciando exceptioni non numerate pecunie quod pretium proceſſit in utilitate ſupraſcripte domus videlicet ad ſolvendum pretium quatuor petiarum terre jacente in territorio de canturio ſive de vigezolo, ubi dicitur in domeda, que emerunt unam a ſtephano tancio, & aliam a zano de zena, & aliam a leone xaguino, & aliam a ſer arderico de oſenago, ut in omnibus & per omnia confeſſi fuerunt renunciando omni exceptioni non rei ita exiſtentis.

Quia ſic inter eos convenit. Actum Canturii in ſupraſcripta domo. Interfuerunt ibi teſtes rogati petrus filius quondam petri de lola, & guillelmus filius petri de longono & ſtephanus & bartholomeus fratres filii quondam ſtephani prine, ſtephanus filius jacobi coboldi de marliano & pro notario dominus hobizo filius quondam leonis gezonis & jacopinus filius guillelmi prine omnes de canturio.

Ego guillelmus filius ariprandi prine notarius de canturio . . . . . . hanc cartam tradidi & ſubſcripſi.

Ego

(1) Circa an. MCCLI. leges de monetis cudendis latas Mediolani fuiſſe Mediolanenſes hiſtorici edocent. Enimvero frequens monetæ novæ vel denariorum novorum mentio in hujus temporis monumentis occurrit.

Ego Jacopinus filius guillelmi prive notarius de canturio hanc cartam ſcripſi, & pro ſupraſcripto notario interfui.

Privilegium quod fratres poſſint tempore jejunii uti ovis, caſeo & lacte.

1253. 10. Nov. Ex Bibl. Braid.

INnocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei G. ſancti euſtachii diacono cardinali (1) ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Sua nobis dilecti filii Magiſter, prelati, & fratres ſecundi ordinis humiliatorum petitione monſtrarunt, quod in regula ipſius Ordinis continetur, ut fratres ejuſdem ordinis tempore, quo jejunant, ab ovis, lacte ac caſeo debeant abſtinere (2). Quia vero quotienſcumque jejunant id obſervare non poſſunt, nobis humiliter ſupplicarunt, ut eis concedere dignaremur, quod in illis diebus, in quibus per eccleſiam non eſt indictum jejunium, ſtatuto hujuſmodi non obſtante, ovis, lacte ac caſeo uti poſſint. Nos itaque de circumſpectione tua gerentes in Domino fiduciam pleniorem, preſentium tibi auctoritate committimus, ut ſuper hoc ſtatuas, quod videris expedire. Dat. Lateran. duodecimo kal. Decemb. pontificatus noſtri anno undecimo.

Sig. de more.

(1) Erat hic Guillelmus de Fliſco, Innocentii fratris filius (V. Ciacon. *in Innoc. IV.*) qui per hoc tempus Humiliatorum Protector renunciatus fuiſſe videtur, ut clarius conſtabit ex monumento an. MCCLIV. 11. Febr. inferius edendo.

(2) Vide Vol. I. Diſſertat. III. num. 7.

Privilegium quod fratres non agant officia ſecularia ſine licentia Domini pape vel domini archiepiſcopi.

1253. 13. Dec. Ex Bibl. Braid.

INnocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Magiſtro Ordinis humiliatorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Ex parte tua & dilectorum filiorum ac prepoſitorum, prelatorum, & fratrum primi & ſecundi ordinis humiliatorum mediolanen. civitatis & dioc. nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut cum nos eis dudum per noſtras indulxerimus litteras, ut ipſi communia negotia civitatum vel aliorum locorum exercere, vel pedagia colligere minime teneantur, eis diſtrictius inhibentes, ne aliquis ex eiſdem fratribus ſe preſumat intromittere de premiſſis ſine ſpeciali noſtro mandato, faciente plenam & expreſſam de indulto hujuſmodi mentionem; & . . . . poteſtas ac comune mediolan., ipſos quod per indulgentiam & inhibitionem eamdem de predictis ſe intromittere pretermittunt, plurimis perturbant injuriis, & afficiunt detrimentis; ipſis, quod predicta indulgentia & inhibitione nequaquam obſtantibus, ſe de premiſſis, pro hujuſmodi vitandis injuriis ac detrimentis, intromittere valeant, concedere curaremus. Quocirca diſcretioni tue per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſuper hoc diſponas & ordines cum iiſdem, prefatis indulgentia & inhibitione non obſtantibus, quod ſalva dicti ordinis honeſtate & animarum ſalute videris expedire. Dat. Laterani Id. Decemb. pontificatus noſtri anno undecimo.

Sig. de more.

Hu-

Digitized by Google

Humiliatorum de prato ticini.

1255. 18. Dec. Ex Bibl. Braid.

INnocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis prepoſito & conventui domus humiliatorum de prato ticini papien. (1) ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Cum a nobis petitur quod juſtum eſt & honeſtum, tam vigor equitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per ſollicitudinem officii noſtri ad debitum perducatur effectum. Quapropter dilecti in domino filii veſtris devotis ſupplicationibus inclinati omnes libertates & immunitates a predeceſſoribus noſtris Romanis pontificibus vobis conceſſas, nec non libertates & exemptiones ſecularium exactionum a Regibus, principibus, & aliis Chriſtifidelibus rationabiliter vobis indultas, terras quoque, poſſeſſiones & alia bona veſtra, ſi ea omnia juſte ac pacifice obtinetis, vobis & per vos domui veſtre auctoritate apoſtolica confirmamus, ac preſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum petri & pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Dat. Laterani decimoquinto Cal. Jan. pontificatus noſtri anno undecimo.

Sig. avulſum.

(1) De hac Papienſi Humiliatorum domo diximus ſup. pag. 5.

Digitized by Google

Controverſia inter Alexandrinos S. Michaelis & Dertonenſes S. Marci Humiliatos.

1254. 11. Febr. Ex Monum. apud Cl. Mannium.

IN nomine Domini anno dominice incarnationis milleſimo ducenteſimo quinquageſimo quarto, die martis undecimo intrante menſe Februarii (1) inditione duodecima. Noverint univerſi Fideles in Chriſto preſentes litteras inſpecturi, quod cum inter dilectos fratres noſtros Prepoſitum & Conventum Eccleſie ſeu domus Sancti Michaelis de Alexandria Ordinis Humiliatorum ex una parte, & Conventum Eccleſie Sancti Marci de Terdona ejuſdem Ordinis ex altera (2), controverſia emerſiſſet ſuper eligendo Priore in eadem Eccleſia Sancti Marci, & ubi Novitii ejuſdem Eccleſie debeant profiteri (3), nec non ſuper obventionibus, & rebus, & lucris, quocumque titulo provenientibus ad eaſdem, ac illis recipiendis ad fraternitatem ipſius conventus, qui in valitudine poſiti pro animarum ſuarum ſalute ad Domi-

num

(1) De hac loquendi ratione V. ſup. pag. 149.

(2) Dertonenſem S. Marci domum Alexandrinæ S. Michaelis domui obnoxiam fuiſſe, ac Priorem proinde, non vero Præpoſitum illi præfuiſſe, oſtendimus ſup. pag. 64.

(3) Nullæ olim erant apud Monachos Tironibus tantummodo inſtituendis aſſignatæ ædes, ſed in unoquoque Monaſterio locus a ceteris ſejunctus iiſdem tribuebatur. Quin etiam quo in Monaſterio quiſque Monaſticam profeſſionem emittebat, in eodem plerumque degere conſueverat. Hinc frequentiſſimus ille profeſſionis modus: *promitto ſtabilitatem, & obedientiam & converſionem morum meorum in hoc monaſterio* V. Mattene *de Monach. ritibus lib. V. Cap. IV.* Enimvero vidimus Vol. I. Diſs. IV. num. XX. Fratrem Tiberium Parmenſem, qui deinde Humiliatis præfuit, Generalis Humiliatorum Conventus auctoritate a Parmenſi domo, in qua profeſſionem emiſerat, ad Bergomenſem traductum fuiſſe. Ideo porro de profeſſionis loco controverſia inter Dertonenſes & Alexandrinos Humiliatos exorta erat, quod, ut ait ibidem Martenius, *Novitii in Monaſteriis a majori* (monaſterio) *pendentibus admiſſi & probati, in principali ſeu Capitaneo Monaſterio profeſſionem facerent.* Hic tamen ſecus a Beltramo ſtatutum videmus.

num converti deſiderant (4), & hujuſmodi controverſia fuiſſet ad Sedem Apoſtolicam devoluta, tandem nos Frater Beltramus totius Ordinis Humiliatorum Magiſter a Sede Apoſtolica recepimus liꝉteras in hac forma. *INNOCENTIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei Dilecto filio Magiſtro Ordinis Humiliatorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Sua nobis dilecti filii Prior & Fratres Eccleſie Sancti Marci Terdonenſis tui Ordinis petitione monſtrarunt, quod cum cauſa, que inter ipſos ex parte una, & Prepoſitum & Conventum Eccleſie Sancti Michaelis de Alexandria ex altera, ſuper eo quod iidem Prepoſitus & Conventus aſſerunt dictum Priorem & Fratres ſibi fore ſubjectos, ac quibuſdam aliis juribus vertitur coram te, qui jurisdictionem obtines inter partes, ſit diutius agitata, Tu terminare cauſam hujuſmodi neglexiſti, in dictorum Prioris & Fratrum prejudicium, & gravamen. Quare nobis humiliter ſupplicarunt, ut providere ſibi ſuper hoc paterna ſollicitudine curaremus. Quo circa diſcreptioni tue per apoſtolica ſcripta precipiendo mandamus, quatenus, ſi eſt ita, eandem cauſam juxta ſtatuta & regulares obſervantias dicti Ordinis, prout ipſi Ordini expedire videris, ſtudeas terminare, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Datum Laterani Idus* (ita) *Decembris Pontificatus noſtri anno undecimo*. Suſcepimus etiam Liꝉteras Domini Guglielmi Sancti Euſtachii Diaconi Cardinalis Venerabilis Patris noſtri Ordinis Protectoris (5) in hunc modum: *GUILLELMUS miſeratione Divina Sancti Euſtachii Diaconus Cardinalis*

(4) Frequentiſſimus medio ævo mos fuit, ut principes etiam viri graviter ægrotantes, non ſolum Monaſticas veſtes induerent, ſed Religioſa etiam vota nuncuparent, quibus, ſi convaluiſſent, adſtringebantur. Erudite in hanc rem diſputat Mabillonius *Præfat. in Act. SS. Ord. S. Bened. Sæc. I. num. CV. Sæc. III. num. XXI. Sæc. IV. num. CXCI. Præf. I. Sæc. VI. num. XXV. & Præf. II num. XCVIII.* Hi porro *Converſi ad ſuccurrendum*, ſeu *Monachi ad ſuccurrendum* dicebantur. Plura etiam de iis apud Cangium ad vocem *Monachi ad ſuccurrendum*. Sæculo adhuc XIV. morem hunc viguiſſe Mabillonius animadvertit.

(5) V. ſup. pag. 257.

lis dilecto ſibi in Chriſto religioſo viro Magiſtro Ordinis Humiliatorum ſalutem in Domino Jeſu Chriſto. Si diſcreptio veſtra ſollicite, ut debuerat, attendiſſet, quam periculoſum, quinque dampnoſum ſit ipſis ſanćte contemplationi deditis, occaſione aliquarum emergentium contemptionum, quoquo modo retrahi obſequium Jeſu Chriſti, & in proſecutionibus earum, & litium conſumere bona ſua, pati nullo modo debebatis, quod aliquot Fratres domorum veſtrarum, qui plene vobis ab apoſtolica Sede in ſpiritualibus & temporalibus ſunt commiſſe, cujuſvis contemptionis cauſa ad Sedem Apoſtolicam acceſſiſſent, ut ibi litium voragini modica Eccleſiarum ſuarum . . . . emergendo vacarent ab operibus, quibus noſcuntur ſe perpetuo devoviſſe. Sane inter Prepoſitum & Conventum Sancti Michaelis de Alexandria ex parte una, & conventum Eccleſie Sancti Marci de Terdona ex altera, ſuper eligendo Priore in ipſa Eccleſia Sancti Marci pro tempore, Novitiorum profeſſione, obventionibus, ſeu lucris eidem Eccleſie Sancti Marci, ac infirmis ad converſionem recipiendis, in ea materia contemptionis exorta, quidam ex Fratribus ipſarum Eccleſiarum propter hoc ad Sedem Apoſtolicam acceſſerunt; ne ibi litigando brevi ora conſumerent Eccleſiarum ſuarum ſubſtantiam longis ſudoribus acquiſitam, nolumus ipſos ſuper premiſſis in curia aut alibi litigare. Quapropter providentie veſtre mandamus, quatenus aſſumptis vobis providis & religioſis viris Miniſtro Fratrum Minorum Provincie Mediolani, de Rondaneto, ac de Vico Baldono Prepoſitis, Fratre Tuttobello de Modoecia, & Fratre Mirano de Braida Ordinis Humiliatorum, ſuper premiſſis inter predictos Prepoſitum & Conventum, & inter alios etiam vobis ſubjectos, ſuper ſimilibus contemptionibus ſtatuatis, & ordinetis de predictorum conſilio, quod ſecundum Deum, animarum ſaluti degentium in prefatis Eccleſiis perſonarum, & tranquillo ac pacifico ipſarum ſtatui equitate penſata videris expedire, ſic omnem prorſus contemptionis nodum ſalubriter precidente, quod ad nos ſuper hiis de cetero querimonia non aſcendat. Quod ſi aliquis religioſorum predictorum hiis intereſſe nequiverit, aut fortaſſe noluerit, aut ab hiis diſcentiendum duxerit, de aliorum conſilio pre-

miſſa

miſſa exequi procuretis. Et quia timemus ne ſuper eiſdem articulis inter prefatos Prepoſitum & Conventum Sanĉti Michaelis, & Conventus Eccleſiarum Sanĉte Marte de Janua, & Sanĉte Trinitatis de Aſti (6) contemptiones ſimiles oriantur, nos antediĉtus Frater Beltramus totius Ordinis Humiliatorum Magiſter volentes, & ſerio affeĉtantes de medio Fratrum ipſorum diſcordiarum & litium materiam ſummovere, cum talibus involvi non deceat Dei ſervos, diligentem traĉtatum habuimus ſuper hujuſmodi contemptionibus ſopiendis cum ſupradiĉtis Prepoſitis de Rondaneto, & de Vico Boldono, & Fratribus Tutto Bello de Modoecia, & Mirabono (*ita*) de Braida, Miniſtro Minorum abſente, qui perquiſitus non potuit, quia non erat in iſtis partibus, inveniri. De quorum Prepoſitorum & Fratrum ibi preſentium conſilio & aſſenſu ſtatuimus & ordinamus, ſicut infra proxime continetur. In Nomine Domini Noſtri Jeſu Chriſti amen. Nos Frater Beltramus totius Ordinis Humiliatorum Magiſter ſtatuimus, & ordinamus, atque precipimus, ut cum in aliis (*videntur aliqua deeſſe*) accedat ad illam, in qua prior fuerit ordinandus, de cujus conventu eligat quattuor Fratres providos & diſcretos, ſalutem animarum & utilitatem Eccleſie affeĉtantes, cum quorum vel majoris partis conſilio & aſſenſu eidem Eccleſie de perſona idonea provideat in Priorem. Quod ſi duo ipſorum in partem unam, reliqui vero in alteram declinarent, liceat Prepoſito, quorum duorum maluerit ſequi conſilium in preficiendo Priore, qui non videatur ratione aliqua reprobandus. Quod ſuper (*videtur legendum* ſi illi, *vel* ſi prediĉti) quatuor nollent in eleĉtione procedere,

(6) Genuenſem S. Marthæ domum ab Alexandrino S. Michaelis *Præpoſito* fundatam fuiſſe vidimus ſup. pag. 62 ideoque poterant S. Michaelis Præpoſiti juris aliquid in eamdem ſibi ſumere. Aſtenſem Domû S. Trinitatis eamdem eſſe diximus, quæ *Domus Dei* vocabatur, quæque forte ab Alexandrina S. Michaelis domo originem duxerat.

dere, vel malitioſe procurarent differre (liceat) eidem Prepoſito de Priore idoneo eidem Eccleſie providere. Quod ſi Prepoſitus infirmitate vel alio impedimento canonico preventus ad ipſas Eccleſias perſonaliter accedere non valeret, conſtituat ad hoc ſuum Vicarium vel Nuntium ſpecialem, qui vice ipſius predictos quattuor eligat, & cum conſilio eorum ſuper electione Prioris procedat, prout de ipſo Prepoſito ſuperius eſt expreſſum. Cum vero Prior electus fuerit, idem Prepoſitus ſi preſens erit, alioquin ejus Vicarius cum conſilio ipſius Prioris & predictorum quattuor eligat ceteros officiales, qui dicte Eccleſie, & conſtituta ſunt (*aut aliquid deeſt, aut aliter legendum*) de electione Prioris & Officialium . . . . volumus & ſtatuimus annuatim. Super eorum receptionem, qui ad Dominum in ſanitate converti deſiderant, ſtatuimus & ordinamus, ut tres de quolibet conventu predictarum Eccleſiarum conveniant ad Eccleſiam Sancti Michaelis de Alexandria, & ibi cum Prepoſito & ſex de Fratribus ejuſdem Eccleſie Sancti Michaelis tractatum habeant de numero recipiendorum in qualibet ipſarum Eccleſiarum tam Sancti Michaelis, quam aliarum predictarum, & cum de numero convenerint, ſtatuimus ut Prepoſitus Sancti Michaelis cum conſilio & aſſenſu Fratrum & ipſius Eccleſie Sancti Michaelis recipiat ibi Fratres & Sorores uſque ad numerum illum, qui ibi fuerit pretaxatus. Eodem vero modo idem Prepoſitus per ſe vel Nuntium ſuum ad Eccleſias conductas (*videtur error aliquis irrepſiſſe, aut aliquid deeſſe*), & ibi cum conſilio & aſſenſu Prioris & Fratrum cujuslibet earum, Fratres & Sorores recipiat juxta numerum recipiendorum in qualibet Eccleſia pretaxatum. Super profeſſione Novitiorum admittenda ſtatuimus & obſervare precipimus, ut cum in aliqua predictarum Eccleſiarum aliquis Novitius fuerit, qui profiteri deſideret obſervantiam regularem, idem prepoſitus accedat perſonaliter ad eandem, & de vita & moribus profiteri volentis diligentius inquiſito, ſi Priori & Conventui domus

Digitized by Google

domus ejuſdem placuerit ab ipſo Novitio profeſſionem recipiat regularem, ne dum extra ea clauſtra ſepta per loca diverſa pergentes relabantur in memoriam & deſiderium veterum voluptatum. Quod ſi caſu aliquo non poſſet idem Prepoſitus anteire, volumus per ipſum mandari Priori ejuſdem Eccleſie, ut profeſſionem recipiat vice ſua. De infirmis autem ad converſionem recipiendis ſtatuimus, & precipimus obſervare; cum aliquis in egritudine conſtitutus ad Ordinem ipſum in aliqua Eccleſiarum pro anime ſue ſalute converti voluerit, Prior & Conventus ejuſdem Eccleſie hoc notificent, quam citius potuerint, Prepoſito antedicto; & ab eo ſuper receptione ipſius infirmi petat licentiam humiliter & devote, quam volumus eſſe dandam, ne impediatur propoſitum divinitus inſpiratum: alioquin eum recipere liceat Priori & Conventui ſupradictis. Si vero de ipſius infirmi adeo morte ſubita probabiliter timeretur, quod tam ipſius interitum (*ita*), quam licentia poſtulari nequiret, vel etiam expectari, eiſdem Priori & Conventui de ipſo recipiendo in hoc caſu licentiam indulgemus, precipientes ſub debito obedientie, ut in fraudem predicte licentie poſtulande nulli pretendant timorem interitus, ubi non ſit probabiliter dubitandum. Quod ſi Prepoſitus adeo in partibus remotis exiſteret, quod in brevi non poſſet hujuſmodi licentia poſtulari, & caſus mortis incumbat, liceat eidem Priori & Conventui recipere infirmum eundem. De hiis vero, que alicui Eccleſiarum ipſarum legantur, vel offeruntur, vel ad eas aliquo titulo perveniunt, preterquam de mercaturis conſuetis (7), ſtatuimus & precipimus, ut ea omnia deveniant & cedant in proprium ipſius Eccleſie, & uſum Fratrum & Sororum commorantium in eiſdem. Super lucris provenientibus & conſuetis & honeſtis mercaturis, ſic providentes ſtatuimus obſervandum, ut per Fratres

(7) De iis ſcilicet, quæ lanæ panniſque faciendis exercebantur, de quibus ſermo fuit Vol. I. Diſſ. V.

ad illud officium deputatos regantur fideliter, & ab aliis bonis illius Eccleſie habeantur penitus ſeparata; & de ipſis cum commode fieri poterit ante omnia imminentia debita perſolvantur. Statuentes & precipientes, ut prediĉtarum Eccleſiarum Priores & Conventus aliquas poſſeſſiones non emant, nec edificia conſtruant, abſque noſtra & Prepoſitorum de Vicoboldono, & ultra Ticinum conſilio & aſſenſu, donec ipſa debita fuerint integre perſoluta. Quibus debitis exſolutis, quod ex tunc de ipſis lucris faciendum fuerit, noſtre ac ejuſdem Prepoſiti Sanĉti Michaelis permiſſioni & ordinationi ſervamus. Quæ (omnia) & ſingula, ut ſuperius legitur, ſtatuimus & precipimus inviolabiliter obſervari, ſalvis omnibus ſubjeĉtionibus, & honoribus, viſitationibus, & correptionibus & juribus aliis pertinentibus in Eccleſiis iſtis ad Prepoſitum memorate Eccleſie Sanĉti Michaelis de Alexandria; & excommunicamus omnes illos qui hujuſmodi contra (*forte* noſtra) ſtatuta contempſerint, vel noluerint obſervare: reſervata nobis & ſucceſſoribus noſtris ſemper in prediĉtis omnibus & aliis poteſtate mutandi, addendi, & corrigendi, & interpretandi, prout melius & utilius apparebit. In cuius rei teſtimonium de hiis juſſimus fieri publicum inſtrumentum, & ipſum noſtri ſigilli munimine roborari. Omnibus ſit pax & tranquillitas. Aĉtum in domo Humiliatorum de Braida in Civitate Mediolani feliciter.

Interfuerunt pro Notariis Maffeus Lignacius filius Porenzani Lignacii, & Bonaventura de Raude filius Raineri de Raude Civitatis Mediolani.

Interfuerunt ibidem teſtes Dominus Jacobus Prepoſitus Eccleſie Sanĉti Joannis Humiliatorum porte orientalis, & Frater Guglielmus de Sexto Prelatus domus Humiliatorum domus nove, & Frater Anrichus de Maſcenago ejuſdem domus, & Frater Petrus domus Humiliatorum de Sanĉta Agata & alii plures.

Inno-

Innocentii IV. literæ de Eccleſia SS. Fauſtini & Jovitæ Brixienſ. Humiliatis concedenda.

1254. 2. Sept. Ex Tabul. S. Barthol. de Contegnaga Brixien.

INnocentius epiſcopus ſervus ſervorum dei Venerabili fratri.... Epiſcopo Mantuano (1) ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum.... Magiſtri, fratrum, & ſororum ſecundi ordinis humiliatorum Brixien. fuit propoſitum coram nobis; quod nos olim intellecto, quod fratres ordinis predicatorum ſe de eccleſia ſanctorum fauſtini & Jovite Brixien. ad aliam volebant, in qua poſſent liberius divinis immorari obſequiis, ſe transferre, quodque iidem Magiſter, & fratres ac ſorores manſionem nimis artam habebant, bone memorie Epiſcopo Brixien. (2) noſtris dedimus litteris in mandatis, ut cum clerici eccleſie ſupradicte univerſe carnis debitum exolviſſent, poſtquam dicti prior & fratres ſe de loco tranſtuliſſent eodem, eccleſiam ipſam, & ortum etiam, quem habebant ibidem prefatis miniſtro, fra-

(1) Mantuanus Epiſcopus tunc erat B. Martinus ex Comitibus Caſaloldis. V. Ughell. *Ital. Sacr.* T. I. in Epiſc. Mantuan.

(2) Azzoni ſcilicet de Torbiado, qui an. MCCLIII. 18. Oct. deceſſerat. Gradonic. *Brix. Sac.* pag. 274. Azzoni porro ſucceſſit Cavalcanus de Salis, quem Ughellius an. MCCLIII. electum dicit. Contra Galeardus in notis ad Ughellium, & Gradonicus idem contendunt Cavalcanum jam ab an. MCCLI. *Suffraganeum*, ut ajunt, Azzoni datum, Capreoli præſertim auctoritate innixi, qui Cavalcanum ab Innocentio Epiſcopum renunciatum ſcribit, quo tempore Brixiam e Gallia redux advenit; quod ſcilicet an. MCCLI. contigit, ut etiam monumento ſup. pag. 249. allato confirmatur. Ego tamen, cum nullam in hiſce Innocentii literis Brixienſis Epiſcopi viventis mentionem fieri videam, ſed ſolum Azzonem, qui obierat, commemorari, ſuſpicor nondum Cavalcanum ad Brixienſem ſedem evectum fuiſſe. Enimvero nihil a Cavalcano geſtum ante annum MCCLVI. apparet in ipſa Gradonici narratione.

fratribus, & ſororibus, ſi expedire videret, conferre ac aſſignare curaret, faciens ab eiſdem prius dictis priori & fratribus ſatisfactionem de ſumptibus, quos fecerunt in edificiis, congruam exhiberi (3). Qui partem ipſius eccleſie (4) auctoritate litterarum ipſarum liberaliter contulit; ac partem orti jam dicti, domos & edificia predicte eccleſie certis diſtincta finibus prefatis Magiſtro, fratribus, & ſororibus, Capituli Brixien. ad id accedente conſenſu, pro quadam vendidit pecunie quantitate, prout in inſtrumento publico confecto exinde plenius dicitur contineri. Ipſorum igitur Magiſtri, fratrum, & ſororum ſupplicationibus inclinati preſentium tibi auctoritate mandamus, quatenus quod ſuper hiis ab eodem Epiſcopo provide factum eſt auctoritate noſtra ſtudeas confirmare. Dat. Anagnie IIII. Non. Septembr. Pontificatus noſtri anno duodecimo.

(3) V. ſup. pag. 223. 23.

(4) Ex hiſce literis colligimus ipſius Eccleſiæ partem Humiliatis conceſſam fuiſſe. Sed cum Eccleſiæ pars hic nominatur, domorum ſcilicet, quæ ad Eccleſiam pertinebant, pars eſt intelligenda. Nam Eccleſiam numquam Humiliatis conceſſam fuiſſe videbimus in Monum. MCCLXXIII. 31. Mart.

Alexandri IV. Literæ,

quibus Monaſterium de Rubono Humiliatis confirmat.

1256. 9. Mart. Ex Bull. Franciſc. T. II. pag. 121.

ALexander Epiſcopus Servus Servorum Dei, Dilectis Filiis Præpoſito & Fratribus de Rubono Mediolan. Diæceſis Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Juſtis petentium deſideriis dignum eſt nos facilem præbere conſenſum, & vota quæ a rationis tramite non diſcordant, effectu conſequente complere. Ex parte ſiquidem veſtra fuit propoſitum coram nobis,

quod

Digitized by Google

quod Venerabilis Frater noſter.... Archiepiſcopus Mediolan. prudenter attendens, quod Monaſterium Monialium de Rubono ſuæ Diæceſis tunc Ordinis S. Benedicti (1) propter malitiam degentium in eodem erat adeo in ſpiritualibus & temporalibus deſolatum, quod nulla ſpes remanſerat, quod poſſet in ſuo Ordine reformari, ipſum de aſſenſu Capituli ſui, & Monialium exiſtentium in eodem tam in ſpiritualibus quam in temporalibus vobis perpetuo duxerit ſubmittendum, vobis nihilominus concedens, ut in eodem Monaſterio Ordo veſter per Sedem Apoſtolicam approbatus perpetuis temporibus obſervetur, ac eidem Monaſterio per Præpoſitos dicti Ordinis ſingulis annis Viſitationis & correctionis officium impendatur juxta prædicti Ordinis inſtituta; reſervatis dicto Archiepiſcopo, ſuiſque Succeſſoribus & Eccleſiæ Mediolanenſi omnibus juribus, quæ prius in dicto Monaſterio obtinebant; ita quod præfatis Monialibus de bonis ejuſdem Monaſterii in victu & veſtitu aliiſque neceſſariis, vos tandiu providere curetis, donec per Archiepiſcopum ipſum, & Succeſſores ejus erunt in aliquibus Monaſteriis ſui Ordinis collocatæ, prout in literis inde confectis plenius dicitur contineri. Nos itaque veſtris ſupplicationibus inclinati, quod per eumdem Archiepiſcopum provide factum eſt in hac parte ratum habentes & gratum, id auctoritate Apoſtolica confirmamus & præſentis Scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Laterani IV. Nonas Martii Pontificatus noſtri anno ſecundo.

Pri-

(1) De Humiliatorum domo *de Rubono* V. Vol I. pag 194 & 399. Porro Monaſterii hujuſce, quod ad S. Benedicti Ordinem pertinuiſſe dicitur, nulla in Mabillonianis Annalibus mentio. Mediolanenſis vero Archiepiſcopus, qui Monaſterium hoc Humiliatis conceſſerat, erat Leo de Perego.

Privilegium Alexandri IV., ſicut Dominus Magiſter Ordinis promoveri facere debet Fratres ſecundi Ordinis ad ſacros Ordines.

1256. 23. Mart. Ex Cod. Puric.

ALexander Epiſcopus Servus Servorum Dei dilecto filio Magiſtro Ordinis Humiliatorum (1) ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Dilectus filius frater Ægidius procurator tuus, & totius Ordinis Humiliatorum nobis expoſuit, quod fel. rec. Innocentius papa prædeceſſor noſter, intellecto quod Religioſæ domus ſecundi Ordinis Humiliatorum, divina cooperante gratia, erant dilatatæ rebus, multiplicatæ numero & perſonis, & quod quamplures ipſarum, licet eſſent magnæ congregationes in eis, Eccleſiarum nondum erant titulis honoratæ; quædam vero etſi haberent Eccleſias, Sacerdotes attamen non habebant, ſicque oportebat Fratres & Sorores domorum ipſarum prodire in publicum, & turbis ſecularibus immiſceri pro ipſis Officiis audiendis, in ſuæ Religionis diſpendium, & non abſque periculo animarum; ne tantæ Religionis loca ſanctis & piis operibus mancipata, manerent ulterius glorioſis Eccleſiarum immunita ſignaculis, vel pro miniſteriorum (*forte* miniſtrorum) defectu reprehenſibiliter indecora, tibi ſuis dedit litteris in mandatis (2), ut in eiſdem domibus ipſius ſecundi Ordinis, in quibus nondum erant Eccleſiæ conſtructæ, domorum ipſarum facultate ac perſonarum ipſarum qualitate penſata, Eccleſias ædificari faceres, prout expedire videres, Dioceſanorum locorum ſuper hoc requiſito auxilio & conſenſu,

(1) Humiliatorum Ordini adhuc præerat Beltramus primus Generalis Magiſter, qui deinde inſequente anno MCCLVII. fatis conceſſit. V. Vol. I. Diſſ. IV. num. IV.

(2) Vid. ſup. pag. 222.

ſenſu, & tam in illis, quam in aliis domibus dicti Ordinis ſecundi, in quibus erant Eccleſiæ fabricatæ, per Sacerdotes idoneos a Fratribus in dicendis horis Canonicis adjuvandos, divina procurares officia celebrari: ſed tu circa præmiſſa, magis quam honori tuo & animarum ſaluti conveniat, remiſſus exiſtens, quamvis in aliquibus prædictarum Domorum Eccleſias fieri procuraris, tamen in eorum pluribus id omittens, nullos ordinaſti presbiteros juxta mandatum apoſtolicum in eiſdem; ex quo manifeſte noſcitur animarum provenire periculum, Fratribus & Sororibus domorum ipſarum, interdum propter defectum Sacerdotum decedentibus, non ſumpto viatico peregrinationis humanæ. Quia vero circa ea, quæ ſalutem animarum reſpiciunt, te non debes difficilem reddere; ſed ad promotionem ipſorum dare te convenit opem & operam efficacem, diſcretioni tuæ in virtute obedientiæ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus, ſi ita eſt, ſubmoto cujuslibet difficultatis, & dilationis obſtaculo, in hujuſmodi procedas negotio juxta directarum ad te ipſius prædeceſſoris continentiam litterarum, fratres quoque domorum prædicti ſecundi Ordinis ad hoc idoneos in Clericos, Subdiaconos, Diaconos, & Presbiteros promoveri facias, eos ad hujuſmodi celebranda officia deputando (3). Alioquin dilecto filio Præpoſito Eccleſiæ de Vicoboldono Mediolanenſis Diœceſis damus noſtris litteris in mandatis, ut te ad id exequendum juxta traditam tibi formam, monitione præmiſſa per cenſuram eccleſiaſticam appellatione remota compellat. Dat. Laterani decimo Calend. April. Pontificatus noſtri anno ſecundo.

Bene-

(3) Hinc itaque ex alterius Ordinis Humiliatis nonnulli ſacris initiari cœperunt, quod Braidenſis ipſius Chronici auctoritate comprobatur. V. Vol. I. Diſſ. III. num. XVI. & Diſſ. IV. num. IV.

Benedicti Novocomenſis Epiſcopi literæ ,
quibus Eccleſiam S. Vitalis ad Cazam gentem jure patronatus pertinere declarat .

1256. 16. Apr. Ex Tabul. Epiſc. Comenſ.

FRater Benedictus Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Cumanus Epiſcopus (1) , univerſis & ſingulis præſentes litteras , & inſtrumentum publicum inſpecturis ſalutem in eo , qui eſt omnium vera ſalus. Accedens ad præſentiam noſtram Maifredus , qui dicitur Caza , natus quondam Fratris.... Cazæ (2) Civis Cumanus nobis humiliter ſupplicavit , quatenus quoddam Privilegium & Juſpatronatus , quod ſibi in Hoſpitali & Eccleſia Sancti Vitalis Cumarum (3) aſſerit pertinere , confirmare benivole dignaremur. Cujus quidem Patronatus & Advocationis Privilegii tenor ſequitur in hæc verba.

In Nomine Domini . Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo ducenteſimo quinquageſimo ſexto die Dominico ſexrodecimo intrante Aprili Indictione quartadecima , Præſentibus Dominis Leone Advocato Archidiacono Cumano (4) , Rodulfo de Pilo

(1) Benedictus de Aſinago Ord. Præd. an. MCCCXXVIII. Novocomenſis Epiſcopus a Joanne XXII. juſſus, Franchini Ruſchæ vi atque armis, qui Valerianum fratrem a Novocomenſi Clero eligendum curaverat, diu a ſua Sede exulare coactus eſt ; quo tempore cum Grumellum in Valle Tellina occupaſſet, locum illum plerumque tenuit, donec an. MCCCXXXV. Azzonis Mediolanenſis Domini ope devicto Franchino Benedictus Eccleſiam ſuam adiit. V. Tatium *Annal. Sacr. di Como Dec. III. Lib. I.* pag. 41. &c.

(2) Maifredi Pater, cum Frater appelletur, forte ad tertium Humiliatorum Ordinem pertinuit.

(3) Cum S Vitalis Eccleſia, atque illi adnexa hoſpitalis domus, Humiliatorum domui proxima eſſet, quæ olim *de S. Vitale* dicebatur, de qua ſermo fuit ſup. pag. 28. ſuſpicor Xenodochium Eccleſiamque ipſam ad Humiliatos olim pertinuiſſe; ideoque huic monumento in collectione noſtra locum dandum cenſuimus.

(4) Hic deinde poſt tres annos Novocomenſis Epiſcopus renunciatus eſt. V. Tatum Ann. Sacr. Dec. II. pag. 687.

Piro Canonico Cumano, Guazina Ruſca (5), Vicedomino de Cagno, Imerico de Vitanis, Guaſparro Vicedomino, Petro Oldrado, & Pace Græco omnibus de Cumis teſtibus rogatis Dominus Ubertus (6) Dei gratia Cumanus epiſcopus conſtituit, voluit, & eſſe decrevit Dominum Obizonem Cazam de Cumis & ſuos Hæredes in perpetuum Patronum & Advocatum & Patronos & Advocatos Hoſpitalis & Eccleſiæ Sancti Vitalis Cumarum, ita tamen quod nullatenus ipſe Dominus Obizo vel ejus Hæredes res & bona ipſius Hoſpitalis poſſit ullo modo vendere nec alienare. Si quos autem Fratres vel Sorores ibidem ad ipſum Hoſpitale, vel Presbiterum ad ipſam Eccleſiam recipi contigerit, de conſenſu & voluntate ipſius Domini Obizonis vel ipſorum Hæredum debeant recipi. Et inſuper quod Prælatus (7) & Fratres Hoſpitalis prædicti de temporalibus rebus facere & reddere rationem ipſi Domino Obizoni vel ejus Hæredibus omni menſe teneantur maxime de receptis & expenſis. Et etiam quod Prælatus & Fratres & Sorores Hoſpitalis jam dicti non poſſint aliquod mutuum contrahere, vendere, vel alienare, vel aliquam obligationem alicui facere ſine parabola, ejuſdem Domini Epiſcopi vel ejus ſucceſſoris, & ſupraſcripti Domini Obizonis, vel ejus Hæredum. Quod quidem Juſpatronatus & Advocatiæ dicti Hoſpitalis & Eccleſiæ in quolibet Capitulo plenum & integrum ei, & ſuis

 Hære-

(5) Idem ille eſt, ut arbitror, qui an. MCCXXVI., & MCCXXXVIII. Mediolanenſis Prætor fuit, quamvis alii non Guazinam Ruſcam, ſed Guazam, aut Guazarinum Ruſconum appellent. V. Tattum *Annal. Sacr. Dec. II. pag.* 584. & 618., & Julinium *Memor. T. VII. pag.* 403. & 537.

(6) Ubertus de Sala ab an. MCCXXVII. ad annum MCCLIX. Novocomenſis Epiſcopus. V. Tattum *Ann. Sacr. Dec. II. pag.* 592. &c.

(7) Hic præcipue voce *Prælatus* adducimur, ut Fratres hic indicatos Humiliatos fuiſſe credamus; hoc enim nomine, qui Humiliatorum alterius Ordinis domui præerat, appellabatur. Contra cum de aliis Fratribus, qui Xenodochiis inſerviebant, eſt ſermo, qui illis præeſt, Miniſter plerumque, aut Magiſter dicitur.

Hæredibus conſtituit & reſervat. Et prædicta fecit Dominus Epiſcopus de voluntate, & beneplacito, & conſenſu majoris partis Fratrum dicti hoſpitalis ibi præſentium, cum reperiatur dictum Dominum Obizonem, & quondam Dominum Johannem Cazam ejus Fratrem, & Dominam Silviam matrem eorum (8) prædictum Hoſpitale & prædictam Eccleſiam ædificaſſe & conſtruxiſſe. Actum in Palatio ſupraſcripti Domini Epiſcopi; unde plures chartæ uno tenore fieri ſunt rogatæ. Ego Rugerius Siccapanis Notarius, filius quondam Ser Guidonis Siccapanis de Quadrio de Cumis hanc chartam tradidi & ſcripſi, & juſſu ſupraſcripti Domini Epiſcopi prædictis interfui.

Nos igitur diligenter inſpecto & examinato Inſtrumento prædicto ſolertius, cauſam piam, qua percolendæ memoriæ Prædeceſſorem noſtrum præfatum prædictum Juſpatronatus & Advocatiæ ipſius Mayfredi Anteceſſoribus collatum exſtitit, attendentes, merito ipſius Mayfredi precibus inclinati, aſſerentis, nullum ad præſens deſcendentem ex dictis ipſius Prædeceſſoribus (*ſupereſſe*) præter eum, prædictum Privilegium & Juſpatronatus & Advocatiæ, & omnia quæ continentur in eodem, in prædictum Mayfredum ejuſque Hæredes reliquos, ſi fuerint, prædictorum Prædeceſſorum ſuorum in perpetuum auctoritate noſtra de novo ſtatuentes confirmamus, laudamus, & totaliter approbamus, mandantes Abondiolo de Aſinago Scribæ noſtro, quatenus inde Inſtrumentum publicum noſtri ſigilli appenſione communiat & conficiat de prædictis, adeo quod prædictum Patronatus privilegium de mandato noſtro præſentibus noſtris litteris de verbo ad verbum inſertum, tamquam originale authenticum in judicio & extra perpetuam obtineat firmitatem. Datum & actum in caſtro habitationis noſtræ Grumelli (9) anno MCCCXXXII.° Indictione prima die viceſima-

quinta

(8) Ex his colligimus circa hoc tempus tantummodo prædictam S. Vitalis domum fundatam fuiſſe.

(9) V. adnotat. 1.

quinta Septembris : præſentibus ibidem pro teſtibus Beliohanne filio quondam Domini Conradi de Pirro, Aliolo filio quondam Domini Magiſtri Bregadæ de Aſinago, ac Jacobino dicto Qualiolo filio quondam Domini Henrici de Gluſiano, ambobus Familiaribus prædicti Domini Epiſcopi notis & rogatis ſpetialiter ad prædicta vocatis.

Carta pro venditione de perticis XIIII. campi domedempta a fratribus planele de intus & a fratre andrea de porta Vercelina.

1256. 23. Jul. Ex Tabul. Capit. Canturienſ.

ANno a nativitate Domini noſtri yeſu chriſti milleximo ducentexímo quinquagexímo ſeſto die dominico nono die ante kal. Aug. Indictione quartadecima. In capitulo ſeu conventu domus humiliatorum ſecundi ordinis que dicitur domus de planella de burgo canturio de intus (1) pro hoc negotio ſpetialiter peragendo more ſolito convocato in loco ſolito. In quo capitulo aderant frater johannes boſſius prelatus & anzianus dicte domus, & frater obizo de ſilva, & frater beltramus maccus, & frater ottorinus vulpis, omnes fratres dicte domus de planella de intus, & jam dicte ſorores dicte domus. Quarum nomina ſunt hec ſomia de lanonis, agnexa de coſſa, caracoſſa de ravacoſtis, maria de ferradis, Julliana de xellis, margarita de xellis, claria de mazacanis, humbíana de prinis, agnexa de petema, concordia de margarida, allegrantia de ottha, maria de puteo, petra de boſſiis, & agatha de caſtello, predicti omnes fratres & ſorores parabola predicti fratris johannis boſſii prelati & ipſe prelatus voluntate & conſenſu predictorum fratrum & predictarum ſororum nomine dicte domus & conventus dixerunt

 & pro-

(1) V. ſup. pag. 254.

& proteſtati fuerunt quod frater arnaldus de marliano, & frater jacobus mignora, & frater johannes xaiguinus fratres humiliati fuerunt conſtituti miſſi nuntii, ſyndici, & procuratores, & ſolempniter per ipſos fratres & ſorores nomine illius domus de planella de intus ad vendendam petiam unam terre, que eſt campus, jacentem in territorio loci de vigizolo, que eſt pertice quatuordecim & media, & que jacet ibi ubi dicitur in domeda, cui eſt a mane johannis graſſi & filiorum; a meridie & a ſero ſimiliter; a monte via, pro ſanando debito ipſi domui imminenti, quod debitum ipſi fratres & ſorores dixerunt eſſe librarum ſexagintaſeptem tertiolorum, fratri andree domus humiliatorum, que dicitur domus fratris ottatii porte vercelline recipienti nomine & ad partem & utilitatem pro rata librarum vigintiquatuor tertiolorum, quas ipſa domus planelle de intus ipſi domui fratris ottatii dare tenebantur pro pretio lane, ut ipſi fratres & ſorores dixerunt & proteſtati fuerunt. Et nomine & ad partem & utilitatem domorum & conventuum de planella de foris & domus nove de campo rotundo ipſius burgi pro rata librarum triginta unius tertiolorum, quas frater jacobus mignora miniſter domus de planella de foris, & ipſa domus & frater johannes xaiguinus miniſter domus nove de campo rotundo, & ipſa domus fidejuſſorio & renditorio debitorio nomine pro ipſa domo de planella de intus dare tenebantur & tenentur ſeu ſolvere anſelmo de vicina ex cauſa mutui, ut ipſi fratres & ſorores dixerunt & proteſtati fuerunt. Et item nomine & ad partem & utilitatem dicte domus de planella de foris pro rata librarum duodecim tertiolorum, quas libras duodecim ipſa domus de planella de intus dare tenebatur ipſi domui de planella de foris partim ex cauſa mutui, & partim pro eo quod ipſe frater jacobus mignora eos pro ipſa domo de planella de intus ſolvit rugerio pillizario porte cumane, cui illa domus de planella de intus illos denarios dare debebat & tenebatur ex cauſa mutui, ut ipſi fratres & ſorores dixe-

dixerunt & proteſtati fuerunt, & quod ipſam venditionem ipſi fratri andree predicto modo & nomine fecerunt, ut in omnibus & per omnia continetur in quodam publico inſtrumento tradito per gualterium panigarrolam notarium milleximo duccnteximo quinquageſimo ſeſto die Sabati decimo die ante kal. Aug. Et quod ipſam venditionem ei fecerunt predicto nomine de parabola & conſenſu ipſorum fratrum & ſororum licet forent abſentes; & quod illa venditio facta fuit juſto pretio, & quod data eſt plus offerenti, & quod de ea amplius haberi non potuiſſet, & quod eam omni tempore ratam & firmam habere & tenere & contra non venire volunt. Quare ad majorem cautellam predicti fratres & ſorores illam venditionem, & omnia & ſingula que in predicta venditione continentur nomine illius domus de planella de intus ratificaverunt, confirmaverunt, & approbaverunt. Et ex habundanti fecerunt mihi notario ſupraſcripto modo, ſcilicet nomine dictarum domuum & ipſius fratris andreæ & nomine recipienti in ſolutionem predictarum quantitatum ſimilem venditionem & dominium & poſſeſſionis translationem de predicta petia terre & de omni jure de & in ea & pro ea pertinenti & adjacenti. Et inſuper promiſerunt & guadiam dederunt & omnia bona dicte domus de planella de intus pignori obligaverunt mihi notario recipienti nomine predicto. Ita quod ipſam petiam campi eiſdem domibus, emptricibus, & earum ſucceſſoribus ſiue expenſa & damnis & ſine damno & diſpendio illorum emptorum defendent & guarentabunt predicta in antea venditione ſemper nihilominus firmitatem validam obtinente. Actum ut ſupra coram beltrameto filio ſer anrici machi de burgo canturio.

Interfuerunt ibi teſtes Martinelus filius quondam ambroſii antonii, & bonitadus filius quondam ſtremidi de montexello, & beltrami filii quondam ugonis de crottis & canturellus filius quondam jacobi de crottis omnes de ipſo burgo canturio.

Ego frater Beltramus Ordinis humlliatorum Magiſter predictam

ctam venditionem approbavi & ſubſcripſi.

Ego Otto filius quondam ghezii ſalarii de burgo marliano notarius & domini Ottonis imperatoris Miſſus tradidi & ſcripſi.

Controverſia inter Alexandrinos S. Michaelis, & Florentinos Humiliatos.

1257. 6. Aug. &c. Ex Monum. ap. Cl. Mannium.

IN Nomine Domini. Anno Dominice Incarnationis milleſimo duceenteſimo quinquageſimo ſeptimo die Lune ſexto die Auguſti Indictione quinta decima. Cauſa ſive queſtio vertebatur inter Fratrem Rolandum Prepoſitum Humiliatorum Sancti Michaelis de Alexandria, ſive Fratrem Guilielmum Sindicos & Procuratores dicte domus ex una parte, & Fratrem Meliorellum, & Fratrem Bencivenum Fratres domus Humiliatorum Omnium Sanctorum ſite apud Florentiam Sindicos & Procuratores domus Omnium Sanctorum de Florentia, & Manſionis, & Capituli, & Conventus ejuſdem, nomine ipſius domus, & manſionis, & capituli, & conventus ejuſdem, ſive ipſam domum, & Fratres, & mancionem, & capitulum, & conventum ejuſdem ex altera parte, coram Fratre Chunrado (1) Prepoſito de Vicoboldono Mediolan. dioceſis, & Fratre Mirano Ordinis Humiliatorum de Braida a Sede Apoſtolica delegatis, videlicet in hac forma. In nomine Domini. Coram vobis Dominis Prepoſito domus de Vicoboldono Mediolan. dioceſis, & Fratre Mirano de Braida Ordinis Humiliatorum a Summo Pontifice delegatis, proponit Frater Rolandus Prepoſitus Fratrum Humiliatorum Eccleſie Sancti Michaelis de Alexandria Sindicus & Procurator conventus ejuſdem domus Sancti Michaelis, nomine meo, & capituli ſeu conventus illius domus: quod Frater Amicus olim Prepoſitus predicte Eccleſie

(1) Conradus Mantegatius indicatur, ut ex hoc ipſo monumento inferius conſtat.

cleſie Sancti Michaelis emit fundum, ſive terram, ſuper quo edificata eſt domus ſeu Eccleſia Humiliatorum, quæ dicitur domus Omnium Sanctorum prope Florentiam, ut in eadem domo ſive Eccleſia Ordo Humiliatorum primi Ordinis inſtitueretur, & perpetuis temporibus ſervaretur (2); & ad ejus preces Epiſcopus Florentinus primarium poſuit lapidem, ipſis Fratribus domus Omnium Sanctorum ſcientibus, & predicta omnia approbantibus & ratificantibus; ac ſe & ipſam domum, & bona, & jura ipſius domus predicto Fratri Amico, recipienti predicto nomine, ſolemniter tradiderunt, eidem tamquam ſuo Prepoſito & Prelato obedientiam & reverentiam exhibendo; & in ejus domus Omnium Sanctorum, ſeu Sancti Donati in commutatione Sancte Lucie dati & conceſſi poſſeſſione, & quaſi, & regiminis & prepoſiture in ſpiritualibus idem Prepoſitus & conventus dicte Eccleſie Sancti Michaelis ſteterunt per tempora, ipſique Fratres Omnium Sanctorum ipſum Fratrem Amicum tamquam ſuum Prepoſitum admiſerunt; & tamquam Prepoſitus ordinavit per tempora in ipſa domo Omnium Sanctorum Priores, Canevarios, & Negotiatores, & alios Officiales: Eoſdem etiam revocabat, ſicut ei placebat. Domos etiam & edificia in ipſa domo Omnium Sanctorum fecit conſtrui, ipſis ſcientibus eum eſſe Prepoſitum; & in poſſeſſione vel quaſi omnium predictorum ſtetit & fuit idem Prepoſitus regendo, & adminiſtrando, & curam animarum exercendo in ſpiritualibus in predicta Eccleſia Omnium Sanctorum, non ſolum tamquam Filia prefate Eccleſie Sancti Michaelis de Alexandria, ſed pleno jure tamquam Prepoſitus ipſius Eccleſie Omnium Sanctorum, ſicut illius Eccleſie Sancti Michaelis. Nuper vero vacante Prepoſitura dicte Eccleſie Sancti Michaelis de Alexandria, & per conſequentiam aliarum Eccleſiarum, videlicet de Terdona, Ja-

(2) De Florentinæ Humiliatorum domus fundatione V. ſup. pag. 101.

Digitized by Google

Janua, Aſtenſi, & Florentie (1) per reſignationem dicti Fratris Amici olim Prepoſiti, cum ipſe Frater Rolandus in ipſarum Prepoſitum fuiſſet electus, & per Magiſtrum totius Ordinis ſolemniter approbatus, iidem Fratres domus Omnium Sanctorum turbant, inquietant ipſum Prepoſitum ſuper predicta poſſeſſione, vel quaſi, adminiſtrandi, & gerendi, & regendi predictam domum, & Fratres ibidem commorantes; ac eumdem poſſeſſione, vel quaſi, omnium predictorum indebite ſpoliarunt, non admittendo ipſum ut Prepoſitum, nec preſtando eidem obedientiam & reverentiam, & non permittendo eidem ea gerere, facere, & exercere, que ad Officium & jus prepoſiture, & ſubjectionem illius Eccleſie Omnium Sanctorum tamquam filie pertinere noſcuntur. Quare petit & requirit, quatenus auctoritate predicte delegationis cogatis, & per cenſuram Eccleſiaſticam deſtringatis & pronuntietis, & per ſententiam condemnetis Fratres predicte domus Omnium Sanctorum, ut de cetero reverentiam & obedientiam preſtent in omnibus, & exhibeant dicto Prepoſito Sancti Michaelis de Alexandria, & ut non perturbent, vel inquietent, vel aliquomodo moleſtent, vel injurientur ſuper poſſeſſione, vel quaſi, ponendi & ſtatuendi Priorem ſeu Fratres in predicta domo Omnium Sanctorum, & deſtituendi eoſdem, & ordinandi ibidem Cauevarios, revocandi eoſdem, & adminiſtrandi & regendi predictam domum Omnium Sanctorum, & Fratres illius domus, & alia omnia faciendi & exercendi, que ad jus plene ſubjectionis, ſeu prelationis, pertinere noſcuntur, ſet libere permittant ipſum Prepoſitum uti Officio Prepoſiture in ea domo Omnium Sanctorum, & facere & exercere premiſſa, & alia que ad regimen prepoſiture & prelationis

(1) Hæ ſcilicet omnes Humiliatorum domus ab Alexandrinis S. Michaelis Humiliatis fundatæ fuerant, ut alias oſtendimus, ac proinde jus in illas ſuum Humiliati iidem ſic retinebant, ut Generali ipſi Magiſtro parere abnuerent.

tionis pertinere noſcuntur, & in quorum poſſeſſione, vel quaſi, dictus Frater Amicus olim Prepoſitus fuit & ſtetit tempore ſue prepoſiture; & nunc dictus Frater Rolandus Prepoſitus dicte Eccleſie, ſeu domorum & Eccleſiarum de jure debet, & predicta facere, & libere exercere; & ut pronuntietis ipſum Fratrem Rolandum Prepoſitum reſtituendum eſſe, & reſtituatis in poſſeſſione, vel quaſi, omnium predictorum, & ut eadem auctoritate delegationis ſtatuatis, & pronuntietis, inſtitutionem, nominationem, ſeu poſtulationem, ſeu electionem de facto factas in perſona ſeu circa perſonam Fratris Bellingeni ad Prioratum, ſeu de Prioratu illius Eccleſie non tenuiſſe, nec potuiſſe fieri de jure, vel ſaltem pronuntietis & per ſententiam declaretis predictam domum, ſeu Eccleſiam Omnium Sanctorum de Florentia, & Fratres & Conventum eiuſdem, velut filiam, ſubeſſe & ſubditam eſſe, & ſtare perpetuo Eccleſie, & Prepoſito, & Conventui dicto Eccleſie Sancti Michaelis de Alexandria tamquam matri ejus, & ipſam Eccleſiam Sancti Miehaellis habere debere inviolabiliter viſitationem illius domus ſeu Eccleſie Omnium Sanctorum, & Fratrum & Conventus eiuſdem, & ea omnia jura in ſolidum, quo mater in filiam habere debet & poteſt; & ſicut ordo Humiliatorum habet, & habere conſuevit in filiabus ſuis; & ad predicta omnia Priorem, Fratres, & Conventum domus Omnium Sanctorum condemnetis. Que omnia facere debetis, & tenemini, & fieri debent de jure. Super qua petitione legiptime inter ipſas partes coram ipſis delegatis conteſtata, ut per omnia continetur in quodam publico inſtrumento, hodie per me Notarium tradito coram delegatis.

In Nomine Domini. Nos ſupraſcripti Frater Chunradus Montegatius (*ſ.* Mantegatius) Prepoſitus Eccleſie ſeu Canonice de Viceboldono Mediolan. Dioceſis, & Frater Miranus domus Humiliatorum braide Mediolani a Summo Pontifice delegati, viſis & auditis allegationibus & rationibus & juribus utriuſque partis, & pre-

predicta litis conteſtatione, & confeſſionibus, & negationibus ab utraque parte in ea cauſa factis & productis, & inſtrumentis, & actis & omnia (*l.* omnibus) in ea cauſa productis; & habito etiam ſuper hiis conſilio Fratrum Tutobelli Miniſtri domus Sancte Agathe de Modoetia Mediolan. dioceſis, & Fratris Gabrielli de Brixia, & Dominorum Jacobi de Lurago (4), & Rogerii Liprandi utriuſque juris peritorum, dicimus & pronuntiamus, predictos fratrem Meliorellum, & Fratrem Benzevenum Sindicos, nuntios, & Procuratores dicte domus Humiliatorum Omnium Sanctorum, ſite apud Florentiam, ſuo nomine, & nomine ipſius domus Humiliatorum Omnium Sanctorum de Florentia, & Fratrum, & capituli, & conventus ejuſdem, & per ipſos Fratrem Meliorellum & Fratrem Benzevenum ipſam domum, & Fratres, & capitulum, & conventum ejuſdem eſſe cogendos, & per cenſuram Eccleſiaſticam deſtringendos, & per ſententiam condemnandos; & eoſdem Fratrem Meliorellum, & Fratrem Benzevenum, & per eos ipſam domum, & Fratres, & capitulum, & conventum ejuſdem cogimus, & per cenſuram Eccleſiaſticam deſtringimus, & per ſententiam declaramus & condemnamus ſubeſſe, & ſubditam & ſubjectam, & ſubditas & ſubjectas eſſe & ſtare perpetuo Eccleſie, & Prepoſito, & conventui domus ſeu Eccleſie Sancti Michaelis de Alexandria tamquam matri ejus, & earumdem; & ipſam Eccleſiam Sancti Michaelis habere debere inviolabiliter paternitatem & poteſtatem, & viſitationem, & correctionem, & inſtitutionem, & deſtitutionem dicte domus ſeu Eccleſie Omnium Sanctorum de Florentia, & Fratrum, & Conventus ejuſdem, & jura in ſolidum, que matris domus in filiam ha-

(4) Jacobus de Lurago idem, ut videtur, qui anno inſequente numeratus eſt inter XXXII. Viros, a plebe deſignatos, ut cum XXXII. Viris, quos Patricii delegerant, plebejum inter ac patricium Ordines jamdiu diſſidentes concordiam ſtatuerent. V. Julin. *Memor.* T. VIII. *pag.* 149.

habere debet, & poteſt; & precipue ſicut Prepoſitus & Fratres & Eccleſia domus de Rondanaria habent & habere conſueverunt in Eccleſia ſeu domo Sancti Luche de Brixia (5), & Fratribus & conventu ejuſdem, & non aliter nec alio modo quam ipſa domus de Rondanaria, & Prepoſitus, & Fratres ejuſdem habent, & habere conſueverunt in ipſa domo ſeu Eccleſia, & Fratribus & Conventu Humiliatorum Sancti Luche de Brixia. Ab aliis vero ſupradictis petitionibus in libello comprehenſis predictos Fratrem Meliorellum, & Fratrem Benzivenum, & per eos ipſam domum ſeu Eccleſiam, & Fratres, & Capitulum, & conventum ejuſdem, & quemlibet de ipſa domo Humiliatorum omnium Sanctorum de Florentia abſolvimus, & eos & quemlibet eorum reddimus abſolutos. Et hec omnia pronuntiaverunt ſalva ſemper in omni caſu, & in quolibet capitulo, reverentia, & obedientia, & auctoritate, & dominatione Magiſtri totius Ordinis Humiliatorum, & ejus viſitatione, & correctione & dominatione. Et hec omnia & ſingula dicimus, & per ſententiam diffinitivam pronuntiamus auctoritate Domini Pape, qua fungimur, & infraſcriptis preſentibus predictis partibus, & volentibus & conſentientibus & predicta omnia, & ſingula, & infraſcripta rata & firma habentibus, & volentibus predictam ſententiam, & ea omnia & ſingula, que in ea continentur, inter predictas partes debere perpetuo attendi, & inviolabiliter obſervari. Et ex nunc per ſententiam excommunicamus infraſcriptis (*f.* in his ſcriptis) auctoritate Domini Pape, qua fungimur, partem de predictis partibus, & omnes perſonas ſeu ſingulas, & domum, & Fratres, & conventum illius Eccleſie, que venerit contra predictam ſententiam, & ea, que in predicta ſententia continentur. Et hec omnia & ſingula facta, & dicta, & pronuntiata ſunt per ſupradictos

(5) Ex hiſce verbis colligimus Brixienſem S. Lucæ domum a Rondenarienſibus Humiliatis fundatam fuiſſe.

ctos delegatos preſentibus ſupraſcriptis partibus, & preſentibus ſupraſcriptis Fratribus, Fratre Tutobello, & Fratre Gabriello aſſumptis in conſiliarios & ſotios in hac cauſa per ipſos dellegatos, & preſentibus teſtibus infraſcriptis, & coram Domino Fratre Beltramo totius Ordinis Generali Magiſtro & eo jubente &c. *Subditur hic Beltrami decretum, ut hujuſmodi ſententia rata habeatur. Tum ſubditur:*

Tenor autem juriſdictionis ſupraſcriptorum delegatorum, ſive litterarum Domini Pape ad ipſos impetrate, talis eſt. Alexander Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Prepoſito Eccleſie de Vicoboldono Mediolan. dioceſis, & Fratri Mirano domus Braide Mediolan. Ordinis Humiliatorum Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Sua nobis dilecti filii . . . Prepoſitus & conventus domus Sancti Michaellis de Alexandria, & Sancti Marchi Terdonenſis, & Sancte Trinitatis Aſtenſis, & Omnium Sanctorum Florentin. Eccleſiarum Priores, & Fratres Ordinis Humiliatorum petitione monſtrarunt, quod inter ipſas ſuper eo, quod dicti Prepoſitus & Conventus Eccleſias ipſas, ac Priores & Fratres predictos ſibi ſubjectos fore dicebant, & aliis diverſis articulis orta materia queſtionis, tandem partes de aſſenſu dilectorum Filiorum Magiſtri & totius Generalis Capituli ejuſdem domus conſenſerunt, quod vos cauſas ſuper hoc inter eaſdem partes exortas ſine debito terminetis. Ut autem, quod ſuper hoc factum fuerit, robur obtineat firmitatis fuit nobis ex parte ipſarum partium humiliter ſupplicatum, ut vobis ſuper hoc preſtare auctoritatem paterna ſolicitudine curaremus. Quo circa diſcretioni veſtre per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus partibus convocatis, cauſas audiatis eaſdem, & eas de plano & ſine judicii ſtrepitu, ſi de partium ipſarum voluntate proceſſerit, judicio & concordia terminare curetis, facientes quod decreveritis per cenſuram Eccleſiaſticam firmiter obſervari. Teſtes autem, qui fuerint nominati, ſi ſe gratia, odio, aut timore ſubtraxerint, cenſura ſimili,

ſimili, appellatione ceſſante, cogatis veritati teſtimonium perhibere. Datum Anagnie octavo kalendas Novembris pontificatus noſtri anno ſecundo. Tenor autem auctoritatis & conſenſus, & parabole, & conſilii Capituli Fratrum Humiliatorum talis eſt. In Nomine Domini. Anno Dominice Incarnationis milleſimo ducenteſimo quinquageſimo ſexto die Dominico ultimo die Aprilis Indictione quartadecima preſentibus Redulfo Riboldo de Bur. Modoetia, & Leone Mantegatio civitatis Mediolani, & fratre Roſſino de Axeno de concellis teſtibus rogatis. Dominus Magiſter Beltramus Ordinis omnium Humiliatorum (*l.* Beltramus Magiſter totius Ordinis Humiliatorum) de Capitu'i generalis congregati in Palatio Eccleſie Sancti Petri ſite ad locum de Vicoboldono, ſeu majoris & ſanioris partis voluntate, pro eo quod variis de cauſis . . . . infradictis inſiſtere non poteſt, omnes lites & queſtiones, que ſunt & fiunt, & vertuntur, & eſſe & verti poſſent aliqua occaſione, que dici vel excogitari poſſet inter domum & Fratres & conventum domus Sancti Michaelis de Alexandria ex una parte, de qua domo & conventu Sancti Michaelis aderant preſentes infradicte commiſſioni Frater Rolandus Prepoſitus, & Frater Gavarrus Buxagus, & Frater Roſſinus de Sollerio, & Frater Bernardus Buxagus; & domum & Fratres, & conventum Omnium Sanctorum de Florentia, de qua domo aderant preſentes Frater Melioratus, & Frater Albertinus, & Frater Donatus, Fratres Omnium Sanctorum de Florentia, ex altera parte; commiſit cognoſcendas & diffiniendas Domino Prepoſito ſito (*ita corrupte*) de Vicoboldono, & Domino Fratri Mirano de Braida . . . Mediolani, & Domino Fratri Tutobello Prelato Sancte Agathe de Modoetia, & Domino Fratri Gabriello de Brixia. Et ſi ille Frater Gabriellus adeſſe non poſſet, vel non vellet, ſuſtituit loco ejuſdem Domini Fratris Gabrielli Dominum . . . . Prepoſitum Sancte Crucis de Novaria, ita quod predictas lites & queſtiones diffinire debeant jure vel conventu, vel amicabili compoſi-

poſitione &c. Quare predictus Dominus Magiſter Beltramus de voluntate Fratris Lafranci de Parma, & Fratris Jacobi de Cugnate de Alexandria, & ipſius Fratris Mirani de Braida, & Fratris Tuttobelli de Modoetia, & Fratris Guidonis Prepoſiti.....ª & Fratris Churradi Prepoſiti de Vicoboldono, & Fratris Boni Prepoſiti domus de Galgheri (*l.* de Galgari) de Pergamo, & Fratris Stephani Prepoſiti de Rondanario de Cumis diffinitorum illius Ordinis, precepit predictis partibus & cuilibet eorum, & ipſis Fratribus qui de ipſis domibus ibi aderant preſentes, ut ſupra, eorum & cujuslibet eorum nomine, & nomine omnium Fratrum & Conventuum ipſarum domorum, & cujuslibet eorum, & pro eis & ipſis Fratribus, & domibus, & conventibus & cujuſlibet eorum ſub pena excommunicationis, ut hinc ad diem.... proximum, & quindecim dies ſint coram predictis Fratribus, quibus commiſſa ſunt predicta, in civitate Mediolani, vel ad minus coram duobus ex eis cum omnibus ſuis juribus de ſuis & ipſarum domorum & conventuum juribus allegaturi: & hoc ſub pena excommunicationis; quem terminum eis ſtatuit, & ordinavit unum pro omnibus ſcilicet primo, & ſecundo, & tertio, & peremptorium. Item precepit ſub pena excommunicationis predictis partibus, & cuilibet earum, & Fratribus, & Conventibus ipſarum domorum, ut de cetero non utantur, nec uti debeant aliquibus reſcriptis per eos vel aliquem eorum, ſeu eorum nomine impetratis ab illo die citra, qua prohibitum fuit per ipſum Dominum Magiſtrum, ut non impetrarent aliquam litteram ſeu reſcriptum a curia Summi Pontificis, nec a Summo Pontifice, & quod ſi aliquibus uterentur ex nunc idem Dominus Magiſter eos excommunicationis laqueo innodat. Actum in primo Conſilio generali (6). Poſtea vero die Lune primo menſis Maii preſentibus Guifredo Bazo Notario Civitatis Mediolani, & Dominis Amizone

(6) Nempe in prima, ut diximus, Seſſione.

zone Prepoſito Sanctæ Marie, que dicitur domus Fratris Ottatii Porte Vercelline, & Fratre Orivabene Prepoſito de Rubono (7) teſtibus. Predictus Dominus Magiſter Beltramus de voluntate ipſorum diffinitorum, & aliorum p..... in ipſo Capitulo generali congregatorum ſtatuit, & ordinavit, quod ibi, ubi dicit; & ſi omnes predicti, ad quos predicta ſunt commiſſa, intereſſe non poſſent, duo ad minus ex eis de ipſis queſtionibus audire & intelligere debent: poſſit dicere: ad recipienda iura partium. Et quod ex illis duobus debet eſſe unus Prepoſitus, & alter ſit Frater Miranus, vel Frater Tutobellus, qui jura partium recipiant, dum tamen non procedant in cauſa ſeu cauſis, niſi omnes quatuor, ad quos predicta ſunt commiſſa, fuerint preſentibus (*l.* preſentes). Item ubi dicit: ab ea die citra, qua prohibitum fuit per ipſum Dominnm Magiſtrum: intelligit idem Magiſter: ab ea die infra, quo ipſi de Alexandria venerunt ad preceptum Ordinis. Item precepit ipſis partibus, ut non procedant ſub aliquo judice de aliqua cauſa, que (*l.* quam) ipſe domus inſimul habeant, vel habere poſſint, niſi ſub iſtis judicibus ſuperius nominatis, ad quos predicta ſunt commiſſa, & hoc precepit ſub pena excommunicationis. Actum ut ſupra. Ego Gualterius nomine filius quondam Biriemi Panigarole de ...... qui habito in civitate Mediolani tradidi & ſcripſi. Tenor autem inſtrumenti ſindicatus predictorum Fratris Rolandi Prepoſiti domus Humiliatorum Sancti Michaelis de Alexandria, & Fratris Petri Rubei eiuſdem domus talis eſt. Anno nativitatis Domini milleſimo ducenteſimo quinquageſimo ſeptimo Indictione quinta decima, die Sabbati, quarto exeunt. Julii. In Alexandria in capitulo Sancti Johannis, ſive Hu-

(7) Domus de Rubbno paullo ante ab Alexandro IV. Humiliatis conceſſa fuerat, ut diximus Vol. I. pag. 394. Dum illud ederetur unicas Alexandri hac de re literas in Minorum Conventualium *Bullario* videramus. At hoc monumento, quæ tunc diximus, confirmantur.

Humiliatorum Sanđi Michaelis de Burniola (8) Dominus Frater Oddezenus Buttinus Prior Fratrum, Eccleſie, & Capituli, & Collegii, & manſionis, & conventus Eccleſie Sanđi Johannis Ordinis Humiliatorum de Alexandria, de conſenſu, & parabola, & voluntate & auđoritate infraſcriptorum Fratrum ſuorum diđe Eccleſie, & Capituli, & Conventus, videlicet Fratrum Amici quondam Prepoſiti, Ottonis . . . . ttani, Bonſegnoris de . . . . ., Aramani de Attisbellis, Gui . . . . Pugni, Anrici vace, Gialelini Rucilini, Laſranci Cogni, Anrici vace Muſſi, Calvagni Motii, Simonis de Alba, Oddezeni de quar. . . . . Ugonis Mozii, Jacobi Tealdi, Roſſini Calearii, Gavati Buſatii, Stephani Maneati, Ottolini de Sanđo Salvatore, Priori Ferramente, Gui . . . . de Canellis, omnes inſimul, unanimiter, & concorditer pro ſe ipſis, & vice & nomine prediđe Eccleſie, & Manſionis, & Collegii, & Capituli, & Conventus, & tamquam ipſum Capitulum & Conventus fecerunt, & conſtituerunt, creaverunt atque ordinaverunt Dominum Fratrem Rolandum Prepoſitum diđe Eccleſie & Manſionis abſentem; & Fratrem Petrum Rubeum Prepoſitus (*ita*) diđi Ordinis, & quemlibet eorum in ſolidum, ita quod occupantis non ſit melior conditio, eorum & diđe Eccleſie & Capituli, & Collegii, & Manſionis, & Conventus ſindicos, & procuratores, ađores & fađores, & nuntios ſpeciales in omni lite vel litibus, cauſa vel cauſis, quam vel quas ipſi vel dicta Eccleſia, ſeu Capitulum, & Conventus habent, vel ſperant habere, vel habere poſſunt ſeu poſſent cum Domino Fratre Bellingerio, & Capitulo Eccleſie Omnium Sanđorum de Florentia, & cum Fratribus & Capitulo & Eccleſia domus de . . . . & cum Fratribus, Capitulo, & Eccleſia Sanđi Martii (*l.* Marci) de Terdona diđi Ordinis, vel cum aliqua alia perſona &c. *Sequitur reliquum hujus*

(8) Legendum arbitror de *Bragolio*, quam domum eamdem cum S. Michaelis domo fuiſſe diximus; quæ poſtea domui S. Joannis conjunđa eſt. V. ſup. pag. 61.

hujus electionis decretum, quod nihil editione dignum continet; cui ſimile deinde ſubditur Florentinorum Humiliatorum decretum. Ad totius monumenti calcem hæc habentur: Et ea omnia, que ſuperius continentur lata & facta fuerunt, ut ſupra, in domo Fratrum Humiliatorum domus nove ſite extra Portam Civitatis Mediolani; & coram ſupraſcripto Donno Fratre Beltramo totius Ordinis Humiliatorum Magiſtro, & eo approbante, & ratificante, & auctoritatem ſuam ſuumque decretum ad predicta omnia interponente, preſtante, & dante in omnibus & per omnia, ut ſuperius continetur. Interfuerunt ibi teſtes Frater Fichus Miniſter domus nove, & Frater Petrus de Miſena, & Frater Thomax Prior de Aſtu, & Frater Thomaſus domus Humiliatorum de Aſtu, & Frater Johannes Bianchi domus Humiliatorum de Vicoboldono, & Frater Lafrancus Presbiter, & Frater Jacobus domus Humiliatorum Sancti Marchi de Terdona.

Ego Bellonus filius quondam Lelii Panigarole notarius civitatis mediolani, in por. cum. qui habito in citeduas (*ita*) rogatus hanc ſententiam comprehenſam in hiis tribus chartis tradidi & ad ſcribendum dedi infradicto Antonio.

Ego Antonius filius Montenarii . . . . . .

Alexandri IV. Literæ, ne Humiliatis injuriæ inferantur.

1258. 19. Maji Ex Bibl. Braid.

ALexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Epiſcopo mantuano (1) ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Sub religionis habitu ſtudio pie vite vacantibus, ita debemus eſſe propitii, ut in divinis beneplacitis exequen-

(1) Mantuanus Epiſcopus erat hoc anno idem quem ſupra commemoravimus B. Martinus.

dis malignorum non poſſint obſtaculis impediri. Cum igitur dilecti filii Magiſter (2) & fratres ordinis humiliatorum, a nonnullis, ſicut accepimus, qui nomen Domini recipere in vacuum non formidant injurias multiplices patiantur, nos volentes congruo remedio talium conatibus obviare, fraternitati tue per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus dicto Magiſtro & fratribus, contra predonum, raptorum, & invaſorum audaciam favoris opportuni preſidio efficaciter aſſiſtens, non permittas eos a talibus moleſtari, moleſtatores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo, preſentibus poſt quinquennium minime valituris. Dat. Viterbii decimoquarto kal. Jun. pontificatus noſtri anno quarto.

Sigill. Alexandri IV. de more.

(2) Beltramo demortuo, Petrus Brixienſis domus S. Lucæ Præpoſitus, Generalis Humiliatorum Magiſter renunciatus fuerat; cui collatam dignitatem literis ſequenti die datis, quas mox referemus, idem Pontifex confirmavit V. Vol. I. Diſs. IV. num. V.

Privilegium Alexandri IV., ſicut ſecundus Magiſter Ordinis fuit ab Ordine electus, & poſtea confirmatus.

1258. 10. Maji Ex Cod. Puric.

ALexander Epiſcopus Servus Servorum Dei, dilectis filiis Præpoſitis, Prælatis, & univerſis Fratribus Ordinis Humiliatorum ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Gratiæ divinæ præmium & præconium humanæ laudis acquiritur, ſi reverendis patribus a devotis filiis plenitudo impendatur honoris. Sane bonæ memoriæ Beltramo Magiſtro veſtri Ordinis viam univerſæ carnis ingreſſo, generale Capitulum ejuſdem Ordinis conve-

venientes in unum, Spiritus Sancti gratia invocata, prout ad eos pertinet, dilectum filium Petrum Magiſtrum ipſius Ordinis, tunc Præpoſitum domus S. Lucæ Brixienſis dicti Ordinis, in Magiſtrum dicti Ordinis canonice & concorditer elegerunt; noſque præſentatam nobis electionem hujuſmodi, quia eam invenimus de perſona idonea canonice celebratam, de fratrum conſilio duximus confirmandam, ſupplentes defectum, ſi quis in ea fuit, de apoſtolicæ plenitudine poteſtatis, firma concepta fiducia, quod per induſtriam ipſius Magiſtri, qui, prout accepimus, eſt diſcretus ac providus, ac in ſpiritualibus & temporalibus circumſpectus, prædictus Ordo divina favente clementia in ſtatum ſalutis dirigi, & in proſperis debeat ampliari. Rogamus itaque univerſitatem veſtram & hortamur attente, per apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatenus eundem Magiſtrum admittentes hilariter & honorifice pertractantes, ſibi tamquam patri & paſtori animarum veſtrarum, impendatis obedientiam & reverentiam debitam, ac ejus ſalubribus mandatis ac monitis efficaciter intendatis, ita quod ipſe in vobis devotionis filios, & vos conſequenter in eo patrem inveniſſe benevolum gaudeatis. Alioquin ſententiam, quam idem propter hoc rite tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus, auctore Domino, uſque ad ſatisfactionem condignam, appellatione remota, inviolabiliter obſervari. Dat. Viterbii decimotertio Cal. Jun. Pontificatus noſtri anno quarto.

Privilegium Alexandri IV., ſicut Fratres Humiliati in Civitate Mediolanenſi & Dioceſi Romanum Officium celebrare debent.

1258. 20. Maji Ex Cod. Puric.

Alexander Epiſcopus Servus Servorum Dei dilecto filio Magiſtro Ordinis Humiliatorum ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Dilecti filii Præpoſiti & Fratres tui Ordinis

nis nobis exponere curaverunt, quod licet fel. rec. Innocentius papa prædeceſſor noſter, duxerit ſtatuendum, ut per omnes ejuſdem Ordinis domos & Eccleſias unus modus cantandi & pſallendi debeat obſervari, tamen quidam Fratres ejuſdem Ordinis Mediolanenſis civitatis & dioceſis, conſuetudinem Mediolanenſis Eccleſiæ modo, qui obſervatur in cantando & pſallendo in prædicto Ordine, contrariam imitantes, ſtatutum hujuſmodi non obſervant (1). Volentes itaque ut prædictum ſtatutum firmiter obſervetur, diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus, ſi eſt ita, prædictos Fratres earumdem Civitatis ac dioceſis, ut prædictum ſtatutum obſervent, conſuetudine hujuſmodi non obſtante, monitione præmiſſa, per cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione remota, compellas. Dat. Viterbii decimotertio Cal. Jun. Pontificatus noſtri anno quarto.

(1) Quæ ad Ambroſianos ritus ab Humiliatis ſuſceptos pertinent, vidimus Vol. I. Diſſ. III. num. XII.

Confirmatio Alexandri pp. Collationis Innocentii predeceſſoris ſui facte fratribus de Contegnaga de eccleſia SS. Fauſtini & Jovite Brixien.

1258. 3. Jun. Ex Tabul. S. Barthol. de Contegnaga Brixien.

ALexander epiſcopus ſervus ſervorum dei dilectis filiis . . . Magiſtro & fratribus domus Sanctorum Fauſtini & Jovite Brixien. ſecundi ordinis humiliatorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Cum a nobis petitur, quod iuſtum eſt & honeſtum tam vigor equitatis quam ordo exigit rationis, ut id per ſollicitudinem officii noſtri ad debitum perducatur effectum. Sane ſicut petitio veſtra nobis exhibita continebat felicis recordationis Innocentius papa predeceſſor noſter olim intellecto, quod prior

prior & fratres Ordinis predicatorum tunc in eccleſia ſancti Fauſtini & Jovite Brixien. morantes ad aliam ſe transferre volebant, & quod vos habitationem artam adeo habebatis, quod commode reſidere non poteratis ibidem, nec ad votum divinis laudibus deſudare, bone memorie . . . Brixienſi Epiſcopo ſuis dedit litteris in mandatis, ut poſtquam dicti prior & fratres ſe de loco tranſtuliſſent eodem, locum ipſum, & ortum etiam, quem habebant in eo vobis ſine dilatione conſerre & aſſignare curaret; idem vero Epiſcopus dicti predeceſſoris mandatis obtemperans reverenter partem predictorum loci & orti certis finibus deſignatam vobis conſerre & aſſignare curavit auctoritate hujuſmodi litterarum, prout in inſtrumento publico inde confecto plenius dicitur contineri (1). Nos itaque veſtris ſupplicationibus inclinati collationem & aſſignationem hujuſmodi prout provide facte ſunt ratas habentes & gratas, illas auctoritate apoſtolica confirmamus, & preſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre confirmationis infringere vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Dat. Viterbii III. Non. Junii pontificatus noſtri anno quarto.

(1) V. ſup. pag. 268.

Privilegium de faciendis & conſtruendis domibus in regno Francie.

1258. 13. Nov. Ex Bibl. Braid.

ALexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio illuſtri Regi Francorum (1) ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Ad ea, que animarum ſaluti prodeſſe

(1) Galliæ Rex per ea tempora erat Ludovicus IX. eximia morum integritate

deſſe noſcuntur, tanto ſerenitatem regiam invitamus libentius, quanto noſtra beneplacita ſuper iis a te abſque cujuslibet difficultatis obice credimus efficacius adimpleri. Cum itaque dilecti filii magiſter & fratres ordinis humiliatorum apud Deum & homines ſint ipſorum exigentibus meritis gratioſi, & propter eorum converſationem laudabilem, ut pote qui propriis manibus laborando ſine aliorum tedio victum querunt, eleemoſinas tribuunt, recipiunt hoſpites, & predicant verbum Dei, in provincia Lombardie potiſſimum dilatati, eumdem ordinem cupiant ad honorem altiſſimi & ſalutem fidelium in regno tuo ampliare, excellentiam regiam rogamus, monemus, & hortamur attente, per apoſtolica tibi ſcripta mandantes, quatenus ipſis & eorum nuntiis ad plantandum & confovendum in regno tuo ordinem ſupradictum, quotiens ſuper hoc ab eis fueris requiſitus, opportunum conſilium & auxilium impendas, ita quod hujuſmodi celeſtis plantatio in ipſo regno radicata in novitate ſua tuo confota miniſterio & propagata favore ad laudem Dei & profectum populi Chriſtiani ſalubribus proficiat incrementis, voſque per hoc vitam mereamini ſempiternam. Dat. Anagnie Idib. Novemb. pontificatus noſtri anno quarto.

Sig. de more.

Hu-

inter Sanctos poſtea relatus. Nec porro opportuniorem nanciſci poterat Alexander, ut Humiliatos in Galliam induceret. Quacumque tamen de cauſſa, res exitu caruit, ut ſup. pag. 115. diximus. Eaſdem porro literas iiſdem verbis conceptas, paucis tantum pro perſonarum diverſitate immutatis, hac ipſa die Alexander *Archiepiſcopis*, *Epiſcopis*, & *aliis Eccleſiarum prelatis* dedit. Servantur illæ etiam in Bibliotheca noſtra; ſed ſupervacaneum duximus idem fere monumentum iterum afferre.

Humiliatos tertii Ordinis Interdicti tempore in primi Ordinis Eccleſiis Sacris intereſſe poſſe.

1259. 16. Jul. Ex Monumentis ap. Cl. Mannium.

IN Dei nomine amen. Anno ab incarnatione dominica milleſimo ducenteſimo quinquageſimo nono indictione ſecunda die Mercurii ſexto decimo menſis Julii. Conſilium peritorum virorum Domini Diedati Abatie Florentie, Domini Cambii de Percbola, & Magiſtri Accurſi Canonici Eccleſie Sancti Stefani Florentie ad pontem (1). Tale eſt, quod prepoſitus & conventus fratrum humiliatorum omnium Sanctorum extra civitatem Florentie poſſint viros & mulieres tertii ordinis eorumdem recipere ad divina, tempore etiam hujus Generalis interdicti (2), cum unus ſit Magiſter, Prepoſitus, & Prelatus & primi & ſecundi & tertii Ordinis dictorum fratrum humiliatorum, & omnes ſub una obedientia, viſitatione, & correctione conſiſtant; Sicut apparet ex formula privilegii apoſtolici jam dictorum humiliatorum; & ordini tertio jam prefato a ſede Apoſtolica ſpecialiter ſit indultum, ut tempore generalis interdicti poſſint audire divina, & eccleſiaſtica recipere ſacramenta, niſi ſpecialiter id eis contigerit interdictis (3), & per literas Apoſtolicas Domini Ale-

(1) Celeberrimus ſeculo XIII. apud Florentinos fuit Accurſius J. C. Sed Accurſius alius videtur hic indicari. Ille enim, prӕterquamquod anno MCCXXIX. a multis obiiſſe ſcribitur, matrimonio conjunctus fuit, & filium genuit Franciſcum Accurſium. Hic vero S. Stephani Canonicus dicitur.

(2) Quӕ fuerit interdicti hoc anno in Florentinos ab Alexandro IV. lati cauſa, narrat Scipio Ammiratus Senior (*Iſtor. Florent. T. I. pag.* 110.). Cum enim Ubertorum gens, quique illis favere dicebantur, Florentia expulſi eſſent, Vallis Umbroſӕ Abbas eadem de cauſa ſæviſſime primo tortus, tum capite plexus fuit. Quapropter indignatus Alexander urbi ſacris interdixit.

(3) V. ſup. pag. 104.

Alexandri Pape quarti venerabili patri Domino Epiſcopo Florentino directas eidem ordini tertio non ſit interdictum ſpecialiter nec expreſſe, quod non poſſint in hoc interdicto generali audire divina, & Eccleſiaſtica recipere Sacramenta.

Acta fuerunt predicta omnia Florentie in Eccleſia ſancti Salvatoris preſentibus teſtibus Domino Maccio Abatie Florentine, Presbitero Jacobo rectore Eccleſie Sancte Lucie ad Sanctum Euſebium (4), & Fratre Tomaſio conventus pre[illegible]i omnium Sanctorum.

Ego Rainerius Tolomei Notarius predicta omnia coram me acta rogatus publice ſcripſi.

(4) Humiliati a S. Luciæ ad Omnium SS. paullo ante commigraverant, veteris tamen Eccleſiæ jure ſervato. Hinc factum arbitror, ut eidem Eccleſiæ Rector ab Humiliatis ipſis præficeretur.

Humiliatæ Sanctimonialis Profeſſio.

1259. 10. Jul. Ex Tabul. Monaſt. S. M. Magdal. Modoet.

Anno a Nativitate Chriſti milleſimo duценteſimo quinquageſimo nono die dominico duodecimo ante kalendas Auguſti, Indictione ſecunda. In domo humiliatorum de carrobiolo (1) de burgo modoetie extra burgum. Preſentibus marchino filio girardi margiavelli, & munziaſco filio quondam ſalicis coxe, & alberto filio quondam Jacobi maſcaroni omnibus de burgo modoetie teſtibus. In Oratorio ſororum (2) dicte domus humiliatorum, coram venerabili ſigno ſancte crucis domini noſtri

(1) De hac domo ac de S. Agathæ ſermo fuit Vol. I. Diſs. VII. pag. 370. &c.

(2) Animadvertenda ſunt hæc verba, ex quibus colligimus Humiliatas Sanctimoniales, præter Eccleſiam, quæ communis cum Fratribus illis erat, ſuum etiam ſacellum habuiſſe. V. Vol. I. pag. 316.

ſtri Jeſu Chriſti, & domino Presbitero Rugerio beneficiali eccleſie ſanƈte marie domus humiliatorum ſanƈte agathe, ſoror benvenuta de monte ſuprascripte domus, cum candella accenſa in manibus, & ſcripto ſue profeſſionis, promiſit obedientiam prelato illius domus & ejus ſucceſſoribus, ſub obedientia magiſtri majoris totius ordinis humiliatorum, offerens ſe & ſua fratri maifredo prelato illius domus nomine ſupraſcripte domus, & illi domui, ſecundum regulam approbatam per dominum papam. deo gratias. amen. aƈtum ut ſupra.

Ego Guidotus filius ſer uberti de caſtro ſanƈti petri de burgo modoetia tradidi & ſcripſi.

Alexandri IV. Literæ de controverſia inter Humiliatos Olginatenſes, & Azzonem Ceppum.

1260. 13. Dec. Ex Bibl. Braid.

ALexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei dileƈtis filiis Abbati ſanƈti Dionyſii (1) Mediolanen., Archipresbitero de ſara (2), & prepoſito eccleſie de ſterniano (3) Pergamen. & Mediolanen. dioc. ſalutem & apoſtolicam benediƈtionem. Sua nobis dileƈti filii miniſter & conventus domus humiliatorum de uglligniate (4) mediolanen. dioc. petitione monſtrarunt, quod cum inter ipſos ex parte una, & metellum diƈtum moronum ci-

(1) S. Dionyſii Mediolanenſes Monaſterium Heribertus Mediolan. Archiepiſcopus anno MXXIII. exſtruendum curavit, illudque Benediƈtinis Monachis attribuit. V. Saxium *Ser. Archiep. Mediol. T. II. pag.* 413. & Julinium *Memor. T. III. pag.* 174. Cum deinde a Monachis dereliƈtum fuiſſet, anno MDXXXIII. Deiparæ Servorum Ordo illuc induƈtus eſt.

(2) Pagus eſt Bergomenſis diœceſis, ſed Mediolanenſis ditionis, in ea agri parte, quæ ex proximo flumine vulgo *Ghiara d'Adda* dicitur.

(3) Pagum hunc in Mediolanenſi agro ignoro. Legendum forte *Cerliano*, vel *Sidriano*.

(4) Pagus ad Abduam, vulgo *Olginate*.

veṁ mediolanen. ex altera, ſuper quadam pecunie ſumma & rebus aliis, Azone dicto Ceppo canonico eccleſie & vicario capituli mediolanen., ſede mediolanen. vacante (5) non ex delegatione apoſtolica, queſtio verteretur, idem vicarius perperam in cauſa procedens contra dictos miniſtrum & conventum iniquam diffinitivam ſententiam promulgavit, a qua Ipſi noſtram audientiam appellarunt. Itaque diſcretioni veſtre per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus in appellationis cauſa legitime procedentes, ſententiam ipſam confirmare vel infirmare, appellatione remota, curetis, ſicut de jure fuerit faciendum. Quod ſi non omnes iis exequendis potueritis intereſſe, duo veſtrum ea nihilominus exequantur. Dat. Lateran. (6) Id. Decemb. pontificatus noſtri anno ſexto.

Sigill. de more.

Co-

(5) Azzo Ceppus, ſeu de *Zeppo*, ut alias ſcribitur, cui etiam de *Quinque viis* cognomen erat, jam ab an. MCCXLVIII. Leonis de Perego Mediolanenſis Archiepiſcopi Vicarius Generalis erat V. Julin. *Memor. T. VIII. pag.* 49. Sed eumdem poſt Leonis mortem, quæ an. MCCLVII. die XIV. Octob. contigit Capituli Vicarium fuiſſe nemo hactenus, quod ſciam, animadvertit. Itaque noſtro hoc monumento validius adhuc Cl. Saxii opinio oppugnatur, qui Leonis de Perego Pontificatum ad an. uſque MCCLXIII. perducit, cujus rei falſitatem ſatis jam oſtendit memoratus Julinius *T. VIII. pag.* 139. *&c.* Videtur tamen Azzo paullo poſt has Pontificis literas acceptas aut dignitate, aut vita defunctus. Duo enim monumenta an. MCCLXI. XIV. Octob. ab eodem Julinio indicata *T. VIII. pag.* 186. Capituli Vicarium præferunt Olricum Scaccabarozium; qui probabiliter dignitatem illam obtinuit, donec tandem poſt diutiſſimam Archiepiſcopalis Sedis vacationem Otho Vicecomes an. MCCLXII. menſe Julio ad illam evectus eſt.

(6) Alexandrum IV. poſtquā an MCCLVII. ob Romanorum ſeditiones urbe exceſſerunt, ad eamdem rediiſſe, nemo, quod ſciam, ex Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Scriptoribus animadvertit.

Comiſſio audientie de Cauſa archiepiſcopi mediolanenſis & ordinis.

1263. 5. Aug. Ex Bibl. Braid.

URbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Abbati ſancti Petri in cælo aureo papien. (1), de Ferraneo & de Bavenno Aquenſis & Novarienſis dioc. eccleſiarum prepoſitis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Significarunt nobis dilecti filii prepoſiti, prelati, & fratres primi & ſecundi ordinis humiliatorum, civitatis & dioc. mediolanen., quod venerabilis frater noſter archiepiſcopus mediolanen. (2) aſſerens ſibi eſſe conceſſum per noſtras litteras facultatem ab eccleſiis & monaſteriis earumdem civitatis ac dioc. ac provincie ſue pecuniam pro ſuis neceſſariis exigendi, pretextu litterarum hujuſmodi, ut dicebat, communiter injunxit eiſdem, ut ei quandam ſummam pecunie infra certi temporis ſpatium exhiberent, in ſingulos ex ipſis, ſi id omitterent, excommunicationis ſententia promulgata, & eorum Eccleſiis ſuppoſitis eccleſiaſtico interdicto. Iidem autem prepoſiti & fratres ſentientes ab eodem archiepiſcopo ex eo indebite ſe gravari, quod copiam litterarum ipſarum, quam numquam habuerat, ſibi facere contra juſtitiam denegavit humiliter requiſitus, ad noſtram duxerunt audientiam appellandum. Quocirca diſcretioni veſtre per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vocatis, qui fuerint evocandi, & auditis hinc inde propoſitis, quod juſtum fuerit, appellatione poſtpoſita, decernatis, facientes, quod decreveritis, auctoritate noſtra firmiter obſervari.

P. p 2 Teſtes

(1) Celeberrimum eſt Papienſe S. Petri in Cœlo aureo Monaſterium, quod vulgo S. Auguſtini dicitur.

(2) Otho Vicecomes, cui tum acerrimum bellum cum Turrianis erat, cum eorumdem vi Sede ſua arceretur, quam numquam hactenus adire potuerat.

Teſtes autem qui fuerint vocati, ſi ſe gratia odio vel timore ſubtraxerint per cenſuram eccleſiaſticam appellatione ceſſante cogatis veritati teſtimonium perhibere. Quod ſi non omnes iis exequendis potueritis intereſſe, duo veſtrum ea nihilominus exequantur. Dat. apud urbem veterem (3) non. auguſt. pontificatus noſtri anno ſecundo.

Sigill. Urbani IV. de more.

(3) Vulgo *Orvieto*, quo Pontifex jam ab anno MCCLXII. Romanorum ſeditionibus fatigatus ſeſe receperat.

Domus Humiliatorum de Aſtano conjunctio cum Domo Humiliatorum de Lugano.

1272. 22. Maji Ex Tabul. Epiſcop. Novocom., & Monialium S. Cathar. Lugan.

IN Nomine Domini. Anno a nativitate ejuſdem milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo ſecundo die Lunæ decimo ante kal. Junii Indictione quinta-decima. In capella ſuperiori Domus Epiſcopalis Cumarum, præſentibus Henrico filio quondam ſer Brozii de Olzate judice Cumarum (1), & Creſcembeno filio Ottonis Barberii de Aplano de burgo Modoetia, & fratre Lanfranco domus fratris Attonis de Vico filio quondam Gajoni de Sancto Juliano rogatis teſtibus, Dominus Raimundus Venerabilis Epiſcopus Cumarum (2) gratam & ratam habens unionem in-

(1) Henricus de Olgiate inter Novocomenſes Patricios hac ætate celeberrimus, an. MCCLXXXIII. delectus eſt, ut Rodulpho Auguſto fidem Novocomenſium nomine jurejurando teſtaretur; tum anno MCCLXXXVI. conventionibus inter Novocomenſes ac Mediolanenſes initis ſubſcripſit. V. Tattum *Annal. Sacr. T. II. pag. 755. & 762.* At ex noſtro hoc Monumento colligimus præterea Novocomenſem Judicem hoc anno illum fuiſſe.

(2) Raimundus Turrianus primo Modoetienſis Archipresbiter, tum an. MCCLXI. Novocomenſis Epiſcopus, denique an. MCCLXXIII. XXI. Decemb. Aqui-

inſraſcriptam approbavit & corroboravit eamdem. Cujus unionis ſibi præſentatæ tenor talis eſt. In Nomine Domini. Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo ſecundo, die Mercurii, ſexto intrante Menſe Aprilis Indictione quintadecima. Cum Fratres & Sorores domus Humiliatorum de Aſtano ſecundi Ordinis diſpoſuiſſent, tractatu inter utramque partem habito, jamdudum unire ſe, & domum, & res, & bona eorum domui Humiliatorum de Lugano ſecundi Ordinis, quæ dicitur domus Fratris Ottonis de Lugano (3), & ad hoc effectui mancipandum ſpeciales ſindicos & procuratores conſtituiſſent Fratrem Ottobonum de Zeno de Cumis ſecundi Ordinis Humillatorum, & fratres Landulphum & Lambertum confratres dictæ domus de Aſtano, prout manifeſte apparebat per publicum inſtrumentum procurationis ſeu ſindicatus traditum & ſcriptum per Anricum Notarium filium quondam Lanfranci Ferrarii de Dogomentia, qui ſtat Runo, & ejus rogatu ſcriptum per Petrum Preſtinarium Notarium de Lugano hoc anno die Lunæ quarto intrante Menſe Aprilis, prædicti fratres Ottobonus, Lambertus, & Landulphus pro negotio dictæ unionis faciendo ad prædictam domum de Lugano acceſſerunt, & congregato capitulo ipſius domus de Lugano pro ipſo facto complendo, in quo capitulo aderant frater Otto Prælatus ipſius domus, & cum eo frater Jacobus de Capite Lacus, Frater Antonius Maraſpina, Frater Jacobus Maliacaballus (4), frater Hoſpinus de Pocobello omnes Confratres ipſius Domus de Lugano, & Soror Soldana, & Soror Benvenuta, & Soror Margarite, & Soror Volontera, & Soror Flos, & Soror Caracoſa, So-

lejenſis Patriarcha. Plura de Raimundo Mediolanenſes, ac Novocomenſes hujus ætatis hiſtorici, ac præſertim Cl. P. de Rubeis in monumentis Eccleſiæ Aquilejenſis.

(3) V. ſup. pag. 10.

(4) Gentis nomen, quod deinde, ut videtur, in *Magnocaballum* mutatum eſt, quo nomine gens eadem adhuc apud Novocomenſes floret.

Soror Blonda, Soror Creſcembena, Soror Meliorata, Soror Rica, Soror Beliſia, Soror Emilia, Soror Stephana, Soror Petra, Soror Guilina, Soror Jacoba, & Soror Varenzia omnes Conſorores jam dictæ domus de Lugano in ipſo capitulo congregatæ: prædicti Sindici & Procuratores dictæ domus de Aſtano ex mandato & auctoritate eis in hac parte conceſſis univerunt ſupraſcriptam domum de Aſtano & poſſeſſiones & res ejuſdem ipſi domui de Lugano, prædictis Prælato & Fratribus & Sororibus ejuſdem domus de Lugano pro ſe & eorum domo unanimiter & concorditer hoc recipientibus & accipientibus ita & eo tenore, ut prædicta domus de Aſtano, & perſonæ & res ejuſdem de corpore ſupradictæ domus de Lugano efficiantur, & cum ipſa domo unum corpus & unus conventus ſub obedientia, & cura, & regimine Prælati ipſius domus de Lugano perpetuo ſint & permaneant; promittentes prædicti Sindici & Procuratores nomine Fratrum & Sororum dictæ domus de Aſtano eos iſta omnia rata & firma habere, & tenere, & pro nullo tempore contravenire. Actum Lugani in Curia ſupradictæ domus Fratris Ottonis de Verla de Lugano. Dicti contrahentes hanc cartam, & plures alias uno tenore fieri rogaverunt, ut ſupra. Interfuerunt ibi Teſtes Luganus filius quondam Alberti de Cuxa de Cavenzallo de Lugano, & Petrus Battor de Rezonico, qui ſtat Lugani, filius quondam Arnulphi de Rezonico, & Dominicus qui dicitur Rubeus de Magiſtro Dominico, qui ſtat Lugani, filius quondam Joannis de lo Ponte de Mendrixio; & pro Notariis fuerunt ibi Johannes filius quondam ſer Adæ Ferrarii de Lugano, & Lambertinus filius quondam Anſelmi Soldani de Lugano. Ego prædictus Johannes Notarius filius quondam ſer Adæ Ferrarii interfui & ſcripſi. Ego prædictus Lambertinus Notarius de Saxello huic traditioni interfui & ſcripſi. Ego Petrus Notarius de Lugano filius quondam Johannis . . . . Preſtinarii de Lugano hanc cartam rogatu ſupraſcriptorum contrahentium tradidi & ſcripſi, & præ-

& prædictis interfui cum gloſulis (*ita*) Soror Creſcembena, Soror Meliorata.

Hoc adjecto per ipſum Dominum Raimundum Epiſcopum a prædictis Conventibus & eorum Succeſſoribus inviolabiliter obſervando, quod dicta domus de Lugano debeat eſſe mater & caput dictæ domus de Aſtano, dum tamen non poſſint ipſam domum de Aſtanó evellere, quin ſemper in eadem domo de Aſtano ſtent Fratres & Sorores ſub obedientia Prælati de Lugano, niſi neceſſitate cogente oporteret Fratres & Sorores domus de Aſtano ire & ſtare ad prædictam domum de Lugano, & in ea; & tunc ibidem per Prælatum & Conventum domus de Lugano recipi debeant fraterna charitate, ſicut Fratres & Sorores dicti Conventus domus de Lugano. Si quis autem, ut prædictum eſt, obſervare contempſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beati Abundii Confeſſoris, & ipſius Dñi Epiſcopi & ſuorum ſucceſſorum incurrat.

Ego Stephanus Gallatius Notarius Sacri Palatii filius quondam Uberti Gallatii de ſancto Johanne ad Cuncam ſcriba ipſius Dñi Epiſcopi interfui juſſu predicti Dñi Epiſcopi, tradidi ad ſcribendum, dedi & ſcripſi.

Ego Ceſarinus Notarius Cumarum filius Jacobi de Liemo de Cumis rogatu prædicti Stephani ſcripſi.

Gregorii X. Literæ ad Domum SS. Fauſtini & Jovittæ Brixienſ. pertinentes.

1273. 31. Mart. Ex Tabul. S. Barthol. de Contegnaga Brixien.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum dei dilecto filio Abbati Monaſterii Sancti Celſi Mediolan. (1) ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Sua nobis dilecti filii Magiſter

(1) Antiquiſſimum Mediolani Cœnobium, quod ad Benedictinos diu pertinuit, do-

giſter & fratres domus ſanctorum fauſtini & Jovitte Brixien. ſecundi ordinis humiliatorum peticione monſtrarunt, quod felicis recordationis Innocentius pp. predeceſſor noſter, intellecto quod prior & fratres ordinis predicatorum tunc in domo commorantes eadem de Eccleſia ipſius domus ſe transferre volebant ad alliam, in qua poſſent divinis obſequiis commodius immorari, bone memorie .... Brixienſi Epiſcopo ſuis dedit litteris in mandatis, ut poſtquam idem prior & fratres ſe de loco transferrent eodem, locum ipſum & ortum, quem dicti prior & fratres ibidem habebant, ſi expedire videret, confere & aſſignare curaret magiſtro & fratribus ſupràdictis; & licet idem Epiſcopus eiſdem Magiſtro & fratribus domum & ortum predicte eccleſie de conſenſu eorumdem prioris & fratrum ſe ad alliam eccleſiam tranſferentium aſſignaret, Eccleſiam tamen eandem dicti loci noluit prefato Magiſtro & fratribus aſſignare, pro eo quod de ipſa eccleſia in eiſdem litteris expreſſe mencio non fiebat; unde dictus predeceſſor eidem Epiſcopo per iterata ſcripta mandavit, ut prefatam eccleſiam cum poſſeſſionibus & pertinenciis ſuis alliquo cenſu Brixien. Eccleſie in recognitionem dominii reſervato conferret Magiſtro & fratribus memoratis (2). Sane memoratus Epiſcopus huiuſmodi literarum auctoritate, & etiam de conſenſu ſui Capituli partem poſſeſſionum & pertinenciarum eiuſdem eccleſie nec non & domorum predicti loci certis finibus deſignatam prefatis Magiſtro & fratribus aſſignavit; ac predictam eccleſiam eis iuxta mandatum huiuſmodi conferre nollens eam cum non modica parte poſſeſſionum & pertinentiarum ipſius quondam Johanni

nec an. MDXLVIII. Paullo III. P. M. Canonici Regulares S. Salvatoris in illas ædes inducti ſunt. V. Saxium *Ser. Archiep. Mediol.* T. III. pag. 975. Porro hoc anno MCCLXXIII. jam fortaſſe huic Monaſterio præerat Bonifacius ille de Puſterla, cujus ad an. MCCLXXVIII. meminit Julinius (*Memor. T. VIII. pag.* 325. *&c.*), vir ſcilicet militiæ potius quam religionis laude per id tempus clariſſimus.

(2) V. ſupr. pag. 232.

ni canonico Eccleſie ſancti Georgii de monte claro Ordinis ſancti Auguſtini, qui de cura plebis ipſius ſibi reſpondere debebat, contulit pro ſue libito voluntatis (3). Poſtmodum autem alberto de paono presbitero Brixien. dioc. aſſerente ſe predictam Eccleſiam ſanctorum fauſtini & Jovite ex colatione Venerabilis fratris noſtri Brixienſis Epiſcopi (4) obtinere, ac quod tam ipſe, qui pro prepoſito eccleſie prefate ſe gerit, quam predeceſſores ſui decimas, terras, poſſeſſiones, reditus, domos, vineas, prata, paſcua, nemora, iura, iuriſdictiones & quedam allia bona ipſius eccleſie nonnullis clericis & laycis, aliquibus eorum ad vitam, quibuſdam vero ad non modicum tempus, & aliis perpe . . . ad firmam vel ſub cenſu annuo datis, ſuper hoc literis confectis publicis inſtrumentis, penis adiectis, factis renunciacionibus & interpoſitis iuramentis conceſſerant in gravem ipſius Eccleſie leſionem, & quod eorum alliqui ſuper hiis in forma communi a Sede apoſtolica literas impetrarunt. Nos ſupradicto, qui nunc eſt, Epiſcopo Brixien. noſtris dedimus literis in mandatis, ut ea que de bonis eiuſdem Eccleſie per conceſſiones huiuſmodi allienata inveniret illicite vel diſtracta, non obſtantibus literis, inſtrumentis, penis, iuramentis, renunciationibus, & confirmacionibus ſupradictis ad ius & proprietatem ipſius Eccleſie legitime revocaret, contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Cumque memoratus Albertus Magiſtrum & fratres predictos ſuper huiuſmodi parte domorum & poſſeſſionum ipſius Eccleſie eis taliter aſſignata, & per Sedem apoſtolicam confirmata, quas non per conceſſiones huiuſmodi allie-

(1) Hoc ipſum innuit doctiſſimus Utinenſis Archiepiſcopus Gradonicus (*Brix Sacr. pag.* 271.), ubi tamen nec Canonici nomen, nec Monaſterii Montis Clari titulus indicatur, que ex noſtro hoc monumento colligimus.

(4) Brixienſis Epiſcopus erat hoc anno Martinus, de quo vide Gradonic. *Brix. Sacr. pag.* 211.

natas eſſe, ſet ſuper illis dictos Magiſtrum & fratres ſibi iniurari dicebat, coram eodem Epiſcopo auctoritate predictarum literarum obtentarum ad eum tracxiſſet in cauſam, ex parte ipſorum fuit coram dicto Epiſcopo excipiendo propoſitum, quod cum huiuſmodi pars domorum, orti, & poſſeſſionum ipſius Eccleſie per ſupradictum epiſcopum predeceſſorem eius auctoritate apoſtolica, & de conſenſu eciam ſui Capituli eis fuerit aſignata, prout ſuperius eſt expreſſum, & erant legitime probare parati, ipſique predictam partem domorum, orti, & poſſeſſionum predictarum per plures annos poſſederint, & adhuc poſſideant pacifice & quiete, per predictas literas, in quibus de aſignacione huiuſmodi nulla mencio habebatur, conveniri de iure non poterant nec debebant; ipſi ſentientes indebite ſe gravari, ad noſtram duxerunt audienciam appellandum. Quocirca diſcrecioni tue per apoſtolica ſcripta mandamus, quatinus vocatis qui fuerint evocandi, & auditis hinc inde propoſitis, quod iuſtum fuerit appellatione remota decernas, faciens quod decreveris per cenſuram eccleſiaſticam firmiter obſervari. Teſtes autem, qui fuerint nominati, ſi ſe gratia, odio, vel timore ſubtraxerint, cenſura ſimili, appellatione ceſſante, compellas veritati teſtimonium perhibere. Dat. aput Urbemveterem II. Kal. aprill. Pontificatus noſtri anno ſecundo.

Paganus Lovenus Ord. Humil. arbiter eligitur inter Raimundum Patr. Aquilejenſem, & Joannem Fulzittum.

1274. 24. Sept. Ex Tabul. Utinenſ.

ANno Domini 1274. Indictione ſecunda die 12. intrante Septembri in Civitate Auſtrie (1). In Anticamera Patriarchalis Palatii Preſentibus &c. . . . .

Die

(1) *Civitas Auſtria* eadem eſt quæ nunc vulgo *Cividal*, ſeu *Cividal del Friuli*

Die vero quartodecimo intrante Septembri in Loco prediĉto Preſentibus Viris Religioſis Fratre Humili de Ordine Minorum, Presbitero Pagano, Franciſco de Orzono, Conrado dñi Galuſii, Boianno de Civitate & aliis, Reverendus P. Dñus R. Patriarcha Aquil. (2) ex parte una, & Johannes dictus Fulzittus de Civitate ex altera ſuper hiis, que percepit dictus Fulzittus de Muta (3) & dacio Civitatis a tempore obitus felicis recordationis Dñi Gregorii Patriarche Aquil. (4) ratione inſtrumentorum ſeu privilegiorum ſibi conceſſorum per dictum Dñum G. Patriarcham, dederunt Fratri Pagano Lovono de Ordine Humiliatorum auctoritatem & plenariam poteſtatem declarandi, arbitrandi, & ſententiandi ſecundum viam iuris inter ipſos de conſilio iuriſperitorum, promittentes habere firmum & ratum quidquid ſuper predictis per ipſum fuerit declaratum, arbitratum, ſententiatum, ſeu etiam ordinatum. Sub pena centum marcarum denariorum Aquileienſium (5), qua ſoluta, vel non, idem tamen arbitrium plenam obtineat firmitatem. Ad cuius arbitrii obſervationem tam Dñus Patriarcha ſua bona, quam dictus Fulzittus ſua mobilia & immobilia alter alteri obligarunt.

dicitur. Auſtriæ porro nomen illi additum, quod a Longobardis Orientalis Italia, ac præſertim Forojulienſis provincia, Auſtria dici conſueverat. Neuſtria vero pars Occidentalis. Hac de re V. præſertim Differtat. Cl. P. Berettæ de Tabula Chorographica Italiæ medii ævi editam Vol. X. Script. Rer. Ital. Sect. VIII. & XV.

(2) Raimundus Turrianus, a Novocomenſi ſede ad Aquilejenſem traductus an. MCCLXXII. V. ſupr. pag. 102.

(3) *Mutam* explicat Cangius vectigal, quod navigia mercibus onuſta ſolvere tenentur. Hoc vero ex hoc monumento colligimus Aquilejenſis Patriarchæ juris fuiſſe.

(4) Gregorius de Montelongo hic indicatur, cujus alias in hiſce monumentis meminimus.

(5) De Forojulienſis provinciæ monetis, erudite differit Joſephus Liruti in Italica ſua de iiſdem Diſſertatione, quam iterum edidit Argelatus in Diſſertationibus de Monetis Italiæ T. II. pag. 71. Oſtendit ille porro Aquilejenſem marcam CLX denariis conſtitiſſe, denarios vero Aquilejenſes per hæc tempora ſiliquarum, vulgo *carati* 5½ circiter pondus habuiſſe

Privilegium de conſtruendis oratoriis in primo, ſecundo, ac tertio ordine humiliatorum.

1275. 19. Aug. Ex Bibl. Braid.

GUillelmus miſeratione divina Ferrarienſis epiſcopus apoſtolice ſedis legatus (1), religioſo viro Magiſtro generali ordinis humiliatorum ſalutem in domino. Honeſtatis tue meritis adeſſe liberales inducimur, ut te illa gratia proſequamur, que tuis & ordinis tui neceſſitatibus eſſe dinoſcitur opportuna. Ea propter tuis ſupplicationibus annuentes, ut fratribus primi, ſecundi & tertii ordinis humiliatorum, quibus preeſſe dinoſceris, conſtruendi in domibus eorum oratoria ſine cimiteriis, in quibus a ſacerdotibus poſſint audire divina, licentiam valeas elargiri, ſine juris prejudicio alieni, tibi auctoritate qua fungimur, tenore preſentium concedimus facultatem. Dat. Placentie decimoquarto Cal. Septemb. pontificatus domini gregorii pape decimi anno quarto.

Pendet ſigillum cereum, ſed infractum.

(1) De Guillelmo Ferrarienſi Epiſcopo V. Ughell. *Ital. Sacr. T. II. in Ferrarienſ. Epiſc.*

Tabulæ, quibus Modoetienſes Humiliati Modoetienſi Eccleſiæ partem ejuſdem Theſauri reddunt, pignoris loco apud illos depoſitam.

1277. 6. Aug. Ex Tabul. Capit. Modoet.

Edit. a Julinio *Memor. T. IX. pag.* 98.

Mar-

Martini IV. Literæ ad tertii Ordinis Humiliatos Senenſi Noſocomio S. Mariæ de Miſericordia præfectos.

1282. 15. Oct. Ex Tabul. Gymnaſ. Sapient. Senenſ.

MArtinus Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Rectori & Fratribus Domus Sanctæ Mariæ de Miſericordia Pauperum Senenſ. Ordinis Humiliatorum (1) Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Cum a nobis petitur, quod juſtum eſt & honeſtum, tam vigor equitatis, quam Ordo exigit rationis, ut id per ſollicitudinem officii noſtri ad debitum perducatur effectum. Ea propter dilecti in Domino filii veſtris juſtis poſtulationibus grato concurrentes aſſenſu, perſonas veſtras & locum, in quo ſub comuni vita degitis, cum omnibus Bonis, que in preſentiarum rationabiliter poſſidetis, aut in futurum juſtis modis preſtante Domino poteritis adipiſci, ſub Beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus. Specialiter autem Domos, vineas, poſſeſſiones, & alia Bona veſtra, ſicut ea omnia juſte ac pacifice poſſidetis, vobis & per vos veſtre Domui auctoritate Apoſtolica confirmamus, & preſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre protectionis & confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare preſumpſerit indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Dat. apud Monteflaſcone Idibus Octubris Pontificatus noſtri Anno ſecundo.

Ego Orlandus Notarius quondam Guiglielmi hujus exempli auten-

(1) De hac Humiliatorum tertii Ordinis hoſpitali domo ſermo fuit Vol. I. pag. 210. &c. & pag. 223. &c.

autenticum privilegium Bone memorie Sanctiſſimi Patris Domini Martini Pape quarti ſigillatum ſigillo plumbeo pendenti cum filis ſerici gialle & rubee vidi & legi, non vitiatum, non cancellatum, non in aliqua parte abolitum, in quo quidem ſigillo ex una parte erant immagines duorum Capitum, & ſupra ipſas immagines erant littere, que dicebant S. Pa. S. Pe., ex alia vero parte Sigilli erant littere, que dicebant: Martinus Papa Quartus; & quidquid in dicto Privilegio continebatur nullo addito vel diminuto inde ſumpſi, & hic fideliter exemplavi; & una cum Ugolino Junte Notario preſens ſumptum cum autentico coram Venerabili Patre Domno Bandino Abbate Sancti Eugenii prope Senas (2) diligenter abſcultavi, & de ejus auctoritate & mandato apud dictam Abbatiam coram Presbitero Guidone Rectore Eccleſie Sancte Margarite, Domno Jacobo, Domno Bindo Monacis dicte Abbatie, Mino Cacciati, & Orlan de Johannis teſtibus preſentibus in anno Domini MCCLXXXXIII. Indictione VII. in publicam formam redegi.

(2) De S. Eugenii Monaſterio, quod ab Ava Zenovii filia, atque Ildebrandi vidua an. MI. extructum, ac Monachis Ord. S. Benedicti conceſſum, ab Eugenio IV. deinde Caſinenſibus Monachis an. MCCCCXLVI. attributum fuit, V. Ughell. *Ital. Sacr. T. III. in Epiſc. Senenſ.*, ubi de Adeodato II.

Iſte ſunt Littere papales, inquibus mandatur quod officium romanum fiat in ordine humiliatorum.

1216. 7. Apr. Ex Bibl. Braid.

HOnorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio magiſtro ordinis humiliatorum (1) ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Ad audientiam noſtram pervenit, quod nuper

(1) Erat hic Loderengus, de quo plura Vol. I. Diſſ. IV. num. VI. &c.

nuper fel. rec. Innocentius papa quartus predeceſſor noſter, auctoritate apoſtolica ſtatuit, ut in ordine humiliatorum unus cantandi & pſallendi modus debeat obſervari (2), ac poſtmodum pie memorie Alexander papa predeceſſor noſter, intellecto, quod nonnulli fratres dicti ordinis mediolanenſis civitatis & dioc. conſuetudinem mediolanenſis eccleſie modo, qui ſervatur in cantando & pſallendo in predicto ordine contrariam imitantes, ſtatutum predictum minime obſervabant, tibi (3) per ſuas mandavit litteras, ut dictos fratres ad obſervationem ipſius ſtatuti conſuetudine hujuſmodi non obſtante, monitione premiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita coarctares. Verum tu predictarum litterarum tibi directarum auctoritate ſupradictis fratribus mandaviſti, ut conſuetudine non obſtante predicta, modum Romani officii, qui ſervatur in predicto ordine in cantando & pſallendo circa celebrationem divinorum in eorum domibus infra certum terminum inciperent & ſervarent. Alioquin in ipſos excommunicationis ſententiam promulgabas. Predicti vero fratres aſſerentes ex hoc indebite ſe gravari infra hujuſmodi terminum, ut dicitur, ad Sedem apoſtolicam appellarunt. Nos itaque unionem & tranquillum ſtatum dicti Ordinis, quem ſincere in Domino diligimus, ſervare paterno deſiderantes affectu, teque hoc idem affectare credentes, diſcretioni tue preſentium auctoritate committimus, ut conſideratis diligenter ſtatu ejuſdem Ordinis, conditione temporis, ac omnibus circumſtantiis, quas circa hoc tua diſcretio viderit attendendas, predictum terminum uſque ad tuum beneplacitum valeas prorogare, dummodo hujuſmodi prorogatio biennium non excedat (4). Dat. Rome apud ſanctam Sa-

(2) Vide ſupr. pag. 225.

(3) V. ſup. pag. 291. Has tamen literas non Loderengo, qui nondum ad hanc dignitatem evectus fuerat, ſed Petro tunc Humiliatorum Magiſtro dedit Alexander.

(4) Enimvero biennio poſt Humiliatos Mediolanenſes ab Ambroſianis ritibus defeciſſe tradunt Corius & Calcus. V.

Sabinam ſeptimo Idus Aprilis pontificatus noſtri anno primo (5).

Sig. Honorii IIII. de more.

Vol. I. Diſs. III. num. XII. & Diſs. IV. num. IX.

(5) Honorius IV, antea Jacobus Card. Sabellus, an. MCCLXXXV. II. Apr. Summus Pontifex ſalutatus eſt Peruſii, ac deinde XV. ejuſdem menſis Romæ inauguratus, ac denique, ut Papebrochius arbitratur, XX. Maji coronatus eſt. V. Pagium *Chronic. Pontif. Rom.* in ejus Vita. Itaque dies VII. April. primi Illius Pontificatus anni in annum MCCLXXXVI. incidebat.

Privilegium domini honorii Pape de confirmatione prepoſitorum.

1286. 1. Jun. Ex Bibl. Braid.

HOnorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Magiſtro ac prepoſitis, prioribus, prelatis, fratribus & ſororibus univerſis domorum & locorum ordinis humiliatorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Preſignis ordinis veſtri religio fecunditate referta virtutum, nec non & devotionis ſinceritas, quam reverenter & ſedulo erga nos & Romanam Eccleſiam geritis, promerentur, ut vos & ordinem ipſum, quos etiam cum eſſemus in minori officio conſtituti ſincera dileximus in domino caritate, favoris apoſtolici plenitudine proſequentes, vobis reddamur ad gratiam liberales. Sane petitio veſtra nobis exhibita continebat, quod fel. rec. Innocentius papa IV. predeceſſor noſter volens vobis dudum gratiam facere ſpecialem, duxit auctoritate apoſtolica ſtatuendum, ut veſtri ordinis prepoſitorum, electorum ad prepoſituras ipſius ordinis, approbatio & amotio ad Magiſtrum dicti ordinis, qui eſſet pro tempore, confirmatio tamen abſque examinationis ſcrutinio ad dioceſanos locorum debeat pertinere, inhibens expreſſe ut nullus epiſcopus,

vel

vel quelibet alia perſona regularem electionem prepoſiti vel prelati ejuſdem ordinis impediat, aut de inſtituendo eo, qui pro tempore fuerit, ſe ullatenus intromittat (1). Quare nobis humiliter ſupplicaſtis, ut cum dioceſani veſtri in quorum civitatibus & diocefibus domos habetis, confirmare prepoſitos dicti ordinis, qui eliguntur pro tempore, quamquam per te, fili magiſter, prout ex hujuſmodi conſtitutione dicti predeceſſoris noſtri tibi competit, fuerint approbati, frequenter differant vel omittant; & ex hoc ſæpe vobis & eidem ordini immineat detrimentum, congruum ſuper hoc adhibere remedium de benignitate apoſtolica curaremus. Nos itaque volentes hujuſmodi pericula, que vobis ex tali dilatione ſeu omiſſione dioceſanorum ipſorum ſepe proveniunt, in poſterum ſubmovere, veſtris precibus inclinati, ut ſi dioceſani, in quorum civitatibus aut diocefibus domos veſtri ordinis obtinetis, preſentatas eis vel eorum vicariis ab ipſarum conventibus vel fratribus electiones prepoſitorum, qui fuerint ad earum regimen pro tempore aſſumendi, prout tenentur ex ipſius conſtitutionis predeceſſoris tenore, abſque alicujus examinationis ſcrutinio infra quindecim dies a die preſentationis hujuſmodi computandos, diſtulerint ſeu omiſerint confirmare, dicti electi ex tunc ut veri prepoſiti curam & adminiſtrationem in ſpiritualibus & temporalibus domorum ipſarum eo ipſo libere habere valeant, & etiam exercere, vobis auctoritate preſentium indulgemus. Nos enim omnes ſuſpenſionis vel interdicti, aut excommunicationis ſententias contra hujuſmodi conceſſionis noſtre tenorem in vos vel veſtrum aliquem a dioceſanis predictis, aut eorum aliquo, ſeu de ipſorum mandato vel auctoritate contigerit promulgari, ex nunc decernimus irritas & inanes. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre conceſſionis & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si

(1) V. ſup. pag. 105.

quis autem hoc attemptare preſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum petri & pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Dat. Rome apud ſanctam ſabinam kal. Junii pontificatus noſtri anno ſecundo.

Sigillum avulſum.

Honorii IV. Literæ, ne Humiliati exactionibus graventur.

1286. 1. Jun. Ex Bibl. Braid.

HOnorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Magiſtro ac prepoſitis, prioribus, prelatis, fratribus ac ſororibus univerſis domorum & locorum ordinis humiliatorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Religionis veſtre meretur honeſtas, ut vos ſpeciali diligentes in domino caritate, proſequamur gratia ſedis Apoſtolice ac favore. Sane cum ſicut ex parte veſtra fuit propoſitum coram nobis, occaſione collectarum & exactionum, que vobis & domibus veſtris ſepe a locorum ordinariis imponuntur, quietem veſtrarum mentium, quas divinis beneplacitis devoviſtis, contingat multipliciter perturbari, nos volentes alicujus relevationis ſolatio vos gaudere, ut ad preſtationem aliquarum collectarum, ſubſidiorum & aliarum exactionum imponendorum vobis & domibus veſtris communiter vel diviſim a Locorum dioceſanis vel ordinariis, in quorum civitatibus aut dioceſibus ſeu juriſdictionibus loca ſeu domos habetis, dummodo in hujuſmodi collectis vel ſubſidiis alii Religioſi generaliter non contribuant, & eedem collecte vel ſubſidia pro expenſis legatorum & nunciorum apoſtolice ſedis non exigantur a vobis, contra quos dumtaxat gratiam hujuſmodi vobis nolumus ſuffragari, minime teneamini, auctoritate preſentium indulgemus (1).

Nos

(1) Utraſque has Honorii literas eo ſpectaſſe, ut Epiſcoporum in Humiliatos jus atque

Nos enim omnes ſuſpenſionis, vel interdicti, aut excommunicationis ſententias, quas contra hujuſmodi conceſſionis noſtre tenorem in vos vel veſtrum aliquem a dioceſanis predictis, ſeu de ipſorum mandato vel auctoritate contigerit promulgari, ex nunc decernimus irritas & inanes. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre conceſſionis & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum petri & pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Rome apud ſanctam ſabinam kal. Junii pontificatus noſtri anno ſecundo.

Sigill. de more.

auctoritas minueretur, facile patet. Fervebant ſcilicet per id tempus acerrimæ de Humiliatorum immunitate controverſiæ, quas deinde biennio poſt Nicolaus IV. definivit, ut mox videbimus. V. Vol. I. *Diſs.* IV. num. VII. &c.

Honorii IV. Literæ, quibus Humiliatorum Magiſtris concedit, ut ante Sedis Apoſtolicæ confirmationem munere ſuo fungantur.

1286. 4. Jul. Ex Bibl. Braid.

HOnorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Magiſtro ac prepoſitis, prioribus, prelatis, fratribus ac ſororibus univerſis domorum & locorum ordinis humiliatorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Preſignis ordinis veſtri religio fecunditate referta virtutum, nec non & devotionis ſinceritas, quam reverenter & ſedulo erga nos & Romanam Eccleſiam geritis, promeretur, ut vos & ordinem veſtrum, favoris apoſtolici plenitudine proſequentes, vobis reddamur ad gratiam liberales. Ex parte ſiquidem veſtra fuit propoſitum coram nobis, quod felicis rec. Innocentius papa IIII. predeceſſor noſter duxit

auctoritate apoſtolica ſtatuendum (1), ut in predicto ordine ſit unus magiſter, qui ordini univerſo intendere debeat, & etiam providere, ac univerſis domibus primi ac ſecundi ordinis, & conventibus tertii ordinis, ubi per ſe ipſum potuerit, quolibet anno, ac per idoneas perſonas electas in capitulo generali, officium viſitationis impendat, & que ſtatuenda vel corrigenda repererit, ſtatuat & emendet, ſecundum Deum & ejuſdem ordinis instituta per ſedem apoſtolicam approbata; cujus electionem & depoſitionem ad eos, qui diffinitores appellati ad hoc in capitulo generali electi fuerint ſecundum tenorem inſtitutionum veſtrarum idem predeceſſor noſter voluit pertinere; quodque ex tunc electiones Magiſtrorum ejuſdem ordinis ad Magiſterii regimen electorum auctoritate predicte ſedis extra Romanam Curiam confirmate fuerunt, nullo ipſorum propter hoc ad eamdem ſedem perſonaliter accedente. Quare nobis humiliter ſupplicaſtis, ut cum vobis non ſit facile, quotiens idem Magiſter eligitur pro ipſius electionis confirmatione ad predictam ſedem, a qua, ut premittitur, dependet hujuſmodi confirmatio, laborare, providere vobis ſuper hoc de benignitate apoſtolica dignaremur. Nos igitur qui dictum ordinem ſincera diligimus in domino caritate, in quem etiam, dum eſſemus in minori offitio conſtituti ſpetialis habuimus dilectionis effectum, premiſſa mente vigili attendentes, ac volentes vobis paterne ſollicitudinis ſtudio conſulere in hac parte, veſtris ſupplicationibus inclinati, preſentium vobis auctoritate concedimus, quod idem magiſter cum unanimiter & concorditer electus fuerit, libere adminiſtret, dummodo nihil de bonis eccleſiaſticis alienet, donec petendi & obtinendi confirmationem a ſede predicta, vel ab alio, cui hoc fuerit per eamdem commiſſum, habuerit facultatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre conceſſionis infringere, vel

ei

(1) V. ſup. pag. 291. & 104.

ei auſu temerario contraire. Quod ſi quis attemptare preſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum petri & pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum tibure quarto nonas Julii pontificatus noſtri anno ſecundo.

Sigill. conſuetum.

Sententia in ſeditioſos Humiliatos lata.

1288. 5. Jul. Ex Bibl. Braid.

PEtrus miſeratione divina ſancti Georgii ad velum aureum Diaconus Cardinalis (1), diſcretis viris magiſtro Joanni de ſcantio canonico Pergamenſi (2) & Bertramino de brolio clerico ſancti Salvatoris Pergamen. ſalutem in domino ſempiternam. Circa ſtatum perſpectum & ſalubrem ordinis humiliatorum, quem ſincera complectimur caritate, noſtre conſiderationis aciem dirigentes, opem ſedulam & efficacem operam promptis affectibus impendimus, ut juxta commiſſum nobis officium idem ordo preſervetur a noxiis, & ad ſalutaria dirigatur. Sane quia ſicut fide dignorum teſtimonio accepimus, & id etiam inter fratres ejuſdem ordinis eſſe noſcitur manifeſtum, quidam dicti ordinis fratres, quod non ſine mentis turbatione referimus, reli-

(1) Petrus Peregroſſus, quem ſuperius Vicecancellarium Romanæ Eccleſiæ vidimus. Hic a Nicolao IV. hoc ipſo anno Diaconus Cardinalis tit. S. Georgii ad velum aureum renunciatus, ut Oldoinus teſtatur in Nicolao IV., ac patet ex his ejuſdem literis, paullo poſt Presbiter Cardinalis tit. S. Marci dictus eſt; quo nomine impoſterum illum vocari videbimus. Protector etiam Humiliatis datus eſt; atque auctor in primis fuit, ut Humiliati Epiſcoporum juri ſubducerentur. V. Vol. I. Differt. IV. num IX. Plura de Petro habes apud Script. Rer. Ital. *T. XVI. col.* 679. 812. Julin. *Memor. T. VIII. pag.* 419 460 *&c.*, Wadingum *Ann. Min. T. V. pag.* 71. 318.

(2) Hic deinde an MCCXCVI. ad Bergomenſem Sedem evectus eſt, cujus elogium vide apud Ughell. in Epiſc. Bergomenſibus.

religionis quidem geſtantes habitum, ſed a religionis actibus diſcrepantes, in eodem ordine pacis emulo inſtigante, ſeditiones multiplices excitarunt, & aſſumpto rebellionis ſpiritu contra Magiſtrum ejuſdem ordinis & ſuos prelatos ſe in ſuperbiam erexerunt, ac horrendis ab eis nimium exceſſibus perpetratis, plurima in predicto ordine ſcandala ſuſcitarunt, in ſuarum animarum periculum, & ipſius ordinis maximum detrimentum (3): nos quibus cura & defenſio ejuſdem ordinis & perſonarum & membrorum ipſius per ſedem apoſtolicam eſt commiſſa, quique ordinandi, ſtatuendi, & faciendi per nos, aut per alium, aut alios que ad correctionem, reformationem, & utilitatem dicti ordinis & membrorum & perſonarum ejuſdem noverimus pertinere, ac contradictores & moleſtatores quoslibet per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendi plenam habemus & liberam facultatem, non obſtantibus contrariis ejuſdem ordinis conſuetudinibus & ſtatutis juramento, confirmatione ſedis apoſtolice, vel quacumque firmitate alia roboratis, ſeu ſi aliquibus predicti ordinis, aut quibuſcumque perſonis aliis cujuſcumque dignitatis, conditionis, preminentie, ordinis vel ſtatus exiſtat, communiter vel diviſim a ſede ſit indultum eadem, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per litteras dicte ſedis non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem, prout hec in litteris apoſtolicis ſuper hoc nobis directis plenius continentur, deſiderabiliter affectantes de prefato ordine ſeditiones & ſcandala hujuſmodi removere, ac perſonas ipſius ordinis in caritate ſolida prout nobis fuerit poſſibile confovere, repreſſis eorum conatibus, qui volentes ex auſu conſurgere, turbare ſtatum ejuſdem ordinis moliuntur, diſcretioni veſtre, qua fungimur, auctoritate ſub pena excom-

(3) Que fuerit horum tumultum origo, per conjecturam expoſuimus Vol. I. Diſs. IV. num. X.

communicationis ac in virtute ſancte obedientie diſtricte precipimus & mandamus, quatenus vos vel alter veſtrum, ita quod alter alterum in executione mandati hujuſmodi non expectet, Fratres Jambellum de garbagnate, Creſinum de dexio, Accurſium de vergano, domus de braida mediolanen., Bertramum & Accurſium domus de Vico Cumarum ordinis ſepefati, qui hujuſmodi ſeditionis & rebellionis auctores exſtitiſſe principaliter dignoſcuntur, & dictorum exceſſuum precipui patratores, ex parte noſtra moneatis, & nihilominus diſtricte precipiatis eiſdem, ut infra quindecim dies ab hujuſmodi monitionis ſeu precepti tempore computandos, quem terminum eis & ipſorum cuilibet duximus peremptorie prefigendum, dictus Jambellus Veronam ad domum de glarea, Creſinus Bononiam ad domum ſancti Jacobi de ſavina, Accurſius de Vergano Placentiam ad domum de argine, Bertramus Alexandriam ad domum de quargnento, & Accurſius Brixiam ad domum de medio (4), quas quidem domos habet idem ordo in locis ſeu civitatibus ſupradictis, poſtpoſitis excuſationibus & diffugiis quibuſcumque, ſtudeant ſe conferre, ac tamdiu in eis moram contrahant, quouſque de ipſis aliter duxerimus ordinandum. In hujuſmodi ſiquidem commiſſe nobis ſollicitudinis initiis, licet exigentibus demeritis eorumdem juſte poſſemus durius procedere contra ipſos, viam tamen benignitatis & manſuetudinis eligentes, experiri decrevimus, utrum per hujuſmodi locorum mutationem, que interdum proficit ad ſalutem, affectus ipſorum in bonum converſus fuerit, tangente Domino cor illorum, ſic ut remiſſa eis acriori pena, quam juſte promeruerunt conſideratis exceſſibus eorumdem, ipſos veluti obedientie filios ad ſtatum & loca priſtina reducere miſericorditer valeamus. Porro ſi iidem fratres pertinaci ducti ſpiritu intra prefatos quindecim dies ad loca ſe non contulerint ſupradicta, vobis

(4) De his omnibus Humiliatorum domibus ſermo fuit Diſſert. VII. P. II.

vobis diſtricte precipimus & mandamus, quatenus fratres eoſdem, quos ex nunc ut ex tunc in his ſcriptis excommunicationis vinculo innodamus, excommunicatos per Mediolanen. & Cuman. eccleſias, prefatis quindecim diebus elapſis, publice pulſatis campanis & candelis accenſis (5) tamdiu ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, cum populi ad divina convenerint, nuntietis & faciatis ab aliis nuntiari, ac nihilominus ab omnibus arctius evitari, quouſque rubore ſuffuſi ad humilitatis gratiam & reconciliationis affectum prompti inclinentur, ipſis ex parte noſtra nihilominus predicentes, quod ſi ſic domari nequiverint, pertinacia eorumdem nos ad penas alias ſpirituales & temporales, quantum juſtitia permiſerit, procedere curabimus contra ipſos. Ceterum, quia ubi dicti fratres videbunt, ſe in rebellionis hujuſmodi factione aliorum deſtitui conſilio, auxilio, & favore, faciliter ad obediendum, & deponendum pertinacem ſpiritum inducentur, vobis precipimus & mandamus, quatenus omnes & ſingulos cujuſcumque dignitatis, conditionis, preminentie, ſtatus vel ordinis exiſtant, ex parte noſtra publice moneatis, ut predictis fratribus vel alicui eorumdem nullum in premiſſis dent publice vel occulte auxilium, conſilium, vel favorem, ſeu impedimentum preſtent quomodolibet, quominus ipſi fratres & eorum quilibet libere ſe ad loca conferant ſupradicta. Alioquin in omnes & ſingulos cujuſcumque dignitatis, conditionis, preminentie, ordinis, vel ſtatus exiſtant, qui ſpreta monitione hujuſmodi contra premiſſa fecerint, vel aliquid premiſſorum, publice vel occulte, ex nunc ut ex tunc excommunicationis ſententiam ferimus in his ſcriptis, quam ſi neceſſe fuerit faciemus ſolemniter publicari, & eos velut excommunicatos tamdiu ab omnibus arctius evitari, quouſque ab eis deſtiterint, & mandatis noſtris paruerint cum effectu.

(5) De his aliiſque excommunicationis ferendæ ritibus erudite diſputat van-Eſpen *Jur. Eccleſ. Univ. P. III. Tit. XI. Cap. VIII.*

Digitized by Google

rffectu. Quidquid autem ſuper predictis feceritis, nobis per veſtras litteras harum ſeriem continentes, fideliter intimetis. In teſtimonium quorum omnium premiſſorum preſens publicum inſtrumentum per infraſcriptum Paſqualem publicum Notarium ſcribi & publicari mandavimus, & ſigilli noſtri appenſione muniri, preſentibus Dominis Tediſio de Fliſco electo Regino (6), Gorleone de Fliſco Canonico Burgenſi, presbitero Chriſtophoro Canonico Brixienſi, & magiſtro Matthia de Tieti in Romana Curia procuratore, teſtibus ad predicta vocatis & rogatis.

Actum & datum Reate in hoſpitio noſtro anno nativitatis dominice 1288. Indictione prima, die quinto menſis Julii, pontificatus Domini Nicolai pape IIII. anno primo.

Ego Paſqualis quondam fidis Notarii de Senis apoſtolice ſedis auctoritate notarius, predictis omnibus interfui, & ea omnia de mandato dicti Domini Cardinalis mihi facto, anno, indictione, die, loco, & pontificatu predictis, & coram dictis teſtibus ſcripſi, & in publicam formam redegi, & meo ſigno conſueto notavi.

Sigillum avulſum eſt.

6) Theodoſium de Fliſco appellat Ughellius *Ital. Sacr. Vol. II.* in Reginis Epiſcopis, ubi de Guillelmo de Bobio. Narrat autem, poſt Guillelmi Foliani Epiſcopi mortem, qui an. MCCLXXXIII. vita exceſſit, diſſenſione inter Electores exorta, alios Franciſcum Folianum Regienſem, alios Theodoſium, ut ipſe ait, de Fliſco Cadurcenſem Canonicos, Regienſem Epiſcopum juſſiſſe, donec Nicolaus IV. anno MCCXC. Fr. Guillelmum de Bobio ad ſedem illam evexit.

Nicolai IV. Literæ, quibus Humiliati ab Epiſcoporum jure eximuntur.

1288. 1. Sept. Ex Monum. apud Cl. Mannium.

NIcolaus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Loderingo Magiſtro, & Capitulo Generalibus, nec non Prepoſitis, Prelatis & Conventibus Fratrum & Sororum univerſarum domorum Ordinis Humiliatorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Per humilitatis exemplum in lege Domini gradientes, illuminati verbo Domini, qui venientes (*l.* veniens) in mundum inſtruit verbo ſuo, ut qui ſe humiliat, exaltetur, in humilitatis ſpiritu ſub obſervantia regulari veſtram cum Deo decreviſtis ponere portionem ac filii ſui Domini *Noſtri* Jeſu Chriſti doctrinis edocti, qui in humilitate ſua humilium exhibuit ſe doctorem, *ut humiliati* dicamini a veritate rei, ſortiri etiam vocabulum elegiſtis. Unde nos, quos licet indignos ad ſummi apoſtolatus apicem diſpoſitio divina vocavit *exemplum* ipſius Domini imitantes benigno favore complectimur, voſque ac ordinem veſtrum, qui in vinea Domini palmites fructiferos multos fecit, a noxiis libenti animo preſervamus. Sane dudum, ſicut accepimus, recolende memorie Innocentius papa tertius, qui in angulari lapide Chriſto *Ordinis* veſtri fundamenta locavit, ad profectum ipſius Ordinis & promotionem intendens, inter alia noſcitur auctoritate apoſtolica ſtatuiſſe, ut in eodem Ordine quatuor eſſent Prepoſiti principales, de Rondanario, de Vico Baldono, de Vigalono videlicet ac de Laude, ubi ſuas domos obtinet dictus Ordo, quorum ſinguli annis ſingulis ſucceſſive, uno ſcilicet anno unus, ſecundo ſecundus, tertio tertius, & qnarto quartus, univerſis domibus profeſſionis veſtre officium viſitationis impenderent, & que ſtatuenda vel corrigenda invenirent, ſtatuerent & emendarent ſecundum Deum & ipſius Ordinis inſtituta

tuta per ſedem apoſtolicam approbata, diſpoſitionem & poteſtatem ſuper minores Prepoſitos obtinentes, ſicut in Ciſtercen. Ordine Patres Abbates in minoribus conſueverunt Abbatibus obtinere; & ipſi cum quattuor de Prelatis medii Ordinis, & totidem tertii, ſingulis annis ad minus Generale Capitulum convocarent, in quo ea que ad reformationem, ſtatum & profectum religionis veſtre ſpectarent, ſine contentione ſalubriter & utiliter pertractarent. Quod ſi aliquis ex quatuor majoribus Prepoſitis nominatis, aliquid forte committeret, per quod ab adminiſtratione eſſet merito removendus, a reliquis tribus deponeretur, & adminiſtratione hujuſmodi privaretur (1). Felicis quoque recordationis Gregorius papa nonus predeceſſor noſter, regulam veſtram per dictum Innocentium predeceſſorem tunc correctam & apud Sedem apoſtolicam reſervatam, fecit ſuis litteris annotari (2), & poſtmodum pie conſiderans, quod Romanus Pontifex correptioni ſubditorum immediate dicte Sedi nequit, ut expedit, imminere, quondam Rogerio Suppriori Fratrum Predicatorum Bononien. & Collegiis (*l.* Collegis) ſuis primo, & demum diverſis Prioribus & perſonis ejuſdem Ordinis Predicatorum, ac Priori Provinciali Fratrum Predicatorum in Lombardia per ſuas diverſas litteras, ut Monaſteria exempta Ordinis Sancti Benedicti, Sancti Marci, & canonicas regulares cujuſcumque profeſſionis vel Ordinis, humiliatos quoque & hoſpitalia, nec non & Eccleſias & loca, in quibus correptio ad Dioceſanos non pertinebat, vel que in poſſeſſione libertatis exiſtebant in Provincia Lombardie, & quibuſdam aliis partibus, omni anno donec ſibi placeret, ſemel & pluries prout videretur expediens, privilegiis eorum & indulgentiis necquicquam obſtantibus, viſitandi (*forte* viſitarent) commiſit (3). Poſtmodum vero bone recordationis Innocentius

(1) V. ſup. pag. 143.
(2) V. pag. 165.
(3) V. pag. 167.

papa quartus predeceſſor noſter, volens religioni veſtre accepte Deo & hominibus, pacem & quietem paterne diligentie ſtudio procurare, ut quaſi unum corpus unum capud haberent, auctoritate apoſtolica ſtatuit, ut in ordine veſtro unus eſſet Magiſter, ſub cujus regimine valeretis Deo & Sancte Romane Eccleſie devote ac utiliter famulari. Quique univerſo eodem Ordini provideat & intendat, ac viſitationis & correctionis ſuper illo tam in ſpiritualibus quam in temporalibus plenam obtineat poteſtatem. Univerſis vero ipſius veſtri Ordinis domibus, vel per ſe ipſum, ſi commode potuerit, alias autem per idoneas perſonas in Generali Capitulo ad hoc electas officium viſitatoris impendat, & que ſtatuenda vel corrigenda repererit ſtatuat & emendet ſecundum Deum & ipſius Ordinis inſtituta. Electio vero & depoſitio ipſius Magiſtri ad ipſius Ordinis Capitulum generale, Prepoſitorum auctoritatem electorum ad prepoſituras ejuſdem Ordinis approbatio & amotio ad Magiſtrum pertineat ſupradictum. Inhibuit etiam dictus predeceſſor Innocentius, ut nullus Epiſcopus, vel quelibet alia perſona regularem electionem Prepoſiti vel Prelati ejuſdem Ordinis impediat, aut de inſtituendo, vel deſtituendo eo, qui pro tempore fuerit, ſe aliquatenus intromittat (4). Cogitans etiam dictus predeceſſor Innocentius de illis Eccleſiis ſpecialiter, que ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinebant, & intendens earum correptioni, cui per ſe propter occupationes varias imminere nequibat plerumque, aliquos deputare, qui vice ſua hujuſmodi offitium viſitationis & correptionis exequerentur in Eccleſiis nominatis, id ipſum offitium, quondam Fratri Stephano de predicto Ordine Predicatorum Capellano & Penitentiario ſuo duxit ſub forma ſimili committendum: ſupprior vero & collegæ, ac Priores, perſone, & Penitentiarius memorati in domibus & locis veſtri Ordinis de predictis partibus Lom-

(4) V. pag. 198. & 204.

Lombardie premiſſum viſitationis & correptionis offitium exeruerunt libere pluries, nullo alio dictum Humiliatorum Ordiuem viſitante (5). Alias etiam a Fratribus & perſonis veſtri Ordinis ſupplicantibus eidem predeceſſori Innocentio pape quarto, ut uni de Fratribus ſuis Fratres veſtri Ordinis commendaret, cujus fulti patrocinio & conſilio gubernati, poſſent firmius figere greſſus ſuos, dictus predeceſſor Innocentius hujuſmodi ſollicitudinem bone memorie Octoni Epiſcopo portuen. commiſit, & etiam electionem factam de quondam Fratre Bertrammo tunc Prepoſito domus Sancti Luce Brixien. in Generalem Magiſtrum Ordinis veſtri, & preſentatam ſibi ab eiſdem Fratribus confirmandam ab eo, de Fratrum ſuorum conſilio confirmavit (6), ac deinde ſtatuit, ut per omnes Ordinis veſtri domos & Eccleſias unus in divinis cantandi, & pſallendi modus debeat obſervari (7). Ac denique dicto Bertrammo viam univerſe carnis ingreſſo, generale Capitulum veſtri Ordinis convenientes in unum, quondam Petrum tunc ejuſdem domus Sancti Luce Prepoſitum in Magiſtrum predicti veſtri Ordinis canonice & concorditer elegerunt: pie quoque memorie Alexander papa predeceſſor noſter preſentatam ſibi electionem hujuſmodi, quia invenit eam de perſona idonea Canonice celebratam, de Fratrum ſuorum conſilio confirmavit (8), ac expoſito poſtmodum ſibi, quod licet idem predeceſſor Innocentius papa quartus, ut premittitur, ſtatuiſſet, ut hujuſmodi modus cantandi & pſallendi per omnes ejuſdem Ordinis domos & eccleſias ſervaretur, quia tamen quidam Fratres veſtri Ordinis Mediolanen. civitatis & dioc. conſuetudinem Mediolaneu. Eccleſie imitantes, ſtatutum hujuſmodi non ſervabant, dictus predeceſſor

(5) Has Innocentii IV literas non habemus. Sthephanus hic idem eſt forte, qui Inſubriæ provinciæ præfuit, quique memoratur a PP. Quetiſ & Echard *Script. Ord. Præd.* T. I. pag. 52.

(6) V. pag. 198.

(7) V. pag. 224.

(8) V. pag. 292.

ceſſor Alexander Magiſtro veſtri Ordinis per ſuas mandavit litteras, ut predictos fratres civitatis & dioc. predictarum ad obſervationem ipſius ſtatuti conſuetudine predicta nequaquam obſtante per cenſuram eccleſiaſticam coartaret (9). Poſt hec bone memorie Gregorius papa decimus predeceſſor noſter ſancte recordationis Adriano pape predeceſſori noſtro, tunc Sancti Adriani Diacono Cardinali curam & defenſionem veſtri Ordinis, ac omnium domorum, & membrorum veſtrorum tam ſpiritualiter quam temporaliter per litteras ſuas commiſit, ut ibi ordinaret, ſtatueret, & faceret omnia per ſe, vel per alium, ſeu alios, que ad correctionem, reformationem ac utilitatem veſtram, & domorum ac membrorum predictorum expedire videret, confirmandi ſpetialiter electionem Magiſtri ſupradictorum Ordinum Humiliatorum ſibi ab eo conceſſa nicchilominus poteſtate (10), qui demum hujuſmodi fretus auctoritate, quia idem Frater Petrus tunc Magiſter regimini magiſterii dicti veſtri Ordinis ſponte ceſſit, & renuntiavit expreſſe, te Fili Magiſter, tunc Prepoſitum domus de Miraſole, qui per concordem electionem veſtri Capituli Generalis electus fueras in Magiſtrum canonice confirmavit. Ac poſtea bone memorie Honorius papa predeceſſor noſter vobis per litteras ſuas conceſſit, quod cum Magiſter veſter unanimiter & concorditer electus fuerit, libere adminiſtret, donec petendi & obtinendi confirmationem a Sede Apoſtolica, vel ab alio, cui hoc eſſet per eam commiſſum, habuerit facultatem (11) prout hec omnia tam in regiſtris quam in litteris dictorum predeceſſorum plenius continentur. Verum inter vos ac venerabiles Fratres noſtros

(9) V. pag. 291.

(10) Has Gregorii X. literas non habemus, atq; ex hoc ſolo monumento colligimus Othobonum Card. Fliſcum, qui deinde ad Romanam ſedem an. MCCLXXVI. evectus, atque Adrianus V. dictus, vix menſem unum ac dies ſeptem eamdem obtinuit, Protectorem Humiliatis datum fuiſſe.

(11) V. pag. 315.

ſtros Archiepiſcopum Mediolanen. ac .... Brixien.... Cuman. (12), & quoſdam alios Epiſcopos, in quorum civitatibus & dioeceſibus domos veſtri Ordinis plures habetis, ſuper eo quod aſſerunt, vos, domos, & loca ipſa eis fore ſubjecta, & ſuper ſubjectione & libertate hujuſmodi, nec non viſitatione, correctione, ac procurationibus, quas iidem Ordinarii ſe debere in domibus & locis predictis habere contendunt & quibuſdam aliis articulis, diverſe queſtionum & controverſiarum materie ſunt exorte, quarum occaſione ordo predictus veſter, qui olim florere in ſpiritualibus, & abundare in temporalibus conſuevit, gravia ſubiit onera expenſarum, in eo etiam periit obſervantia regularis, & antiqua elemoſina, que affluenter erogabatur pauperibus, aliaque pietatis opera in eodem ſervari Ordine conſueta, ſunt non modicum diminuta, ſicque tum propter alias oppreſſiones & turbationes varias prefatus Ordo adeo in ſpiritualibus & temporalibus eſt collapſus, quod niſi per ipſius Sedis providentiam ſuccurratur eidem, vix adicere poterit ut reſurgat.. Cum & ex predictis litteris & commiſſionibus dictorum predeceſſorum noſtrorum colligi poſſint, quod ipſi predceeſſores vos pro exemptis hactenus habuerunt, nos quieti veſtre in hac parte opportuno remedio providere volentes, ac omnem dubitationis, ambiguitatis, & querele materiam funditus amputare, & nicchilominus gratiam vobis facere ſpetialem, vos ac ſucceſſores veſtros in Ordine veſtro Domino ſerrituros, & predictum Ordinem veſtrum, domos & loca veſtra cum omnibus bonis, que in preſentiarum rationabiliter poſſidetis, aut in futurum preſtante Domino poteritis adipiſci, controverſiis, queſtionibus, ſeu litigiis quibuſcumque ſuper hoc hactenus ſuſcitatis, & proceſſibus tam in cauſis conventionum, vel reconventionum, ſeu aliis quibuſcumque coram quibuſve judici-

(12) Mediolanenſis Antiſtes erat per id tempus Otho Vicecomes, Berardus Madius Brixienſis, Joannes de Advocatis Novocomenſis. V. Vol. I. pag. 106.

dicibus ſeu auditoribus hujuſmodi occaſione factis vel habitis nequaquam obſtantibus, ab Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, & alio-rum quorumcumque Ordinariorum juriſditione omnimoda prorſus eximimus de apoſtolice plenitudine poteſtatis: decernentes vos & ſucceſſores predictos & eundem Ordinem veſtrum, domos, loca, & bona veſtra predicta ſoli dumtaxat immediate Romano Pontifici, & Romane Eccleſie ſubjacere; ac diſtrictius inhibentes, ne quis Dioceſanus vel Ordinarius ſuper viſitatione, correctione, procurationibus, aut earum exactione, ſive aliis juribus, vos, ſubceſſores veſtros, aut perſonas veſtri Ordinis predicti, cujuſcumque dignitatis, vel conditionis, aut ſexus exiſtant, turbare, vel moleſtare, ſive in vos ac ſucceſſores ipſos, aut domos, & loca, & eorum perſonas (*deeſt forte* per) aliquam cenſuram eccleſiaſticam coercere quoquomodo preſumant. Nos enim omnes excommunicationum, ſuſpenſionum, & interdicti ſententias, quas contra tenorem exemptionis, & hinibitionem hujuſmodi promulgari, & proceſſus quoslibet, quos per quoſcumque fieri & habere contigerit, ex nunc decernimus irritas & inanes, & nullius exiſtere firmitatis. Ad indicium autem a Sede Apoſtolica hujus libertatis percepte nobis & ſucceſſoribus noſtris duas libras auri annis ſingulis perſolvetis (13). Volumus tamen, quod in queſtionibus & litigiis preteritis . . . tam ipſis Dioceſanis ſeu Ordinariis, quam vobis ratione dampnorum & expenſarum, ſeu quacumque alia occaſione, ſi ea proſequi volueritis, jus agendi, & defendendi ratione preteriti temporis reſervetur, exemptione, decreto, & hinibitione hujuſmodi ex nunc in omnem eventum judiciorum, nicchilominus in perpetuum in ſuo robore duraturis. Et ſi dicti Ordinarii, ſeu alii, aut veſtrarum domorum ſeu locorum fundatores, ſive donatores, aut benefactores veſtri cenſum

(13) Hoc ipſum legimus in Libro Cenſuum Romanæ Eccleſiæ, ubi hæc Humiliatorum exemptio memoratur. V. Vol. I. pag. 107.

Digitized by Google

ſum aliquem, ſeu canonem, aut aliquam preſtationem, aut jus patronatus, ſeu confirmationis, aut inſtitutionis preſentati in Eccleſia, ſeu Eccleſiis vobis donatis, & in quibuſvis patronatus habetis ſeu habebitis, ſive quodlibet aliud jus in domibus, locis, aut aliis bonis vobis pia largitione conceſſis ſibi conceſſionis, fundationis, & donationis tempore reſervarunt, quoad perceptionem & retemptionem hujuſmodi cenſus, vel canonis, aut preſtationis, vel juris cujuſcumque taliter reſervati per hoc nullum eis impoſterum prejudicium generetur. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam noſtre exemptionis, hinibitionis, & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Reate quarto nonas Septembris Pontificatus noſtri anno primo.

Privilegium Nicolai IV. ſicut protectio Ordinis commiſſa eſt Epiſcopis Papienſi & Vercellenſi circa exemptionem Ordinis.

1288. 2. Sept. Ex Cod. Purie.

NIcolaus Epiſcopus Servus Servorum Dei dilecto filio tit. S. Mariæ in via lata Diacono Cardiuali (1), & Venerabilibus Fratribus Papienſi (2) ac Vercellenſi (3) Epiſcopis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Etſi quibuslibet Ec-

(1) Jacobus Card. Columna indicatur, cujus frequens eſt apud Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Scriptores mentio, ubi de Bonifacii VIII. rebus geſtis agunt, cui cum Jacobo, ac Petro ejuſdem fratri Cardinali ſimultates haud leves fuerunt.

(2) Papienſis Epiſcopus per id tempus erat Guido Tacius, de quo V. Ughell. Ital. Sacr. T. I. in Epiſt. Papienſ.

(3) Vercellenſi Eccleſiæ tunc præerat Aymo Avogadrus, de quo V. Ughell. Ital. Sacr. T. IV. in Epiſc. Vercellenſibus.

cleſiis & perſonis Eccleſiaſticis defenſionis præſidio ex injunćto nobis ſervitutis Officio, aſſiſtere teneamur, illis tamen ſpecialius & efficacius adeſſe nos convenit, qui immediate noſcuntur ſedi apoſtolicæ ſubjacere. Sane dudum inter dilectos filios Magiſtrum Generalem, nec non Præpoſitos, Prælatos, & Conventus Fratrum & Sororum Domorum & Locorum Ordinis Humiliatorum, & Venerabiles Fratres noſtros Archiepiſcopum Mediolanenſem, ac Brixienſem, Cumanum, & quoſdam alios Epiſcopos, in quorum Civitatibus & Dioceſibus domos plures dicti Ordinis habere noſcuntur, ſuper eo quod prædicti Archiepiſcopus, & alii Epiſcopi aſſerebant, Fratres, Sorores, & domos, & loca prædicta eis fore ſubjecta, nec non ſuper viſitatione, correctione, ac procurationibus, quas iidem Ordinarii ſe debere in iiſdem domibus & locis contendebant habere, & quibuſdam articulis aliis, diverſis quæſtionibus & controverſiis ſuſcitatis, nos quieti Magiſtri, Præpoſitorum, Prælatorum, & Conventuum prædictorum volentes in hac parte opportuno remedio providere, ipſiſque facere gratiam ſpecialem, omnes fratres, perſonas, & Sorores dicti Ordinis ac ſucceſſores eorum, in eodem Ordine Domino ſerrituros, ac Ordinem ipſum, domos quoque ac loca ipſorum cum omnibus bonis, quæ in præſentiarum rationabiliter poſſident, aut in futurum, præſtante Domino, poterunt adipiſci (controverſiis, quæſtionibus, ſeu litigiis quibuſcumque ſuper hoc hactenus ſuſcitatis, & proceſſibus tam in cauſis conventionum & reconventionum, ſeu aliis quibuſcumque, coram quibuſvis judicibus ſeu auditoribus hujuſmodi occaſione factis vel habitis nequaquam obſtantibus) ab Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, & aliorum quorumcumque Ordinariorum juriſdictione omnimoda per litteras noſtras prorſus exemimus de apoſtolicæ plenitudine poteſtatis, decernentes, fratres, perſonas, & ſucceſſores prædictos, & eumdem Ordinem, domos, loca, & bona prædicta, ſoli dumtaxat immediate Romano Pontifici & Romanæ Eccleſiæ ſubjacere, ac diſtri-

diſtrictius inhibentes, ne quis Dioceſanus vel Ordinarius ſuper viſitatione, correctione, procurationibus, aut earum exactione, ſive aliis juribus, Fratres, ac perſonas, ac ſucceſſores prædictos (cujuſcumque dignitatis, conditionis, aut ſexus exiſtant) turbare vel moleſtare, ſive in eos vel ſucceſſores ipſos, aut domos & loca & eorum perſonas aliquam Cenſuram Eccleſiaſticam exercere quoquomodo preſumat. Nos enim omnes excommunicationis, ſuſpenſionum, & interdicti ſententias, quas contra tenorem exemptionis, & inhibitionem hujuſmodi promulgari, & proceſſus quoslibet, per quoſcumque fieri & habere contingeret, ex nunc decernimus irritas & inanes, & nullius exiſtere firmitatis. Nos igitur Magiſtrum, Præpoſitos, Prælatos, & Conventus prædictos, cupientes in hujuſmodi exemptionis noſtræ facta ipſis gratia præſervari, quod malefactorum omnium conatibus relegatis, promiſſa & devota reddant Domino Deo Vota ſua, diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vos vel duo, aut unus veſtrum per vos, vel per alium, ſeu alios Magiſtro & Capitulo, Præpoſitis, Prælatis, perſonis & Conventibus memoratis pro noſtra & apoſtolicæ Sedis reverentia, efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, eos vel eorum aliquem aut aliquam in perſonis, aut in domibus, vel locis & bonis eorum ab aliquibus turbari vel moleſtari contra hujuſmodi exemptionis, & inhibitionis, & conſtitutionis noſtræ tenorem nullatenus permittatis, moleſtatores & turbatores hujuſmodi & contradictores, ſi qui fuerint, vel rebelles per Cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo, non obſtante ſi eſt aliquibus (cujuſcumque dignitatis, vel præeminentiæ, ſive ordinis, aut ſtatus, vel conditionis exiſtant) ab Apoſtolica Sede indultum, vel in poſterum contigerit indulgeri, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari, vel loca ipſorum ſupponi Eccleſiaſtico interdicto nequeant per litteras Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam de indulto hujuſmodi mentionem, aut quibuſcumque privi-

 legiis,

legiis, indulgentiis, & litteris generalibus vel ſpecialibus, quorumcumque tenorum exiſtant, quibuſvis dignitaribus, locis, vel perſonis generaliter, vel ſpecialiter ſub quacumque forma vel conceptione verborum ab eadem Sede conceſſis, vel in poſterum concedendis, per quæ litteris noſtris non expreſſa vel totaliter inſerta, effectus præſentium impediri valeat, vel differri, & de quibus, quorumve totis tenoribus, ac de verbo ad verbum, ſeu eorum locis aut propriis perſonarum nominibus, certa, ſpecialis, plena, determinata, & expreſſa in præſentibus mentio ſit habenda; & per quæ, etiamſi contineretur in illis, quod per quaslibet apoſtolicas litteras quælibet obſtacula removentes, eis non poſſet in aliquo derogari, nullum vobis in hac parte volumus obſtaculum interponi, nec cuiquam contra hujuſmodi gratiam præſidium quomodolibet adhiberi; & conſtitutione de duabus dietis edita in Concilio Generali. Dat. Reate quarto Nonas Septemb. Pontificatus noſtri anno primo.

Littere conſervationis ordinis humiliatorum commiſſe domino petro Cardinali.

1291. 31. Jan. Ex Bibl. Braid.

NIcolaus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Petro tit. Sancti Marci presbitero Cardinali (1) ſalutem & apoſtolicam benedictionem. De circumſpectione ac providentia tua confiſi dudum tibi curam & defenſionem primi & ſecundi Ordinis Humiliatorum, omniumque membrorum ſuorum, ac earum perſonarum utriuſque ſexus tam in ſpiritualibus quam in temporalibus apoſtolica auctoritate commiſimus, tibique ordinandi, ſtatuendi, & faciendi omnia per te vel per alium aut alios, que ad correctionem, reformationem, & utilitatem ordinum

(1) V. ſup. pag. 317.

num ac membrorum prediɛtorum, ac perſonarum etiam eorumdem noveris pertinere, plenam eadem auɛtoritate conceſſimus facultatem, prout in noſtris litteris ſuper hoc confeɛtis plenius continetur. Verum quia, ſicut intelleximus, dileɛtus filius . . . magiſter, & diɛti ordines ac perſone ipſorum ordinum & membrorum a nonnullis clericis & laicis injurias & moleſtias multiplices patiuntur, nos ſuper hoc eis de opportuno remedio providere volentes diſcretioni tue per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus per te, vel alium, ſeu alios prediɛtis magiſtro, ordinibus, & perſonis preſidio efficacis defenſionis aſſiſtens, eis, ſeu procuratoribus, vel procuratori ipſorum, quotiens opportunum fuerit, exhibeas de omnibus injuriatoribus ſuis, cujuſcumque dignitatis etiamſi pontificalis exiſtant, etiam per viam judicii, juſtitie complementum; contradiɛtores & moleſtatores quoslibet per cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita compeſcendo. Non obſtantibus ſi aliquibus ſit a Sede apoſtolica indultum, quod excommunicari, ſuſpendi, vel interdici, ſeu extra vel ultra certum locum ad judicium evocari non poſſint per litteras apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi earumque perſonis, locis, vel ordinibus mentionem, ſive quibuſcumque indulgentiis & privilegiis apoſtolicis quorumcumque tenorum exiſtant, per que preſentibus non expreſſa vel totaliter inſerta effeɛtus preſentium impediri valeat vel differri, & de quibus in noſtris litteris plena, certa, & expreſſa, ac de verbo ad verbum mentio ſit habenda, ſeu conſtitutione de duabus dietis edita in Concilio Generali. Ceterum volumus quod a die date preſentium juriſdiɛtio tua ſuper iis incipiat ac perpetuetur, ac plenam obtineat roboris firmitatem. Dat. apud urbem veterem ſecundo Calend. Febr. Pontificatus noſtri anno tertio.

Sig. Nicolai IV. de more.

Quod-

Digitized by Google

Quoddam reſcriptum occaxione cujuſdam queſtionis quam habuimus cum domino reginaldo de pontirolo.

1291. 13. Jun. Ex Bibl. Braid.

NIcolaus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei Abbati Monaſterii ſancti Petri in Celo aureo (1), & priori ſancti Majoli (2), ac . . . archidiacono papienſi ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Conqueſti ſunt nobis prepoſitus porte orientalis, & de braida mediolanen., ac ſancte agathe de modoetia domorum miniſtri eorumque fratres ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentis ordinis humiliatorum, quod antonius de carnixio canonicus mediolanen. (3) cappellanus noſter, & Reginaldus de pontirolio civis mediolanen. (4) ſuper quadam pecunie ſumma & rebus aliis ad domos ipſas communiter ſpectantibus, injuriantur eiſdem. Ideoque diſcretioni tue per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus partibus convocatis audiatis cauſam, & appellatione remotà fine debito decidatis, facientes quod decreveritis per cenſuram eccleſiaſticam firmiter obſervare. Teſtes autem qui fuerint nominati, ſi ſe gratia, odio, vel timore

(1) De celeberrimo S. Petri in Cœlo aureo Papienſi cœnobio, quod Liutprandum Langobardorum Regem fundatorem habuit, late diſſerit Pennottus in Hiſtor. Canonicor. Regul. Lib. I. Cap. LVIII. & ſequ. Quis tamen illi per hæc tempora præfuerit, colligere haud licet.

(2) S. Majoli Papienſe Cœnobium olim ad Cluniacenſes pertinuit, ac S. Odilonem primum Abbatem habuit, & S. Majolum, Cluniacenſem Abbatem, a quo deinde nomen illi factum, hoſpitem accepit. V. Romualdum a S. Maria *Papia Sacra* P. I. pag. 107.

(3) Idem forte, qui an. MCCLXXVIII. in Turrianos cum Mediolanenſibus pugnans, captus eſt. V. Julin. *Memor.* T. VIII. pag. 321.

(4) Duo etiam ex Pontirolia gente in eodem prælio capti fuerunt, ſed eorum nomen non indicatur.

more ſubtraxerint, cenſura ſimili, appellatione ceſſante, cogatis veritati teſtimonium perhibere. Quod ſi non omnes iis exequendis potueritis intereſſe, duo veſtrum ea nihilominus exequantur. Dat. apud urbem veterem Idibus Junii Pontificatus noſtri anno quarto.

Sig. Nicolai IV. de more.

Epiſcopus Florentinus declarat Humiliatos ſolviſſe quæ pro Eccleſia S. Luciæ de S. Euſebio ſolvere tenentur.

1296. 2. Apr. Ex Monument. ap. Cl. Mannium.

IN Nomine Domini. Anno ejuſdem ſecundum curſum Romane Curie milleſimo ducenteſimo nonageſimo ſexto, inditione nona, tempore Domini Bonifatii Pape Octavi, die ſecundo Aprilis, Venerabilis Pater Dominus Franciſcus Dei gratia Epiſcopus Florentinus (1) per ſe & ſuos ſucceſſores vice & nomine Epiſcopatus Florentini fecit Religioſis viris Fratri Benvenuto Vicario Prepoſiti, & Fratri Lapo domus omnium Sanctorum Ordinis fratrum humiliatorum de Florentia coram eo perſonaliter conſtitutis, ac recipientibus & ſtipulantibus pro Prepoſito, capitulo, & conventu ejuſdem domus omnium Sanctorum, finem, refutationem, quietationem, abſolutionem & pactum de non petendo de omni & toto eo, quod ipſe Dominus Epiſcopus vel alter pro eo nomine Epiſcopatus Florentini ab ipſis Prepoſito, capitulo & conventu petere vel exigere poſſet uſque in preſentem diem nomine & occaſione unius cerei unius libre, quem ipſi Prepoſitus, capitulum, & conventus Epiſcopatui Floren-

(1) Franciſcus Monaldeſcus indicatur, qui ab anno MCCXCV. ad an. MCCCI. Florentinæ Eccleſiæ prefuit. V. Ughell. in Epiſc. Florent.

rentino dare, ſolvere, & tradere tenentur ſingulis annis in feſto Sancti Johannis Baptiſte pro cenſu pro Eccleſia Sancte Lucie de Sancto Euſebio (2) ſecundum formam inſtrumenti conceſſionis, & permutationis, & confirmationis ipſius Eccleſie ſcripti manu Jacobi de Cerreto Judicis & Notarii (3) a me Apollenare notario infraſcripto viſi, & lecti. Et hoc fecit idem Dominus Epiſcopus pro eo quod confeſſus fuit eidem Epiſcopatui eſſe uſque in preſentem diem de ipſo cenſu a dictis Prepoſito, & capitulo, & conventu integre ſatisfactum. Renuntians exceptioni non habite, non recepte, & non facte dicte ſolutionis & ſatisfactionis, doli mali, condictioni indebiti, & ſine cauſa, actioni in factum, & omni alii Legum & juris auxilio.

Acta ſunt hec Florentie in Palatio Epiſcopali preſentibus Scolajo Jacoppi de Balneoreggio, & Gerardo quondam Domini Lamberti judicis de Luca, familiaribus Domini Epiſcopi ſupradicti, teſtibus ad hec vocatis & rogatis. Et ego Apollenaris Penentendi auctoritate alme urbis Prefecti notarius publicus, & nunc notarius Domini Epiſcopi ſupradicti, predictis interſui, & ea mandato Domini Epiſcopi, rogatus etiam a dictis fratribus, ſcripſi & publicavi (4).

Signum *dicti Apollinaris* *Not.*

Pro-

(2) De hac æde ejuſque appellatione egregie diſputat Cl. Lamius in Ephemerid. Liter. MDCCLVI. XIV, & XXI. Maji.

(3) Innuit Joannis Florentini Epiſcopi literas ab Ughellio editas, quas commemoravimus pag. 210.

(4) Aliud deinde monumentum iiſdem fere verbis conceptum additur, ut Humiliatos quindecim ſolidos Piſanos eodem nomine eidem Epiſcopo ſolviſſe conſtet.

Procuratorium Fratris Ambroſii quondam prepoſiti Fun.

1296. 23. Sept. Ex Tabul. Utinen.

MCCLXXXXVI. Nona Indictione apud Civitatem (1) in anticamera domini patriarche Aquilegen. die octavo exeunte Septembri preſente fratre petro de Carugate ordinis humiliatorum domini R. dei gratia patriarche Aquilegen. (2) procuratore; Frayno plebano plebis de Arcenia, & prevedino oſtiario dicti domini patriarche Aquilegen. teſtibus ad hoc vocatis & rogatis, & aliis, Dominus Frater Ambroſius de Mediolano de conventu ſancti petri Modotienſ. olim prepoſitus Eccleſie Funenſ. (3), preſente & conſentiente viro Religioſo Domino Domino fratre Johanne prepoſito Monaſterii predicti ſancti petri Modotienſ. ordinis humiliatorum prelato ſuo, fecit, conſtituit, & ordinavit Dominum Albertinum de Reporio Scholaſticum (4) Aquileg. Eccleſie, & Franciſcum de Utino Notarium Reverendi Patris Domini R. dei gratia patriarche Aquileg. ſuos certos nuncios & procuratores, & quidquid melius dici poteſt, & quemlibet eorum in ſolidum, ut non ſit potior conditio occupantis in cauſa ſive contentione, quam habet ſeu habere ſpe-

(1) *Civitas*, eadem eſt ac *Civitas Auſtriæ*, de qua V. ſup pag. 306.

(2) Nempe Raimundi Turriani, de quo V. ſup pag. 300.

(3) Funenſis hæc Eccleſia, ſeu potius, ut infra dicitur, Monaſterium Ordinis S. Auguſtini, ubinam fuerit ignoro; nec ulla illius mentio occurrit apud Pennottum in Hiſtor. Canonic Regul., niſi forte in voce illa *Funenſ.* error lateat. Suſpicor autem in Germania atque in Auſtria potiſſimum ſitam illam fuiſſe, cum inferius *marchæ argenti* nominentur *ad pondus Viennæ*. Hanc itaque ſedem tenuerat Ambroſius antequam ad Humiliatos tranſiret. De Modœtienſi autem S. Petri domo ſermo fuit Vol I. pag 175.

(4) *Scholaſticus*, teſte Cangio, dignitatis Eccleſiaſticæ eſt nomen, qua qui ornatus eſt, Clericis præeſt.

rat cum domino prepoſito & conventu monaſterii de Funa Ordinis ſancti Auguſtini occaſione triginta ſex marcharum argenti ad pondus Vienne, quas debet habere ab eodem prepoſito & conventu, ut dicebat, priuſquam renunciaret predicte prepoſiture, ratione quorumdam reddituum & proventuum prepoſiture ipſius, ad agendum, defendendum, excipiendum, replicandum, libellum dandum, & recipiendum coram quocumque Judice Eccleſiaſtico & ſeculari, litem conteſtandum, teſtes & probationes producendum, & alia munimenta, Judicem vel Judices eligendum & recuſandum, probandum, reprobandum, ponendum, opponendum, & ad preſtandum iuramentum de calupnia & veritate dicenda, & ad cuiuslibet alterius generis iuramentum preſtandum in anima ipſius *&c.*

Ego Johannes de Lupico Sacri Imperii publicus Notarius ſupradictis omnibus preſens interfui, & rogatus ſcripſi in formam publicam reducendo.

Procuratorium Domini R. factum in prepoſitum Sancti Petri de Modoecia dioc. mediolan.

1296. 23. Sept. Ex Tabul. Utinenſ.

Milleſimo ducenteſimo nonageſimo ſexto, nona Indictione apud Civitatem (1) in Anticamera Domini patriarche Aquilegen. die octavo exeunte Septembri preſentibus Domino Albertino de Reporio Scholaſtico (2) Aquilegen. Capellano, Fratre Petro de Carugate ordinis humiliatorum Domini R. Dei gratia Patriarche Aquilegen. procuratore, Fratre Petro de Mediolano de conventu ſancti petri modoecien. de ordine

dine

(1) V. ſup pag. 306.

(2) V. ſup pag 317. Hinc porro confirmatur, quod Cangius ait, Scholaſticos eodem tempore Epiſcopi etiam Capellanos fuiſſe. Utroque enim nomine Albertinus hic appellatur.

dine humiliatorum, & frayno plebano plebis de arcenia, teſtibus ad hoc vocatis & rogatis, & aliis, Reverendus Pater & Dominus Raymundus Dei gratia Sanctæ Aquilegen. Sedis Patriarcha fecit, conſtituit, & ordinavit virum religioſum Dominnm ... (3) prepoſitum ſancti petri de Modoetia ordinis humiliatorum preſentem, & mandatum recipientem, ſuum actu nuncium & procuratorem ſpecialem ad petendum & exigendum a Catanio de Subbiate olim Capitaneo Montisfalconis (4) decem & octo marchas Aquileg. monete, & viginti unum denarios Aquileg. (5), quas marchas decem monete & denarios Aquileg. dictus Cataneus tunc Capitanius remanſit dare dicto Domino R. Patriarche Aquilegen. pro certa ratione inter ipſum Dominum Patriarcham & dictum Cataneum de officio predicti Montisfalconis, quod geſſit & habuit ab eodem Domino Patriarcha, & ad agendum, defendendum, excipiendum, replicandum, libellum porrigendum, & recipiendum coram quocumque Judice Eccleſiaſtico aut ſeculari *&c.*

Ego Johannes de Lupico Sacri Imperii publicus Notarius ſupradictis omnibus preſens interfui, & rogatus ſcripſi in forma publica reducendo.

(3) Joannem nempe, paullo antea memoratum.

(4) Raimundum Mediolano Aquilejam profectum multi ex Mediolanenſi nobilitate ſequuti ſunt, ut ex Ughellio diſcimus (*Ital. Sacr. T. V. in Patriarch. Aquil.*) qui Turrianis favebant. Inter hos porro Cataneum hunc de Subiate fuiſſe crediderim; hæc enim inter Nobiles Mediolanenſes familias numerabatur anno MCCLXXVII. V. Julinium *Memor. T. VIII. pag.* 314 Huic Raimundus Montisfalconis oppidum, quod in Forojulienſi provincia eſt, regendum commiſerat. Univerſa fere enim illa provincia in Patriarcharum Aquilejenſium ditione fuit, ut inter ceteros oſtendit Liruti *Diſſertazione ſopra le monete del Friuli Cap. V.*

(5) De marchiis & denariis Aquilejenſibus diximus ſup pag. 307.

Donatio inter vivos facta per Dominum R. Patriarcham Aquileg. Prepoſito & Conventui Sancti Petri de Modoetia de XVIII. marchis Aquileg. monete, in quibus tenetur Ser Cataneus de Subbiate olim Capitaneus Montisfalconis.

Ex cod. Tab.

EOdem die & loco preſentibus *&c.* ſupradictis. Reverendus pater & Dominus Raymundus Dei gratia Sancte Aquileg. Sedis Patriarcha divine pietatis intuitu, & pro ſue ac parentum ſuorum animarum remedio nomine donationis, que dicitur inter vivos, que amplius revocari non poteſt, fecit datum, traditionem & conceſſionem iuris religioſis. . . prepoſito & conventui domus Sancti Petri de Modoetia dioc. Mediolan. ordinis humiliatorum de decem & octo marchis & viginti & unum denariis monete Aquileg., in quibus tenetur Cataneus de Subbiate dioc. Mediolan. Capitaneus olim ipſius Domini Patriarche in Montefalconis, quas remanſit dare facta ratione ſummaria inter dictum Dominum Patriarcham, & Capitaneum ſupradictum ratione officii ipſius capitanie, quod geſſit in dicto loco Montisfalconis pro eodem Domino Patriarcha, tribuens & concedens ipſis prepoſito & conventui dicte domus Sancti Petri omne ius omnemque actionem utilem & directam, realem & partialem, quas habebat & habere videbatur, & per . . . ſupradictam; & conſtituens eos procuratores in rem ſuam, ita quod poſſent agere, luere, & experiri, & omnia generaliter & ſpecialiter facere pro pecunia habenda, que quilibet de ſuo proprio poteſt facere. Tali quidem condicione adiecta, quod idem prepoſitus & conventus de ipſa & tota pecunia teneantur & debeant emere poſſeſſiones aliquas ad comodum, & utilitatem ſuam domus Sancti Petri predicte; & promittens cum obligatione bonorum ſuorum

om-

omnium per ſe ſuoſque heredes, ſub pena dupli dicte pecunie min. quinque ſolidorum venctorum parvorum (mihi Notario infraſcripto ſtipulanti & recipienti nomine omnium, quorum interfuerit, aut intereſſe poterit) numquam aliquo tempore contra donationem, & traditionem, & conceſſionem huiuſmodi vel per ſe vel per alios facere aut venire ratione aliqua, ingenio ſive cauſa, qua pena ſoluta ut non donatio & conceſſio huiuſmodi nihilominus omni tempore in ſua permaneat firmitate. Renuntians inſuper Dominus Patriarcha per ſe ſuoſque ſucceſſores heredes omni vi Legum, & juris auxilio, canonico videlicet & civili, privilegiis, ſtatutis, & conſuetudinibus, omnibuſque aliis, quibus circa predicta, vel aliquid predictorum ſe poſſit defendere aliquatenus & tueri.

Ego Johannes de Lupico Sacri Imperii publicus Notarius &c.

Excerpta ex Contractu inter Humiliatos Mediolanenſes domus de Migloe & Modoetienſes domus S. Michaelis.

1298. 2. Maji Ex Tabulario Cler. Regul. S. Barnabæ Mediol.

IN Nomine Domini anno a nativitate cjuſdem milleſimo ducenteſimo nonageſimo octavo die veneris ſecundo die menſis Maii indictione undecima in domo fratrum humiliatorum Sancti michaelis de modoetia ſita in porta nova civitatis Mediolani in preſencia mei notarii & teſtium infraſcriptorum ad hoc vocatorum, & quam multorum aliorum prepoſitorum & fratrum humiliatorum ibi exiſtentium Dominus frater Guidottus riboldus (1) venerabilis patris domini magiſtri totius ordinis humiliatorum auctoritate, qua ſungitur a ſummo Pontifice, & modo

(1) De hoc Generali Humiliatorum Magiſtro egimus Vol. I. Diſſert. IV. num. XII.

modo & jure quo melius poteſt confirmat, approbat, & ratificat infraſcriptam venditionem ſive emptionem factam de infraſcriptis ſedimine & terris. Cujus tenor talis eſt. In nomine domini anno a nativitate ejuſdem milleſimo ducenteſimo nonageſimo octavo die lune decimo ſeptimo die menſis martii indictione undecima frater Johanes Cañ . . . (*forte* Canevarius) domus humiliatorum ſancti Jacobi de medio vico ſite in burgo modoetia, & frater amizo medicus de ſeregnio (2) domus humiliatorum ſancti bertholomei ſite in dicto burgo modoetia, & frater azo domus humiliatorum de prato de marliano negotiator domus humiliatorum de migloe ſite extra portam novam civitatis mediolani, & frater Johanes de percogio ſupraſcripte domus humiliatorum de migloe omnes ſindici & procuratores ſupraſcripte domus humiliatorum de migloe ſite extra portam novam civitatis mediolani & capituli & conventus illius domus nomine, loco & vice fratrum & capituli & conventus dicte domus de migloe, & habentes ſpeciale mandatum & plenam & generalem . . . . & auctoritatem a fratribus & capitulo & conventu dicte domus humiliatorum de migloe ad hec infradicta omnia facienda, & ut conſtat per cartam unam Sindicatus inde factam hoc anno die ſabbati octavo die menſis februarii traditam & ſubſcriptam per honrighinum filium quondam ſer Redulfi de medda notarium civitatis mediolani predicto modo & nomine, & omni modo & jure quo melius poſſunt fecerunt & faciunt venditionem & datum & jurium ceſſionem in parte ad proprium & in parte ad libellum ad conſuetum fictum faciendum illi vel illis cui vel quibus illud fictum debetur & fieri debet de . . . jure pro illis & ſuper

(2) Hæc nobiliſſima Medicorum Mediolanenſium gentis familia, quæ adhuc ſupereſt, non recenſetur in *Matricula Nobilium familiarum Mediolani an.* 1277. edita a Cl. Julinio *Memor. T. VIII. pag.* 312. *&c.* Illius tamen antiquitas optime ex monumento hoc noſtro infertur.

ſuper illis terris de quibus reperiretur debere fieri illud fictum; quod fictum eſt & dicitur eſſe debere omni anno modia quinque & ſtara duo & mina una inter ſicalem & millium & par.... & ultra illud fictum eſt eſſe debet libera', francha, & abſoluta ab omni alio ficto, cenſu, onere, & conditione & ſervitute preſtandis vel faciendis ſeu etiam ſuſtinendis alicui, In fratrem Jacobum de preto prelatum domus fratrum humiliatorum ſancti Michaelis ſite in predicto burgo de Modoetia recipientem nomine & ad partem & utilitatem totius capituli & conventus dicte domus ſancti Michaelis, nominative de ſedimine, ſive caſamento uno cum edifitiis & domibus & curte & area & omnibus ſuis juribus & pertinentiis & cum clauſo uno & vigriola (3) una que eſt ab inferiore parte omnibus ſimul ſe tenentibus iacentibus in territorio de migloe (4) ubi dicitur ad ſanctam Julianam; Quibus omnibus ſuper totum coheret a mane via, a meridie heredum quondam guillelmi regalie & in parte terra mallexardorum communis mediolani (5); que tenetur per dominum Churadum conſanonerium, a ſero ſupraſcripta terra mallexardorum, que tenetur per ipſum dominum chunradum & in parte ſtrata com-

(3) *Vigriola* diminutivum a *Vigra*, quod rei agreſtis vocabulum non ſatis explicat Cangius. Ego idem arbitror cum *viria*, quod virens pratum ſignificat ex eodem Cangio.

(4) Vicus non longe a Modoetia diſſitus, quod alibi *Mugloe*, vel *Megloe* dicitur, vulgo *Muggiò*.

(5) Mallexardi qui eſſent, refert Corius, eumque ſequutus Julinius (*Memor. T. VIII. pag.* 227. 172. *&c.*) Quo ſcilicet tempore Inſubriæ urbes domeſticis bellis ardebant, qui mœnibus tamquam rebelles expellebantur, Mallexardi dici conſueverant, cujus vocis etymon a *male* & *audeo* ducit Cangius. Porro erat Mediolani Judex, qui illorum bonis occupandis proſcribendiſque præeſſet, ut ex charta an. MCCLXXXII. apud eumdem Julinium colligimus (*Memor. T. IX. pag.* 101.) *Domino Ugoni Bulliotto Judici Preſidenti Officio Banorum Malexardorum Communis Mediolani*. At præterea ex noſtro hoc documento intelligimus exſules illos terras agroſque occupaſſe, quæ communi nomine poſſiderent, aut aliis locarent: hæc enim verba omnino ſignificant: *terra mallexardorum communis Mediolani*.

communis mediolani; a monte paſquarium . . . . de migloe , & que omnia ſunt pertice quadraginta una & media & pedes octo per juſtam menſuram. Item de petia una campi jacentis in eodem territorio in predicta contrata ſancte Juliane, ubi dicitur ſuper viam de paderno, & cum uno alio campo ſimul ſe tenentibus, qui eſt ſuper viam de blaſono. Quibus ſuper totum coheret a mane terra que fuit domine minote de ſurrexina & in parte heredum quondam guillelmi regalie; a meridie via & in parte eccleſie ſancti Johanis de Modoetia, a ſero via & in parte ſupraſcripte eccleſie ſancti Johanis de Modoetia; a monte terra mallexardorum communis mediolani, que modo tenetur per dominum Chunradum conſanonerium, & in parte heredum quondam Guilielmi regalie, & eſt tota pertice trigintaduo & tabule decem octo & pedes undecim per juſtam menſuram, in quibus ſunt pertice ſeptem, que debent acceſſiare per terram dicte quondam domine minote, que eſt a mane parte, & que laboratur per Ardizolum Longum, & alie pertice quindecim & media ex predictis perticis trigintaduabus & tabulis decem octo & pedibus undecim ſunt que debent acceſſiare & habent jus acceſſiandi per ſupraſcriptam terram eccleſie ſancti Johanis de Modoetia, que eſt a ſero parte & hoc in ſolitum acceſſium. Item de alia petia campi jacente in eodem territorio ubi dicitur ad viam de paderno ſive ſuper viam de Modoetia. Cui coheret a mane acceſſium, & in parte domini guidotti graſſelli, & in parte petri regalie & fratrum ejus, & in parte terra mallexardorum que tenetur per dominum Chunradum conſanonerium; a meridie via & in parte ſupraſcripti Guidotti Graſſelli, & in parte franciſchi Lanterii, & in parte terra mallexardorum communis mediolani, & in parte canonice de dexio; a ſero via, & in parte ſupraſcripte canonice & in parte eccleſie ſancti petri de migloe, & in parte terra mallexardorum, & tenetur per dominum Chunradum conſanonerium; a monte ſupraſcripta terra mal-

mallexardorum ſimiliter & in parte via de modoetia, & eſt pertice oƈtuaginta due & tabule ſeptem & media. Item de petia una vinee ſive clauſi in eodem territorio, & in prediƈta contrata ſanƈte Juliane; cui coheret a mane via ſive ſtrata communis mediolani, & in parte paſquarium communis de migloe; a meridie ſtrata prediƈta; a ſero domus fratrum humiliatorum ſanƈte Agathe & in parte Arderici faraoldi, & in parte via; a monte via, & eſt pertice oƈtuaginta ſeptem & pedes decem & medius. Item de petia una campi in eodem territorio ubi dicitur ad ronchum; cui coheret a mane Raimondi ſclenche de lixono, & in parte heredum quondam accurſi longi, & in parte Guidotti regalie & in parte petri regalie & fratrum; a meridie Stefani de boate & in parte petri robbaſachi, & in parte heredum quondam frumenti robbaſachi & nepotum ejus, & in parte ambroſii robbaſachi; a ſero domini Jacobi de Caloe, & in parte heredum quondam formenti robaſachi & nepotum ejus, & in parte uberti de Cuxano, & in parte domini Guidonis de Cuxano (6), a monte uberti de Cuxano, & in parte domini Guidotti graſſelli, & in parte Raimondi ſclenche, & in parte heredum quondam accurſi longi, & eſt pertice oƈtuaginta tres, & tabule ſex, & pedes quatuor. Item de petia una campi in eodem territorio, ubi dicitur ſuper paſquarium, cui coheret a mane Raimondi ſclenche, & in parte franzoli de Legriano; a meridie via, a ſero via; a monte terra que fuit domine minore de ſurrexina, & eſt pertice ſex, & tabule undecim & media *&c.* Et pro qua venditione & dato & jurium ceſſione, pretio quoque & pagamento ſupraſcripti ſediminis ſive caſamenti, ſupraſcriptarum terrarum venditarum & jurium ceſſorum, ut ſupradiƈtum eſt, confeſſi & contenti fuerunt prediƈti fratres Johanes & Amizo, Azo

Tom. II. X x & Ja-

(6) Guidonis hujus de Cuxano, ſeu de Caſano mentio occurrit apud Julinium *Mem. T. VIII. pag.* 310. 382.

& Jacobus ſindici & procuratores ut ſupra venditores ſupraſcripto modo, & nomine & loco & vice & ad partem & utilitatem capituli & conventus prediƈte domus de migloe recepiſſe & habuiſſe ab ipſo fratre Jacobo . . . . emptore ſupraſcripto nomine de denariis capituli diƈte domus ſanƈti Michaelis in pecunia numerata in bonis denariis Ambroſſinorum monete nove Mediolanenſis nunc currentis (7) libras mille quinquecentum triginta oƈto terliolorum. Qui denarii proceſſerunt, ſeu procedere & diſtribui, & converti debent in utilitatem diƈte domus de migloe & capituli & conventus ejuſdem in ſanandis diverſis debitis diƈte domus, ut prediƈti fratres venditores ſupraſcripto nomine dixerunt & confeſſi fuerunt *&c.* Aƈtum in porta nova Civitatis Mediolani in domo ipſorum fratrum humiliatorum de ſanƈto Michaele preſentibus ibi pro ſecundo & tertio notariis Jacobo de magnago, & maſiolo filio quondam leonis de magnago ambobus notariis publicis porte vercelline civitatis Mediolani. Interſuerunt ibi teſtes dominus Bolgarus tepoldus judex (8) filius quondam domini henrici porte nove, & Aymericus filius Anſelmi mattani porte cumane, & Guilielmus filius quondam Arnoldi de caſſano porte nove, & Jacobus filius quondam protaxii baſſe de dexio ejuſdem porte nove omnes noti civitatis Mediolani. Ego filipus Zavatarius notarius filius quondam ſer petri (9) parochie ſanƈti nazarii in brolio porte nove (10) civitatis Mediolani

(7) Prima hæc eſt, in noſtris monumentis, Ambroſinorum mentio; qui tamen jam diu recepti erant, ut ex charta an. MCCLI. conſtat. V. Differt. de Ital. Monet. T. II. pag. 40. Novi deinde Ambroſini, Julinio teſte (*Memor. T. VIII. pag.* 514.) circa hoc tempus cudi Mediolani cœpetunt, quorum memoriam ſolum ad ſequentem annum ille comperit. Nummi hi ſcilicet argentei erant, S. Ambroſii effigie notati, atque oƈtoginta ex iis unam, ut ajunt, argenti marcam conflabant.

(8) Vir per ea tempora juris ſcientia ac prudentia clariſſimus. V. Julin. *Memor. T. VIII. pag.* 487. 636.

(9) Petri de Zavatariis mentio occurrit ad an. MCCLI. apud Julinium *T. VIII. pag.* 94.

(10) Error huc certe irrepſit; nam *S. Nazarii in brolio* templum ad Romanam

lani tradidi & ſcripſi. Ego Johanes filius alamani plati de curte nova notarius juſſu ſupraſcripti notarii ſcripſi. Actum ut ſupra preſentibus ibi pro ſecundo & tertio notariis honrico de medda porte nove, & francino Oldano porte vercelline ambobus notariis publicis. Interfuerunt teſtes dominus Bolgarus tepoldus judex filius quondam domini honrici tepoldi porte nove, & Aymericus Mattanus filins Anſelmi porte cumane, & Jacobus filius quondam Jacobi de Lemiate porte horientalis, & francinus filius quondam arnoldi Manni de burgo modoetia, & Beltramus de balſemo filius quondam balſemi porte nove civitatis Mediolani.

Ego philipus Zavatarius notarius filius quondam ſer petri parochie ſancti nazarii in brolio porte romane . . . . tradidi & ſcripſi.

Ego Criſtoforus cazullus notarius civitatis Mediolani porte nove juſſu ſupraſcripti filipi Zavatarii notarii ſcripſi.

portam cui proximum eſt, pertinet. Enimvero paullo inferius ſcribitur *porte Romane*.

Bernardi Laudenſis Epiſcopi literæ,
quibus Humiliatis Monialibus domus de Paulo Eccleſiæ conſtruendæ facultatem facit.

1299. 19. April. Ex Tabul. Epiſcop. Laudenſ.

BErnardus miſeratione divina Laudenſis Epiſcopus (1) religioſis ſororibus miniſtre & ſororibus domus beate marie virginis, que dicitur domus ſororum de paulo (2) ſalutem & ſin-

(1) Bernardus de Talentis ab an. MCCXCVI. ad an. circiter MCCCVII. Laudenſis Epiſcopus. V. Ughellianam Laudenſium Epiſcoporum ſeriem a P. Zaccaria auctam pag. 162.

(2) De hac Humiliatarum Laudenſium domo diximus ſup. pag. 12.

& ſinceram in domino caritatem. Olim venerabilis & religioſus vir frater Guidottus ordinis humiliatorum generalis magiſter (3), & vos nobis humiliter ſupplicaſtis, ut quia ſanctiſſimus pater Dominus Bonifacius divina providentia papa octavus conſtituit omnes moniales cujuſcumque conditionis & ordinis ſub certa forma per eorum ſuperiores includi (4), & idem Magiſter ſtatutum hujuſmodi mandans executioni debite reverenter, vobis & loco veſtro juxta ſtatuti prefati ordinem duxerit providendum, eccleſiam conſtruendi, ac inibi divina officia celebrandi licentiam concedere dignaremur. Eo igitur zelo, quo prefatum Ordinem veſtrum in domino ſpeciali affectione proſequimur, prefati magiſtri & veſtris ſupplicationibus inclinati, ac faventes ſuo & veſtro propoſito pretaxato, vobis in ſepedicto loco, ſine preiudicio parochialis Eccleſie, ſub honore beate marie virginis licentiam conceſſimus Eccleſiam conſtruendi, facientes per religioſum & diſcretum virum fratrem Guillelmum prepoſitum S. Chriſtophori Laudenſis primarium lapidem poni, ac ibidem divina celebrandi officia liberam tribuimus facultatem. Ut autem eo amplius devotio excitetur fidelium, quo fructum ſui boni operis ſibi ſenſerint provenire, voſque bonis donis vacetis inſtantius, quo gracioſis donis fueritis premunite, de omnipotentis dei miſericordia, & beate Marie ſemper virginis, & beatorum apoſtolorum petri, & pauli, & beati baſſiani gracioſiſſimi confeſſoris eccleſie noſtre patroni (5) vobis & omnibus vere penitentibus & confeſſis, qui in feſto beate Marie . . . . . . (6) cum debita devotione reverenter & hu-

(3) De Generali hoc Humiliatorum Magiſtro V. Vol. I. pag. 111.

(4) De hac Bonifacii lege, ac de Humiliatorum Virginum clauſura V. Vol. I. pag. 318.

(5) Celeberrimus eſt, ac præcipuo honore apud Laudenſes colitur S. Baſſianus, quintus inter ejuſdem urbis Epiſcopos.

(6) Quæ præ ceteris Deiparæ feſtivitas celebranda ſit, non indicatur. Sed cum *octavæ* ſit mentio, patet aut Nativitatem, aut Aſſumptionem intelligi. Hæ enim tantummodo *octavam* per id tempus adjectam habebant. V. eruditiſſimas P. D. Jo. Chryſoſtomi Trombelli Can.

& humiliter acceſſerint, & ſingulis diebus ſequentibus uſque ad Octavam feſtivitatis prelibate, quadraginta dies de iniunctis penitentiis annuatim in domino relaxamus, decernentes irritum & inane, ſi quid a quoquam noſtre iuriſdictioni ſubiecto contra huius noſtre licentie & tradite poteſtatis tenorem contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre licentie & tradite poteſtatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare preſumpſerit, indignationem omnipotentis dei, beate marie ſemper virginis, beatorum apoſtolorum petri & pauli, beati baſſiani graciociſſimi confeſſoris eccleſie noſtre patroni, & noſtram ſe noverit incurſurum. In quorum omnium teſtimonium preſentes literas fieri iuſſimus ſigilli noſtri munimine roboratas. Datum laude in noſtro epiſcopali palatio anno domini currente milleſimo duccenteſimo nonageſimo nono, duodecima indictione, die vigeſimonono Aprilis, pontificatus ſanctiſſimi patris domini bonifacii pape VIII. anno quinto (7).

Ego baſſianus de agnatello notarius pallatii de mandato dicti domini epiſcopi ſcripſi, & autenticavi, & me ſubſcripſi.

Pri-

Reg. S. Salvatoris de Deipara differtationes, Vol. V., ubi de Deiparæ feſtis agit.

(7) Literas ejuſdem argumenti alias iiſdemque verbis conceptas an. MCCC. XVII. Febr. dedit Bernardus ad Laudenſes Humiliatas domus S. Thomæ, quæ in eodem Laudenſis Epiſcopi tabulario ſervantur.

Privilegium domus braide contra detentores bonorum.

1301. 30. Oct. Ex Bibl. Braid.

BOnifacius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Franciſco de Medicis Canonico Mediolanen. (1) ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Significarunt nobis dilecti filii miniſter & fratres domus Braide Mediolanen. ad Romanam eccleſiam nullo medio pertinentis ordinis Humiliatorum, quod nonnulli iniquitatis filii, quos prorſus ignorant, decimas, cenſus, redditus, legata, terras, prata, vineas, nemora, domos, poſſeſſiones, privilegia, inſtrumenta publica, & quedam alia bona ipſius domus temere ac malitioſe occultare, & occulta detinere preſumunt, non curantes ea predictis Miniſtro & Fratribus exhibere, in animarum ſuarum periculum, & dictorum Miniſtri & Fratrum ac domus non modicum detrimentum. Super quo iidem Miniſter & Fratres apoſtolice ſedis remedium implorarunt. Quocirca diſcretioni tue per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus omnes hujuſmodi detentores occultos decimarum, reddituum, cenſuum, & aliorum bonorum predictorum ex parte noſtra publice in Eccleſiis coram populo per te vel per alium moneas, ut infra competentem terminum, quem eis prefixeris, ea predictis Miniſtro & Fratribus a ſe debita reſtituant, & revelent; ac de ipſis plenam & debitam eis ſatisfactionem impendant; & ſi id non compleverint infra alium terminum competentem, quem eis ad hoc peremptorie duxeris prefigendum, ex tunc in eos generalem excommunicationis ſententiam proferas, & eam ubi & quan-

(1) Eumdem illum indicari hic arbitror, qui in Monumento an. MCCCXII. apud Julinium (*T. IX pag.* 110.) Francius de Medicis appellatur, atque inter Metropolitanæ Eccleſiæ Ordinarios, ut ajunt, Canonicos recenſetur.

quando expedire videris facias uſque ad ſatisfactionem condignam ſolemniter publicari. Dat. Lateran. tertio Cal. Nov. Pontificatus noſtri anno octavo.

Sigill. Bonifacii VIII. de more.

Privilegium Benedicti XI. ſicut Magiſter Ordinis abſolvere poteſt Fratres, qui per Superiores ſuos fuerint excommunicati, & cum eis diſpenſare ſuper irregularitate.

1304. 10. Febr. Ex Cod. Puric.

BEnedictus Epiſcopus Servus Servorum Dei dilecto filio Magiſtro Ordinis Humiliatorum ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Quia proni ſenſus hominis ab adoleſcentia ſunt ad malum, & caro ſemper vergit in culpam, ex humana fragilitate contingit, quod Fratres tui Ordinis excedunt in caſibus, ex quibus ſententias excommunicationis & notas irregularitatis incurrunt. Volentes igitur eorum in hac parte providere ſaluti, ne oporteat eos diſcurrere pro diſpenſationis vel abſolutionis gratia obtinenda, diſcretioni tuæ abſolvendi juxta formam Eccleſiæ eos ex dictis Fratribus, qui per Superiores ſuos dicti Ordinis excommunicationum fuerint ligati ſententiis, vel eas incurrerint per tranſgreſſionem ſtatutorum Ordinis memorati, ac diſpenſandi cum illis ex iiſdem Fratribus, qui diſpenſatione indiguerint in iis caſibus, qui non ſunt Sedi Apoſtolicæ reſervati, liberam & plenam concedimus auctoritate præſentium facultatem. Volumus inſuper, quod Fratres ejuſdem Ordinis, quos tu in Confeſſores tuos duxeris eligendos, tibi poſſint, quoties indigueris, de ſimilis abſolutionis & diſpenſationis in eiſdem caſibus beneficio providere. Dat. Laterani IV. Id. Febr. Pontificatus noſtri anno primo.

Pri-

Privilegium Benedicti XI. ſicut Magiſter Ordinis cum certis Præpoſitis unire poteſt domos Ordinis.

1304. 10 Febr. Ex Cod. Puric.

BEnedictus Epiſcopus Servus Servorum Dei dilecto filio Magiſtro Generali Ordinis Humiliatorum ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. De proviſionis noſtræ venire debet auxilio, ut Eccleſiaſticis perſonis, Religioſis præcipue, quietis commoda procurentur, ut liberius poſſint devotum impendere Domino famulatum. Ex parte ſiquidem tua, ac Præpoſitorum, Prælatorum, Fratrum, ac Sororum tui Ordinis fuit expoſitum coram nobis, quod in domibus plurimis dicti Ordinis, quarum aliquas Fratres, & alias Sorores Ordinis ipſius inhabitant, non poteſt per Sacerdotes dicti Ordinis deſerviri, tum propter earum multitudinem, tum quia in earum pluribus nullæ Eccleſiæ ſunt conſtructæ, quodque ſæpe contingit, quod Fratrum & Sororum ipſarum domorum, præſertim in quibus cæmeteria non exiſtunt, corpora, cum decedunt, de ipſis locis efferuntur ad loca alia inibi tumulanda, nec poteſt in iis Conſtitutio fel. rec. Bonifacii papæ octavi prædeceſſoris noſtri de Monialibus cujuslibet Ordinis includendis (1), ex cauſis præmiſſis commode obſervari. Nos autem ſuper his de ſalubri providere remedio cupientes, diſcretioni tuæ, de qua fiduciam gerimus in Domino ſpecialem, uniendi illas ex domibus antedictis, de quarum unione Ordini prædicto commoditas, ac perſonis in iis degentibus quies & ſalus proveniunt animarum,

(1) De hac Bonifacii VIII. conſtitutione, ac generatim de Humiliatarum Virginum clauſura, ac de domorum conjunctione diximus Vol. I. pag. 318.

marum, de conſilio aliquorum Præpoſitorum & Prælatorum diſcretorum ipſius Ordinis, prout tibi & ipſis ſecundum Deum videbitur ſalubriter expedire, ſive dictæ domus primi, ſive ſecundi Ordinis tui fuerint, liberam ac plenam concedimus auctoritate præſentium facultatem. Dat. Laterani IV. Id. Febr. Pontificatus noſtri anno primo.

Benedicti XI. pro Oratoriis & altaribus portatilibus.

1304. 10. Febr. Ex Bibl. Braid.

BEnedictus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Magiſtro, prepoſitis, & fratribus ordinis Humiliatorum ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Meritis veſtre Religionis inducimur, ut petitionibus veſtris favorabiliter annuamus. Hinc eſt, quod nos veſtris ſupplicationibus inclinati preſentium vobis auctoritate concedimus, ut in domibus, grangiis, & locis veſtri Ordinis poſſitis conſtruere oratoria, ibique habere altaria portatilia, ac ſuper eis tam fratres quam ſorores predicti Ordinis per presbiteros dicti Ordinis vel alios divina officia facere celebrari ſine juris prejudicio alieni (1). Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre conceſſionis infringere, aut ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare preſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Lateran. IV. Id. Febr. Pontificatus noſtri anno primo.

Sig. Bened. XI. de more.

(1) Religioſis pleriſque Cœtibus jam a ſæculo XIII. factam fuiſſe hanc facultatem, ut in propriis ædibus *oratorio*, atque altari portatili uterentur, oſtendit Cl. P. D. Jo. Baptiſta Gattico Canon. Regul. Lateran. in doctiſſimo *De Oratoriis domeſticis* Libro Cap. VIII., & in Opuſc. *de uſu altaris portatilis* Cap. VIII.

Benedicti XI. Literæ de obedientia ab Humiliatis domus S. Joannis Alexandr. Magiſtro Generali præſtanda.

1304. 10. Feb. Ex Bibl. Braid.

BEnedictus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Magiſtro, Prepoſitis, Prelatis, ceteriſque fratribus & ſororibus Ordinis Humiliatorum ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Ordinem veſtrum per illius gratiam, qui humiliavit ſemetipſum pro nobis, in humilitate fundatum paternis affectibus proſequentes, libenter illum gratiis condignis attollimus, ex quibus ſtatus ipſius de bono ſemper in melius augeatur. Porrecta ſiquidem nobis ex parte veſtra petitio continebat, quod licet felicis recordationis Innocentius papa III. predeceſſor noſter duxerit ſtatuendum, ut in eodem ordine quatuor eſſent prepoſiti principales, quorum ſinguli annis ſingulis ſucceſſive univerſis domibus profeſſionis eorum officium viſitationis impenderent, & electum ad prepoſituram alicuius Eccleſiarum dicti Ordinis approbarent, & exinde prepoſitos, cum foret expediens, removerent (1); poſtmodum tamen pie memorie Innocentius papa IIII. predeceſſor noſter, volens eidem ordini pacem & quietem paterne diligentie ſtudio procurare, ut quaſi unum corpus unum caput haberet, noſcitur ſtatuiſſe, ut in predicto ordine ſit unus magiſter, qui univerſo ordini provideat & intendat, univerſis quoque domibus dicti ordinis, ubi per ſe ipſum potuerit, quolibet anno, aut per perſonas idoneas in Capitulo generali electas, officium viſitationis impendat; idemque Magiſter viſitationis & correctionis ſuper univerſum

(1) V. ſup. pag. 243.

ſum ordinem tam in ſpiritualibus quam in temporalibus plenam obtineat poteſtatem; Electus vero in prepoſitum alicuius domus ordinis predicti per magiſtrum ordinis approbetur; quod ſi forte aliquid commiſerit, propter quod ſit merito amovendus, de conſilio quatuor priorum prepoſitorum ab eodem, ſi ſponte cedere noluerit, poterit amoveri (2). Inhibuit quoque dictus predeceſſor Innocentius IIII., ut nullus Epiſcopus, vel quelibet alia perſona de inſtituendo vel deſtituendo prepoſito vel prelato dicti ordinis, qui pro tempore fuerit, ſe aliquatenus intromittat, prout hec in ipſius Innocentii IIII. privilegio plenius continentur. Et licet in aliis locis ejuſdem ordinis obſervetur, quod ſolum dictus Magiſter, vel Viſitatores in Capitulo generali electi juxta tenorem dicti privilegii viſitent, ſoluſque magiſter prepoſitos approbet, inſtituat, & deſtituat, Prepoſitus tamen & fratres domus S. Joannis de Alexandria ejuſdem ordinis (3) Aquenſis diocesis (4) unitatem dicti ordinis dividere ſatagentes, ac pretendentes

(2) V. ſup. pag. 104.

(3) Antiquiſſima erat hæc domus, ut vidimus hoc ipſo Vol. pag. 39. Hinc oriebatur Humiliatorum S. Joannis in Generalem Magiſtrum pervicacia, quam his Benedicti XI. literis non ſatis cohibitam fuiſſe, ibidem vidimus.

(4) Fateor me hic hærere, nec ſatis intelligere, quanam de cauſſa Alexandria Aquenſis diœceſis dicatur. Suum Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopum dedit Alexander III. P. M. anno MCLXXV. Deinde vero anno MCLXXX. Alexandrinam Eccleſiam Aquenſi conjunxit, hac tamen addita conditione, ut Epiſcopus Alexandriæ ſedem haberet, atque Alexandrinus Epiſcopus vocaretur; quod cum exequutioni mandatum non fuiſſet, Innocentius III. Alexandri decretum anno MCCV. iterum confirmavit. At cum turbarum aliquid hac occaſione excitatum eſſet, anno inſequente ſic utramque Eccleſiam conjunxit, ut idem Alexandrinus & Aquenſis Epiſcopus diceretur. At paulo poſt, cum Alexandrini Eccleſiæ hoſtibus ſe addixiſſent, Innocentius idem Epiſcopali jure urbem illam exutam Aquenſi Epiſcopo ſubeſſe juſſit. Gregorius IX. vero Alexandrinis Romanæ Eccleſiæ reconciliatis, anno MCCXL. rem in priſtinum reſtituit, Innocentii III. decretum an. MCCV. iterum ratum eſſe jubens; donec anno MCCCCV. Innocentius VII. Alexandrinam ab Aquenſi Eccleſia ſejungens, ſuum ſingulis Epiſcopum dedit. Hæc omnia Ughellius

tes ſe caput exiſtere quorumdam membrorum Ordinis memorati, non ſolum Magiſtros ac Viſitatores in Capitulo generali electos ad viſitandum ſe recuſant admittere, verum domos aliquas dicti ordinis, quarum ſe aſſerunt fundatores, viſitare ac corrigere, ac eos, qui in ipſarum domorum prepoſitos eliguntur, approbare debere contendunt, quamvis non negent, quod premiſſa etiam ad Magiſtrum pertineant antedictum. Cum autem occaſione hujuſmodi diſcordie gravia in eodem ordine ſcandala ſint exorta, & ſuper iis tam in judicio quam extra nonnulli proceſſus habiti, compoſitiones inite, arbitria promulgata, ac appellationes etiam interiecte, nos paci & tranquillitati dicti ordinis providere volentes, ac occurrere ſcandalis antedictis, apoſtolica auctoritate ſtatuimus, quod iuxta tenorem dicti privilegii ſervetur unitas in ordine antedicto, ita quod nec Prepoſitus & fratres predicti de Alexandria, nec quevis alia perſona eiuſdem ordinis de viſitatione & correctione quarumvis domorum dicti Ordinis, nec de approbatione prepoſitorum earumdem domorum pretextu approbationis earum, vel alicuius conſuetudinis ſeu poſſeſſionis, aut alia quacumque occaſione, preter tenorem eiuſdem privilegii dicti predeceſſoris Innocentii IIII. ſe impoſterum aliquatenus intromittat. Non obſtantibus proceſſibus, compoſitionibus, arbitriis, & appellationibus antedictis. Nulli ergo omnino hominum liceat

(*Vol. IV. Ital. Sacr. in Epiſc. Alexandr.*) Itaque anno MCCCIV., cum has literas Benedictus daret, idem erat Alexandrinus atque Aquenſis Epiſcopus, ac proinde nec Aquenſis urbs Alexandrinæ diœceſis dici poterat, nec Alexandrina urbs diœceſis Aquenſis. Quapropter non video, cur Alexandria hoc loco Aquenſis diœceſis dicatur. Ughelliana Alexandrinorum Epiſcoporum ſeries ita arida eſt ac jejuna, ut nihil inde lucis ad hanc difficultatem ſolvendam afferri poſſit. Nec vero ſchiſmatis ullius per ea tempora exorti memoria ſupereſt, cui Alexandrini adhærentes Epiſcopali Sede ſpoliari iterum meruerint. Itaque nihil nos habere fatemur, quod ad locum hunc explicandum afferamus; atque id unum optamus, ut ex Alexandrinis tabulariis monumenta educantur, quibus illius Eccleſiæ hiſtoria illuſtretur.

liceat hanc paginam noſtri ſtatuti & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem id attentare preſumſerit indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Dat. Lateran. IV. Id. Febr. Pontificatus noſtri anno primo.

Sig. de more.

Privilegium domini benedicti pape XI. ſuper excomunicatis & rebellis (*ita*) Ordinis.

1304. 10. Febr. Ex Bibl. Braid.

BEnedictus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei Venerabilibus fratribus Archiepiſcopis, & Epiſcopis, ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, & aliis Eccleſiarum prelatis, ad quos preſentes pervenerint, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Significarunt nobis dilecti filii Magiſter & fratres Ordinis Humiliatorum ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentis, quod nonnulli de Ordine ipſo, quandoque animi levitate, quandoque alia de cauſa minus rationabili, poſt factam in ipſo profeſſionem exire preſumunt; ac frequenter nonnulli alii fratres dicti Ordinis ſpiritu rebellionis aſſumpto eidem Magiſtro obedientiam ac reverentiam debitam exhibere recuſant in animarum ſuarum periculum, & ſcandalum Ordinis ſupradicti. Quocirca Univerſitati veſtre per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus illi, quos dicti Magiſter & fratres ab eodem Magiſtro excommunicatos ex cauſis hujuſmodi nuntiabunt, niſi poſtquam a vobis moniti fuerint diligenter ad Ordinem predictum redire, ibidem regulariter moraturi, dictoque Magiſtro obedientiam ac reverentiam ſibi debitam exhibere curaverint, tamdiu excommunicatos publice nuntietis, & faciatis ab aliis nuntiari, & ab omnibus arctius evitari, donec ad dictum Ordinum humiliter revertantur, & dicto Magiſtro obedientiam, & reverentiam exhibeant, ut tenentur.

Dat.

Dat. Lateran. IV. Id. Febr. Pontificatus noſtri anno primo.

Sig. ut ſupra.

Privilegium de confirmatione Magiſtri.

1304. 18. Febr. Ex Bibl. Braid.

BEnedictus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Magiſtro, Prepoſitis, Prelatis, fratribus, & ſororibus univerſis Ordinis Humiliatorum ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Preſignis Ordinis veſtri religio promeretur, ut vos illius favoris preſidio muniamus, per quod quietis & ſalutis veſtri ſtatus commodum procuretur. Hinc eſt, quod veſtris juſtis ſupplicationibus inclinati devotioni veſtre preſentium auctoritate concedimus, ut quilibet ſucceſſorum tuorum, fili Magiſter, ſi fuerit in concordia electus, & nihil obſtiterit de Canonicis inſtitutis, nulla ſuper hoc a Sede Apoſtolica confirmatione petita vel obtenta, eo ipſo tamquam veſtri Ordinis Magiſter ſue adminiſtrationis officium, ſeu jus adminiſtrandi in ſpiritualibus & temporalibus conſequatur, & illud tamquam verus Magiſter, prout ad eum pertinet, libere exequatur (1). Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare preſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Dat. Lateran. III. kal. Mart. Pontificatus noſtri anno primo.

Sig. de more.

Ber.

(1) Honorius IV. an. MCCLXXXVI. IV. Jul. Humiliatis conceſſerat, ut eorum Magiſter ſtatim ac rite renunciatus eſſet, munere ſuo fungeretur, etiam ante impetratam Sedis Apoſtolicæ confirmationem; quam tamen, ut primum liceret, ab illo expoſci juſſerat. Humiliatos hac lege ſolvit Benedictus.

Bergomenſis Epiſcopus altaris portatilis uſum Humiliatis concedit.

1304. 22. Mart. Ex Tabul. Cathedr. Bergomenſ.

ANno 1304. die vigeſimo ſecondo menſis Martii in Epiſcopali Palatio Pergamen. in preſentia mei notarii, & fratris Bertrami de Scanzo, Manfredini de Carpionibus, & adam Agazie familiarium infraſcripti D. Epiſcopi teſtium rogatorum, Venerabilis vir Dominus Joannes dei & apoſtolice ſedis gratia Epiſcopus Pergamen. (1) Religioſorum virorum prepoſiti & fratrum Canonice de Galgari Pergamen. Ordinis Humiliatorum precibus inclinati (*ita*) per preſens inſtrumentum gratioſe conceſſit eiſdem, quod Fratres ipſius Canonice ſacerdotes habere poſſint altare viaticum (2) in eorum Oratorio, quod conſtrui fecerunt in Loco de Martinengo, & ſuper eo in ſacro lapide miſſam libere celebrare.

(1) Joannes de Scantio ab an MCCXCVI. ad an. MCCCIX. Bergomenſis Epiſcopus (*Ughell. Ital. Sacr. T. IV. in Epiſc Bergom.*), idem ille, cujus mentio occurrit in literis Petri Card. Peregroſſi, ſuperius editis pag. 317.

(2) Idem eſt ac altare portatile. Videtur autem Joannes jure hoc Humiliatos donaſſe, Benedicti XI. literis motus, quas paullo ante protulimus pag. 353.

Humiliati in poſſeſſionem Eccleſiæ SS. Mariæ & Bartholomæi Bergomen. inducuntur.

1307. 7. Martii. Ex Tabul. Cathedr. Bergom.

ANno 1307. die ſeptimo menſis Martii, in eccleſia Sanctorum Marie & Bartholomei poſita in prato S. Alexandri Pergamen. (1) in preſentia mei notarii, & Domini Peter-

(1) De Humiliatorum Bergomenſi domo S. Bartholomæi, quæ etiam mox nomi-

Digitized by Google

Peterboni de Bergonziis Canonici, Daramei Lazaronum Cuſtodis Eccleſie Pergamen., & Fratris Johannis de Pontolio prelati domus humiliatorum de Razulo Pergamen. teſtium rogatorum. Dominus Lanfrancus de Collionibus Archipresbiter Pergamen. auctoritate ſibi commiſſa per Venerab. Patrem Dominum Joannem dei gratia Epiſcopum, & Alexandrum Prepoſitum pergamen. per cornu & pannum altaris (2), & hoſtium, & funes campane dicte eccleſie Sanctorum Marie & Bartolomei, Fratrem Marchiſium de Lalio presbiterum, & fratres Johannem de Buzzone, Bonominum de Sporzatica, & Iroldum de Mapello de predicta domo humiliatorum, induxit & inducit in poſſeſſionem ipſius beneficii Eccleſie corporalem (3).

natur *de raxulo* ſermo fuit ſup pag. 68.

(2) Vexillum intellige, ſeu periſtroma ab altari pendens, quo ſenſu vocem hanc accipi monuimus Vol. I. pag. 359. cum de Guillelma Bohema ageremus.

(3) Eccleſiæ hujuſce jus, cum Humiliatis concederetur, Bergomenſi Epiſcopo reſervatum fuerat, ut monuimus Vol I. pag. 182.

In occupantes Humiliatorum bona.

1307. 23. Jul. Ex Bibl. Braid.

NEapoleo miſeratione divina Sancti Adriani Diaconus Cardinalis, Apoſtolice Sedis Legatus (1), dilecto in Chriſto prepoſito Eccleſie Sancti Joannis in burgo Papien. (2) ſalutem in Domino. Quia mundo poſito in maligno nonnulli ceca

(1) Neapoleo Urſinus S. R. E. Cardinalis vir per hæc tempora apud Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Scriptores celeberrimus. Complures ab illo obitas legationes Ciaconius enumerat (*In Vita Nicolai IV.*); lucubrationem tamen, quam ex hoc aliiſque ſequentibus documentis illi commiſſam videmus, non memorat.

(2) De Papienſi hac Eccleſia plura habet P. Romualdus a S. Maria *Pap. Sacr.* P. I. pag. 26.

ceca cupiditate ſeducti tanto ad rapiendum & invadendum bona Eccleſiaſtica irreverenter improbas manus extendunt, quanto rariores, qui ea eripiunt, inveniunt obiectores, intereſt noſtra, ut pro preſidio Eccleſiarum & Monaſteriorum Legationis noſtre huiuſmodi pravorum conatibus reſiſtamus. Cum itaque, ſicut accepimus, dilecti in Chriſto prepoſiti, prelati, & fratres domorum Ordinis Humiliatorum civitatis & dioeceſis Mediolanen. a nonnullis earumdem civitatis ac dioeceſis, qui nomen Domini recipere in vacuum non formidant, diverſis iniuriis & moleſtiis affligantur, ac ipſi, ſicut aſſerunt, potentiam eorumdem iniuriantium merito perorreſcentes, eos infra civitatem & dioceſim Mediolanen. nequeant convenire ſecure, nos eorumdem prepoſitorum, prelatorum, & fratrum providere quieti, & malignorum conatibus obviare volentes, diſcretioni tue, qua fungimur, auctoritate mandamus, quatenus, ſi eſt ita, eiſdem prepoſitis, prelatis, & fratribus efficaci preſidio defenſionis aſſiſtens, non permittas eoſdem contra indulta privilegiorum Sedis Apoſtolice, & Legatorum ipſius, ſeu etiam privilegia Chriſtianorum Principum, dummodo per ſedem eamdem fuerint confirmata, ab aliquibus perſonis Eccleſiaſticis vel ſecularibus indebite moleſtari, moleſtatores per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcendo (3). Dat. apud Bur-

(3) Plures habemus Romanorum Pontificum, aut Romanæ Sedis Legatorum literas ad Humiliatorum bona contra invadentium vim ac fraudes defendenda; quæ cum nihil plerumque memoratu dignum contineant, opportunum viſum eſt illas hoc loco tantummodo indicare. Eæ porro ſunt Clementis VI. ad Archiepiſcopum Mediolanenſem, & Florentinum & Taurinenſem Epiſcopos, dat. XX. Jun. MCCCL. Inc. *Militanti Eccleſiæ*. Ex Monumentis apud Cl Mannium. Gregorii XI. ad Archiep. Piſanum, & Veronenſem ac Novarienſem Epiſcopos dat. V. Jun. MCCCLXXII Has porro literas exhibuit *Frater Rainerius de Florentia Conventus Omnium Sanctorum Civitatis Florentie Ordinis Humiliatorum, conſtitutus in preſentia Ven. viri Domini Pauli de Peccioli Decretorum Doctoris, Reverendi in Chriſto Patris & Domini Domini Franciſci Dei & Apoſtolice Se-*

Burgum S. Sepulcri X. kal. Aug. Pontificatus Domini Clementis pape quinti anno tertio.

---

dis gratia Piſan. Archiepiſcopi, Sardinee Primatis, & Apoſtolice Sedis in ea Legati. Ex iiſdem monumentis. Urbani VI. ad Veronenſem ac Placentinum Epiſcopos atque ad Archidiac. Januenſem dat. VI. Kal. Mart. an. MCCCLXXXIX. Inc. *Militanti Eccleſiæ* ex Bibl. Braid. Paulli II. ad Veronenſem ac Vercellenſem Epiſcopos, atque ad Abb. S. Ambroſii Mediolanen. dat. XVI. Cal. Octob. an. MCCCCLXIV. Inc. *Rationi congruit*. Ex Cod. Puric.

De expenſis Legatorum cauſſa faciendis.

1308. 22. Mart. Ex Bibl. Braid.

NEapoleo miſeratione divina Sancti Adriani Diaconus Cardinalis, Apoſtolice Sedis Legatus (1), Venerabili in Chriſto Patri Dei gratia Epiſcopo Vincentino (2) Salutem in Domino. In Eccleſiarum & Monaſteriorum & aliorum Eccleſiaſticorum Locorum legationis noſtre relevationibus ſollicita meditatione penſantes, ſic ab ipſis procurationes nobis debitas exigere modeſte diſponimus, ut illa indebita dictarum procurationum exactio ultra quam facultates & redditus patiantur ipſorum aliquatenus non perturbet. Sane dudum inter bone memorie F. Archiepiſcopum (3), & Clerum Mediolanenſem ex una parte, & Religioſos viros Magiſtrum, prepoſitos, & prelatos Ordinis Humiliatorum civitatis ac dioceſis Mediolanen. ex altera, ſuper eo quod dicti Magiſter, prepoſiti, ac prelati in dictis

---

(1) V. ſupr. pag. 360.

(2) Altogradus Cataneus de Lindinaria per hoc tempus Vicentinæ Eccleſiæ præerat. V. Ughell. *Ital. Sacr. T. V. in Epiſc. Vicent.*

(3) Franciſcus Parmenſis Mediolan. Archiepiſcopus hoc ipſo anno MCCCVIII VI. Febr. e vivis exceſſerat. V. Julin *Memor. T. VIII. pag. 572.*

ctis procurationibus pro primo anno legationis noſtre nobis debitis ab eiſdem ſe aſſerebant ultra debitum pregravatos, dicentes quod minus equa fuerat facta taxatio de facultatibus eorumdem, materia queſtionis exorta, & per appellationem eorumdem cauſa hujuſmodi ad noſtram curiam legitime devoluta, ad ipſorum concordiam diligenter interpoſuimus partes noſtras. Verum quia non aliter inter eos ſopiri poſſet materia queſtionis, niſi ad extimationem ſuorum reddituum procedatur, ut tam pro preſenti quam futuris temporibus omnis tollatur inter eos ſuper hoc materia jurgiorum, paternitati veſtre, qua fungimur, auctoritate committimus & mandamus, quatenus ad civitatem & dioceſim Mediolanen. vos perſonaliter conferentes, ac per ſeculares ac regulares perſonas Eccleſiaſticas civitatis & dioceſis predictarum, facultatum, reddituum, ac proventuum Eccleſiaſticorum Archiepiſcopalis menſe, nec non Cathedralis aliarumque Eccleſiarum, & Monaſteriorum, hoſpitalium, ceterorumque locorum Eccleſiaſticorum earumdem civitatis & dioceſis notitiam obtinentes, veritatem diligentius inquiratis, ut ea que per inquiſitionem huiuſmodi a perſonis habentibus Deum pre oculis facienda inveneritis, fideliter in ſcriptis redacta, veſtroque ſigillo concluſa, neutrique partium revelata penes vos uſque ad reditum veſtrum ad Eccleſiam Vincentinam fideliter conſervetis; ibidem poſtmodum eiſdem partibus ad veſtram preſentiam convocatis, inquiſitionem huiuſmodi aperturi, ut iuxta facultates & redditus ipſorum equa per vos taxatio & diſtributio fiat inter eos, ſecundum quam in predictis procurationibus pro preſenti tempore & futuro contribuere teneantur; niſi forte per conventiones & pacta vel conſuetudinem hactenus obſervatam, Archiepiſcopalis menſa & Eccleſia Cathedralis ad contribuendum in dictis procurationibus minime teneantur; in quo caſu bona dictarum menſe & Eccleſie per vos nolumus extimari. Quam quidem taxationem & diſtributionem poſtquam per vos provide fuerit ordinata, ſtatuetis

 aucto-

auctoritate noſtra per eos futuris temporibus inviolabiliter obſervari, niſi notabilis augmentatio vel diminutio eorumdem proventuum huiuſmodi taxationem augeri vel diminui ſuaderet, contradictores auctoritate noſtra per cenſuras Eccleſiaſticas compeſcendo. Teſtes autem qui fuerint nominati, ſi ſe gratia, odio, vel timore ſubtraxerint, cenſura ſimili compellatis veritati teſtimonium perhibere. Dat. Cortone V. Id. Mart. Pontificatus Domini Clementis pape V. anno tertio.

Deeſt ſigillum.

Privilegium Neapolei Legati, ſicut Fratres Ordinis Mediolani & Diæceſis non tenentur ad expenſas Legatorum ultra ſuam portionem.

1308. 31. Aug. Ex Cod. Puric.

NEapoleo miſeratione divina S. Adriani Diaconus Cardinalis Apoſtolicæ Sedis Legatus dilectis in Chriſto Magiſtro Generali, cæteriſque Præpoſitis & Prælatis, Capitulis & Conventibus domorum & locorum Fratrum Ordinis Humiliatorum Mediolanenſis Civitatis ac Dioceſis ſalutem in Domino. Dudum dilecto in Chriſto religioſo viro Fr. Joanni de Oſenago Monacho Monaſterii S. Dionyſii de burgo portæ orientalis Mediolani (1) Capellano noſtro dedimus noſtris litteris in mandatis, ut ipſe perſonaliter ad civitatem Mediolan. accedens, procurationes nobis debitas ab Archiepiſcopali menſa, & Capitulo Cathedralis Eccleſiæ, & Clero, ceteriſque perſonis Eccleſiaſticis ſæcularibus & regularibus, exemptis & non exemptis Civitatis & Dioceſis Mediolanen. pro facultatibus & reditibus eorumdem prudenti meditatione penſatis provide exigendas taxaret,

(1) De Mediolanenſi S. Dionyſii Monaſterio diximus ſup. pag. 297.

Digitized by Google

ret, & diſtribueret, & congrue ſecundum facultates cujuslibet diſtributas exigere procuraret; dictuſque Fr. Joannes prædictis facultatibus de quamplurium prudentium conſilio provida deliberatione penſatis, certam quantitatem pecuniæ a præfatis Archiepiſcopo, Capitulo, Clero, & perſonis Eccleſiaſticis pro dictis procurationibus perſolvendam impoſuit, & taxavit, bonæ memoriæ Franciſco Archiepiſcopo Mediolanen. (2), & quibuſdam aliis committendo, ut dictas procurationes, retenta pro Archiepiſcopali menſa debita portione ipſam rationabiliter contingente, a præfatis Capitulo, Clero, & aliis perſonis Eccleſiaſticis, ſecundum quod unumquemque contingeret, provide diſtributas, exigere procurarent. Verum præfatus Archiepiſcopus, & quidam alii ad hæc per dictum Archiepiſcopum, ſeu per dictum Fr. Joannem ſpecialiter deputati, nulla de facultatibus veſtris, & aliarum perſonarum Eccleſiaſticarum prædictarum diſcuſſione præmiſſa, nec ſequentes taxationem hactenus obſervatam, ſed ſolum ad veſtra gravamina aſpirantes, impoſuerunt vobis ducentos triginta & unum florenum auri (3) a vobis pro dictis procurationibus perſolvendos; a qua impoſitione taxationem in ſimilibus hactenus obſervatam plurimum excedente, & ultraquam patiantur facultates & reditus veſtri Eccleſiaſtici, onerosa & improvide facta, tam formæ commiſſionis per nos factæ eidem Fr. Joanni, quam forma commiſſionis per eumdem Fr. Joannem facta nullatenus obſervata, ſentientes vos contra juſtitiam prægravari ad noſtram audientiam appellaſtis. Procuratoribus igitur tam veſtris quam eorumdem Archiepiſcopi, Capituli, Cleri, & aliarum perſonarum Eccleſiaſticarum prædictarum in noſtra præſentia conſtitutis

cum

(2) Franciſco Parmenſi, de quo ſup. par. 162.

(3) Quis eſſet per hæc tempora aurei Floreni valor oſtendit Joannes de Sitonis de Scotia (*De Monetis Ital. T. II. pag. 19.*); florenis ſcilicet ſingulis trium denariorum pondus fuiſſe, ut octo floreni auri unciam conflarent.

cum ſuper dicto gravamine eſſet diutius altercatum, ad tollendum tam pro præſenti quam pro futuris temporibus, inter vos & eos ſuper præmiſſis omnem materiam quæſtionum, deliberavimus per Venerabilem in Chriſto Patrem Epiſcopum Vicentinum, de prædictis facultatibus inquiri facere diligenter, ut reddituum facultatum ipſarum obtenta notitia, qualiter eſſet hujuſmodi taxatio & diſtributio facienda, de liquidis appareret (4). Verum Procuratores partis alterius inquiſitionem & diſcuſſionem prædictarum facultatum & redituum declinantes, ac ſæpe ſæpius exquiſitis ſubterfugiis in appellationes frivolas prorumpentes, fere per annum obſtacula præſtiterunt, ut prædicta diſcuſſio, quæ potuiſſet per eumdem Epiſcopum, vel alium virum providum, Deum habentem præ oculis infra modici temporis ſpatium expediri, non abſque magno veſtro prejudicio tardaretur. Demum vero, cum ejuſdem partis exceptiones declinatoriæ non ceſſarent, ſed ſemper reſurgerent redivivæ, & appareret aperte, vos in hac parte gravamina ſuſtinere, nos pluribus veſtris clamoribus & inſtantiis excitati, cum propter ejuſdem partis reſiſtentiam mittendi perſonam aliquam ad diſcuſſionem hujuſmodi faciendam ſemper hactenus facultas fuerit denegata, tam pro præſenti tempore quam futuro veſtris oppreſſionibus occurrere cupientes, omnes ſententias excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, tam per eumdem Fr. Joannem, quam per quoſcumque alios, in vos & perſonas ſeu loca quæcumque Ordinis veſtri, occaſione prædicta prolatas, litterarum noſtrarum forma nullatenus obſervata, auctoritate, qua fungimur, decernimus, imo verius declaramus irri-

(4) Literas ad Vicentinum Epiſcopum datas ſupra protulimus. Videtur tamen exaggeratione aliqua hoc loco uſus Legatus. Cum enim Literæ ad Vicentinum Epiſcopum XII. Mart. hoc ipſo anno fuerint datæ, hæ vero XXXI. Jul., non video qua ratione Neapoleo hic narret, Vicentinum Epiſcopum *fere per annum* prohibitum fuiſſe, ne impoſitum munus exequeretur; niſi forte error aliquis in alterutrius monumenti notas irrepſerit.

irritas & inanes, & nullius exiſtere firmitatis; ſtatuentes auctoritate prædicta, ut futuris temporibus ad ſolutionem aliam faciendam pro dictis procurationibus compelli aliquatenus non poſſitis, niſi ſecundum conſuetudinem hactenus in ſimilibus obſervatam, vel niſi per aliquam perſonam idoneam vobis nulla ratione ſuſpectam, a Sede Apoſtolica vel Legatis ipſius ad hæc ſpecialiter deſtinandam, diſcuſſio fieret facultatum & redituum prædictorum, juxta quam vos in poſterum ſolvere oporteret, omnes ſententias contra ſtatutum hujuſmodi promulgandas carere viribus decernentes, mandato Sedis Apoſtolicæ ſemper ſalvo. Ceterum circa partem de procurationibus noſtris vos rationabiliter contingentem, quouſque hujuſmodi diſcuſſio fuerit facta, vos ad exhibendam illam quantitatem teneri volumus, quam conſueviſtis in ſimilibus in aliorum Legatorum, qui fuerint pro tempore, procurationibus exhibere. Datum Tortonæ (5) II. kal. Septemb. Pontificatus Domini Clementis Papæ quinti anno tertio.

Qua-

(5) Superiores literas vidimus Cortonæ datas, has vero Tortonæ. Potuit quidem Legatus ſedem immutare; ſed nominis ſimilitudo facit, ut utrobique aut Cortonæ, aut Tortonæ ſcribendum ſuſpicer; qua in re tamen nihil certi definire auſim.

Qualiter privati fuerunt per ſententiam de Eccleſia S. Ruxorii Prepoſitus, & Fratres S. Torpetis Ordinis Humiliatorum per Dominum Archiepiſcopum Jeannem.

1311. 16. Aug. Ex Tabul. Archiep. Piſan.

Hoc eſt Exemplum cujuſdam Exempli ſive Inſtrumenti, cujus tenor talis eſt.

IN Eterni Dei Nomine. Amen. Henricus de Montevaſo Plebanus Plebis de Lardenſa Reverendi Patris & Domini Fratris Johannis (1). . . . . Piſani Vicarius Generalis. Ad rei memoriam ſempiternam. Commiſſi nobis officii cura cor noſtrum inſtanti pulſat, ac . . . . Monaſteriorum noſtre ſollicitudini commiſſorum quantum nobis ex alto conceditur ſatagamus, & quod ſervitium, & . . . . Monaſteriis inſtitutis per cujuſdam Auſtutiam diminutionis non patiat. diſpendia, ſed ad divini Numinis gloriam, & honorem . . . . nec olim per Civitatem Piſanam, & ejus Dioceſim generalis Viſitatoris officium debitum exequendo predictus Venerabilis Pater ad Monaſterium S. Ruxorij (2) . . . . . Piſane dieceſis ſubiectum ſibi abſque ullo medio, perveniſſet, ibidem reperit, & invenit aliquos Fratres Ordinis Humiliatorum pro . . . . Pis ejuſdem Ordinis reſidere, a quibus curavit cum dili-

(1) Jeannes de Provincialibus ſeu de Cajetanis Ord. Præd. Piſanæ Eccleſiæ ab an. MCCXCIX. ad annum MCCCXII. præfuit, ad Nicoſienſem Archiepiſcopatum deinde translatus. V. Ughell. *Ital. Sacr. T. III. in Archiep. Piſan.*

(2) De S. Ruxoril, ſeu S. Luxorii æde Humiliatis concredita V. quæ diximus Vol. *I.* pag. 152., & hoc ipſo Vol. pag. 106.

diligentia indagare, quomodo Monaſterium illud auctoritate dicti Domini Frede . . . (3). S. Torpetis unitum, & per eorumdem etiam confeſſionem reperit, & invenit multas poſſeſſiones ejuſdem Monaſterij S. Ruxorij eſſe alienatas, & a . . . . ſe fore ſubiectas. Cujus confeſſionis poſtea Inſtrumento reperto per Dominum Creſembenum tunc Vicarium domini Patris Fratri Orlando Syndico, & . . . . & Fratrum Monaſterii S. Torpetis dari fecimus in mandatis, quo fidem quomodo, & quibus . . . . dicti Prepoſitus & fratres S. Torpetis ſub obligatione . . . . fuerant obligati impleviſſent, qui de predictis nullam fidem facere curaverunt. Et licet tractu poſtea temporis infra clauſtra noſtri pectoris . . . . emptes & communicantes ſuper hoc conſilio plurium ſapientum, & videntes, quod illa Predeceſſoris dicti temporis conceſſio, ſive unio erat irrita, ipſo . . . . obmiſſis tractatibus, & aliis ſolemnitatibus debitis, adtentata, volentes tamen ad hec inquirere, & videre ſi dictis Prepoſito, & Fratribus jus aliquod ex cauſſa poſſet competere in Monaſterio S. Ruxorii antedicti per Fratres Salvum & Orlandum dictorum Prepoſiti, & Fratrum Procuratores, & Syndicos in noſtra preſentia conſtitutos munuimus quod fidem facerent coram nobis, quomodo dictum Monaſterium poſſiderent, cum ad ipſum venerabilem Patrem Dominum Archiepiſcopum de jure communi dictum Monaſteriu pertineret, unuſque non poſſet Prelatus duobus Monaſterijs preſidere, qui poſt multas dilationes diutius expectati, fidem tantum per publicum Inſtrumentum confectum manu Ch . . . . Cappellani Eccleſie S. Benedicti Notarii de quadam unione & aſſociatione d. Monaſterij S. Ruxorii eidem Monaſterio S. Torpetis adiecta & facta fuerunt dum tamen ibi ſervarent Collegium pro divinis officiis continuè celebrandis, in qua etiam unione, & aſſocia-

(3) Fridericus Vicecomes indicatur ab an. MCCLIV. ad an. MCCLXXVIII. Piſanus Archiepiſcopus. Fuſe de illo Ughellius loc. cit.

Digitized by Google

ſociatione jus viſitandi, corrigendi, Procuratorem recipiendi, confirmandi & ponendi majorem in Sedem ipſius Eccleſie S. Ruxorij & omnia alia jura temporalia dicto venerabili Patri Domino Archiepiſcopo Piſano, & ſuis Succeſſoribus reſervata, & alia plura, ſecundum quod in dicto Inſtrumento ab eis producto plenius continetur. Et quod dicta inſtitutio, & unio, & inveſtitura, quam fecit de unione, & aſſociatione predictis idem Predeceſſor noſter voluit nil valere, ſi dictus Prepoſitus & Fratres reſervata jura temporalia preſumerent violare. Attendentes ſcilicet quod ejuſmodi unio, & aſſociatio, & conceſſio nulla fuit tamquam abſque ullo tractatu, & aliis ſollempnitatibus debitis adtentata, etſi ejuſdem forſitan intervenientibus ſollempnitatibus, & tractatu aliquo extitiſſet, quia tamen idem Prepoſitus, & Fratres jura in eodem Inſtrumento reſervata ſervare minime procurarunt, propter quod a jure, ſi quid eis in eodem competeret, etiam ceciderunt. Et volentes quod in eodem cultus antiquus Divini Numinis inſtauretur, & dictam unionem, aſſociationem, conceſſionem, & Inſtrumentum exinde confectum nullius pronuntiamus extitiſſe, vel exiſtere firmitatis, nec per eas dicto Monaſterio S. Torpetis unitum, aſſociatum, vel incorporatum, vel ad dictum Ordinem Humiliatorum, vel de ipſo Ordine non fuiſſe, vel eſſe, ſed eſſe ſub Ordine, & de Ordine S. Benedicti ſecundum predicti Venerabilis Patris Domini Ardhiepiſcopi Piſani providentiam gubernandum.

Lata & dicta fuit dicta Sententia per ſupraſcriptum Dominum Henricum Vicarium ad Curiam pro Tribunali ſedente in Eccleſia S. Georgii Piſarum, ubi jura redduntur in contumaciam ſupraſcriptorum Prepoſiti, & Fratrum preſentibus Teſtibus Domino Tancredo Plebano, Domino Petro Abbate Monaſterij Sancti Michaelis de Quieſa (4), dmño Franciſco Abbate Monaſterij SS. Apo-

(4) Monaſterii Ordinis Camaldulenſis, de quo V. Gregorii VII. literas an. MLXXVII. ap. Ughell. loc. cit.

Apoſtolorum, Presbiteris Rainerio S. Andree Foris Porte, & Cogna S. Chriſtofori Eccleſiarum Rectoribus, Johanne q. Bonaccurſii, Cavalcante de S. Miniate, & Ciandro q. dñi Mathei Ebriaci de Domo Gaitanorum, & aliis pluribus ad hec rogatis, & vocatis Dominice Incarnationis Anno milleſimo trecenteſimo duodecimo (5), die ſextadecima Menſis Auguſti none Indictionis in Veſperis, & paulum poſt Veſperas pulſatas in ipſa Civitate.

Ego Johannes filius Bonamici quondam Ildini Piſanus Civis Imperiali Auctoritate Judex Ordinarius, & Notarius, ac etiam Revēdi Patris & Domini Domini Patris Fratris Oddonis (6) Divina Providentiâ Sancte Piſane Eccleſie Archiepiſcopi & ſue Curie Scriba publicus predicta omnia unde hoc exemplum a me ſumptum eſt inveni, vidi, & legi in quodam Libro Bambicino Actorum Curie Archiepiſcopatus Piſani compartito partim tempore Revēdi in Chriſto Patris, & Domini Domini Fratris Oddonis Divinâ Providentia Archiepiſcopi Piſani, & ita hinc inde tranſcripſi & fideliter exemplavi nil addito, vel mutato, quod ſenſum mutet, vel variet intellectum, & cum Originali hoc ipſum Exemplum coram venerabili Viro Domino Chianne de Falconibus Plebano Plebis de Calci Rēvdi Patris ſupraſcripti Domini

(5) Videmus hic annum MCCCXII. indicari, Indictionem autem nonam. Arqui nona indictio ſuperiori anno MCCCXI. congruebat. Sed animadvertendum eſt apud Piſanos annum a die XXV. Martii cœpiſſe, illius exordio novem ante Chriſtum natum menſibus ducto, novem ſcilicet circiter menſibus, antequam vulgo inchoari ſoleat. Qua in re a Florentinis differebant, qui eadem quidem die anni initium ducebant, ſed illius exordium tribus poſt Chriſtum natum menſibus ſtatuebant. Itaque qui apud Piſanos erat annus ex c. ſextus, quintus erat apud Florentinos. Hinc hujus chartæ annum licet ſtatuere. Piſani enim novem ante Chriſtum natum menſibus annum inchoantes, Auguſto menſe cum apud nos adhuc annus MCCCXI., cui nona indictio congruit, decurreret, ipſi annum MCCCXII. jam a die XXV. Martii numerare cœperant.

(6) Oddo de Saia Ord. Præd. jam ab anno MCCCXII. Piſanæ Eccleſiæ præfectus fuerat.

mini Fratris Oddonis Archiepiſcopi Piſani Vicario Generali una cum ſupraſcriptis Michaele & Ser Dino Notariis diligenter, & fideliter obſculavi (7), & cum dictum Exemplum cum dicto Originali idem Dominus Vicarius cognoverit, & ego Johannes Notarius invenerim per ordinem concordare, & de ipſius Domini Vicarij auctoritate, & mandato, ad ejuſdem exempli plenam fidem & Teſtimonium me ſubſcripſi. Actum Piſis in Archiepiſcopatu ſuper Ballatorio Dominice Incarnationis Anno milleſimo trecenteſimo nono decimo, Indictione prima, ſeptimo Kalendas Auguſti (8).

Ego Michael quondam Benvenuti de Spina Imperiali auctoritate Judex Ordinarius, atque Notarius *&c.*

Ego Dinus de Cerreto quondam Ser Guillelmi Imperiali auctoritate Judex Ordinarius, & Notarius *&c.*

Ego Mattheus Filius Geremie de Vico Piſano Imperiali auctoritate Notarius, & Judex Ordinarius Exemplar hujus Carte vidi, & legi, & fideliter abſculavi una cum infraſcriptis Notariis ad hec rogatis Teſtibus nihil inde addito, vel diminuto, Mandato, Decreto, & Auctoritate nobilis Viri Domini Sacci quondam Domini Caſtellani de Burgo Sancti Sepulcri Piſanorum Poteſtatis, & Judicis Ordinarij ipſum Exemplar exemplavi, & publicavi, & in publicam formam redegi per omnia, ut continentur in Exemplari ipſius Inſtrumenti. Actum Piſis ſuper ſuperiori Solario Palatii dicti Domini Poteſtatis, preſentibus Bondura quondam Nericionis de Comitatu Cagluri, & Bugnone quondam Franciſci de Burgo Sancti Sepulcri Teſtibus ad hec rogatis Dominice Incarnationis milleſimo trecenteſimo vigeſimo Anno,

(7) Videtur tum hic tum alias infra legendum *auſcultavi*, vel *abſcultavi*, quam vocem in veteribus chartis interdum idem eſſe ac *diligenter perpendi* monet Cangius *Gloſſar. lat. T. I. pag.* 824. *edit. Ven.*

(8) Anno ſcilicet vulgari MCCCXVIII., cui prima Indictio congruit.

Anno, Indiđione tertia, ſeptimo Kalendas Novembris (9).

Ego Lante Filius Martini quondam de Vico Piſano Imperiali Auđoritate Notarius Abſcultationi, & Exemplationi ſupraſcripti Inſtrumenti facte a ſupraſcripto Notario una cum infraſcripto Notario interfui *&c.*

Ego Jacobus Filius Pardi quondam Tani de Gello Putido Imperiali Auđoritate Notarius *&c.*

(9) Nempe anno vulgari MCCCXIX.

Privilegium Joannis XXII. de Indulgentia ſexaginta dierum Ordini conceſſa cuilibet viſitanti Oratoria Ordinis.

1319. 23. Oct. Ex Cod. Puric.

JOannes Epiſcopus Servus Servorum Dei univerſis Chriſtifidelibus preſentes litteras inſpecturis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Licet is, de cujus munere venit, ut ſibi a fidelibus ſuis digne & laudabiliter ſerviatur, de abundantia pietatis ſuæ, quæ merita ſupplicum excedit & vota, bene ſervientibus multo majora tribuit, quam valeant promereri, nihilominus deſiderantes Domino reddere populum acceptabilem, Fideles Chriſti ad complacendum ei quaſi quibuſdam allectivis muneribus, Indulgentiis videlicet & remiſſionibus invitamus. Cupientes igitur, ut Eccleſiæ & Oratoria domorum Ordinis Humiliatorum congruis honoribus attollantur, eoque devotius concurrat Fidelium populus ad eadem, quo ſalutis munera ſe ibi conſequi ſperaverit ampliora, univerſitatem veſtram rogamus & hortamur attente, vobis nihilominus in remiſſionem peccaminum indulgentes, quatenus imploraturi a Domino veniam delictorum, ad

Ec-

Eccleſias & Oratoria eadem in humilitate ſpiritus accedatis. Nos enim de Omnipotentis Dei miſericordia, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, omnibus vere pœnitentibus & confeſſis, qui Eccleſias & Oratoria ipſa in Nativitatis, Epiphaniæ, Reſurrectionis, & Aſcenſionis Domini, nec non Pentecoſten, præcipuis Beatæ Mariæ Virginis, dictorum Apoſtolorum, S. Joannis Baptiſtæ, S. Michaelis Archangeli, S. Benedicti, & aliis Eccleſiarum & Oratoriorum prædictorum feſtivitatibus, ſingulisque diebus Dominicis Quadrageſimæ devote viſitaverint annuatim, ſexaginta dies de injunctis eis pœnitentiis miſericorditer relaxamus. Dat. Avenione X. Cal. Novemb. Pontificatus noſtri anno quarto.

Gasberti Maſſilienſis Epiſcopi literæ ne Humiliati ab Apoſtolicis Collectoribus exactionibus graventur.

1319. 8. Dec. Ex Monum. ap. Cl. Mannium.

IN Chriſti nomine amen. Anno domini currente MCCCXVIIII. die Veneris octavo menſis Decembris indictione tertia in preſentia mei Notarij, & teſtium infraſcriptorum. Reverendus, & Religioſus vir Dominus Frater Jacobus ordinis Humiliatorum Generalis Magiſter ſolemniter legi fecit, & publicare quaſdam Litteras apertas cum Sigillo autentico cere rubee Venerabilis Patris, & Domini Domini Gasberti permiſſione divina Marſilienſis electi, & Domini Pape Camerarii (1), quarum Litterarum tenor

(1) Gasbertus, ſeu Gausbertus, ſeu Guaſbertus, (ſic enim diverſimode ſcribitur) de Valle, aliis etiam de Be[illegible]ania dictus hic indicatur. Maſſilienſi primum, tum circa an. MCCCXXIV. Arelatenſi, denique poſt an. MCCCXLI. Narbonenſi Eccleſiæ præfuit. Illius mentio occurrit in *Gallia Chriſtiana* T. I. col. 605. &

tenor noſcitur eſſe talis. Provido viro Domino Arnaldo Sabaterij de Tiſiaco, & Sancti Dioniſij Eccleſiarum Caturcen. Dioceſis Collectori fructuum beneficiorum vacantium in Jan. Mediolan. & Ravennaten. provinciis Gasbertus permiſſione divina Marſilien. electus Domini Pape Camerarius Salutem in domino. Nuper pro parte religioſorum virorum magiſtri generalis, & ordinis humiliatorum fuit nobis expoſitum, quod vos non obſtante Compoſitione facta per procuratorem eorum, cum Camera dicti Domini noſtri Pape de fructibus beneficiorum ipſius ordinis, que tempore Collectionis noſtre vacaverunt, domos eorum impetere non finitis, imo eis graves moleſtias irrogaſtis, quod nobis gratum non eſſet, ſed credimus vos habere iuſtam ignorantie cauſam. Id circo nolumus nec conſulimus . . . . cum vobis uſque ad ſummam mille octingentorum, & nonaginta unius Florenorum auri alias per ipſos vobis extiterit ſatisfactum eos amodo pro dictis fructibus moleſtetis, nec domos eorum aliqualiter impetatis, taliter vos habentes ſi ita ſit, quod ſepe dicti Magiſter, & fratres dicti ordinis nullam de vobis habeant materiam conquerendi. Datum Avignone die ſecunda Novembris. Quas quidem Litteras ſupra dictas ad faciendam fidem plenariam in omni loco iudicio & extra exigente evidenti neceſſitate dictus Dominus generalis Magiſter precepit mihi Notario infraſcripto ut eas exemplatas autenticarem, & in publicam formam redigerem, ut eiſdem fides plenaria exhibeatur ab omnibus ubilibet, tamquam originali, & publice Scripture, & ad faciendum premiſſa omnia, & ſingula auctoritatem ſuam preſtavit, ac omni modo, & iure, quibus melius potuit, interpoſuit ſuum decretum ex certa ſcientia, & cum cauſe cognitione.

Actum in domo de Vicoboldono dicti ordinis dioc. Mediolan. in habitatione dicti Domini generalis Magiſtri. Interfuerunt

575. & T. VI. col. 90. recentioris Edit.

Digitized by Google

runt ibi teſtes rogati, & vocati fratres Jacobus, Marcus, & Manuel Prepoſiti domorum de Galgari de pergam. Sancti Petri de Modoecia, & domus nove de papia dicti Ordinis.

Ego Frater Joannes prepoſitus domus Canonice nove Mediolani dicti ordinis imperiali auctoritate notarius premiſſis omnibus, & ſingulis interſui, & rogatus de mandato dicti Domini generalis Magiſtri ſupra ſcriptas Litteras manu publica exemplavi de verbo ad verbum nil addendo, vel diminuendo, & exemplatas autenticavi, & in publicam formam redegi, ut potiſſime fidem faciant in omni loco, in iudicio, & extra tamquam publice, & autentice Scripture.

Privilegium Joannis XXII. ſicut Collectores Domini Papæ exigere non debent fructus Beneficiorum vacantium in Ordine Humiliatorum.

1327. 29. Aug. Ex Cod. Puric.

JOannes Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Collectoribus fructuum, redituum, & proventuum Eccleſiarum, & aliorum quorumcumque beneficiorum vacantium in Lombardiæ, Romaniolæ, & Patriarchatus Aquilejenſis, & Marchiæ Anconitanæ & aliis Italiæ partibus, per Sedem Apoſtolicam conſtitutis Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Significarunt nobis dilecti filii Magiſter Generalis, & Fratres Ordinis Humiliatorum, quod ſingulæ domus ejuſdem Ordinis gubernari conſueverunt, & gubernantur per certos adminiſtratores, quorum aliqui Præpoſiti, & aliqui Prælati vulgariter nuncupantur, & hujuſmodi adminiſtratores non ſunt perpetui, ſed tantummodo temporales, cum hujuſmodi Prælati [illegible] ſingulis annis, alii vero Præpoſiti nuncupati, quilibet juxta Fratrum & Conventus, ſive domus, ſive etiam duarum partium Fratrum ipſorum voluntatem, poſt unum

unum conſueverint, & debeant etiam ſecundum ipſius Ordinis ſtatuta & conſuetudines removeri, & mutari; & adminiſtrationes ejuſdem Ordinis, quarum aliquæ Præpoſituræ, & aliquæ Prælaturæ in illis etiam nuncupantur, non habuerunt hactenus nec habent reditus aliquos vel proventus; ſed adminiſtratores ipſarum vixerunt & vivunt ſolum de bonis communibus earumdem domorum, ſicut ceteri Fratres ipſarum domorum, nec per amotionem vel obitum adminiſtratorum ipſorum futuris adminiſtratoribus reſtant fructus aliqui reſervandi, cum nulli fructus ipſarum domorum, niſi communes, de quibus Fratres ſuſtentantur, exiſtant; quodque vos Fratres dictarum domorum ejuſdem Ordinis, vel aliquarum ipſarum ſingulis annis ſuper prædictis fructibus, ex quibus Fratres ipſi debent ſuſtentari, quamplurimum moleſtatis. Præterea ſubjunxerunt dicti Fratres & Conventus domorum prædictarum ejuſdem Ordinis, quod ipſi in eligendo adminiſtratores ſibi, Præpoſitos vel Prælatos nuncupatos, prætextu reſervationis ſeu reſervationum per vos, ut aſſerunt, de proviſionibus Abbatiarum, Monaſteriorum, Domorum, Prioratuum, & aliorum quorumcumque locorum in certis partibus Italiæ conſiſtentium, ad quas, vel quos, ſeu quæ Prælati conſueverunt, ſeu debent per electionem aſſumi, factarum, impediuntur & etiam perturbantur. Quare Magiſter & Fratres prædicti nobis humiliter ſupplicarunt, ut ſuper prædictis ſibi de opportuno remedio providere miſericorditer dignaremur. Nos igitur volentes, quod, ſi prædictis veritas ſuffragetur, dicti reditus & proventus dictarum domorum Ordinis Humiliatorum ſub deputatione hujuſmodi, dictæque adminiſtrationes, prepoſituræ ſeu prælaturæ vulgariter nuncupatæ, ſub dictis reſervationibus noſtris aliquatenus non includantur, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus, ſi eſt ita, dictos Magiſtrum & Fratres ac domos & Ordinem eorum ſuper præmiſſis per vos vel alios prætextu commiſſionum & reſervationum ipſarum nullate-

nus moleſtetis. Datum Avenione IV. Cal. Septemb. Pontificatus noſtri anno undecimo.

Privilegium Joannis XXII. ſicut nulla domus Fratrum recipere debeat aliquam mulierem in Monacham.

23. Oct. 1327. Ex Cod. Puric.

JOannes Epiſcopus (1) Servus Servorum Dei dilectis filiis Magiſtro Generali, & Fratribus Ordinis Humiliatorum Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Deſideriis juſta petentium gratum impertimur aſſenſum, & in iis, quæ honeſtatem reſpiciunt, eos favoribus proſequimur opportunis. Sane oblata nobis pro parte veſtra petitio continebat, quod habetis nonnulla Monaſteria & domos virorum & mulierum Ordinis veſtri profeſſorum, in quibus ſimul habitant Fratres & Sorores clauſuris aliquibus intermediis ſeparati (2), & aliqua etiam Monaſteria & domos Mulierum ejuſdem Ordinis ab aliis veſtris virorum Monaſteriis & domibus per intervalla decenter diſtantia ſeparata; aliaque ipſis contigua, in quibus per vos recipiuntur & morantur Mulieres veſtrum Ordinem profitentes, ac ſub cura & gubernatione veſtra manentes, quodque per vim & metum multorum tyrannorum aliorumque potentium compulſi fuiſtis hactenus & frequenter compellimini concubinas & mulieres alias inhoneſtas ipſorum in dictis Monaſteriis & domibus, in quibus habitant ſimul

(1) Haſce Joannis XXII. literas jam protulit Blancolinius (*Chieſe di Verona Lib. VI. pag. 223.*) Viſum tamen eſt illas hic iterum edere, quod multum ad Humiliatorum hiſtoriam moreſque cognoſcendos conducant.

(2) De communibus hiſce Humiliatorum domibus, deque aliis, quæ in hiſce literis memorantur, fuſe diſſeruimus Vol. I. pag. 313. & ſequ.

ſimul Fratres & Sorores, & aliis mulierum conjunctis ac contiguis cœnobiis virorum, recipere in grave præjudicium & ſcandalum non ſolum veſtrum, ſed etiam aliorum. Quare pro parte veſtra nobis extitit humiliter ſupplicatum, ut providere vobis ſuper hoc paterna diligentia curaremus. Nos igitur attendentes, ſacris fore Canonibus inſtitutum, quod Mulierum Cœnobia a Cœnobiis virorum maneant ſeparata (3), quodque vicinitas talium conſuevit ſcandalum & periculum generare, auctoritate apoſtolica de Fratrum noſtrorum conſilio ordinamus, ac per vos deinceps præcipimus inviolabiliter obſervandum, quod ſi mulieres relicta ſæculi vanitate ad Ordinem veſtrum tranſierint, recipi debeant in Monaſteriis & domibus dicti Ordinis, quæ habetis, ut præmittitur, per intervalla diſtantia a virorum cœnobiis ſeparata, nec liceat vobis de cetero in aliis Monaſteriis vel domibus veſtri Ordinis, in quibus ſimul habitant Fratres & Sorores, aut aliis Mulierum contiguis, vel commixtis virorum cœnobiis, vel conſiſtentibus prope illa, aliquam recipere in Monacham vel Sororem. Et ſi forte litteræ Sedis Apoſtolicæ, vel Legatorum ejus ſuper quarumcumque receptione in talibus Monaſteriis facienda impetratæ ſint, vel eas impoſterum contigerit impetrari, dummodo ſint idoneæ, & in eis aliud Canonicum non obſiſtat, ponantur ſeu recipiantur in Monaſteriis vel domibus mulierum dicti Ordinis a virorum cœnobiis per intervalla diſtantia, ut præmittitur, ſeparatis. Si quæ autem jam receptæ ſint in dictis Monaſteriis vel domibus, in quibus ſimul habitant Fratres & Sorores, vel aliis mulierum virorum Monaſteriis contiguis vel connexis, ſeu exiſtentibus prope illa, inducantur per prælatos dicti Ordinis Superiores earum, ſi abſque ſcandalo fieri poſſit, ut ſe transferant ad alia Monaſteria mulierum a Cœnobiis virorum ve-

(3) Videtur Nicænæ II. Synodi Canones reſpicere Joannes quos commemoravimus Vol. I. pag. 314.

ſtri Ordinis per intervalla diſtantia ſeparata. Nos inſuper auctoritate prædicta irritum decernimus & inane, quidquid contra præſentem Ordinationem noſtram deinceps contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ ordinationis, mandati, & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Avinione X. Cal. Novembris Pontificatus noſtri anno duodecimo.

Parochialis ædes S. Martini de Fagognana S. Miniatis Humiliatis conceditur.

1334. 22. Octob. Ex Monument. ap. Cl. Mannium.

JOhannes miſeratione divina Santi Theodori Diaconus Cardinalis apoſtolice Sedis Legatus (1) Venerabili in Chriſto Patri . . . . . Epiſcopo Feſulano (2) Salutem in Domino. Merita divotionis, & alia virtutum opera dilectorum in Domino . . . . . Prepoſiti, & Conventus Monaſterij Omnium Sanctorum Florentie Ordinis Humiliatorum, que in conſpectu noſtro multipliciter redolent, digne nos excitant, & inducunt, ut eis in hiis, quibus decenter poſſimus, exibeamus nos favorabiles, & benignos. Exibita ſiquidem nobis pro parte ipſorum petitio continebat, quod Parrocchiani parrocchialis Eccleſie Sancti Martini de Fagognana de Sancto Miniate Lucan. dioc. (3) nunc Rectore vacantis per obitum Bernardi quondam Herrici de Boſcho quondam

(1) Joannes Cajetanus Urſinus, Joannis XXII. P. M. in Italia Legatus. Plura de illo habes apud Hiſtoriæ Eccleſ. Illius ætatis Scriptores.

(2) Erat is Tedices de Alioſtis Florentinus, de quo V. Ughell. Ital. Sacr. T. III. in Epiſ. Feſul.

(3) S. Miniati oppidum Lucenſi Epiſcopo olim obnoxium, poſtea vero urbis nomine, atque Epiſcopali ſede donatum a Gregorio XV. P. M. an. MDCXXII.

dam Rectoris illius, ad quos preſentatio eiuſdem Eccleſie pertinet, deſiderantes, quod Eccleſia ipſa per Fratres Monaſterii Omnium Sanctorum, ad quos ſpecialis gerunt devotionis affectum regatur de cetero, & etiam gubernetur, diſponunt Jus patronatus, & preſentandi Rectorem ad predictam Eccleſiam, quod in ea obtinent, ipſis Prepoſito, & Conventui libere concedere, & donare, quodque dilectus in Domino Ugo Prepoſitus Plebis Sanctorum Geneſij, & Marie de Santo Miniate dicte dioc. (4), ad quem inſtitutio, & confirmatio Rectoris Eccleſie prelibate pertinere dinoſcitur, cum devotione, & voluntate Parrochianorum predictorum grato concurrens aſſenſu Jus inſtitutionis, & confirmationis Rectoris prefati ſimili modo eiſdem Prepoſito, & Conventui concedere, & donare diſponit. Ita quod ad ipſos Prepopoſitum, & Conventum Monaſterii Omnium Sanctorum preſentatio, inſtitutio, & confirmatio Rectoris illius abſque requiſitione, & aſſenſu Parrocchianorum, & Prepoſiti predictorum, vel alicuius eorum debeat perpetuis futuris temporibus pertinere, & per Fratres ipſius Monaſterii Eccleſia predicta etiam gubernari. Quare nobis humiliter ſupplicarunt ut dictis Parrocchianis, ac Prepoſito, & eorum cuilibet faciendi donationem, & conceſſionem huiuſmodi, Ipſiſque Prepoſito, & Conventui recipiendi, & acceptandi eaſdem; Et inſuper Rectorem in dicta Eccleſia de Fratribus ipſius Monaſterii, & Ordinis ponendi, & inſtituendi, & eam illi etiam conferendi cum omnibus iuribus, & pertinentiis ſuis Licentiam, & facultatem concedere dignatemur. Nos itaque cupientes in hac parte votis eorum annuere, quia tamen de predictis notitiam non habemus, Paternitati veſtre, de qua ſpecialem in Domino fiduciam gerimus, auctoritate, qua fungimur tenore preſentium commictimus, & mandamus, quatinus vo-

(4) Erat hæc princeps olim hujus oppidi Eccleſia, nunc Cathedralis nomine ornata.

vocatis omnibus, qui fuerint evocandi, ſi premiſſa informatione plenaria inveneritis ita eſſe, predictis Parrocchianis, & Prepoſito Plebis de Sancto Miniate faciendi prenominatis Prepoſito, & Conventui conceſſionem, & donationem Jurium, que in Eccleſia prefata obtinent, & eiſdem Prepoſito, & Conventui Monaſterii Omnium Sanctorum conceſſionem, & donationem Jurium predictorum recipiendi, & deinde Rectorem ydoneum in Eccleſia Sancti Martini prelibata nunc, & quotiens vacatio illius ingruere perpetuis futuris temporibus ponendi, & inſtituendi illique illam cum omnibus Juribus, & pertinentiis ſuis etiam conferendi abſque tamen Epiſcopalis, & Plebis Sanctorum Geneſii, & Marie prefate, preterquam inſtitutione, & confirmatione Rectoris Eccleſie ſupradicte, ac cuiuſquam alterius Juris preiudicio auctoritate noſtra licentiam, & facultatem plenariam concedatis, contradictores autem predictam per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcendo. Datum Florentie X. Kalendas Novembris Pontificatus Sanctiſſimi Patris, & Domini noſtri Domini Johannis Pape XXII. Anno decimonono.

Johannes miſeratione divina Sancti Theodori Diaconus Cardinalis apoſtolice Sedis Legatus. Dilecto in Chriſto Ridolfo quondam Johannis de Guignis Ordinis Fratrum Humiliatorum Florentie Salutem in Domino. Morum decor, honeſtas vite, & alia tue bonitatis merita ſuper quibus apud nos fide dingnorum teſtimonio comendaris, dingne nos excitant, & inducunt, ut perſonam tuam ſpecialis favore gratie proſequamur. Cum itaque ſicut oblata nobis tua petitio continebat Parrocchiani, & Patroni Parrocchialis Eccleſie Sancti Martini de Fagognana prope Sanctum Miniatem Lucane dioceſis nunc vacantis per mortem Berardini quondam ultimi Rectoris eiuſdem, propter devotionis affectum, quem ad Perſonam tuam habere ſe aſſerunt, diſponant te in Rectorem ipſius Eccleſie, dilecto in Domino. . . . . Prepoſito Plebis Sanctorum Geneſij, & Marie de Sancto Miniate dicte

dičte dioceſis in cujus plebatu Eccleſia ipſa exiſtit, ad quem inſtitutio Rectoris eiuſdem ad preſentationem Parrocchianorum, & Patronorum predictorum pertinet preſentare, nobis humiliter ſupplicaſti, ut acceptandi preſentationem huiuſmodi, & Eccleſiam ſupradictam licite retinendi licentiam tibi concedere dignaremur. Nos igitur tuis ſuplicationibus inclinati tecum quod preſentationem ipſam, & Eccleſiam ſupradictam acceptare licite valeas, & eam cum Juribus, & pertinentiis ſuis libere retinere, ſi alias tibi Canonice conferatur conſtitutione Sinodali venerabili in Chriſto Patris Domini . . . . Lucani Epiſcopi, qua cavetur, ne aliquis Clericus aliene dioceſis ad Eccleſias Civitatis, & dioceſis Lucane preſentari, elegi, vel aſſumi quomodolibet valeat, & alia quacumque in contrarium edita non obſtante per hanc veſtre conceſſionis gratiam auctoritate, qua fungimur, diſpenſamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre diſpenſationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare preſumpſerit indignationem Omnipotentis Dei Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Florentie X. Kalendas Novembris Pontificatus Sanctiſſimi Patris, & Domini noſtri Domini Johannis Pape XXII. anno decimonono.

Et Ego Benedittus Magiſtri Martini Imperiali auctoritate Judex, atque Notarius Florentinus, & nunc Venerabilis Patris Domini Franciſci Dei gratia Epiſcopi Florentini (5) Originalia predictarum litterarum dicti Domini legati ſigillo pendenti ſigillata vidi, & legi, & ea cum exemplo preſenti una cum Franciſco & Philippo Notariis infraſcriptis in preſentia Reverendi viri Domini Cini Plebani Plebis de Decomano Vicarij dicti Domini Epiſcopi fideliter aſcultavi, & quia invicem concordabant, de ipſius

(5) Franciſcus de Silveſtris ab an. MCCCXXIII. ad an. MCCCXLI. Florentinus Epiſcopus, de quo V. Ughell. *Ital. Sacr. T. III. in Archiep. Florent.*

ipſius Domini Vicarij mandato ſuam, & dicte curie auctoritatem, & decretum interponentis ipſo pro tribunali ſedente hic me in teſtem cum ſolito ſigno ſubſcripſi. Die XVI. Septembris tertie inditionis Anno Domini CCCXXXV. (*ita*) In Eccleſia Sancti Salvatoris Florentie

Ego Franciſcus Ser Berti de Sancto Miniate Imperiali auctoritate Judex Ordinarius, atque Notarius publicus *&c.*

Ego Philippus Matthey durantis de Florentia Imperiali auctoritate Judex Ordinarius & Notarius publicus *&c.* (6).

In Dei nomine amen. Ex hoc publico Inſtrumento ſit omnibus manifeſtum, quod convocatis, & coadunatis hominibus, & Parrocchianis Eccleſie Sancti Martini de Fagognana prope Sanctum Miniatem Lucane dioceſis in Eccleſia predicta Sancti Martini tamquam Populorum, & Univerſitatum, in qua congregatione interfuerunt ultra tres partes dicte Univerſitatis, & Populi, & Parrocchianorum, quorum nomina inferius continentur, aliis abſentibus, ſet prius legiptime citatis ad hanc diem, & horam, conſiderantes dicti Parrochiani, quod dicta Eccleſia Sancti Martini vacat ad preſens per mortem bone memorie Presbiteri Berrardini Rectoris ipſius Eccleſie, & quod preſentatio Rectoris ad dictam Eccleſiam, quando vacat, pertinet, pertinuit ad Populum, & Parrocchianos dicte Eccleſie, & a tanto tempore citra cuius contrarii memoria non exiſtit, volentes dicti Parrochiani, & Populus, quod dicta Eccleſia regatur, & reformetur per aliquem honeſtum, & religioſum virum de Conventu Fratrum Omnium Sanctorum de Florentia Ordinis Umiliatorum confidentes de induſtria, legalitate, & circumſpectione providi circumſpecti, & re-

(6) Subduntur hoc loco acta omnia, ac conventus ab iis habiti, ad quos Parochi S. Martini electio pertinebat, quæ ob nimiam prolixitatem omittenda duximus. Unicum hic fragmentum aſſerimus, tum quod rei ſummam continet, tum quod præcipui illius oppidi Cives in eo recenſeatur.

& religioſi viri Fratris Bene Prepoſiti dicte Eccleſie Omnium Sanctorum qui de Fratribus dicti Loci habere debet notitiam pleniorem, & volentes ipſius Fratris Bene Prepoſiti ipſius honorare perſonam dicti Fratri Bene omnes unanimiter exceptis Ser Borromeo Guccij (7), Martino Palmeruccij, Guccio Vanne, & Lando Curſi, Guiduccio Dini, Franciſcho Guiducij, Landuccio Ser Chelli, & Benuccio Vannis, contradicentibus, & nolentibus vice, & nomine Populi, & ut Parrochiani dicte Eccleſie, & omni Jure, quo melius potuerunt, conceſſerunt plenam liberam, & generalem poteſtatem eligendi, & preſentandi Rectorem ad dictam Eccleſiam, & eidem Fratri Bene inrevocabiliter mandaverunt, & commiſerunt eandem plenam liberam, & generalem poteſtatem, & baliam nominandi, eligendi, & preſentandi perſonam

(7) Videmus hic *Ser Borromeum Guccii*, & paullo poſt *Pierum Ser Borromei* appellari. Ex quo, ni fallor, eorum opinio comprobatur, qui ampliſſimam apud Mediolanenſes Borromeam gentem ex S. Miniati caſtro originem duxiſſe exiſtimant. Enimvero Sanminitienſes ipſi hoc nomine gloriantur; ut inſcriptio teſtatur principi ejuſdem urbis templo impoſita, in qua patriam ſuam *primam patriam Borromeæ gentis* vocant; & hoc ipſum Gregorius XV. iis literis teſtatur, quibus Epiſcopum illis conceſſit: *attendentes... ab ipſo oppido antiquam illam ac nobilem Borromeam gentem, ex qua S. Carolus olim Archiepiſcopus Mediolanenſis Sacri Collegii Romanæ Eccleſiæ Cardinalium ſplendor editus eſt, originem duxiſſe*. V. Ughell. *Ital Sac. T. III. in Epiſc. S. Miniat*. Hoc etiam diſerte teſtatur Scipio Ammiratus diligentiſſimus Florentinarum rerum Scriptor (*Storie Fiorentine P. I. T. II. pag. 673. edit. Florent. 1647.*) Narrat enim Florentinos, cum S. Miniati caſtrum anno MCCLXX. cepiſſent, nonnullos ex iis civibus, quorum opera caſtrum idem in Florentinos inſurrexerat, perduellionis reos dictos fuiſſe; in his Philippum Borromeum, Joannis Patrem, a quo Borromeos Mediolanenſes originem duxiſſe ait. Non vacat hic nobiliſſimæ gentis originem diligentius inveſtigare. Hoc tantum animadverto, Borromeos S. Miniati per hoc tempus floruiſſe, ex hoc monumento colligi. Quamvis enim *Ser Borromeus Guccii & Pierus Ser Borromei* prænomina ſint, non familiæ nomina, cum tamen, ut Muratorius oſtendit (*Antich. Ital. T. II. Diſſert. XLII.*) gentis ipſa nomina ex patris, aut majorum alicujus nomine ſæpe originem duxerint, probabile eſt, ex his ipſis prænominibus Borromeam gentem paullo poſt appellatam fuiſſe.

ſonam idoneam ad regimen Eccleſie ſupradicte *&c.*

Nomina vero predictorum Parrocchianorum ſimul Coadunatorum ſunt hec videlicet. Imprimis) Ser Johannes Ser Jacobi, Ser Borromeus Guccij, Landus Moſthonis, Ser Vannes Ser Orlandi, Guiduccius Tantis, Meuccius Trinci, Lazarinus Franchi, Ser Gerius Junte, Lemmus Guccij, Berardinus Minelli, Guiduccius Dini, & Tuccius Arrighi, Nutus Salvi, Ranaldus Terij, Corſus Laninccij, Tante Gerij, Faſtellinus Stephani, Lippus Bertinini, Landus Jacobi, Jacobus Cennis, Pupus Locti, Bertus Pupi, Mazeus Ser Salvi, Johannes Ser Gherij, Guido Jacopi, Picchardus Landi, Donatus Landi, Salvi de Tregiaria, Martinus Becchi, Cione Gongne, Gerinus Donis, Carduccius Cardinelli, Lipſus Junte, Dinus Jacomuccij, Meuccius Bindi, Cominus Lemmi, Cerius Marchi, Guccius, & Landus Curſi, Guardus Guiglielmi, Martinus Palmeruccij, Vitaluccius, & Nucciarellus Nuovi, Comuccius Donis, Franciſchus Guiduccij, Ghelinus Donis, Nardus Guccij, Nonuccius Vitalini, Pierus Cengne, Cecchus Nardi, Gucciarellus Bindi, Vennes Benuccij, Ricchus Branduccij, Petrus, & Bartolomeus Comuccij, Martinus Cortenuove, Pierus Caſini, Cambius Pangni, Vita Mucciori, Roſſus Nay, Cione Locti, Jacopus Guidarelli, Sintatus Coſe, Strizza de Luca, Jacobus Carduccini, Pinus Ucci, Caſinus Marchi, Michele Marchi, Vannes Curſi, Guccius Nardi, Benuccius Vannis, Beninus de Mucello, Comuccius Nucciarelli, Simon Ranaldi, Vannes Grazini, Pierus Peruccij, Simon Luctieri, Riccius Dati, Curradinus Franchardi, Politus Guccij, Luparellus Lupardi, Ser Bindus Ser Tuccij, Paulus Corſi, Vannes Tucci, Bonizus Dini, Franciſchus Grazini, Jacopus Civoli, Tuccius Franchi, Guccius Berardini, Martinus Luparelli, Johannes Lectuccij, Juntinus Lupi, Johannes Carducci, Cecchus, & Guccius Tucci, Vannes Cinelli, Franchuccius Tuccij, Gherardus Chimenti, Puccius Martini, Dinus Ceppi, Maccius, & Giachus Tuccij, Johannes Guiduc-

duccij, Martinus Pupi, Martinus Meuccij, Landuccius Ser Chelli, Bindus Meuccij, Lorinus Bertini, Puccius Guzi, Meus Martini, Jacopus Spinelli, Ser Vannes Leonis, Ser Cione Tantis, Franciſchus Benini, Gerius Guidarelli, Arrighus Tucci, Niccholaus Ser Berardini, Ingherranee Guiducci, Gherardinus Gucciarelli, Jacobus Franchi, Guccius Bindi, Johannes Nuti, Nardus Guiglielmi, Cecchus Lippi, Minghus Cionis, Terius Belgradi, Gucciarellus Pucci, Gherardus Franchi, Ser Franciſchus Ser Berardini, Ser Guccius Nerij, Bertus Guiglielmi, Johannes Gucciarelli, Menichus Balduccij, Palmerius Tantis, Manettus Cionis, Puccinellus de Lari, Guccius Civoli, Gherardus Guiglielmi, Cengna Becti, Mazeus Gerini, Coverus Pini, Blaxius Nardi, Guiduccinus Gucciarelli, Gentile Petri, Niccholaus Cari, Regolus Tuccij, Landinus Lamucci, Jacopus Guiduccij, Pierus Guiducci, Foldus Domine Chefine, Berardinus Ughi, Giorginus Cati, Franciſchus Ser Martini, Angelus Junte, Tuccius Junte, Tuctius Cellini, Berardinus Benevieni, Teſta de Cerretello, Ser Gherardus Guidi, Meus Ghini, Niccholaus Lazarini, Pierus Ser Borromei, Baldus Vannis, Ser Ranuccius Cecchi, Torellus de Monte Caſtello, Johannes Gerini, Nerus, & Pupus Torelli, Guido Jacopi Minelli, Ferrettus Curſi, Jacopus Ducci, Bartalomeus Tantis, Stephanus Gherardi, Serraghus Gucci, & Michele Lemmi. Actum in Eccleſia Sancti Martini de Fagongnana poſita extra, & iuſta portam Fagognane de Sancto Miniate coram Domino Ugone Prepoſito Plebis Sanctorum Geneſij; & Marie Preſbitero Riccardo Ranerij, Ser Andrea Fucci de Sancto Miniate, & Ser Bonſignore Ser Cacciaboſtis de Prato Notario Domini.... & Lippo del Buono Berovario ipſius, & aliis teſtibus ad hec vocatis, & rogatis ſub anno Domini ab eius Incarnatione milleſimo trecenteſimo trigeſimo quinto Inditione tertia die nono Menſis Ottubris.

Ego Cione olim Tantis de Sancto Miniate Imperiali aucto-

 ritate

ritate Judex Ordinarius, & Notarius Publicus, & nunc ad predicta ſcribend. per dictos Parrocchianos deputatus predictis omnibus interſui, & ea rogatus ſubſcripſi, & publicavi.

Aicardi Mediolan. Archiepiſcopi ad Fr. Guillelmum de Corbetta literæ de decimæ collectione.

1335. 24. Aug. Ex Bibl. Braid.

FRater Aicardus Dei & Apoſtolice Sedis gratia Sancte Mediolanenſis Ecclesie Archiepiſcopus (1) religioſo viro Fr. Guillelmo de Corbetta prelato domus braide Mediolanen. Ordinis Humiliatorum (2) ſalutem in Domino. Attendentes quod tu, ſicut nobis exponere curaviſti, tum ex officio vicariatus per nos tibi commiſſo, tum ex aliis cauſis rationabilibus per te nobis expreſſis, nequeas abſque maximis & importabilibus gravamine, diſpendio, & labore te intromittere de officio collectionis decime reddituum eccleſiaſticorum civitatis ac diocesis Mediolanen. per ſedem Apoſtolicam impoſite ad ſex annos currentes, & aliorum, que per litteras Apoſtolicas colligi & exigi demandantur, quod tibi & ceteris duximus aliis committendum, & proinde volentes perſonam tuam ab hujuſmodi onere relevare, tuis in hac parte ſupplicationibus rationi conſonis annuentes, & perſonam tuam in hujuſmodi negotio ex cauſis predictis excuſatam ha-

(1) Aicardus de Antimiano an. MCCCXVII. Mediolanenſis Archiepiſcopus juſſus, Matthæi aliorumque Vicecomitum vi diutiſſime a ſua ſede exſulare juſſus eſt; donec tandem anno MCCCXXXIX. aditus illi ad Mediolanenſem Eccleſiam patuit. V. Saxium Ser. Archiep. Mediol. T. II. pag. 780. & ſequ.

(2) Hic deinde an. MCCCL. Humiliatorum Generalis Magiſter renunciatus eſt. De illo ſermo fuit Vol. I. pag. 122. & pag. 275.

Digitized by Google

habentes, te a prefato abſolvimus officio collectionis decime ſupradicte. Volumus autem, & auctoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte, tibi diſtricte mandamus, quod ſingulos alios, quos per noſtras litteras tibi & eis directas ad ipſum collectionis officium duximus deputandos, ſi forſan illud & alia, que auctoritate predicta eis duximus committenda, recuſarent vel negligerent exequi & implere, per cenſuram eccleſiaſticam ad ipſa exequenda & implenda eadem auctoritate compellas. Datum Placentie (3) anno Domini 1335. Indictione tertia die 24. Menſis Auguſti.

Pendet ſigillum cereum, ſed infractum.

(3) Hanc urbem diu tenuit Aicardus exſul, ut oſtendit Saxius loc. cit.

Azzonis Vicecomitis literæ, quibus Bergomenſibus Humiliatis domus Communis agri emendi facultatem facit.

1336. 6. Febr. Ex Tabul. Cathedr. Bergomen.

NOs Azo Vicecomes Civitatum & diſtrictuum Mediolani, Pergami, & Cremone &c. Dominus Generalis. Religioſorum virorum iuſtis utilitatibus & commodis intendentes, de ſpeciali gratia & noſtre plenitudine poteſtatis harum tenore concedimus, & ſpecialem licentiam damus venerabili viro Domino Fratri Simoni (*forte addendum* Prelato &) Fratribus, & conventui domus Comunis Ordinis humiliatorum de Pergamo, tute, libere, & impune mercari & emere in locis & territoriis de Oxio ſuperiori & de Mapello diſtrictus Pergami uſque ad quantitatem terrarum viginti perticarum a quacumque perſona ibidem terras habente, & vendere volenti; ac cuilibet perſone poſſeſſiones ac jura habenti in ipſis locis & territoriis vendendi & alie-

nandi

nandi dictis Prelato & Fratribus & conventui uſque ad quantitatem predictam; nec non cuilibet Notario inſtrumenta conficiendi & tradendi, & aliis Notariis & teſtibus celebrationi dictorum Inſtrumentorum intereſſe. Non obſtantibus aliquibus ſtatutis, & decretis, proviſionibus, reformationibus, vel aliis comunis Pergami in contrarium editis vel factis. Quibus omnibus, in quantum predictis obſtarent, etiamſi de eis plenam vel aliam oporteret facere mentionem, in hac parte derogando, & omnino ... fore derogatum. Et in teſtimonium premiſſorum preſentes fieri, & in actis curie noſtre regiſtrari juſſimus, ſigilloque noſtro muniri. Dat. Mediolani in Canzelleria noſtra die VI. Februarii MCCCXXXVI. Indictione 4.

Privilegium Benedicti XII. ſicut Magiſtri electio ſpectat de antiqua conſuetudine ad Ordinem.

1338. 15. Jul. Ex Cod. Puric.

BEnedictus Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis de Rondenario, & de Vicoboldono Cumanenſis & Mediolanenſis Diæceſis Præpoſitis, nec non de Brayda Mediolanenſis, & S. Mariæ Magdalenæ Brixienſis domorum Prælatis Ordinis Humiliatorum (1) ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Paſtoralis officii, cui, licet immerito, diſponente Domino præſidemus, nos cura ſollicitat, ut de univerſis Eccleſiis & Monaſteriis, ſeu religioſis domibus cogitantes, ad illa præcipue, quæ pro-

(1) Ad hos ſcilicet, cum nullus Ordini Magiſter præerat, ejuſdem adminiſtratio pertinebat. Porro totam hujus facti, quod hic refertur, ſeriem ſuse evolvimus Vol. I. pag. 116. Itaque non eſt, cur in iiſdem explicandis hic iterum immoremur.

propriis deſtituta paſtoribus viduitatis incommoda perferunt, eo attentiore ſollicitudinis ſtudio noſtræ mentis intuitum dirigamus, quo magis dignoſcuntur noſtræ proviſionis remedio indigere. Sane dudum fel. rec. Joannes Papa XXII. prædeceſſor noſter intendens tunc quondam Benedicto Generali Magiſtro veſtri Ordinis eidem Ordini præſidenti, de Magiſterio dicti Ordinis, cum illud per ejuſdem Benedicti ceſſum vel deceſſum vacare contingeret, perſonæ idoneæ providere, dictum Magiſterium ordinationi & diſpoſitioni ſuæ, & Sedis Apoſtolicæ, dum adhuc viveret, reſervavit, decernens irritum & inane, ſi ſecus ſuper his per quoſcumque quavis auctoritate ſcienter vel ignoranter contingeret attentari. Poſtmodum vero eodem prædeceſſore, ſicut Domino placuit, viam univerſæ carnis ingreſſo, ac ſubſequenter dicto Benedicto naturæ debitum perſolvente, dicti filii, Capitulum generale ejuſdem Ordinis, ad quos, ſicut accepimus, electio Magiſtri de antiqua conſuetudine, ſeu per ſtatuta dicti Ordinis, dicitur pertinere, hujuſmodi reſervationis forſan ignari, de facto dilectum filium Guilielmum Fabam ejuſdem Ordinis profeſſorem in Generalem Magiſtrum dicti Ordinis elegerunt, qui præſtito ejuſmodi electioni de ſe factæ conſenſu, adminiſtrationem in ſpiritualibus & temporalibus dicti Ordinis, ſecundum privilegium Sedis Apoſtolicæ ſuper hoc conceſſum dicto Ordini (2), ſimiliter ejuſdem reſervationis forſitan inſcius, recepit, & in eiſdem ſpiritualibus & temporalibus miniſtravit, recipiendo reſignationes, juxta morem dicti Ordinis, a Præpoſitis & Prælatis ipſius, & alios de novo creando. Ac demum de reſervatione hujuſmodi certioratus ad Apoſtolicam Sedem devote ſe contulit, & juri, ſi quod habebat ex electione prædicta in dicto Magiſterio, in noſtris manibus ſponte ceſſit; noſque hujuſmodi ſuam recepimus ceſſionem. Volentes igitur obviare diſpendiis, quæ ſolent religioſis

(2) Benedicti XI. literas innuit, ſuperius editas pag. 358.

gioſis domibus paſtoribus viduatis ex vacatione diutina proveni-re, ac fide digna relatione percepto, quod de antiqua & approbata conſuetudine ejuſdem Ordinis, hujuſmodi vacante Magiſterio, adminiſtratio regiminis dicti Ordinis, & convocatio Capituli Generalis Ordinis memorati ad vos, & electio ejuſdem Magiſtri de præfata conſuetudine ad præfatum Capitulum noſcitur pertinere, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus præfatum Capitulum Generale pro dicta electione in Alexandria Aquenſis diœceſis (3) per Præpoſitos & Prælatos ejuſdem Ordinis, ut moris eſt, celebranda quanto citius convocetis. Nos enim electionem prædictam celebrandam, ut præmittitur, de Magiſtro præfato prædictis Capitulo Generali hac vice remittimus de gratia ſpeciali, reſervatione prædicta, & quacumque alia non obſtante. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ remiſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Dat. Avenione Idib. Jul. Pontificatus noſtri anno quarto.

(3) V. ſup. pag. 355.

Excerpta ex Jacobi Generalis Magiſtri appellatione a ſententia Vicarii Capitul. Bergomenſ.

1341. 3. Nov. Ex Tabul. Cathedr. Bergomen.

CORam infraſcripto D. Frederico comparuit infraſcriptus Jacobus infraſcripto nomine, & exhibuit appellationem tenoris hujuſmodi.

In Nomine Domini: coram vobis D. Frederico de Garganis, qui vos aſſeritis Vicarium Capituli Eccleſie Pergamen. Epiſco-

ſcopali Sede vacante (1), aſſerit & proponit Jacobus Sindicus & Procurator, & ſindicario & procuratorio nomine Dominorum Magiſtri, prelatorum, prepoſitorum, fratrum, & conventuum totius Ordinis Humiliatorum, quod ipſe Sindicus dicto nomine intellexit, quod vos recepiſtis quamdam denunciationem vobis exhibitam per Fratrem Guilielmum de Cazzago Diœceſis Mediolanen. profeſſum domus de Vicoboldono dicti ordinis, inter alia continentem, quod Rev. vir D. Frater Jacobus de Lemine Generalis Magiſter Ordinis Humiliatorum (2) uſus fuerat in domo communi civitatis Pergami domus Humiliatorum dicti Ordinis, Litteris Apoſtolicis falſis & ſuſpectis in pluribus locis; & quod etiam idem Magiſter erat ſuſpectus de hereſi propter certa verba prolata, ut dicitur, in civitate Novarie in domo Humiliatorum S. Crucis, & forte quamplura alia dicendo falſa & iniqua, iniuſte expetendo a vobis D. Frederico, quod deberetis ipſum facere citari, & procedere contra eum, dicendo etiam in eadem denunciatione, quod deberetis facere juſtitiam de predictis; & ſi non faceretis, quod ipſe Fr. Guilielmus haberet recurſum ad ſummum Pontificem, & ei nunciaret, quod vos D. Fredericus non vultis facere juſtitiam, & etiam procuraret vos puniri per ipſum ſummum Pontificem; & quod ſupraſcripta omnia & ſingula, & quamplura alia fuerunt facta de licentia, conſenſu & mandato Fr. Guilielmi Fabe Prepoſiti dicte domus de Vicoboldono, prout hec & alia complura dicuntur contineri in ipſa denunciatione. Et quod vos ad inſtantiam dictorum Fratrum Guilielmi & Guilielmi dicimini miſiſſe ad citandum ipſum D. Ma-

(1) Cyprianum Longum Bergomenſem Epiſcopum anno MCCCXLII. obiiſſe refert Ughellius (*Ital. Sacr. T. IV. in Epiſt. Bergom.*) Sed ex monumento hoc noſtro evidens eſt, illum jam ab an. MCCCXLI. obiiſſe, cum ſedes hic vacua dicatur.

(2) De Generali hoc Humiliatorum Magiſtro, deque accerrima hac controverſia, quæ illi cum Guilleimo Faba fuit, fuſe diſſeruimus Vol. I. pag. 128. & ſequ.

giſtrum, ut veniret ſe ad excuſandum ſeu ad defendendum a predictis & contentis in ipſa denunciatione; quod minime vobis licuit ex eo potiſſime, quod dictus D. Magiſter & dictus ejus Ordo Humiliatorum, domus, & loca, & bona dicti Ordinis, ipſius Prepoſiti, Prelati, Fratres & Conventus totius dicti Ordinis manifeſte & notorie ſunt exempti & exempta ab omnimoda veſtra juriſdictione, & penitus a quorumcumque ordinariorum ſive ſint Epiſcopi, ſive Archiepiſcopi, & Patriarche, vel .... Vicarii, vel non Vicarii; & in ea poſſeſſione ſeu quaſi manifeſte notorie ſunt, fuerunt, & ſteterunt per longa tempora, longiora, & longiſſima, etiam per tanti temporis ſpatium, cujus principii memoria non exiſtit (3); & hoc eſt manifeſtum & notorium in curia Romana, & in Avinionenſi, in civitate Pergami, Brixie, Cremone, Parme, & Mediolani, & etiam in tota Lombardia & Italia, & in omnibus partibus mundi, ubi viget dictus Ordo; ita quod nullo modo potuiſtis nec debuiſtis recipere dictam denunciationem, nec in ea contenta; nec fieri facere dictam citationem, nec facere venire coram vobis dictum D. Magiſtrum, nec vos aliqualiter intromittere de ejus negocio. Nec etiam vos D. Fredericus etiam alia ratione potuiſtis nec debuiſtis vos facere aliquid de premiſſis; quia etiam Vicarius Capituli, quantumcumque exiſtat Generalis, ſi ſic eſſet, non poſſetis, nec potuiſtis, nec vos debuiſtis aliquid facere de predictis, nec potuiſtis niſi cum magna injuria & gravamine ipſius D. Magiſtri, & ipſius totius Ordinis, & Prepoſitorum, Prelatorum, Fratrum, & Conventuum ejuſdem, maxime quia Vicarius Generalis, niſi haberet ſpeciale mandatum, non poſſet aliquo modo cognoſcere, nec judicare de premiſſis, nec de aliis criminibus. Nec talis perſona, prout ſunt perſone dictorum fratrum Guilielmi & Guiliel-

(3) Exaggerare nimis hoc dictum eſt; vidimus enim anno tantum MCCLXXXVIII. Humiliatos ab Epiſcoporum jure immunes Nicolaum IV. feciſſe.

mi fuit admittenda nec recipienda ad prediĉtam denunciationem, nec citationem obtinendam. Et primo, quia ipſe Frater Guilielmus eſt turpis & abjeĉta perſona, & etiam excommunicatus, & quod ex odio, & non ex charitate ſed potius ex inimicitia proceſſit ad diĉtam denunciationem & requiſitionem, ut & indicant etiam verba in diĉta denunciatione & requiſitione impoſita; nec debuiſtis, nec etiam potuiſtis de jure in qualiquali gravamine ipſum Dominum Magiſtrum ponere, quod non fuit modicum quoad ejus ſtatum, & diĉti ſui Ordinis Prepoſitorum, Prelatorum, Fratrum, & Conventuum diĉti ſui Ordinis. Secundo quia nec ipſe Fr. Guilielmus ſupradiĉti Conventus de Vicoboldono potuit ſine conſenſu ſui Superioris accedere ad prediĉta vel aliquod prediĉtorum faciendum ſecundum jura & canonicas ſanĉtiones. Nec conſenſus, licentia, & mandatum diĉti Fr. Guilielmi Fabe Prepoſiti ſui, ut dicitur, aliquid operat in hoc caſu; maxime quia eſt excommunicatus, & etiam publice, ut excommunicatus nunciatus in Capitulo Generali ipſius Ordinis celebrato in domo communi de Pergamo diĉti Ordinis, & etiam in quampluribus aliis domibus diĉti Ordinis, majori excommunicatione lata ex conſtitutione ipſius Ordinis approbata per Sedem Apoſtolicam, & etiam lata per ipſum D. Magiſtrum, & ex eo potiſſimum, quod non ſolvit, nec ſolvere procuravit talias faĉtas per ipſum Ordinem eidem Prepoſito & diĉte domui de Vicoboldono, prout ei & diĉte domui de Vicoboldono impoſitum fuit per tempora preterita, ſecundum quod compartitum fuit in ipſo Ordine, & per ipſum Ordinem pro expenſis valde neceſſariis; & quia tendebat & tendit ad ſubverſionem Ordinis antediĉti contra canonicas ſanĉtiones & ſtatuta diĉti Ordinis. Propter que idem Fr. Guilielmus Faba nullo modo potuit conſentire, nec licentiam dare, nec mandare diĉto Fr. Guilielmo, quod idem Fr. Guilielmus porrigeret, faceret, & impetraret diĉtam denunciationem, nec citationem; nec vos aliquo modo debuiſtis nec potuiſtis de jure dare

audientiam in aliquo predictorum dictis Fr. Guilielmo & Guilielmo. Tum etiam quia in faciendo dictam denunciationem non fuerunt ſervate nec adhibite juris ſolemnitates. Et quod predictis occaſionibus, & qualibet ipſarum vos D. Frederice multum & multum injuriaſtis predictum D. Magiſtrum, Prepoſitos, Prelatos, Fratres, & Conventus ipſius Ordinis Humiliatorum, & totum ipſum Ordinem, & ipſe Sindicus dicto nomine ſupradictam temeritatem extimat Florenos quinque millia, quam injuriam ipſe Sindicus dicto nomine proſequi vult, & ejus eſtimationem petere intendit coram SS. Patre & Domino D. Benedicto Papa XII., & apud ejus Sedem Apoſtolicam, denunciando vobis D. Frederico, & vos vocando, ut veniatis coram ipſo D. Pontifice ad defendendum voſmetipſum a dictis exceſſibus, prout jura tam civilia quam canonica ſtatuunt & ordinant. Quapropter dictus Sindicus dicto ſindicario nomine *&c.*, a vobis D. Frederico, & a quadam denunciatione, & ejus receptione, & citatione, & etiam ordinatione, & omni alio proceſſu per vos quocumque modo facto, & etiam quacumque de cauſa faciendo vel . . . . in ſcriptis, ad SS. in Chriſto Patrem & DD. Benedictum divina providentia Papam XII., & ad Sedem Apoſtolicam provocat, & appellat *&c.*, & hunc libellum appellationis vobis in ſcriptis porrigit, & dat, atque dimittit. Actum ſuper clauſtro Eccleſie S. Vincentii Pergami die III. Novembris MCCCXLI. Indictione IX. preſentibus Raymondino de Ferrariis, Alberto de Capitaneis de Scalve, Bergamino Alberti de Zendobio, & Alberto Graccii de Cluxione Notariis Pergamenſibus teſtibus rogatis.

Die ſupraſcripto, loco, & teſtibus, ſupraſcriptus D. Fredericus Vicarius ſtatuit terminum ſex dierum proxime venturorum dicto Jacobo dicto nomine comparendi coram eo ad accipiendam reſponſionem dicte appellationis.

Die IX. Menſis Nov. 1341. Indict. IX. ſuper clauſtro Eccleſie S. Vincentii Pergamen., preſentibus Raimondino de Ferrariis

rariis de Primolo, & Alberto de Capitaneis de Scalve, & Bertulino de Scarotis Notariis Pergamen. teſtibus rogatis, coram venerabili viro D. Frederico de Garganis Canonico Pergamenſi, Vicario Capituli Eccleſie Pergamen., ut aſſerit, Epiſcopali Sede vacante, comparet Jacobinus . . . Sindicus & procurator, & ſindicario & procuratorio nomine venerabilis viri Jacobi de Lemine Dei & Apoſtolice Sedis gratia Ordinis Humiliatorum Generalis Magiſtri *&c.*, offerens ſe dicto nomine paratum recipere illam reſponſionem, quam ipſe D. Fredericus facere voluerit dicte appellationi, ſi quam facere vult & intendit, rogans me Notarium infraſcriptum, ut de predictis publicum conficiam inſtrumentum.

Die ſupraſcripto, loco, & teſtibus, ſupraſcriptus D. Fredericus *&c.*, occupati diverſis negotiis, & non volentes plene deliberare ſuper reſponſione contentorum in appellatione predicta in tam brevi tempore, uſque ad terminum juris prorogamus; qui Jacobinus dicto nomine dixit, & proteſtatus fuit, quod ipſe non conſentit ipſi termino, nec ipſi prorogationi, nec in ipſum D. Fredericum, ut in ſuum dicto nomine judicem, nec in eum prorogat, nec prorogare intendit aliquam juriſdictionem, nec recedere ab appellatione per eum dicto nomine interpoſita, ſed in ea ſemper perſiſtendo.

Die lune, tertio Decembris, in ſupraſcripto loco preſentibus Alberto de Capitaneis de Scalve, & Bertulino de Scarottis, & Simone de Capitaneis de Scalve Notariis Pergamenſ. teſtibus, ſupraſcriptus D. Fredericus, reſpondendo ſupradicte appellationi, ſi appellatio dici poteſt, interpoſite ex parte ſupraſcripti Jacobini . . . dictis nominibus, dixit, quod non credit intuliſſe nec feciſſe aliquod gravamen prefato D. Jacobo de Lemine, qui ſe dicit Magiſtrum Ordinis Humiliatorum, nec ipſi Ordini; nec ejus intentionis umquam fuit, nec eſt, eidem vel Ordini predicto inferre vel intuliſſe gravamen aliquod ipſis nec aliis; ſed ſemper fuit & eſt paratus in ejus officio cuicumque juſte comple-

men-

mentum exhibere & facere toto poſſe; & ſi . . . . . fuit de aliquo gravamine, quod non credit, offert ſe paratum corrigere & revocare, conſilio ſapientis vel ſapientum; & quod non potuit nec poteſt procedere ad inſtantiam dicti Fr. Iacobi, nec Procuratorum, nec Sindicorum ejuſdem, nec dicti Ordinis, contra prefatos FF. Guilielmum Fabam, Lanfrancum Peluchum, & Balzām Cutſim, &c. obſtantibus appellationibus interpoſitis & interdictis ex parte predictorum FF. & ſociorum ſeu procuratorum eorum ad S. Sedem Apoſtolicam; & quamvis dicta appellatio, ſi appellatio dici poteſt, ex frivollis & injuſtis cauſis interpoſita ſit, tamen ob reverentiam S. Sedis Apoſtolice, dicte appellationi defert, vos remittendo ad examen dicte S. Sedis; & hanc reſponſionem prefatus D. Fredericus Vicarius dedit & dat, & tradidit, & tradit pro Apoſtolis & Litteris dimiſſorialibus Fr. Maffiolo Kayrolo profeſſo Domus Humiliatorum S. Kalimerii Mediolani, Sindico dictorum D. Fr. Jacobi & Ordinis, per cartam rogatam per Bartolommeum Joann. de Valotis Notarium Pergamen. die IV. intrante Novembri proxime preterito. Qui Fr. Maffiolus dicto nomine dixit, & proteſtatus fuit quod non conſentit in dictum D. Fredericum, ut in ſuum Judicem competentem.

Electio Fr. Bonomi in Rectorem Hoſpitalis domus S. Bartholomæi Bergom.

1342. 1. Febr. Ex Tabul. Cathedr. Bergomenſ.

ANno 1342. die Call. Februarii in Choro Eccleſie Sanctorum Marie & Bartolomei in prato Pergamen. preſentibus &c. teſtibus rogatis. Venerabiles viri Domini Johannes de Aſſonica Prepoſitus Eccleſie Pergamen. ſuo & dicte Eccleſie nomine, Guidottus de la Crotta Archipresbiter, Simon de Muzzo, Fredericus de Garganis, Lanfrancus de Treſcurio, Al-

Albertus de Primolo Canonici dicte Eccleſie Pergamen., nomine Epiſcopatus Pergamen., Epiſcopali Sede vacante (1), congregati pro viſitatione facienda dicte Eccleſie Sanctorum Marie & Bartolomei, & hoſpitalis eidem Eccleſie ſubjecti, ſiti juxta cimiterium ejuſdem Eccleſie (2), uſque ad eorum beneplacitum voluntatis ibidem conceſſerunt & concedunt Fratribus Henrico de Pilis de Caravacio prelato, Johanni de Buzzone, & Bonomo de Sportiatica ambobus Presbiteris dicte Eccleſie Sanctorum Marie & Bartolomei, Alberto de Caſteniate, Philippo de Grumello, Ottebono de Stezano, Todeſchio de Caluſcho, Georgio dé Oxio inferiori, & Jacobo de Sabbio omnibus domus de Raſulo de Pergamo ordinis humiliatorum recipientibus ſue & dicte Eccleſie nomine, omnes fructus, redditus, dictis Eccleſie Sanctorum Marie & Bartolomei & hoſpitali pertinentes, & pertinentia, & competentia ipſis Prelato & Fratribus dicte domus de Raſulo eidem Eccleſie convenienter in omnibus, prout requirit ordo juris deſervientibus, ſeu facientibus deſervire, & in ipſo hoſpitali tenentibus quatuor lectos convenientes pro tribus pauperibus infirmis, & una perſona, que ipſis infirmis ibidem convenienter deſerviat; & quibus pauperibus infirmis, & perſone ſervienti, ipſi Prelatus & Fratres dicte domus de Raſulo teneantur prebere victum convenientem, & cetera, prout convenit, neceſſaria. Qui Prelatus & Fratres dicte domus de Raſullo ſub dictis pactis receperunt & recipiunt omnia ſupraſcripta, obligantes ſe & bona dicte domus de Raſullo de obſervando omnia predicta, & quodcumque eorum. Prefati vero Domini Prepoſitus, Archipresbiter, & Canonici dictis nominibus ordinant in Miniſtrum & Rectorem dicti hoſpitalis Fratrem Bonomum, orantes eum, ut diligentem & vigilem curam habeat in omnibus de eodem. Inſuper ambe partes dictis nominibus proteſtaverunt, quod

(1) V. ſup. pag. 393. (2) V. ſup. pag. 359.

quod ex prediƈtis nec aliquo prediƈtorum non intendunt juri alicujus in aliquo derogare.

Collatio Prioratus S. Joannis Laudenſ. in Fr. Baſſianum.

1343. 21. Mart. Ex Tabular. Epiſcop. Laudenſ.

GUillelmus Miſeratione divina tit. Sanƈtorum quatuor Coronatorum presbiter Cardinalis apoſtolice Sedis legatus (1) dileƈto nobis in Chriſto fratri Baſſiano expreſſe profeſſo domus omnium Sanƈtorum Laudenſis Ordinis humiliatorum, ſalutem in domino. Exigentibus tue probitatis meritis, ſuper quibus apud nos laudabiliter commendaris, inducimur ut perſonam tuam grata benivolentia proſequentes tibi reddamur in exhibitione favoris & gracie liberales. Hinc eſt quod nos volentes tibi premiſſorum meritorum tuorum intuitu graciam facere ſpecialem Prioratum domus ſanƈti Johannis evangeliſte, que appellatur domus de intus vineas, & dicitur ordinis humiliatorum, vacantem ad preſens (2), qui tanto tempore vacaſſe noſcitur, quod ejus collatio ad Sedem apoſtolicam exſtitit devoluta, auƈtoritate qua fungimur tenore preſencium tibi cum omnibus juribus & pertinenciis ſuis, ſi tamen de jure nulli alii debeatur, conferimus, & de illo etiam providemus. Decernentes ex nunc irritum & inane, ſi ſecus ſuper hiis a quoquam contigerit attemptari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam no-

(1) Guillelmus Curti, Toloſanus, Benediƈti XII. fratris filius, S. R. E. Cardinalis a Patruo juſſus, a Clemente VI. an. MCCCXLII. in Italiam Legatus ſumma cum auƈtoritate miſſus eſt. V. Ciacon. in Benediƈto XII.

(2) Laudenſis domus S. Joannis ad vineas domui Omnium SS. Laudenſis Diœceſis obnoxia olim erat, ut diximus ſup. pag. 11. Hinc non Præpoſitus, ſed Prior illi præerat, qui Præpoſito domus Omnium SS. ſubditus erat.

Digitized by Google

noſtre collationis & proviſionis ac conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare preſumpſerit indignationem omnipotentis dei, & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Terdone XII. kal. Aprilis Pontificatus domini Clementis pape VI. anno primo.

Domus Humiliatorum de Medio Brixienſ. conjunctio cum Monaſterio Leonenſi.

1349. 9. Apr. Ex Monum. Monaſter. Leonenſis editis a Cl. P. Luchio pag. 64.

L. ✠ S. In Chriſti nomine. Amen. Anno a nativitate ejuſdem milleſimo trecenteſimo quadrageſimo nono Indictione ſecunda. Die nono menſis Aprilis, in eccleſia ſancti Marchi domus dicte de medio ſcita in contrata ſancti Laurentii civitatis Brixie, preſentibus domino pre Johanne de Aſulla presbytero Eccleſiarum ſanctorum Auguſtini & Fauſtini in caſtro Brixie, Johanino Gandolfini ſpeciario, & Johanino, qui dicitur veniaclus de Gaydo teſtibus rogatis. Ibi frater Mayfredinus de Butizolis prelatus domus dicte de medio civitatis Brixie exempte ordinis humiliatorum, frater Betinus de Viſano, & frater Johaninus de Niardo de Valcamonica; Soror Stefania de . . . . miniſtra, Soror Benevenuta de Mezanis, Soror Agneſina de Viſano, & Soror Johanina de bagnolo, omnes fratres, & ſorores dicte domus ad capitullum de mandato dicti Mayfredini eorum prelati, ut moris eſt, pro infraſcriptis ſpecialiter congregati, confitentes ſe ſe eſſe omnes fratres, & ſorores habentes vocem in capitullo dicte domus, omni modo, jure, & cauſſa, quibus melius potuerunt, nomine ſuo, & nomine, & vice dicte ſue domus, capitulli, & conventus ejuſdem fecerunt, conſtituerunt, & ordinaverunt magiſtrum Borinum de Nicolao prepoſitum ſancte thegle Mediolan. not., & Maſium de beſozero dioc. Mediolan.

prepoſitum eccleſie ſancti Stephani de roſaxe (*l.* roſate) dioc. Mediolan. abſentes tamquam preſentes, ſuos & dicte domus certos nuncios, ſindicos, & procuratores ſpecialiter ad comparendum coram ſummo pontifice & ejus curia ad ſupplicandum & literas impetrandum tam ſimplices quam legendas, graciam & juſticiam continentes, & delegatum & legatos ſuper eis. Et etiam ſpecialiter ad ſupplicandum ſummo Pontifici, quod ſibi placeat dacionem & ſubmiſſionem, quam ipſi fratres & ſorores fecerunt, ſi ſummo pontifici placuerit, de ſe ipſis, & domo, & bonis dicte ſue domus abbati & comiti monaſterii ſancti Benedicti de leno Brixienſis dioceſis admittere & auctorizare, ſeu hoc alicui, vel aliquibus delegatis comitere pro utilitate dicte domus, & ſalute animarum ſuarum (1). Ego Rativolus de Rateriis de yſeo notarius civis Brixie predictis aſſui, & rogatus hanc cartam ſcripſi.

RELIQUA MONUMENTA
TERTIO VOLUMINE EDENTUR.

AD-

(1) Hæc tamen conjectio videtur effectu caruiſſe, ut diximus ſup. pag. 77.

ADDENDA AUT EMENDANDA VOL. I.

PAg. 17. *lin.* 21. in Richildem . . . Bonifacii Marchionis uxorem, & celeberrimæ Mathildis Comitiſſæ Matrem. *Deleantur poſtrema illa verba:* & celeberrimæ *&c. Richildes enim Bonifacii quidem uxor fuit, ſed Mathildes e Beatrice Friderici Lotharingi filia orta eſt, quam Bonifacius Richilde extincta uxorem duxit.*

Pag. 112. *lin.* 15. In Capitulo Generali celebrato Cremonæ. *Adde:* Ex monumento tamen, quod apud Cl. P. Ludovicum Luchium Caſinenſem Abbatem ſervatur, videtur Guidottus an. MCCCIX. menſe Majo adhuc Humiliatis præfuiſſe. Sic enim habet: *Cum ſit quod dominus frater Guithotus Magiſter & dominus Generallis tocius ordinis fratrum humiliatorum conceſſerit domino fratri Lafranco prepoſito domus ſancti Luche, fratri petro prelato domus humiliatorum de Gambara, fratri Girardino de Gambara prelato domus humiliatorum de contegnaga, & fratri Bono prelato domus humiliatorum de ſancto filipo, litem, queſtionem, & cauſam vertentem & que verti poſſet inter domum, conventum, & confratres humiliatorum de pallazolo ex una parte, & domum* &c. *humiliatorum de medio ex altera parte* &c. *Die VIII. madii . . . anno domini Milleſimo CCC. nono Indictione ſeptima.*

Pag. 141. *lin.* 17. *VIIII. Dicember.* 1468. *Adde.* Paullo poſt alias ad præcipuos quatuor Præpoſitos literas Galeatius Maria dedit, quas ab eodem eruditiſſimo viro Carolo Ab. Trivultio nobiſcum communicatas hoc loco afferimus: *Dominis Præpoſitis Viboldoni, Rondaneti, Brayde, & Gambare promotoribus Ordinis Humiliatorum. Intelleximus P. V. poſt obitum Reverendi quondam generalis Ordinis veſtri Capitulum dicti Ordinis ſecundum laudabiles conſuetudines veſtras in inclita iſta Urbe noſtra celebrandum decreviſſe, idque ad quintum proxime futuri menſis Februarii diem. Quod certe nobis gratiſſimum fuit, qui religioni veſtre plurimum afficimur, & eam tam pro veſtra ſingulari prudentia & bonitate nonniſi eidem religioni, honori,*

nori, & commodo ceſſuram ſperamus. Et cum fide dignorum relatione percepimus hujuſmodi Capitula & Congregationes ad Præpoſituram S. Calemeri extra portam Romanam dicte noſtre Civitatis retroactis temporibus fieri conſueviſſe, hortamur & impenſius quidem oneramus P. V., ut Capitulum ipſum eodem in loco omni ſublata contradictione faciendum curent, ne vetus ipſe ac laudabilis mos ætate noſtra exoleſcat, aut immutetur, ad beneplacita veſtra & religionis ipſius decus & amplitudinem nos promptos paratoſque offerentes. Ex Viglevano XVIIII. Decembris 1468.

Pag. 150. lin. ult. Che lieta ne reſtò più d'una chioſtra. Adde: Enimvero Torchium initio ad ſuorum mores emendandos ſtrenue incubuiſſe, ex ejuſdem Codice colligimus, quem in Præfatione ad II. Vol. commemoravimus. Ibi enim poſtquam pag. 3. electionem ſuam his verbis narravit: *Die 1. Sept. 1533. fui deputatus Magiſter Generalis totius Ordinis humiliatorum auctoritate apoſtolica, ut patet ex brevi Apoſtolico*, ſubdit paullo poſt: *Die 23. Oct. ſuprascripti anni congregatum fuit Capitulum in domibus propriis Canonice, in quo interfuerunt 26. prelati . . . . proteſtati ſunt velle vivere regulariter, & juſta ordinis inſtituta; qua proteſtatione ſic facta publicavi pro bono initio reformationis conſtitutiones duodecim, quibus lectis & publicatis dixerunt omnes velle illas obſervare prout jacent.* Quin etiam ut efficacius emendatio urgeretur, externam opem atque auctoritatem Torchius adſcivit. Sic enim pag. 8. *Die 24. Jan. 1534. conceſſi Licentiam & commiſi Magnificis D. Capitaneo juſtitie & pretori Mediolani, & omnibus offitialibus ſuis apprehendendi fratres Ordinis, ſi in habitu inhoneſto, & in Loco inhoneſto, & cum armis reperiantur.* Ibidem pag. 10. habemus: *Die 24. Apr. 1535. feci monitionem Reverendis Dominis Prepoſitis & Fratribus Bergomi, ne auderent in domo, nec extra domos detinere mulieres ſuſpectas.* Sed illud præcipue animadvertendum, quod ad duplicis una eademque die Sacri celebrationem pertinet. Videmus enim per ea tempora Generalem Humiliatorum Magiſtrum id ſibi ſumpſiſſe,

ut

ut facultatem hanc cauſſa aliqua interveniente ſuis concederet; aliosque præterea ex Humiliatis, ne impetrata quidem aut petita facultate, id uſurpare non metuiſſe. Itaque pag. 9. ait: *Die 8. Maji 1534. conceſſi licentiam celebrandi binas Miſſas dicto prepoſito* (Georgio Cattaneo Clavennenſis domus Præpoſito) *diebus Dominicis & feſtivis de precepto*. Et pag. 18. *Die ult. Septemb. an. 1539. feci edictum, quod publicatum fuit, ne quis audeat binas miſſas in die celebrare, nec accedere ad Monaſteria Monialium, nec alicui capelle inſervire ſine noſtra ſpeciali Licentia ſub pena excommunicationis*. Denique pag. 41. habemus: *5. Febr. 1546. fuit affixum edictum ad valvas Eccleſie majoris Mediolani, S. Marie Braide, S. Marie de S. Calimerio, & domus Canonico, effectus quod nullus Frater Ordinis poſſit binas Miſſas celebrare, nec capellam aliquam in ordine habere, nec ad monaſteria monialium accedere* &c. *ſine ſpeciali Licentia Generalis Magiſtri*.

Pag. 178. *lin.* 15. commemoratum vidi. *Adde*. Aliam etiam artem ab Humiliatis exercitam fuiſſe nuper accepimus. Florentiæ enim in Tabulario S. Mariæ Novellæ Ord. Prædicatorum Codices MSS. nonnulli ſervantur, in quibus inter expenſas Cœnobii ejuſdem commodo factas, pecunia etiam Humiliatis nonnullis erogata recenſetur, quod vitra, quibus templi feneſtræ claudebantur, variis coloribus ex veteri conſuetudine adornaſſent; idque in diverſis diverſæ ætatis Codicibus occurrit. In privata etiam Riccardiana Bibliotheca Codices MSS. exſtant, quibus olim Humiliatæ S. Marthæ apud Florentiam Sanctimoniales in Divinis Laudibus concinendis utebantur, minio variiſque coloribus, Humiliati alicujus, ut videtur, arte ornati. Id vero apud alios etiam Religioſos cœtus in uſu fuiſſe conſtat; atque in Florentino Metropolitano templo Codices hujuſmodi aſſervantur a Dominico de Tramoggia Caſentinenſi Ord. Præd. deſcripti, ac perbelle picti, cui proinde floreni aurei mille perſolui fuerunt. Quæ omnia ex literis Cl. P. Gentilis Ord. Præd. ejuſdem Cœnobii

bii S. Mariæ Novellæ Prioris ad ſæpe laudatum P. Allegrantiam ejuſd. Ord. datis cognovimus.

Pag. 193. *lin.* 14. *ſuſum manibus apprehendunt*. *Adde:* Scriptoribus hiſce vetuſtioribus recentiorem alium addere juvat, Ambroſium Taegium ex eodem Ord. Prædicatorum, qui Sæculi XVI. initio floruit, cujus hic verba ideo etiam proferre placet, quod & egregiam per ea ipſa tempora Humiliatarum Sanctimonialium ſanctitatem teſtantur, & laneum opificium adhuc illas aliquomodo exercuiſſe oſtendunt. Sic itaque habet in *Chronica Minori*, ſive *VI. Parte Monumentorum Ord. Pred. pag.* 29. *a tergo*, quod opus MS. ſervatur in Mediolanenſi Cœnobio S. Mariæ Gratiarum ejuſdem Ordinis: *Eſt Religio Humiliatorum ſub uno Magiſtro degentium tribus Ordinibus diſtinctum* (ita). *Primus eſt Ordo virorum, qui in veſtitu aſſimilantur Præmonſtratenſibus, habentes cappam rotundam clauſam, ſcapulare album, & tunicas. In victu, & jejuniis, & abſtinentiis, & officiis Eccleſiæ aſſimilantur Fratribus Prædicatoribus. Secundus eſt Ordo mulierum, quæ ſunt clauſæ, & incluſæ muris altis, & nullam omnino aperturam habentes, excepto juxta altare, per quam communicant; & aliam permodicam, per quam recipiunt Lanam filandam, & reddunt; & licet de iſtis ſint multi & magni Conventus, non auditur ſcandalum inter eas. Tertius eſt Ordo Conjugatorum; qui habent certum modum vivendi, ne ſcilicet portent arma, ne exerceant periculoſa offitia, ne induantur diſcoloribus, ne jaceant ſimul certis diebus, hoſpitalitatem ſectentur, & hujuſmodi. Horum multi ſunt in Lombardia. Hic Ordo multum dilexit ſemper Ordinem noſtrum Prædicatorum, & Ordo Prædicatorum illum. Iſti habent Regulam ab Apoſtolica Sede confirmatam, quaſi exceptam ex regulis B. Auguſtini, & B. Benedicti. Cæpit autem Ordo iſte anno Domini* . . . . . . Sed annus non indicatur.

Pag. 228. *lin.* 8. immutaſſe non arbitror. *Adde*. Quo Loco illud non omittendum arbitror, quod in Parochiali æde Carugati, qui Mediolanenſis Diæceſis eſt pagus, in Sacello, quod ad

Gal-

Galleranos pertinet, B. Andreæ effigies proſtat, eodem ſcilicet habitu, quo Senenſis Noſocomii adminiſtros, & B. Andream ipſum pingi conſueviſſe diximus; Deipara Virgo nubi inſidens dextrum tabulæ latus occupat; ſiniſtrum Angelus, hanc Epigraphen proferens: *B. Andreas Gallerанus Civitatis Senæ Protector*; alius etiam Angelus ad B. Andreæ pedes adſtat florum caniſtrum, iiſque impoſitum panem manibus ſuſtinens, ad prodigium illud, ut videtur, commemorandum, quo panem egendis reficiendis a B. Andrea mirum in modum interdum auctum fuiſſe diximus. Nec vero eſt cur miremur, apud Mediolanenſes etiam B. Andream cultum obtinuiſſe. Nobiliſſima enim Galleranorum gens ſæculo XIV. exeunte, ut narrat Fagnanus in Opere ſuo MS. de Mediolanenſibus Familiis, Mediolanum commigravit. Quin etiam duo alii ex eadem gente inter Humiliatos claruerunt. Alter Joannes Stephanus Galleranus. Fatium patrem ille habuit, Blancæ Mariæ Vicecomitis, Generalem, ut vulgo dicimus, Referendarium, ad Lucenſes Legatum, ac Mediolanenſis Magiſtratus an. MCCCCLXXVI. Quæſtorem, ut ex eodem Fagnano conſtat, qui etiam alveum ad Carugatenſem agrum irrigandum deduxit, adhuc ex hujus familiæ nomine appellatum. Joannes Stephanus vero anno MCCCCXCII. Humiliatis nomen dedit, cum antea *Artium & Medicinæ Doctor* appellatus fuiſſet. Id ex ejuſdem tabulis conſtat, quibus bonorum ſuorum hæredes inſtituit, eodem anno III. Mart. conſcriptis, quæ in antiquiſſimæ hujus familiæ tabulario adhuc ſervantur: *Cum ſit, quod ego artium & Medicinæ doctor Magnificus Joannes Stephanus de Gallaranis, filius qu. Magnifici D. Facii P. O. P. S. Simpliciani Mediolani de preſenti intendens religionem intrare in ordine Fratrum Humiliatorum, & intendens in eo Ordine profeſſionem facere* &c. Quibus ille muneribus inter Humiliatos claruerit, habemus ex ſæpius memorato Necrologio domus de Ottaciis, quod etiam ejus mortis annum ac diem indicat: 2. *Non. Ian. Obiit Dominus Johannes Stephanus de Gallaranis*

Pre-

Prepoſitus domus de Monteforti, olim Vicarius Generalis totius Ordinis Humiliatorum in 1530. Alter Jacobus Antonius Friderici filius, Facii nepos, ac proinde Joannis Stephani fratris filius. Hujus mentio occurrit in charta an. MDXLVII. X. Jun. in eodem tabulario. Narrat Fagnanus, Jacobum Antonium a patruo Joanne Stephano S. Petri in Monteforti Præpoſituram accepiſſe; illum vero, cum morbo premeretur, Paullo de Orio Bergomenſi, cujus ſororem Julius ejuſdem frater ſibi connubio junxerat, Præpoſituram eamdem conceſſiſſe, illius tamen iterum adeundæ jure ſervato, ſi forte e morbo convaleſceret; cum vero convaluiſſet, ac Præpoſituram ſuam repeteret, Paullus vero ſe illa abiturum negaret, hunc a Jacobo Antonio occiſum fuiſſe; exulare proinde coactum, ac deinde in patriam revocatum, ſeptuagenarium obiiſſe. Quæ omnia tamen, unde hauſerit Fagnanus, non indicat.

Pag. 271. *lin.* 16. *cui* ille antea ſe addixerat. *Adde:* Bartholomæum Averoldum anno MCCCCLXXX. vita exceſſiſſe, Cl. Comitis Mazzuchellii aliorumque auctoritate innixi ſtatuimus. Sed multo ſerius, anno ſcilicet MDIII., illum obiiſſe certiſſimis argumentis confirmat eruditiſſimus atque accuratiſſimus Scriptor P. Daniel Farlatus Soc. Jeſu in *Illyric. Sacr. T. III. pag.* 411. Porro Humiliatis illum antea adſcriptum fuiſſe, ut diximus, teſtatur etiam charta an. MCCCCXLVIII. XIX. Auguſti apud Cl. P. Luchium: *In domibus reſidentie Ven. & Religioſi viri D. fratris Bartholomei de Averoldis Juris Canonici periti, prepoſiti domus ſancte Marie Magdalene de gambara, ſitis in civit. brix. in contrata pontis de torzanis* &c. Plura de Bartholomæi rebus geſtis vide apud eumdem Farlatum.

Ibid. lin. 23. fuiſſe circa an. MDXVII. *Adde:* Memoratur ille etiam in Torchii Codice pag. 11. ad diem XXV. Maji MDXXXV. *Deputavi R. Dominum Epiſcopum Calamonenſem, & Prepoſitum S. Marie a glara Verone, Vicarium & Locumtenentem meum in civitate*

Pag.

Pag. 277. *lin.* 4. Ludovico attribuit. *Adde:* Egregia Ludovici muneta ex ejuſdem literis colligimus an. MDXII. XIII. Nov., quæ apud ſæpe laudatum Cl. Carolum Ab. Trivultium ſervantur: ſic enim in iis ſe inſcribit: *Ludovicus Landrianus Vicoboldoni Prepoſitus, ducalis Conſiliarius, & theſaurarius generalis filius quondam Magnifici d. Antonii olim ducalis conſiliarii & theſaurarii.*

Pag. 297. *lin.* 15. illa Octaviano tribuantur. *Adde:* Alius hic Scriptor addendus, nempe CHERUBINUS DE PILLATTIS. Hic ſcilicet rudem illam de Humiliatorum initiis hiſtoriolam erroribus ſcatentem conſcripſit, quam Vol. I. pag. 33. commemoravimus. In pergameno enim ejus exemplo, quod nobis ſuperius memoratus D. Carolus Trivultius oſtendit, hæc ad calcem habentur: *Ego frater Cherubinus de pillattis brixianus, domus ſancte Marie de palazolis brixie profeſſus hic bononie ſacris canonibus ſtudens hec omnia ſupraſcripta ordinis mei humiliatorum propria manu ſcripſi, & de fideliter de verbo ad verbum nil addendo vel diminuendo prout in campionibus* (vulgaris vox, quæ idem ſonat ac *inventarium*) *& regiſtris noſtri prefati Ordinis inveni. In quorum omnium fidem hic me ſubſcripſi, & ſcripſi anno dñi nri Jeſu Chriſti milleſimo CCCCLXXXII. nonageſimo ſecundo* (ita) *die ſecunda Januarii.* Hinc confirmatur, quod eodem Vol. I. pag. 287. diximus, nulla ratione rude hoc opuſculum Philippo Cribello attribui poſſe.

Pag. 306. *lin.* 28. *Donec ſuam Pontifex mentem aperiret. Adde:* P. D. Bruno Borronus Mediolanenſis ad Garegnanum Cartuſiæ Monachus, nobis alias cum laude commemoratus, aliud nobis monumentum humaniſſime communicavit, quo ea, quæ ex Cl. Oltrocchii annotationibus nondum ſatis patebant, clarius illuſtrarentur. Suam ſcilicet ipſam Cartuſiam Joanni Tonſio aſſignatam fuiſſe, in qua ad aliquod tempus culpæ pœnas perſolveret, animadvertit. Nam in quodam dati & accepti Codice, qui ad an. MDLXXI. pertinet, quique in ejuſdem Cartuſiæ tabulario ſervatur, hæc habentur: *Die* 20. *ſupraſcripti* (Maji) *recepti a Rev.*

Dño Joanne Tonſio pro expenſis factis in Monaſterio per hoſpites ipſum inviſentes, in ſumma lib. 47. 5. Et paullo poſt: 1. *Junii: Recepti a Dño Jo. Jacobo de Abiate nomine Rev. Dñi Joannis Tonſii pro expenſis factis in victualibus in Monaſterio pro ſe & uno converſo, ſeù pro ſua duodena, & hoc pro menſibus ſex præteritis, ſcut.* 48. *ſive lib.* 283. 4. Ex quo colligimus ſaltem ab ineunte Decembri an. MDLXX. Tonſium illuc ſeceſſiſſe. Sed quamdiu apud Cartuſienſes ſteterit, incertum.

Pag. 310. *lin.* 11. Scribanti: *lege:* Saibanti.

Pag. 329. *lin.* 27. *hedificavit hanc portam. Adde:* Quo Loco illud non omittendum arbitror, Joannem hunc Balducii Piſanum eumdem eſſe, qui in Euſtorgiano hujus urbis templo marmoream magnifico egregioque opere arcam ſacris S. Petri Martiris exuviis ſervandis conſtruxit; quam commemorat Cl. P. Allegrantia in eruditiſſimo Libro, cui titulus: *Spiegazione e rifleſſioni ſopra alcuni Sacri Monumenti antichi di Milano* pag. 142.

Pag. 335. *lin.* 22. adjectam vides. *Adde:* Plures hujus domus vices recenſet Advocatus in ſuo Codice pag. 74. Illam ſcilicet apud Regii Ærarii Præfectos aliquamdiu fuiſſe; tum Hiſpano cuidam ex Ord. Prædicat., qui Hiſpanorum auxilio ac potentia fretus illam adierat; denique Novocomenſi Epiſcopo commendatam fuiſſe.

Pag. 347. *lin.* 10. diſtinguenda eſt. *Adde:* Hoc ipſum ex charta X. Octob. MCCCCLXXXI. in Biblioth. Ambroſ. confirmatur, in qua fit mentio *Monaſterii S. Catharine Mediolani alias nominati Monaſterii S. Ambroſii de Caruçate;* ac paullo poſt idem Cœnobium dicitur *S. Catharine de ranchate.*

Pag. 352. *lin.* 2. Cœnobio incluſas fuiſſe. *Adde:* Cœnobium hocce interdum S. Novi appellatur; cujus appellationis origo mihi ignota. Hujus porro ſumma cum laude haud ſemel meminit Advocatus in ſuo Codice. Inter cetera pag. 79. hæc habet: *Queſta Caſa e Monaſtero di San Novo in Milano io reputo che*

ſi

ſi lo più degno, oneſto, coſtumato, & oſſervantiſſimo Monaſtero, ſincero, e ſenza alchuna oſtentatione Mondiale, non dico di queſta noſtra Religione Umiliata ſola, ma anchora di quanti altri Monaſteri d'altri Ordini mai io abbi conoſciuto. Ho detto queſto, con ſopportatione di tutti li altri Monaſteri di Monache. Per queſta loro grande ſanctimonia e bontà, io mi faria fatto grande conſcientia a pigliargli un minimo quatrino de ſodri, & per queſto io li ho rimeſſo ogni debito de ſodri, quale aveſſero così del tempo mio, come del mio predeceſſore.

Pag. 372. *lin.* 3. Humiliati tenuerunt. *Adde:* Antea tamen interdum commendata eſt, nam in Advocati Codice pag. 80. Franciſco Birago commendata dicitur.

Pag. 373. *lin.* 5. *& divinis Officiis*. *Adde:* Hæc etiam commendata eſt interdum; nam in Advocati Codice pag. 81. Cardinalis Anconitani fratri commendata dicitur.

Pag. 381. *lin.* 1. ſe ipſas commiſerint. *Adde:* Monialium Fagnani domus S. Catharinæ ſacra erat, quo nomine ſæpe appellatur in memoratis Advocati & Torchii Codicibus.

Ib. lin. 7. S. Michaelis domus indicatur. *Adde:* Humiliatarum S. Michaelis Gallarati domus ſæpe in Advocati & Torchii Codicibus commemoratur.

Ib. lin. 14. Præpoſitura frui liceret. *Adde:* Enimvero Carolus de Advocatis in Codice ſuo narrat, Samarateņſem Monialium domum a ſe diſſolutam fuiſſe, quod nullam Cœnobii formam haberet, atque egeſtate adeo Moniales illæ premerentur, ut illas nocturno tempore operam ſuam agricolis in agrorum cultura locare oporteret; illaſque proinde Gallaratenſibus Monialibus a ſe additas fuiſſe. At vero Torchius multo ſerius id a ſe factum narrat in ſuo Codice, an. ſcilicet MDXL. die XX. Auguſti: *Extinctio ſeu ſuppreſſio Monaſterii S. Bartholomei Monialium Samarate cum erectione in titulum Prepoſiture, & proviſione facta de ipſa prepoſitura in Dominum Fr. Maximum Vicecomitem.* Forte

F f f 2 Advo-

Advocatus Cœnobium illud Gallaratenſi conjunxerat quidem, atque obnoxium fecerat, ſed non omnino diſſolverat; quod deinde a Torchio factum. Fateor tamen me hic hærere, nam in eodem Torchii Codice ante allata verba hæc habentur ad diem III. Sept. MDXXXIX. *Contuli prepoſituram S. Bartholomei de Samarate Fr. Maximo Vicecomiti vacantem per reſignationem Domini Fr. Antonii de Melagulis*. Hæc quomodo conciliari non poſſint cum *erectione prepoſiture* anno inſequente facta, ego ſane video.

Pap. 382. *lin.* 7. *S. Maria Eliſabeth Buſti Prapoſitus. Adde:* Buſti Garulſi Præpoſitum jam ab anno MDXXVI. in Advocati Codice commemorari animadvertimus.

Pag. 383. *lin.* 28. huic Cœnobio conjunxit. *Adde:* Illud hoc loco addendum ad Cœnobii hujuſce S. Mariæ Magdalenæ Buſti laudem, Carolum de Advocatis, omnia, quæcumque ſibi ſolvenda eſſent, tributa ob earumdem Monialium paupertatem ac Sanctimoniam illis condonaſſe, ut in ſuo ipſe Codice teſtatur.

Pag. 385. *lin.* 17. deductas fuiſſe. *Adde:* Id certe poſt Torchii tempora contigit; nam Caſtilionenſis hec domus ſæpe tum in illius, tum in Advocati Codice occurrit.

Pag. 386. *lin.* 12. ad Circulum deduxit. *Adde:* In Advocati Codice commemoratur Domus S. Catharinæ de Lonate. An eadem ſit cum alterutra ex memoratis, an alia, ignoro.

Pag. 388. *lin.* 8. derelicta fuerant. *Adde:* Sed ex his omnibus diligentiorem inquiſitionem Medenſis domus requirit. Meda Mediolanenſis agri pagus, ac B. Joannis primi Humiliatorum Ordinis parentis patria, Barlaſſina, & Farga, ſeu, ut olim dicebatur, Faroa, ejuſdem agri pagis, non longe abeſt. Celeberrimum porro eſt PP. Ord. Prædicatorum apud Barlaſſinam Cœnobium, eodem loco exſtructum, quo S. Petrus Veronenſis ex eodem Ordine ab impiis Sicariis in Catholicæ Religionis odium VI. Apr. MCCLII. cæſus eſt. Hoc ſcilicet loco eodem anno acellum in Martyris honorem conſtrui cœpit, & ſacello hoſpitalis

lis domus conjuncta. Rei monumentum exſtat in ejuſdem Cœnobii tabulario, quod ſimul cum aliis huc pertinentibus nobiſcum communicavit doctiſſimus ac ſæpe laudatus P. Allegrantia. In charta enim an. MCCLII. XXVII. Octobr. hæc habentur: *Leonardus & Guidetus fratres filii quondam Alexandri de Summovico civis Mediolanenſis de porta nova* venditionem faciunt *in Fratrem Ubertum Guarengum civitatis Mediolani, & fratrem Ottobellum de Aſenago de Barnaſſina Miniſtros & Prelatos ſive ſuperſtites Oſpitalis ſeu Manſionis, que conſtructa eſt & ſit in territorio Loci de Faroa in honore & memoria venerabilium virorum quondam Fratris Petri Veronenſis, & Fratris Dominici* (S. Petri ſocii, qui vulneribus confectus ſextum poſt diem obiit) *de Ordine Prædicatorum, in ea videlicet parte, ubi ipſi piæ recordationis fratres pro fide Chriſti cæſi ſunt ab infidelibus, & mortis debitum per martyrium perſolverunt*. Ita etiam in charta XXIII. Dec. MCCLIII. fit mentio *Fratris Petri de Bianzago percipientem* (ita) *ad partem & ad utilitatem Eccleſiæ S. Petri Martyris, quæ eſt ædificata ſuper ſtrata Canturina prope Loci de Faroa*. Petrus hic idem in aliis monumentis an. MCCLII. & MCCLV. dicitur *Miniſter domus & Eccleſiæ S. Petri Martyris*. Alii etiam hujus domus Miniſtri in poſterioribus monumentis indicantur. Porro ſuſpicio ſubit domum hanc ipſam ad Humiliatos pertinuiſſe, eamdemque eſſe, quæ in Catalogo noſtro *Domus de meda* dicitur. Quamvis enim in allatis monumentis domus illa poſita dicatur *in territorio de Faroa*, tamen a proximo etiam pago Meda nomen ducere potuit, ut Cœnobium Ord. Prædic. eodem loco poſitum, *de Barlaſſina* appellatur in præſens, quod hic etiam pagus non multum abſit. Enimvero in Gregorii XI. literis mox memorandis domus eadem dicitur ſita *in quodam territorio prope Medam*. Conjecturæ huic noſtræ, quam memorato P. Allegrantiæ debemus, illud favet, quod Humiliatas quaſdam hunc deinde locum incoluiſſe conſtat. Cum enim Gregorius XI. locum illum XI. Jun. MCCCLXXXIII. PP. Ord. Prædicatorum

con-

conceſſiſſet, cujus conceſſionis Literæ in eodem tabulario ſervantur, Joannes Galeatius Vicecomes Mediolani Dominus Cœnobium illud a publicis oneribus perſolvendis immune eſſe voluit literis ſuis XX. Jul. MCCCLXXXVII., quæ ibidem aſſervantur. In iis vero hæc habet: *Prior ceterique Fratres Conventus Martyrii S. Petri Martyris Ord. Præd. . . . . cum nuper occaſione taleæ impoſitæ clericis compulſi ſint ad ſolvendum florenum unum, ſolidos vigintiquatuor, & denarios tres, eo quod ante conceſſionem factam de præfato loco per Dominum Gregorium quondam Papam undecimum ipſis Prædicatoribus, quædam Humiliatæ præfati loci ad ſolvendum taleas cogebantur* &c. Fateor tamen hæc non ſufficere, ut ad Humiliatos domum illam pertinuiſſe certo ſtatuamus; nam nec Fratres illi Humiliati appellantur, & ex iis forte erant, qui Hoſpitalarii vulgo dicebantur, & Sanctimoniales etiam illas Humiliatarum nomine interdum deſignatas fuiſſe vidimus, quæ nullo modo ad Humiliatorum Ordinem pertinebant. Certe ſi Humiliatæ rigido ſenſu intelligendæ hic ſunt, ante an. MCCCXLIV. iis ædibus exceſſiſſe illas dicemus; neque enim in illius anni Catalogo *Domus de meda* recenſetur.

Pag. 398. *lin.* 21. *Transfigurato dicatam. Adde:* Enimvero Monialium hoc Humiliatarum Cœnobium Chriſto Transfigurato Legnani ſacrum ſæpe in Advocati & Torchii Codicibus occurrit.

Pag. 411. *lin.* 25. Braidenſem Præpoſitum jubet. *Adde:* Humiliatorum inſtituta XXX. circiter ante annos amplexus fuerat Aloyſius. Nam in Torchii Codice pag. 12. ad diem XIII. Febr. MDXXXVI. hæc habemus: *Fr. Aluiſius de Baxilica Petri SS. Jacobi & Philippi Cremone prepoſitus factus fuit Novitius, & eodem die in Eccleſia mea & in manibus meis emiſit profeſſionem.* Cujus moris inter Humiliatos, ut una eademque die & Humiliatorum veſtes induerent, & vota emitterent, plura habemus per id tempus monumenta.

JOANNES CAROLUS PINCETI

SOCIETATIS JESU

In Provincia Mediolanenſi Præpoſitus Provincialis.

CUM Librum, cui titulus eſt: *Vetera Humiliatorum monumenta adnotationibus, ac diſſertationibus illuſtrata, quibus multa ad ſacram, civilem, ac literariam medii ævi hiſtoriam pertinentia explicantur. Vol. II.*: a P. Hieronymo Tiraboſchio Societatis noſtræ Sacerdote compoſitum, aliquot ejuſdem Societatis Theologi, quibus commiſſum fuit, recognoverint, & in lucem edi poſſe probaverint. Facultate nobis a R. P. Laurentio Riccio Præpoſito Generali communicatâ, concedimus, ut typis mandetur, ſi ita iis ad quos pertinet videbitur: In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo Societatis noſtræ munitas dedimus. Mediolani die 19. Auguſti 1767.

Loco ✠ Sigilli.

Digitized by Google

A 16

				ERRATA	CORRIGE.
pag. 35.	lin. 16.	illas	illas ædes
pag. 45.	lin. 15.	Cœnobia	Cœnobio
pag. 75.	lin. 12.	pertinet	pertinent
	lin. 13.	MCCCCXIII.	MCCCCXLIII.
pag. 84.	lin. 7.	*Lilvo*	*Libro*
pag. 86.	lin. 19.	alii	aliis
pag. 96.	lin. 20.	Forcazola	Florenzola
pag. 103.	lin. 19.	inſtaurandam	inſtaurandum
pag. 104.	lin. 17.	Humiliatorum	Humiliatarum
pag. 133.	lin. 1.	ut completorium	& completorium
pag. 150.	lin. 7.	*Inctum*	Factum
pag. 156.	not. 2.	Dynaſtiæ	Dynaſtæ
pag. 139.	not. 8.	Mediolani	Mediolano
pag. 248.	not. 4.	editus	editas
	Ib.	pertinentur	pertinentes
pag. 297.	not. 1.	Mediolanenſes	Mediolanenſe
pag. 298.	not. 6.	exceſſerunt	exceſſerat
pag. 348.	not. 4.	Humiliatorum	Humiliatarum

Digitized by Google

003265144

Digitized by Google

...itized by Google